STUDIUM UWARUNKOWAŃ i KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

(Województwo Lubelskie)

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO UCHWAŁY NRXXVI/164/10
RADY GMINY SUSIEC
z dnia 30 kwietnia 2010 r.

Część I

CEL, ZAKRES I PODSTAWY PRAWNE STUDIUM

Tomaszów Lubelski 2009

SPIS TREŚCI:

CZĘŚĆ I : CEL, ZAKRES I PODSTAWY PRAWNE STUDIUM

1. CHARAKTER PRAWNY STUDIUM. 7
2. CEL I ZAKRES STUDIUM 12
3. WYTYCZNE Z OPRACOWAŃ WYŻSZEGO RZĘDU 13
4. STUDIUM, JAKO ELEMENT PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO. 15

CZĘSC II : DIAGNOZA ORAZ UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC / srodowisko spoleczno-gospodarcze/

5. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE GMINY SUSIEC. 19
5.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO. 19
5.2 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU TOMASZOWSKIEGO. 22
5.3 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY SUSIEC. 23
5.3.1 Gmina Susiec w liczbach: 24
6. DIAGNOZA STANU ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY SUSIEC. 24
6.1 DEMOGRAFIA. 24
6.1.1 Struktura ludności według płci i wieku. 26
6.1.2 Ruch naturalny i migracyjny. 26
6.1.3 Rynek pracy. 27
6.2 POTENCJAŁ EKONOMICZNO-GOSPODARCZY. 28
6.3 PRODUKCJA ŻYWNOŚCI. 29
6.3.1 Gleby. 29
6.3.2 Powierzchnia i użytkowanie gruntów. 29
6.3.3 Rolnictwo. 30
6.4 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA. 31
6.4.1 Komunikacja. 31
6.4.2 System zaopatrzenia w wodę 34
6.4.3 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków. 36
6.4.4 Energetyka 37
6.4.5 Telekomunikacja. 39
6.4.6 Gospodarka odpadami 39
6.5 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA. 41
6.5.1 Administracja i edukacja. 41
6.5.2 Ochrona zdrowia i opieka społeczna. 43
6.5.3 Kultura, obiekty sportu i rekreacji. 43
6.5.4 Obiekty łączności. 44
6.5.5 Cmentarze. 44
6.5.6 Tereny zieleni urządzonej i rekreacyjnej. 44
6.6 WYBRANE ASPEKTY WYMOGÓW BEZPIECZEŃSTWA LUDZI I ŚRODOWISKA. 45
6.6.1 Zagrożenia. 47
6.6.2 Ochrona przeciwpożarowa. 47

CZĘSC II : DIAGNOZA ORAZ UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC / srodowisko przyrodnicze/

7. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I GOSPODARCZE UŻYTKOWANIE JEGO ZASOBÓW. 50
7.1 BUDOWA GEOLOGICZNA, 50
7.1.1 Charakterystyka kopalin. 52
7.1.2 Udokumentowane i wstępnie rozpoznane zasoby surowców mineralnych: 54
7.1.3 Wydzielenia złożowe -istniejące wyrobiska. 55
7.2 RZEŹBA. 56
7.3 GLEBY. 58
7.3.1 Klasyfikacja bonitacyjna gleb. 58
7.3.2 Kompleksy rolniczej przydatności gleb oraz trwałych użytków zielonych. 58
7.4 WODY 59
7.4.1 Wody podziemne, charakterystyka poziomów wodonośnych. 59
7.4.2 Źródła. 62
7.4.3 Wody powierzchniowe. 64
7.5 KLIMAT. 65
7.5.1 Agroklimat. 66
7.6 FLORA I FAUNA. 67
8. WALORY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE GMINY. 70
8.1 WALORY PRZYRODY NIEOŻYWIONEJ. 71
8.1.1 Walory przyrody ożywionej. 71
8.1.2 Walory krajobrazowe. 71
8.1.3 Szlaki turystyki pieszej i rowerowej. 72
8.1.4 Ścieżki dydaktyczne. 73
9. PRZYRODNICZE OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE 73
9.1 OBSZARY NATURA 2000. 73
9.1.1 Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 –PLB060008 Puszcza Solska 73
9.1.2 Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 –PLB060012 Roztocze 74
9.1.3 Obszar ważny dla Wspólnoty Uroczyska Puszczy Solskiej / projektowane powiększenie/ 74
9.2 PARKI KRAJOBRAZOWE 76
9.2.1 Krasnobrodzki Park Krajobrazowy 76
9.2.2 Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej. 76
9.2.3 Otuliny parków krajobrazowych. 77
9.3 REZERWATY PRZYRODY. 77
9.3.1 Rezerwat krajobrazowy ścisły „Nad Tanwią 77
9.3.2 Rezerwat krajobrazowy ścisły/częściowy "Czartowe Pole" 78
9.3.3 Rezerwat torfowiskowy częściowy "Nowiny" 78
9.4 POMNIKI PRZYRODY 79
9.5 OSTOJE ZWIERZĄT. 80
9.6 LASY OCHRONNE. 80
10. OBSZARY I OBIEKTY PRZYRODNICZE PLANOWANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ PRAWNĄ. 81
10.1 POMNIKI PRZYRODY. 81
10.2 ZESPOŁY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE. 83
10.3 UŻYTKI EKOLOGICZNE. 84
10.4 STANOWISKA DOKUMENTACYJNE. 84
11. POŁOŻENIE GMINY W KRAJOWYCH I REGIONALNYCH STRUKTURACH EKOLOGICZNYCH. 84
11.1 KRAJOWA SIEĆ OSTOI PTAKÓW. 84

11.2 KRAJOWY SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH. 84
11.3 REGIONALNY SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH. 85
11.4 REGIONALNY SYSTEM OCHRONY WÓD. 85
12. POŁOŻENIE GMINY W MIĘDZYNARODOWYCH STRUKTURACH EKOLOGICZNYCH 85
12.1 MIĘDZYNARODOWY REZERWAT BIOSFERY "ROZTOCZE I PUSZCZA SOLSKA". 85
12.2 TRANSGRANICZNY OBSZAR CHRONIONY "ROZTOCZE". 86
13. POŁOŻENIE GMINY W EUROPEJSKIM SYSTEMIE OBSZARÓW EKOLOGICZNYCH. 86
13.1 EUROPEJSKA SIEĆ EKOLOGICZNA NATURA 2000. 86
13.2 KRAJOWA SIEĆ EKOLOGICZNA ECONET - POLSKA -JAKO ELEMENT EUROPEJSKIEGO SYSTEMU ECONET. 87
14. STAN ŚRODOWISKA W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ PAŃSTWOWEGO MONITORINGU ŚRODOWISKA. 88
15. ZASADY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU EKOLOGICZNEGO GMINY 92
15.1 FUNKCJONOWANIE EKOSYSTEMÓW. 92
15.2 STRUKTURA EKOLOGICZNA GMINY. 92
15.3 ZAGROŻENIA SYSTEMU EKOLOGICZNEGO GMINY. 92
16. POTENCJAŁY ROZWOJOWE GMINY. 93
17. ZAGROŻENIA I KONFLIKTY. 93
18. UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY 94
18.1 PRZYRODNICZE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY. 94
18.1.1 Uwarunkowania wynikające ochrony środowiska. 94
18.2 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ILOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW I WALORÓW ŚRODOWISKA ORAZ WARUNKÓW FIZJOGRAFICZNYCH. 106
18.2.1 Rolnicza przestrzeń produkcyjna. 106
18.2.2 Zasoby wodne 107
18.2.3 Zasoby leśne. 107
18.2.4 Zasoby surowców naturalnych. 108
18.2.5 Walory turystyczne. 108
18.3 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ISTNIEJĄCYCH PRZEOBRAŻEŃ I PROCESÓW DEGRADACJI ŚRODOWISKA. 109

CZĘSC II : DIAGNOZA ORAZ UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC / srodowisko kulturowe/

19. DAWNE PRZYNALEŻNOŚCI ADMINISTRACYJNE 112
20. HISTORYCZNE UKSZTAŁTOWANIE SIECI DROŻNYCH I OSADNICZYCH 112
21. ZASOBY WARTOŚCI 113
21.1 URBANISTYKA I ARCHITEKTURA REZYDENCJONALNA ORAZ ZIELEŃ I WODA URZĄDZONE 113
21.2 ARCHITEKTURA SAKRALNA 113
21.3 ARCHITEKTURA PRZEMYSŁOWA, UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ I INNA 114
21.4 CMENTARZE 115
21.5 RURALISTYKA I BUDOWNICTWO WIEJSKIE 116
21.5.1 Układ wsi 116
21.5.2 Typy siedlisk 116
21.5.3 Budownictwo wiejskie 117
21.6 ARCHEOLOGIA 117
22. WALORYZACJA 119
22.1 OCENA WALORYZACYJNA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY 119

22.2 WALORYZACJA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH 120
22.3 POWIĄZANIA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNE I WIDOKOWE ORAZ DOMINANTY 121
23. DIAGNOZA 122
23.1 KOLIZJE 122
23.2 STREFOWANIE KONSERWATORSKIE 122
23.3 OGÓLNE ZASADY OCHRONY W POSZCZEGÓLNYCH STREFACH KONSERWATORSKICH 123
24. WNIOSKI KONSERWATORSKIE 124
25. WYKAZ ZABYTKÓW ZAEWIDENCJONOWANYCH I PRAWNIE CHRONIONYCH 124
25.1 OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW 124
25.2 OBIEKTY BĘDĄCE W EWIDENCJI KONSERWATORSKIEJ 125
25.3 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE 125
26. KATALOG WARTOŚCI KULTUROWYCH W POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCIACH 126

CZĘŚĆ III: KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC
27. POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY 131
27.1 PODSTAWOWE PROBLEMY ROZWOJU. 131
28. ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY SUSIEC 132
28.1 ANALIZA SWOT 132
28.2 CELE STRATEGICZNE GMINY SUSIEC. 133
28.3 CELE ROZWOJOWE GMINY SUSIEC. 135
28.4 UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY. 136
28.4.1 Położenie geograficzne gminy w regionie: 136
28.4.2 Cechy środowiska przyrodniczego: 136
28.4.3 Cechy środowiska kulturowego: 137
28.4.4 Uwarunkowania społeczne: 137
28.4.5 Uwarunkowania wynikające z zagospodarowania gminy: 137
28.4.6 Uwarunkowania polityczno-prawne: 137
28.4.7 Bariery rozwojowe 138
28.5 PRZESTRZENNA POLITYKA GMINY SUSIEC. 139
28.6 POLITYKA PRZESTRZENNA DLA POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW. 140
29. KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ 142
29.1 KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW 142
29.2 KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA TERENÓW ZABUDOWANYCH 143
29.3 KIERUNKI I ZASADY OCHRONY WARTOŚCI I ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO. 146
29.4 KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DÓBR KULTURY 150
29.5 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU ROLNICTWA I JEGO OTOCZENIA 152
29.6 KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNEGO 152
29.7 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU PRZEMYSŁU, DROBNEJ WYTWÓRCZOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI 153
29.8 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU KOMUNIKACJI 154
29.9 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ 155
29.9.1 Gospodarka wodna. 155
29.9.2 Systemy kanalizacyjne i oczyszczalnia ścieków. 155
29.9.3 Usuwanie odpadów stałych. 155

29.9.4 Kierunki i zasady rozwoju elektroenergetyki. 156
29.9.5 Kierunki i zasady zaopatrzenia w ciepło..... 156
29.9.6 Kierunki i zasady rozwoju gazownictwa. 156
29.9.7 Kierunki i zasady rozwoju telekomunikacji..... 157
29.10 DZIAŁANIA PLANISTYCZNE. 157
29.10.1 Tereny wymagające zmiany opracowań planu zagospodarowania przestrzennego. 157
30. UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W STUDIUM..... 158
31. PODSUMOWANIE STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA DO ZMIANY „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC”……168

CZĘŚĆ GRAFICZNA

Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego - mapa skala 1:10 000

Kierunki zagospodarowania przestrzennego - mapa skala 1:10 000

CEL, ZAKRES i PODSTAWY PRAWNE STUDIUM

1. CHARAKTER PRAWNY STUDIUM.

Obowiązek opracowania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wprowadziła ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (z 1999 r. Dz.U. Nr 15, poz. 139). Kontynuuje go ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz.717 z późniejszymi zmianami) i nakłada na wszystkie gminy w Polsce obligatoryjny obowiązek wykonania **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy**. Określa również tryb i zakres rzeczowy wykonania Studium.

Warunkiem podjęcia prac nad Studium jest odpowiednia uchwała Rady Gminy. Studium sporządzane jest prze wójta, burmistrza, lub prezydenta miasta, a przygotowywane przez uprawnionego projektanta (samodzielnie bądź w większym zespole). Wójt, burmistrz, lub prezydent miasta, jest zobowiązany do przedstawienia Studium do zaopiniowania organom, które są uprawnione do uzgadniania projektów planów miejscowych. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwala Rada Gminy.

Stosownie do wymagań określonych w/w ustawą (zgodnie art. 10 ust 1 i ust.2.) w Studium powinny być uwzględnione uwarunkowania wynikające z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony,
- stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia,
- zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,
- potrzeb i możliwości rozwoju gminy,
- stanu prawnego gruntów,
- występowania obszarów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
- występowania terenów naturalnych zagrożeń geologicznych,
- występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- stanu systemu komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,

W Studium określa się w szczególności:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów,
- kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy,
- obszary i zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,

- obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym,
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zgodnie ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów zawierającymi zadania rządowe,
- obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni powyżej 2.000 m² oraz obszary przestrzeni publicznej,
- obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne,
- kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych,
- obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny,
- obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie przepisami ustawy dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady,
- obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji,
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie ,

Kwestie związane z zakresem rzeczowym Studium regulują również przepisy szczególne, zawarte w ustawach:

- Ustawa z dnia 3 października 2008r o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko /Dz.U.2008.r. Nr 199, poz. 1227/,
- Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r./ Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150- jednolity tekst z późniejszymi zmianami/,
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. /Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz.717 z późniejszymi zmianami/,
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody /Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz.880 z późniejszymi zmianami/,
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych /Dz. U. z 1995 r. NR 16., poz.78 z późniejszymi zmianami/,
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz. U. z 2003r. Nr 162, poz. 1563/,
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach /Dz. U. z 2005 r. Nr 45, poz. 435 - tekst jednolity /,

- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze /Dz. U. z 1994 r. Nr 27, poz.96/,
- Ustawa z dnia 6 lipca 2001 o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju /Dz. U. Nr 97 poz.1051/,
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo Wodne /Dz. U. z 2005 r. Nr 239 poz.2019-tekst jednolity z późniejszymi zmianami/.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach /Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz.628/,
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków /Dz. U. z 2001 r., Nr 72, poz.747/,
- Ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminie z dnia 13 września 1996r. /Dz.U. z 2005 r., Nr 236, poz. 2008-tekst jednolity/,
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 maja 2003 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010" /M.P. z 2003 r. Nr 33, poz. 433/,
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko /Dz. U. z 2004 r. Nr 257 poz.2573/,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji /Dz. U. z 2002, Nr 87, poz. 76/,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pół elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów /Dz. U. z 2003r. Nr 192, poz.1883/,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku /Dz.U z 2007r. Nr 120, poz.826/,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego /Dz. U. 2006r. nr 137, poz.984/,
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej Dz.U.U.02.58.535, 2006.03.11zm. Dz.U.06. 30.208/,
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 listopada 2005r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać bazy i stacje paliw płynnych, rurociągi przesyłowe dalekosiężne służące do transportu ropy naftowej i produktów naftowych i ich usytuowanie /Dz.U.2005, 243,2063 z p.zm./,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną /Dz. U z 20064 r. Nr 137, poz.984/,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną /Dz. U z 2004 r. Nr 168, poz.1765/,

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną /Dz. U z 2004 r. Nr 220, poz.2237/,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 /Dz. U z 2004 r. Nr 229, poz.2313 z p.zm./,
- Międzynarodowa konwencja ochrony roślin. Rzym.1951.12.06 /Dz.U z 2007r. Nr 73, poz.485- tekst jednolity/,
- Konwencja Bońska– konwencja w sprawie ochrony wędrownych gatunków zwierząt ustanowiona 23 czerwca 1979r. w Bonn /Dz.U. z 2003r. Nr 2 poz.17/,
- Konwencja Ramiarska- konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza, jako środowisko życiowe ptactwa wodnego. Ramsara.1971.02,02 /Dz.U. z 1978r. Nr 7 poz.24/,
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Paryż.1972.11.16 /Dz.U z 1976r. Nr 32, poz.190/,
- Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego. La Valetta. 1992.01.16 /Dz.U. z 1996 r. Nr 120 poz.564/,
- Europejska Konwencja Krajobrazowa. Florencja.2000.10.20. /Dz.U z 2006r. Nr 14 poz.98/,
- Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu. Nowy Jork. 1992.05.09 /Dz.U z 1996 Nr 53, poz.238/,
- Protokół z Kioto do Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu.Kioto.1997.12.11 /Dz.U z 2005r. Nr 203, poz. 1684/,

W Studium wymagane jest uwzględnienie uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa, co oznacza konieczność zgodności studium gminnego z planem zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego.

Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym precyzuje niezbędny i minimalny zakres zawartości Studium i nie narzuca ograniczeń, co do merytorycznego zakresu analiz i regulacji przeprowadzanych w ramach Studium. Oznacza to znaczne zróżnicowanie zakresu merytorycznego Studium, wynikające ze specyfiki gminy i przyjętej metodologii sporządzania opracowania dla różnych gmin.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest aktem prawa miejscowego (art. 9 ust. 5). Studium stanowi przede wszystkim niezbędną podbudowę planów miejscowych.

Ponadto ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko /Dz.U.2008.r. Nr 199, poz. 1227/ zaliczyła Studium do dokumentów wymagających udziału społeczeństwa (art.39) oraz wprowadziła obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania ustaleń projektu Studium na środowisko (art.46). Rozumie się przez to postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji

Studium, obejmujące w szczególności:

- uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
- sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko,
- uzyskanie wymaganych ustawą opinii,
- zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu;

Zgodnie z art. 55. 1. w/w ustawy organ opracowujący projekt Studium, bierze pod uwagę ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko oraz opinie organów (Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektor Sanitarny) oraz rozpatruje uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa. **Projekt Studium nie może zostać przyjęty, jeżeli ze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wynika, że może on znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000, o ile nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 34 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Zgodnie z art. 34.** 1w/w ustawy, jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary zgłoszone do Komisji Europejskiej (ważne dla Wspólnoty), zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000. W przypadku, gdy znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie, o którym mowa w ust. 1, może zostać udzielone wyłącznie w celu:

- ochrony zdrowia i życia ludzi;
- zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego;
- uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędnym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego;
- wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej.”

Do przyjętego dokumentu (Studium) załącza się pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:

- ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko;
- opinie właściwych organów (Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektor sanitarny)
- zgłoszone uwagi i wnioski;
- wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone;
- propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Organ opracowujący projekt dokumentu przekazuje przyjęty dokument wraz z w/w podsumowaniem, właściwym organom (Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektor sanitarny). Ponadto organ opracowujący projekt dokumentu jest obowiązany prowadzić monitoring skutków realizacji postanowień przyjętego dokumentu w zakresie oddziaływania na środowisko.

2. CEL I ZAKRES STUDIUM.

Opracowywane „Studium” obejmuje całkowitą aktualizację istniejącego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec uchwalonego uchwałą nr XXVII/204/2002 w związku z przemianami zachodzącymi w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, oraz wniosków w sprawie jego zmiany. Zmiana Wynika również z wejścia nowej Ustawy o Planowaniu i Zagospodarowaniu Przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz nowych potrzeb rozwojowych gminy. Zmiana „Studium” została przyjęta uchwałą rady gminy Susiec Nr XIV/91/08 dnia 29 sierpnia 2008 roku w sprawie przystąpienia do sporządzania zamiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec” Uchwała ta stanowi podstawę prawną niniejszego opracowania. W uchwale przyjęto zakres ustaleń zgodnie z art.10 ust.1 i 2 ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz.717 z późniejszymi zmianami). Zakres zmiany obejmuje obszar całej gminy w jej granicach administracyjnych. Zmiana studium następuje w takim samym trybie, w jakim jest uchwalana.

Dotychczas obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec uchwalonego uchwałą nr XXVII/204/2002 stanowiło podstawę do opracowywania obecnie obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec uchwalonego uchwałą Nr VII/44/2003 Rady Gminy Susiec z dnia 30 października 2003r, który jest ogólnie obowiązującym przepisem prawa miejscowego. Ustalenia zmiany studium nie mogą naruszać ustaleń w/w planu.

Zakres prac:

1. **DIAGNOZA STANU ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY SUSIEC.**
2. **DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.**
3. **DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA KULTUROWEGO.**
4. **UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY.**
5. **POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY.**
6. **KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNEJ.**

Opracowanie podzielono na 3 części:

I część – CEL, ZAKRES i PODSTAWY PRAWNE STUDIUM.

II część – DIAGNOZA i UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO:

1. **DIAGNOZA STANU ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY SUSIEC.**
2. **DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.**
3. **DIAGNOZA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO**

III część – KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY SUSIEC.

Wymienione wyżej tematy zostały szczegółowo opracowane w części tekstowej Studium. Do tekstu dołączono mapy tematyczne.

3. WYTYCZNE Z OPRACOWAŃ WYŻSZEGO RZĘDU

Wnioski Zarządu Województwa Lubelskiego wynikające z „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego" zatwierdzonego Uchwałą Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lipca 2002r., (DZ. Urz. Województwa Lubelskiego Nr 107 z dnia 9 września 2002r., poz. 2449).

W zakresie ochrony środowiska przyrodniczego w celu lepszego dostosowania zagospodarowania przestrzennego do cech naturalnych i odporności środowiska na antropopresję ustala się zasady gospodarowania przestrzenią polegające na:

- szczególnej ochronie i oszczędnym wykorzystaniu przestrzeni niezurbanizowanej,
- segregacji funkcji w celu wykluczenia lub zminimalizowania prawdopodobieństwa wystąpienia sąsiedztwa kolizyjnych funkcji terenu,
- wzmocnieniu lub przywróceniu środowisku przyrodniczego odporności na nasilającą się antropopresję,
- harmonizowaniu układów osadniczych i infrastruktury technicznej z siecią ekologiczną,
- objęciu statusem obszarów ochronnych zlewni wód powierzchniowych,
- ochronie dolin rzecznych i pozadolinnych podmokłości przed odwodnieniem a meandrujących odcinków rzek uporządkowanie przed regulacją
- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej
- eliminacja ognisk zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych
- wykluczenie lokalizacji obiektów uciążliwych dla środowiska
- ochronie obszarów Natura 2000, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody,
- ochronie GZWP nr 407 Chełm – Zamość,
- ochronie zasobów leśnych,

  przez wyłączenie spod zalesień
- lądowych nieleśnych siedlisk przyrodniczych
- siedlisk ze stwierdzonymi stanowiskami roślin chronionych
- drugorzędnych form rzeźby o dużym znaczeniu krajobrazowym (krawędzie, ostańce)
- krajobrazu rolniczego o wybitnych walorach kulturowych tj. z historycznie ukształtowanymi rozłogami pól.

  W celu ochrony zasobów leśnych przyjmuje się zasady:
- dostosowania zagospodarowania rekreacyjnego lasów do ich pojemności turystycznej,
- przyjaznego lasom zagospodarowania terenów przyległych do lasu, głównie przez wyznaczenie tzw. stref ochrony warunków siedliskowych drzewostanu, wykluczających lokalizację obiektów i prowadzenie działalności o dużej uciążliwości dla ekosystemów leśnych,
- ochrony integralności przestrzennej kompleksów leśnych i drożności o leśnych ciągów ekologicznych przez eliminację barier antropogenicznych i obiektów destrukcyjnych naruszających strukturę przestrzenną ekosystemów, a w przypadku prowadzenia przez nie dróg – budowę przejść dla zwierząt (kładek, przepustów)
- ochronie korytarza ekologicznego lasów Łosinieckich, przez:

  zakaz:

- składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i energetycznych, lokalizowania wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt,
- lokalizacji zabudowy mieszkaniowej,
- eksploatacji surowców mineralnych,

nakaz:

- likwidacji obiektów destrukcyjnych,
- poszerzenia (lub wykonywania) przepustów w przecinających korytarze nasypach drogowych i kolejowych,

zalecane jest:

- kształtowanie pasmowych struktur przyrodniczych (zalesień, zadrzewień), prowadzenia dróg po estakadach,

▪ kształtowaniu harmonijnego krajobrazu przyrodniczego przez objęcie ochroną przed zniszczeniem należy objąć wszystkie przyrodnicze elementy krajobrazu wiejskiego. Ochroną należy objąć:

- zadrzewienia
- enklawy roślinności zbliżonej do naturalnej,
- drobnoprzestrzenną strukturę lasów,
- naturalne i sztuczne zbiorniki wodne

▪ udokumentowane złoża surowców mineralnych podlegają ochronie przed zagospodarowaniem mogącym utrudnić ewentualne podjęcie eksploatacji,

W zakresie rozwoju turystycznych należy kształtować przestrzeń przez:

▪ rewitalizację zagospodarowania turystycznego,
▪ podnoszenie wizerunku turystycznego miejscowości,
▪ kreowanie ośrodków rekreacyjno-turystycznych,
▪ realizowanie agroturystyki w obrębie istniejącej zabudowy,
▪ realizowanie zabudowy letniskowej
▪ rozwój zaplecza obsługującego turystykę,
▪ zwiększenie dostępności komunikacyjnej obszarów i podjęcie kompleksowych działań w zakresie infrastruktury,

W zakresie rozwoju rolnictwa proponowane kierunki rozwoju to:

▪ wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój ośrodków wiejskich i ośrodka gminnego,
▪ gruntowna modernizacja rolnictwa i jego obsługi
▪ wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz agroturystyki
▪ podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców wsi
▪ tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem
▪ rozwój drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego
▪ zagospodarowanie gleb nieprzydatnych dla rolnictwa
▪ przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej oaz wprowadzaniu nowej zabudowy na zwarte kompleksy leśne

W zakresie infrastruktury transportowej:

▪ ustalenia studium winny umożliwić uzyskanie bądź zachowanie odpowiednich parametrów technicznych i użytkowych sieci dróg publicznych i linii kolejowej

W zakresie infrastruktury technicznej

▪ zapewnienie bezawaryjnego dostępu do wody pitnej dobrej jakości

- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej przez budowę systemów kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków
- rozbudowę sieci gazowej średniego ciśnienia i zastosowanie gazu do celów grzewczych i bytowych

W zakresie elektroenergetyki

- przez południowo-wschodnią część gminy przebiegać będzie odcinek planowanej linii 400kV relacji Zamość-Jarosław

4. STUDIUM, JAKO ELEMENT PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO.

Planowanie miejscowe, według przepisów Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, obejmuje dwa rodzaje opracowań:

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w którym określa się lokalne uwarunkowania, cele rozwojowe oraz kierunki polityki przestrzennej gminy, przy uwzględnieniu uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, który ustala zasady zagospodarowania i zabudowy terenu, stosownie do polityki przestrzennej gminy, ustalonej w wyniku Studium.

Studium stanowi element w planowaniu miejscowym. Obligatoryjny obowiązek wykonania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wprowadza ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym, a kontynuuje ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. w przeciwieństwie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sporządzane na szczeblu gminy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest aktem prawa miejscowego. Nie ma mocy aktu powszechnie obowiązującego i nie może stanowić podstawy do wydawania decyzji administracyjnych o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Studium jest aktem polityki przestrzennej gminy, co oznacza kształtowanie i wykładnię polityki rozwoju przestrzennego gminy. Końcowe ustalenia Studium (określenie kierunków, celów i polityki przestrzennej), stanowiące treść uchwały Rady Gminy, mogą zachować aktualność znacznie dłużej niż końcowe rozwiązania zawarte w planie miejscowym. Stwarza to szansę dokonywania zmian planów miejscowych, w ramach ustalonych w Studium celów rozwoju i kierunków polityki przestrzennej. Studium opracowywane jest dla całego obszaru gminy.

Studium pełni dwie podstawowe funkcje:

- regulacyjną (stanowiące), która wyraża się w ustaleniach dotyczących istotnych uwarunkowań, celów rozwoju i kierunków polityki przestrzennej, obowiązujących jedynie organy samorządu gminy,
- informacyjną, która polega na dostarczeniu organom samorządowym informacji umożliwiających prowadzenie polityki ofertowej, promocyjnej oraz tworzenie korzystnej dla gminy struktury podmiotów gospodarujących.

Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym tylko w sposób ogólny określa problematykę, jaka powinna być przedmiotem opracowania Studium. Zakres problematyki Studium dla poszczególnych gmin (art. 10 ust. 1 i 2) wynika z potrzeb miejscowego planowania.

W procesie przygotowania Studium, wyróżnić można trzy etapy prac obejmujące:

- diagnozę zewnętrznej i wewnętrznej sytuacji gminy,
- określenie problemów wymagających rozwiązania i uwarunkowań ich rozwiązania,
- sformułowanie końcowych rozwiązań, czyli określenie polityki przestrzennej gminy.

W procesie kształtowania polityki rozwoju podstawowym wyznacznikiem możliwości rozwoju oraz czynnikiem decydującym i weryfikującym rozwiązania przestrzenne musi być **środowisko przyrodnicze**. Oznacza to, że rozwój społeczno-gospodarczy musi następować w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym, tzw. **rozwój zrównoważony (ekorozwój)**. Znajduje to wyraz w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym, która „określa zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania, przyjmując ład przestrzenny i zrównoważony rozwój za podstawę tych działań.” (art. 1 ust. 1).

Zasady ochrony zasobów naturalnych, w tym ochrony środowiska przyrodniczego, na szczeblu gminy określa Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i opracowane na jego podstawie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Wyniki Studium być pomocne przy podejmowaniu starań o subwencje przeznaczone na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb, np. w zakresie uzbrojenia technicznego, rehabilitacji zabudowy, ochrony środowiska przyrodniczego, itp.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ i KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

(Województwo Lubelskie)

Część II

DIAGNOZA ORAZ UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

/ŚRODOWISKO SPOŁECZNO-GOSPODARCZE/

Tomaszów Lubelski 2009

WSTĘP

Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju gminy Susiec stanowi kompleksowe opracowanie, składające się dwóch części:

I. Diagnoza stanu aktualnego i uwarunkowań rozwoju.

II. Strategii rozwoju gminy Susiec i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

W części I gminę zaprezentowano na tle powiatu tomaszowskiego i województwa lubelskiego.

Diagnoza stanu aktualnego została sporządzona z podziałem na obszary funkcyjno-tematyczne, obejmujące dane zakresu: demografii, lokalnego życia gospodarczego i rynku pracy, transportu i łączności, edukacji, kultury, sportu i rekreacji, zdrowia i opieki społecznej oraz środowiska przyrodniczego. Analiza powyższych danych pozwala na ocenę obecnego stanu i dotychczasowych tendencji rozwojowych gminy. Pozwala jednocześnie na wskazanie głównych trendów i kierunków rozwoju na przyszłość.

Strategia rozwoju gminy Susiec przedstawia ogólne cele rozwojowe gminy, które zapewniają rozwój społeczno-gospodarczy całej gminy. Obok nadrzędnych celów strategicznych wyodrębnia cele poboczne, zajmujące drugie miejsce pod względem hierarchii ważności i kolejności wykonania. Cele te zostały wygenerowane na podstawie dokonanej w części i diagnozy stanu aktualnego oraz analizy SWOT, przeprowadzonej w części II. Analiza SWOT poprzez wyodrębnienie czynników zewnętrznych i wewnętrznych oraz wywierających pozytywny lub negatywny wpływ na gminę, wykazuje cztery kategorie czynników, które bezpośrednio bądź pośrednio wpływają na funkcjonowanie gminy:

- wewnętrzne pozytywne – mocne strony gminy,
- wewnętrzne negatywne – słabe strony gminy,
- zewnętrzne pozytywne – szanse dla gminy tkwiące w jej otoczeniu,
- zewnętrzne negatywne – zagrożenia dla gminy tkwiące w jej otoczeniu.

WYKAZ WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ I MATERIAŁÓW INFORMACYJNYCH

Materiały wyjściowe w zależności od sposobu ich zbierania można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

a) inwentaryzację terenową bezpośrednią,

b) inwentaryzację pośrednią terenową,

c) dane i materiały przekazane prze instytucje.

Inwentaryzacja terenowa bezpośrednia dotyczy obiektów budowlanych, użytkowania terenu oraz jego zagospodarowania. Sporządzona jest na podkładach mapowych sytuacyjno-geodezyjnych w skali 1:10 000.

Inwentaryzacja pośrednia terenowa sporządzona została w oparciu materiały zebrane w instytucjach i organach administracji.

Dane i materiały przekazane przez instytucje do sporządzenia niniejszego opracowania dotyczą zagadnień demograficznych, zatrudnienia, profilu usług i produkcji, itp.

DIAGNOZA i UWARUNKOWANIA
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

I. DIAGNOZA STANU ROZWJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO GMINY SUSIEC

5. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE GMINY SUSIEC.

Gmina Susiec, pod względem administracyjnym, należy do powiatu tomaszowskiego w województwie lubelskim.

Reforma administracyjna kraju wdrożona 1 stycznia 1999 roku wprowadziła nowe szczeble samorządowe: samorząd powiatowy i samorząd wojewódzki. Reaktywowała jednocześnie dniem 1 stycznia 1999 roku powiat tomaszowski.

5.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO.

Województwo lubelskie od 1 stycznia 1999 roku jest jednym z 16 nowych województw i trzecim, co do wielkości regionem na mapie administracyjnej Polski. Zajmuje powierzchnię ponad 25 tys. kilometrów kwadratowych, co stanowi 9,17% ogólnej powierzchni kraju. W jego skład wchodzą 24 powiaty: 4 grodzkie i 20 ziemskich oraz 213 gmin, w tym 40 miejskich. Największą powierzchnię ma powiat lubelski (134,82 tys. ha), natomiast najmniejszą powiat włodawski (42,794 tys. ha).

Pod względem fizjograficznym obejmuje tereny w 13 makroregionach (Nizina Środkowomazowiecka, Wzniesienia Południowomazowiec kie, Nizina Południowopodlaska, Wyżyna Kielecka, Wyżyna Lubelska, Roztocze, Kotlina Sandomierska, Nizina Północnopodlaska, Przedpolesie Zachodnie, Polesie Zachodnie, Polesie Wołyńskie, Wyżyna Wołyńska, Kotlina Pobuża), które dziela się aż na 46 mezoregionów.

Pod względem liczby mieszkańców województwo lubelskie lansuje się na siódmym miejscu w kraju (ponad 2,2 mln ludności), jednak gęstość zaludnienia jest dość niska i wynosi 89,27 osób na kilometr kwadratowy, przy średniej krajowej wynoszącej 124 osoby na kilometr kwadratowy. Połowa mieszkańców województwa mieszka na wsi. Wskaźnik urbanizacji dla województwa lubelskiego wynosi 46,4% (w Polsce 61,9%).

Sieć miast w województwie lubelskim jest najrzadsza w Polsce. Spośród 213 gmin samorządowych, zaledwie 40 to gminy miejskie, co stawia Lubelszczyznę na 12 miejscu pod tym względem w kraju. Jednocześnie biorąc pod uwagę udział ludności wiejskiej w ogólnej liczbie mieszkańców województwa Lubelszczyzna zajmuje trzecią pozycję w Polsce liczbą ponad 4,2 tys. wsi (7,41% ogólnej ich liczby w kraju). Obszar województwa cechuje poza tym duży odpływ ludności (głównie wyższym wykształceniem), zwłaszcza terenów wiejskich – aż w 12 powiatach ziemskich notuje się ujemny przyrost naturalny.

Lubelszczyzna posiada cenne zasoby naturalne. Począwszy od złóż surowców mineralnych, o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym, m.in. węgla kamiennego (udokumentowane złoża liczą około 8 480 mln ton), ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla brunatnego, po ziemię krzemionkową, piaski szklarskie i formierskie. Dużą rolę dla regionu

odgrywa też eksploatacja wapieni, wykorzystywanych do produkcji cementu, oraz kamienie drogowe i budowlane.

Poza tym województwo posiada wysokie walory środowiska naturalnego, zarówno krajobrazowe: malowniczy przełom Wisły w okolicach Kazimierza Dolnego, dolina Bugu, Polesie Lubelskie, Roztocze, Pojezierze Łęczyńsko - Włodawskie, miasto Nałęczów z parkiem zdrojowym, jak i przyrodnicze: obszary NATURA 2000 (21 wyznaczonych obszarów specjalnej ochrony ptaków, 48 specjalnych obszarów ochrony siedlisk o statusie obszarów ważnych dla Wspólnoty Europejskiej oraz 60 proponowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk), dwa parki narodowe, 86 rezerwaty przyrody, siedemnaście parków krajobrazowych oraz 17 obszarów chronionego krajobrazu. Ogólnie ponad 1/5 regionu objęta jest różnymi formami ochrony przyrody.

Pomimo tak dużej powierzchni Lubelszczyzny objętej ochroną środowiska naturalnego znaczny jej obszar (zwłaszcza tereny o dużym stopniu urbanizacji) jest zdegradowany pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. W województwie odnotowuje się jeden najniższych w kraju współczynników zalesienia (lasy zajmują 22,6% powierzchni, na dzień 31.12.2007 roku).

Zabytki kultury Lubelszczyzny skupione są głównie w Lublinie, Zamościu, Chełmie i Kazimierzu Dolnym. Do najciekawszych należą:

- zespół staromiejski kaplicą zamkową w Lublinie,
- zespół urbanistyczny w Zamościu (Stare Miasto wpisane na listę UNESCO),
- zespół pałacowo-parkowy w Puławach,
- zespół urbanistyczny w Kazimierzu Dolnym,
- zespół pałacowo-parkowy w Kozłówce,
- zespół klasztorny Katedra Mariacką w Chełmie i podziemia kredowe.

Jeżeli chodzi o gospodarkę, region lubelski ma charakter typowo rolniczy. Użytki rolne zajmują 62,7 % powierzchni województwa. Pochodzi stąd ponad 15 % krajowej produkcji buraków cukrowych, 16 % owoców, 10% warzyw i około 11% zbóż. Województwo lubelskie jest największym krajowym producentem chmielu (prawie 80% produkcji krajowej). Ogólnie na obszarze województwa istnieje 289,8 tys. gospodarstw rolnych, przewagą gospodarstw małych. Na 1000 ha użytków rolnych przypada 25 osób, przy średniej krajowej wynoszącej 20 osób). W rolnictwie zatrudnionych jest 53% osób zawodowo czynnych (w kraju 26%). Pozostała część ludności województwa pracuje w budownictwie, usługach rynkowych oraz usługach nierynkowych. W 2008 roku stopa bezrobocia na Lubelszczyźnie wynosi 11, 3 %, jest, więc równa stopie bezrobocia w kraju. Liczba bezrobotnych jest zróżnicowana przestrzennie – najkorzystniejsza sytuacja występuje w Lublinie i powiecie lubelskim, natomiast dużo gorzej jest w byłych miastach wojewódzkich, tj. Hrubieszowie, Włodawie, Chełmie. Wśród bezrobotnych aż 90,7% nie posiada prawa do zasiłku. Większość poszukujących zatrudnienia mieszka na wsi.

Lubelszczyzna w 2008 r. wytworzyła 3,9 % Produktu Krajowego Brutto. W sierpniu 2008 roku na terenie województwa działało 153, 5 tyś podmiotów gospodarcze zajmujące się głównie handlem i naprawami, działalnością produkcyjną i budownictwem. 77,4 % to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, 11,6% spółki (w tym 5,1% to spółki handlowe, 6,4% spółki cywilne). Liczba podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego w 2007 r. wyniosła 6.

Obszar województwa od 1995 r. posiada dodatnie saldo wymiany towarowej zagranicą. Lubelszczyzna eksportuje przede wszystkim wyroby chemiczne (głównie nawozy sztuczne), artykuły spożywcze (przetwory owocowe), wyroby przemysłu elektromaszynowego, a także meble i węgiel. Znaczną część importu stanowią samochody i maszyny oraz tworzywa sztuczne. Głównymi odbiorcami obok Niemiec, Włoch, Stanów Zjednoczonych są państwa Europy Wschodniej, przede wszystkim Ukraina i Rosja.

Pozytywną cechą województwa lubelskiego jest dobrze rozbudowane szkolnictwo wyższe. Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej części kraju, posiada jeden najwyższych w kraju wskaźników liczby studentów i pracowników naukowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Funkcjonuje tu pięć wyższych uczelni takich jak: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska i Uniwersytet Przyrodniczy. Na terenie województwa działa wiele ośrodków pełniących rolę fili w/w uczelni a także uczelni prywatnych tj. Szkoła Wyższa w Puławach, Lubelska Szkoła Biznesu, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Zamościu, Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach, Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości w Chełmie. Obok szkół wyższych na terenie tego regionu funkcjonują samodzielne instytuty naukowo-badawcze: Instytut Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej oraz Instytut Upraw, Nawożenia Gleboznawstwa w Puławach, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej w Lublinie, Instytut Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki.

Województwo dysponuje rozbudowaną bazą placówek ochrony zdrowia. Szpitale ogólne działające na obszarze województwa w 2007 r. posiadały 10826 łóżka szpitalne (50, 7 łóżka na 10 tyś mieszkańców) Baza szpitalna jest skoncentrowana głównie w stolicy województwa Lublinie, 33, 5% łóżek w szpitalach ogólnych i 42, 5% wszystkich lekarzy.

Infrastruktura techniczna Lubelszczyzny nie jest dobrze rozwinięta. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosi w województwie wg danych z 2007 roku 18274, 1 km, kanalizacyjnej 3841, 3 km W województwie lubelskim głównym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych są ścieki odprowadzane punktami zrzutowymi z zakładów komunalnych i przemysłowych. Na terenie województwa działa 239 oczyszczalni ścieków. Na terenie województwa w 2007 roku znajdowały się 122 składowiska, na których składowane były odpady komunalne. Jedynie 27 składowiska spełniały wymagania techniczne.

Lubelszczyzna leży w strefie przygranicznej. Takie położenia stwarza szanse rozwoju dla całego regionu. Zlokalizowane są tutaj ważne przejścia graniczne polsko-białoruskie (drogowe – Kuryki, Tereszpol, Sławatycze oraz kolejowe Terespol) i polsko-ukraińskie (drogowe – Dorohusk, Zosin, Hrebenne i Hrubieszów), a także polsko-ukraiński punkt graniczny w Uśmierzu. Ruch graniczny to w znacznej części obsługa transportu o skali kontynentalnej pomiędzy państwami Unii Europejskiej i Europą Wschodnią. Województwo stara się zacieśnić więzy nie tylko gospodarcze, ale również społeczno- kulturowe sąsiadami (Białorusią i Ukrainą), czego efektem jest m.in. Związek Transgraniczny „Euroregion BUG". Współpraca krajami europejskimi, oraz obsługa kontaktów Wschód-Zachód może stanowić istotny bodziec rozwoju województwa. Ponad połowa głównych dróg przebiegających prze Lubelszczyznę związana jest obsługą przejść granicznych. Szczególnym elementem

województwa lubelskiego jest Linia Hutniczo-Siarkowa sięgająca do Stawkowa na Śląsku. Przez województwo lubelskie przebiega też kilka ważnych szlaków o randze ponadnarodowej łączących zachodnią i wschodnią Europę.

5.2 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU TOMASZOWSKIEGO.

Powiat tomaszowski jest jednym 24 powiatów województwa lubelskiego o powierzchni 1 488 km^2 i ogólnej liczbie ludności około 89 tys. (według danych z 31.12. 2007 r.). Pod względem administracyjnym w skład powiatu wchodzi 13 gmin samorządowych, w tym jedna miejska – Tomaszów Lubelski, jedna miejsko-wiejska w Tyszowcach i jedenaście wiejskich (Tyszowce, Łaszczów, Telatyn, Ulhówek, Jarczów, Lubycza Królewska, Bełżec, Krynice, Tanawatka, Susiec, Rachanie). Gminy podzielone są na 224 sołectw, obejmujących 251 wsi. Najmniejszą gminą jest gmina Bełżec (29 km^2), zaś największa to gmina Lubycza Królewska (212 km^2). Powiat tomaszowski należy do najsłabiej zaludnionych obszarów kraju, na l km^2 przypadają 59 osoby, podczas gdy średnio w kraju wskaźnik ten wynosi 122 osoby na km^2, a w województwie lubelskim 86 osób na km^2.

Obejmuje część makroregionu fizjograficznego Roztocze (mezoregionu Roztocze Środkowe), część makroregionu Kotlina Pobuża (mezoregion Równina Bełzka), część makroregionu Wyżyna Lubelska (mezoregion padół zamojski) oraz część mezoregionu Wyżyna Wołyńska (mezoregiony Grzęda Sokalską i Kotlina Hrubieszowska). Południowo-wschodnia część granicy powiatu na odcinku 38,7 km jest jednocześnie granicą Polski Ukrainą. Zlokalizowane są tutaj dwa przejścia graniczne: drogowe międzynarodowe Hrebenne – Rawa Ruska i kolejowe Hrebenne – Rawa Ruska.

Na terenie powiatu istnieją bardzo korzystne warunki do produkcji rolniczej, szczególne w części wschodniej, gdzie występują gleby lessowe, czarnoziemy na lessach i rędziny. Gleby te zaliczane są do kompleksów o najlepszej przydatności rolniczej, a ich koncentracja w powiecie wynosi 67%.

Na ogólną powierzchnię gruntów (148892 ha) użytki rolne zajmują 104 189 ha, (czyli 70 %), w tym grunty orne to 85923 ha – 82,3 % użytków rolnych. W strukturze zasiewów dominują zboża zajmujące około 60% powierzchni. Uprawia się tu buraki cukrowe – 10,3%, ziemniaki – 6% oraz rośliny oleiste, głównie rzepak stanowiący 1,7%, pozostałą powierzchnię zajmują rośliny przemysłowe (tytoń, pastewne, strączkowe, jadalne i warzywa). Dużą rolę odgrywa hodowla, łowiectwo i leśnictwo. Wiodącą formą władania ziemią w powiecie Tomaszowskim jest sektor prywatny. Średnia wielkość gospodarstwa wynosi 6,1 ha. Gminy i związki międzygminne są właścicielami 3872 ha gruntów, z czego 3,6 % przekazały na wieczyste użytkowanie. Na terenie powiatu występują wspólnoty gruntowe wsi, które dysponują nieruchomościami rolnymi o powierzchni 1293 ha. Nieruchomości o powierzchni 4185 ha stanowią własność spółdzielni.

Powiat tomaszowski charakteryzuje się niskim stopniem uprzemysłowienia i urbanizacji. Dobre warunki do produkcji rolniczej sprzyjają również powstawaniu firm i zakładów działających w otoczeniu rolnictwa. Oprócz kilku dużych zakładów produkcyjnych (m.in. Cukrownia Wożuczyn, Tomaszowska Spółdzielnia Mleczarska, Zakład Mleczarski w Łaszczowie, Przetwórnia Owoców i Warzyw SV Poland Sp. o.o. w Tomaszowie Lubelskim, Zakłady Zbożowe PZ w Lubyczy Królewskiej, itp.) są to przeważnie zakłady małe – jedno lub kilkuosobowe, często rodzinne. Zakłady te nie są jednak w stanie skupić

i zagospodarować całości produktów rolnych, powodując tym samym ogromna nadwyżkę towarową.

Powiat posiada sprzyjające warunki do rozwoju kultury ludowej. Funkcjonuje tu miejski dom kultury, 9 wiejskich ośrodków kultury, 4 kina stacjonarne, 13 bibliotek gminnych, biblioteka pedagogiczna, muzeum regionalne. Głównym ośrodkiem kulturalnym jest miasto Tomaszów Lubelski.

Obsługę zdrowotną powiatu realizuje l samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, 3 przychodnie, 16 ośrodków zdrowia, kilka niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz 79 prywatnych gabinetów praktyk lekarskich.

Powiat tomaszowski zachował w dużej mierze naturalny charakter środowiska. Zlokalizowany tu przemysł tylko w minimalnym stopniu oddziałuje negatywnie na przyrodę. Walory przyrodnicze i krajobrazowe Roztocza stwarzają korzystne warunki do rozwoju turystyki i wypoczynku. Na terenie gminy Lubycza Królewska istnieje Południoworoztoczański Park Krajobrazowy obejmujący swoim zasięgiem część województwa lubelskiego i podkarpackiego. Na Roztoczu Środkowym znajdują się obszary prawnie chronione. Między innymi są to: Krasnobrodzki Park Krajobrazowy (gminy Susiec i Tomaszów Lubelski) oraz Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej (w gminie Susiec). Ogółem powierzchnia parków krajobrazowych w powiecie wynosi 14 248 ha, co stanowi 9,58% ogólnej powierzchni powiatu. Na ich obszarze wydzielono 9 rezerwatów przyrody. Walorem, który odgrywa znaczną rolę w powiecie są również lasy, szczególnie roztoczańskie kompleksy Puszczy Solskiej. W strefie krawędziowej Roztocza gdzie w skałach o różnej odporności przełamujące się rzeki stworzyły niewielkie wodospady zwane „szumami" lub „szypotami", utworzono rezerwaty krajobrazowe „Nad Tanwią" i „Czartowe Pole". Nieskażone środowisko przyrodnicze powiatu tomaszowskiego oraz malowniczo położone gospodarstwa rolne powinny sprzyjać rozwojowi różnych form wypoczynku, agroturystyki, turystyki zorganizowanej szczególnie na terenach roztoczańskich.

5.3 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY SUSIEC.

Gmina Susiec położona jest na pograniczu makroregionów fizjograficznych Kotliny Sandomierskiej oraz Roztocza. Granica fizjograficzna, która jest jednocześnie fragmentem granicy geologicznej pomiędzy płytową Europa Wschodnia i fałdową Europa Zachodnią, jest wyraźnie widoczna w terenie i ma charakter strefy o kierunku NW- SE. Zachodni i południowo zachodni obszar leży w granicach Płaskowyżu Tarnogrodzkiego – mezoregionie Kotliny Sandomierskiej, natomiast północno-wschodni w na Roztoczu Środkowym, a niewielki południowo-wschodni fragment obszaru znajduje się w granicach Roztocza Wschodniego – mezoregionach Roztocza.

Od północy graniczy z Gminą Krasnobród, od zachodu Gminą Józefów, od wschodu Gminą Tomaszów Lubelski, natomiast od południa gminą Narol i Łukowa.

W krajobrazie tzw. roztoczańskiej części gminy dominują wzgórza pokryte wapiennymi i piaszczystymi osadami, poprzecinane rozległymi dolinami, natomiast na obszarze Równiny Biłgorajskiej pola wydmowe i obniżenia międzywydmowe z kompleksami leśnymi i torfowiskowo-bagiennymi Puszczy Solskiej. Najwyższe wzniesienie to Wapielnia (385 m n.p.m.).

W gminie występują gleby brunatne, rędziny oraz gleby rdzawe i bielicowe. Dominują gleby kompleksu żytniego dobrego i słabego IV-VI klasy bonitacyjnej. Ponad 48% powierzchni gminy zajmują lasy. Są to lasy państwowe i prywatne. W strukturze rodzajowej drzewostanów dominuje sosna, następnie jodła, świerk, buk, brzoza i inne gatunki. Duża lesistość gminy jest powodem występowania specyficznego mikroklimatu wyrażającego się przede wszystkim dłuższym czasem zalegania pokrywy śnieżnej, późniejszym terminem ruszania wegetacji, niższymi temperaturami zimą i wyższymi latem.

Obszar gminy leży w dorzeczu Tanwi oraz jej dopływów. W Majdanie Sopockim znajduje się zalew, pozostałe zbiorniki wód stojących to tzw. oczka wodne występujące w innych rejonach gminy.

Na terenie gminy występują kopaliny użyteczne, tj. złoża wapieni w rejonie Nowin oraz piasku – kopalnia w Zawadkach.

W obrębie gminy znajdują się dwa parki krajobrazowe:

- Krasnobrodzki Park Krajobrazowy,
- Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej.

Na terenie parków i nie tylko występuje wiele gatunków roślin chronionych i rzadko spotykanych zwierząt. Znajdują się tutaj trzy rezerwaty przyrody: Rezerwat „Czartowe Pole”, Rezerwat „Nad Tanwią”, Rezerwat „Nowiny”.

Walory klimatu oraz piękno krajobrazu są powodem odwiedzania Gminy Susiec przez wielu turystów, zwłaszcza w okresie letnim. Mimo to sytuacja gospodarcza gminy jest bardzo trudna. Większość mieszkańców utrzymuje się pracy na roli. Duży odsetek ludności pozostaje bez pracy – stopień bezrobocia wynosi 17,4%

5.3.1 Gmina Susiec w liczbach:

- powierzchnia gminy: 190,5 km^2,
- ludność: 8 171 osób,
- liczba sołectw: 21,
- użytkowanie gruntów:
  - użytki rolne: 7 752 ha,
  - lasy: 10 275 ha,
- liczba gospodarstw rolnych 2 016,
- liczba gospodarstw domowych 301,
- wsie zwodociągowane 17,
- wsie zgazyfikowane 12.

6. DIAGNOZA STANU ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY SUSIEC.

6.1 DEMOGRAFIA.

Zagadnienia ludnościowe dla gminy Susiec opracowane zostały na podstawie danych Urzędu Gminy w Suścu oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Powierzchnia gminy Susiec wynosi 19 052 ha i obejmuje 20 jednostek osadniczych. Na terenie gminy zamieszkuje ogółem 7895 osób, w tym 3880 kobiet.

Tab.1 Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach

Lp.	Miejscowość	Liczba mieszkańców
1.	Ciotusza Nowa	525
2.	Ciotusza Stara	304
3.	Grabowica	518
4.	Huta Szumy	181
5.	Kunki	479
6.	Łasochy	100
7.	Łosiniec	610
8.	Łuszczacz	458
9.	Majdan Sop. I	519
10.	Majdan Sop.II	606
11.	Maziły	224
12.	Nowiny	274
13.	Oseredek	576
14.	Paary	580
15.	Róża	180
16.	Rybnica	240
17.	Wólka Łosiniecka	358
18.	Zawadki	121
19.	Susiec	1318
	Razem	8171

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Susiec 2007-2013

Rys.1 Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach gminy Susiec.

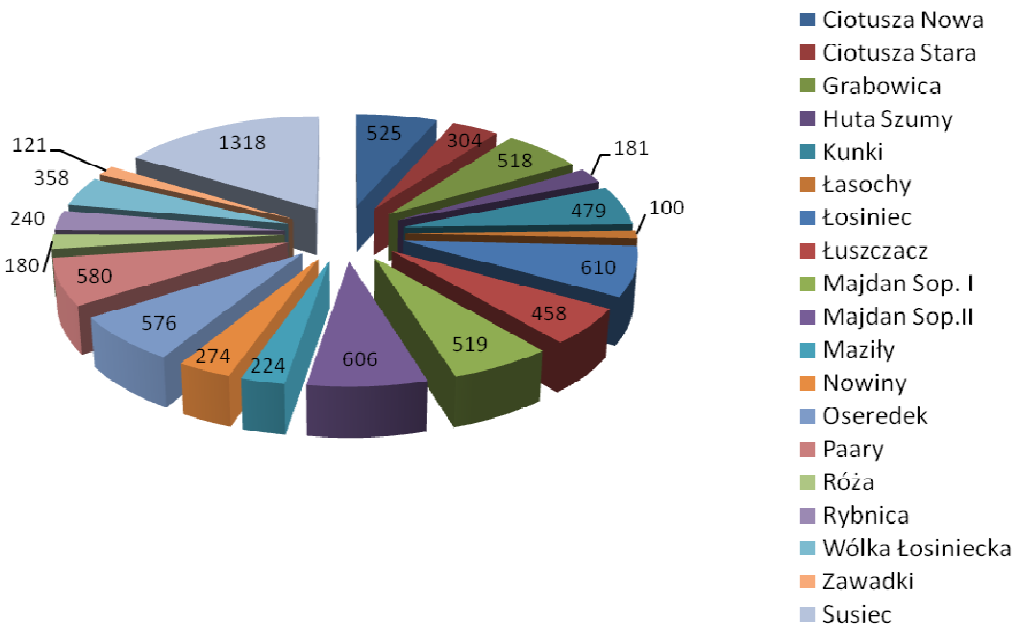

Wielkości poszczególnych wsi są zróżnicowane. Najmniejszą wsią są Łasochy liczące 100 mieszkańców, największą zaś Susiec-Skwarki – 1 318 mieszkańców. Grupę wsi o liczbie mieszkańców wahającej się w przedziale 100-300 osób stanowią wsie: Huta Szumy, Maziły,

Nowiny, Róża, Rybnica. Grupę wsi większych liczących 300-500 osób stanowią: Ciotusza Stara, Kunki, Łuszczacz, Wólka Łosiniecka. Grupę wsi liczących 500-1000 mieszkańców tworzą: Ciotusza Nowa, Grabowica, Łasiniec, Oseredek, Paary. Majdan Sopocki i i II jest drugą, co do wielkości wsią w gminie i liczy 1 141 mieszkańców. Gęstość zaludnienia w osobach na km^2 w gminie Susiec kształtowało się następująco: w 1998 roku wynosiło 42 osoby na km^2 , w 1999 – 41,6, w 2000 41,0, w 2006 – 41,8. Liczba ta nie ulegała istotnym zmianom.

6.1.1 Struktura ludności według płci i wieku.

Struktura ludności według wieku i płci jest jedną najbardziej istotnych charakterystyk populacji. Warunkuje ona intensywność procesów demograficznych, a w konsekwencji tempo rozwoju ludności.

Tab.2 Tendencje demograficzne ludności gminy Susiec w latach 2006-2008

Rok	Ogółem	Ludność w wieku przedprodukcyjnym %	Ludność w wieku produkcyjnym %	Ludność w wieku poprodukcyjnym %	Kobiety na 100 mężczyzn
2006	7761	20,7	60,1	19,2	98
2007	7749	21,1	59,7	19,2	98
2008	7729	21,7	59,0	19,2	99

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego

Rys. 2 Tendencje demograficzne ludności gminy Susiec w latach 2006 - 2008

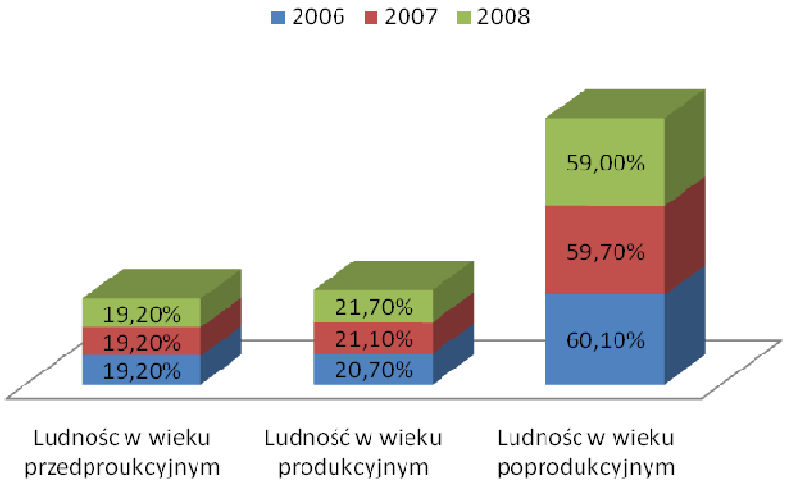

W latach 2006-2008 liczba ludności zamieszkującej gminę Susiec zmniejszyła się 7761do 7729 osób. Malejący wskaźnik demograficzny jak i restrukturyzacja rolnictwa spowoduje dalszy ubytek mieszkańców gminy Susiec.

6.1.2 Ruch naturalny i migracyjny.

Czynnikiem oddziałującym najsilniej na przemiany demograficzne, liczbę ludności i strukturę były ruchy naturalne (biologiczne) i migracyjne. Przyrost naturalny w gminie Susiec wynosił w roku 2005 -4,35 ‰. Saldo migracji kształtowało się na poziomie od -3,0 do

-4,5. Saldo migracji świadczy pośrednio o stopniu atrakcyjności danego obszaru lub jego braku. Przyczyną nadmiernych procesów odpływowych był znacznie niższy niż w okolicznych miastach poziom społeczno-gospodarczy i gorsze warunki życia ludności. Nie bez znaczenia dla migracji jest również możliwość podjęcia pracy w mieście.

Największa ruchliwość migracyjna cechuje ludność w wieku 16-29 lat oraz 30-59 lat, najmniejsza – ludność w wieku ponad 60 lat. Ponadto migrują głównie osoby wykształceniem wyższym (migracje poza obszar gminy). Wśród ludności utrzymującej się pracy poza rolnictwem notuje się dodatnie saldo migracji wahadłowych (dojazdy do pracy).

6.1.3 Rynek pracy.

Na terenie gminy Susiec występują głównie drobne zakłady o charakterze usługowym, usługowo-rzemieślniczym. Często są to firmy rodzinne, zatrudniające niewiele osób.

Większe zakłady pracy zlokalizowane na terenie gminy Susiec to:

- Zakład Usługowo – Produkcyjny „DREWMET”,
- Piekarnia Chmiel St. i S-ka,
- Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „ROLMOS”,
- Kopalnia Piasku Zawadki,
- Masarnia Wiktor Hałasa – Kunki,
- Urząd Gminy i jednostki podległe (szkoły, GOK, GZUK),
- Bank Spółdzielczy Tomaszów Lubelski, O/Susiec,
- Firma Handlowo Usługowa o Wytwórcza „EUROCAMP” S.J. Susiec,
- Kolejowe Przedsiębiorstwo Turystyczno Wypoczynkowe NATURA – TOUR Sp. o.o.
- Ośrodek Wypoczynkowy „ROZTOCZE” w Suścu.

Na dzień 31 sierpnia 2008 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tomaszowie Lubelskim zarejestrowanych było 425 osób bezrobotnych terenu gminy Susiec, w tym 37 osób to bezrobotni uprawnieni do pobierania zasiłku, 227 osoby to kobiety, 124 osoby to młodzież w wieku 18-24 lata. Bezrobotni pozostający be pracy powyżej 12 miesięcy to 188 osób.

Tab. 3 Stopa bezrobocia w gminie Susiec w latach 2006-2008

	31 IX 2006	31 IX 2007	31 VIII 2008
bezrobotni ogółem	641	579	425
Kobiety	314	296	227
bezrobotni uprawnieni do zasiłku	35	39	37
bezrobotni zwolnieni przyczyn dotyczących zakładu	15	8	1
bezrobotni pozostający w ewidencji powyżej 12 miesięcy	361	332	188
młodzież 18-24 lat	200	157	124

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Tomaszowie Lubelskim

Rys. 3 Stopa bezrobocia w gminie Susiec w latach 2006 - 2008 r.

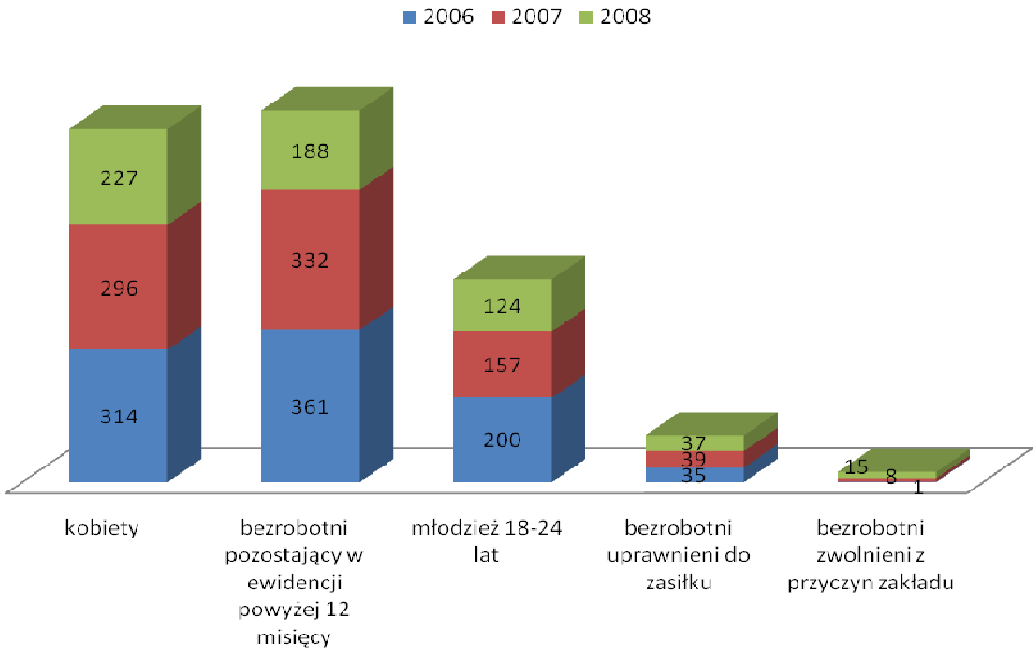

6.2 POTENCJAŁ EKONOMICZNO-GOSPODARCZY.

Na terenie gminy nie ma większych obiektów przemysłowych, występują jedynie drobne zakłady o charakterze usługowym.

Szczególnie w ostatnich latach nastąpił dynamiczny rozwój drobnych form przedsiębiorczości, głównie niewielkich zakładów usługowych, usługowo-rzemieślniczych, często rodzinnych.

W 2007 roku w gminie Susiec były zarejestrowane 424 podmioty gospodarcze.

Struktura rodzajowa podmiotów gospodarczych, przedstawia się następująco (dane Urzędu Gminy w Suścu):

1. **Przemysłowe:**
   - tartaki w Suścu, Hucie Szumy, Łasochach, Łosińcu, Róży, Nowinach;
   - młyny w Rybnicy, Ciotuszy Starej, Kniaziach;
   - piekarnia w Suścu;
   - 2 apteki w Suścu;
   - zakład cukierniczy w Suścu;
   - zakład produkcji odzieży w Suścu;
   - wytwórnia prefabrykatów stropowych w Łosińcu;
   - leśnictwo: Kunki, Łuszczacz, Susiec.
2. **Usługowe,** funkcjonujące prawie w każdej wsi:
   - mechanika pojazdowa,
   - wulkanizacja,
   - transport,
   - szklarstwo,
   - fryzjerstwo w Łosińcu.
3. **Budowlane,** funkcjonujące prawie w każdej wsi:
   - usługi murarskie,

- usługi stolarskie,
- usługi remontowo – budowlane,
- usługi instalacji elektrycznych,

4. **Handlowe,** funkcjonujące prawie w każdej wsi:
   - sklepy art. spożywczo – przemysłowymi, materiałami budowlanymi,
   - handel obwoźny.
5. **Gastronomiczne:** Paary, Majdan Sopocki, Susiec.
6. **Hotelarskie:** Susiec, Majdan Sopocki

6.3 PRODUKCJA ŻYWNOŚCI.

6.3.1 Gleby.

Na obszarze Gminy Susiec dominują gleby bielicowe na podłożu wapiennym IV klasy bonitacyjnej. Stanowią one kompleks żytni bardzo dobry i dobry. Punktowo, w większych kompleksach występują rędziny i gleby brunatne (na wapieniu lekkie) w okolicach wsi Oseredek i Nowiny, klasy bonitacyjnej III. Kompleks rolniczej przydatności – pszenny wadliwy. Nadają się one bardziej pod uprawę żyta, lecz wysokość planów uzależniona jest przede wszystkim od ilości i rozkładu opadów. Ponadto na obszarze całej gminy występują gleby pseudobielicowe i brunatne (piaszczyste gliniaste) V i VI klasy bonitacyjnej. Kompleks żytni dobry i żytni słaby. Część obszarów gleb wymaga melioracji. Zagrożenie powierzchni ziemi procesami erozji na terenie gminy dotyczy około 10 % gruntów ornych. Obszar gminy Susiec został zaliczony do 3 stopnia zagrożenia erozją. Skutkiem tych procesów jest degradacja gleb i zmiana rzeźby terenu.

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej opracowana prze JUNG w Puławach dla gminy Susiec wynosi 63,1 punkta co oznacza, że do produkcji rolnej warunki środowiska są średnio korzystne.

Na ocenę 63,1 punkta składa się:

- wskaźnik jakości i przydatności rolniczej gleb 44,5
- agroklimat 11,0
- rzeźba terenu 4,3
- warunki wodne 3,3

Dla Polski wskaźnik ten wynosi 65,8.

W porównaniu powyższym w gminie Susiec rolnicza przestrzeń produkcyjna jest niższa niż średnia kraju – 65,8.

6.3.2 Powierzchnia i użytkowanie gruntów.

Wg danych głównego Urzędu Statystycznego (stan na dzień 31.12.2007 r.) ogólna powierzchnia gminy wynosi 19 076 ha, czego 40,6 % stanowią użytki rolne. Struktura użytków rolnych kształtuje się następująco:

- grunty orne, stanowią 36,6% użytków rolnych,
- sady – 0,1% użytków rolnych,
- łąki i pastwiska – 4,7% użytków rolnych,
- lasy – 53,4% użytków rolnych,
- pozostałe grunty i nieużytki – 4,7% użytków rolnych

Bonitacja klasyfikacyjna użytków rolnych kształtuje się następująco:

- klasa III-IV, stanowi 65,4 % ogólnej liczby użytków rolnych (na terenie gminy nie występuje i i II klasa, a klasa III stanowi tylko 4,1 % użytków rolnych),
- klasa V-VI, natomiast 34,6 % ogólnej liczby użytków rolnych.

6.3.3 Rolnictwo.

Rolnictwo na terenie gminy rozwija się w oparciu o indywidualne gospodarstwa rolne. Użytki rolne w gminie zajmowały 7825 ha, co stanowiło 41,1% powierzchni ogólnej gminy.

Podstawowe dane statystyczne cechujące rolnictwo gminy Susiec przedstawione zostaną w poniższych tabelach.

Tab.4 Struktura użytków rolnych w gminie Susiec

Pow. ogółem ha	**Użytki rolne w ha**					**Lasy**	**Pozostałe grunty**
	Ogółem	**Grunty orne**	**Sady**	**Łąki trwałe**	**Pastwiska trwałe**		
19052	7825	6909	20	529	367	10179	3402
%	41,1	36,3	0,1	3,0	1,9	53,4	17,9

Dane: Program Ochrony Środowiska – aktualizacja 2009

Rys.4 Struktura użytków rolnych w gminie Susiec

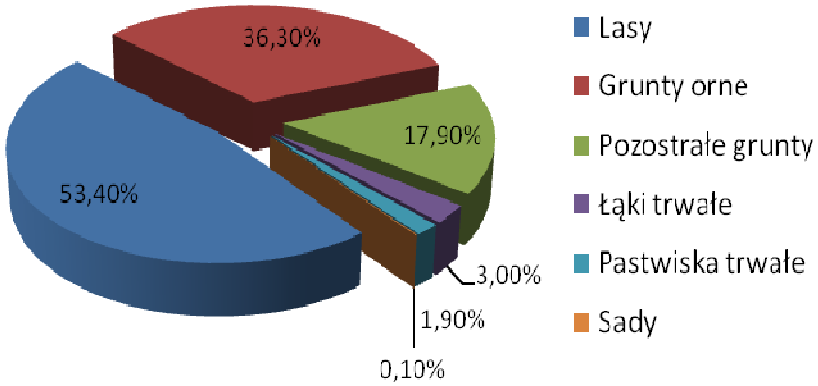

Ogółem w gminie jest 1866 gospodarstw rolnych. Struktura obszarowa gospodarstw przedstawia się następująco:

Tab. 5 Struktura gospodarstw rolnych w gminie Susiec

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstwa
do 1 ha	312
1-5 ha	1036
5-10 ha	440
10 – 15 ha	54
15 ha i więcej	24
Ogółem	1866

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Susiec 2007-2013

Rys.5 Struktura gospodarstw rolnych w gminie Susiec

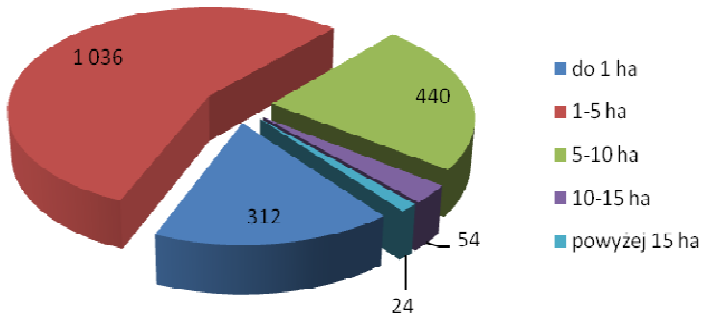

Średnia wielkość gospodarstwa w gminie wynosi 4,14 ha użytków rolnych. Gospodarstwa o wielkości do 5 ha stanowią 55 % gospodarstw gminy, natomiast powyżej 15 ha jest 1 % gospodarstw.

6.4 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.

6.4.1 Komunikacja.

Dostępność komunikacyjna gminy Susiec jest dobra. Drogi krajowe nie występują na terenie gminy. Przez teren gminy przebiega jeden odcinek drogi wojewódzkiej 853 Ulów – Ciotusza Stara, długości 8 300 mb. Droga ma nawierzchnię bitumiczną w stanie złym. Droga umożliwia połączenia w kierunku północ-południe, sąsiadującymi gminami, jak i innymi regionami.

Długość całkowita dróg powiatowych wynosi 91 670 mb, w tym o nawierzchni twardej bitumicznej 73 340 mb. Stan nawierzchni przedstawia się następująco: 30 % - stan dobry, 20 % - dostateczny a 50 % zły. Zdecydowana większość dróg wymaga natychmiastowego remontu w zakresie wzmocnień nawierzchni i wznowienia rowów przydrożnych przepustami.

Tab. 6 Wykaz dróg powiatowych w gminie Susiec.

Lp.	Nr drogi	Klasa drogi	Lokalizacja
2.	2953 L	L	od miejscowości Susiec-Skwarki do gr. Gminy w kierunku na Borowiec
3.	3550 L	Z	wojewódzkiej 853 w miejscowości Ciotusza Stara-Majdan Sopocki
4.	2952 L	Z	od miejscowości Skwarki-Susiec-Oseredek do gr. gminy w miejscowości Hamernia
5.	3549L	Z	Wierzchowina-Nowiny-Grabowica-Kunki do gr. Gminy
6.	3551 L	L	wojewódzkiej 853 w miejscowości Ciotusza Nowa-Grabowica do miejscowości Skwarki
7.	3261L	Z	wojewódzkiej 853 w miejscowości Łasochy –Zagóra-Łuszczac do gr. gminy
8.	3548 L	Z	od miejscowości Łosiniec-Smereczyna do drogi w miejscowości Maziły
9.	3546 L	G	Huta Różaniecka Susiec-Skwarki-Sikliwce-Łosiniec do gr. gminy w kierunku Tomaszowa
10.	3552L	Z	od Skwarki-Rybnica-Paary do gr. gminy w miejscowości Kocudza w kierunku Narola
11.	3545L	L	Paary - Maziły do granicy gminy w kierunku na Rabinówkę
14.	3547 L	L	wojewódzkiej 853 do gr. gminy w kierunku Pasiek

Źródło: Rejon Dróg Powiatowych w Tomaszowie Lubelskim.

Drogi gminne na terenie gminy Susiec mają długość całkowitą 44 300 mb w tym:

- 11 200 mb – o nawierzchni bitumicznej,
- 1 400 mb – o nawierzchni betonowej,
- 14 900 mb – o nawierzchni gruntowej wzmocnionej niesortem lub żużlem,
- 16 900 mb – o nawierzchni gruntu rodzimego,
- most drewniany na rzece Tanew w złym stanie technicznym w ciągu drogi gminnej nr 111714 L Paary – Huta Szumy i wymaga budowy od podstaw.

Stan nawierzchni bitumicznych i betonowych jest średni, natomiast drogi o pozostałych nawierzchniach wymagają budowy od podstaw poprzez wykonanie podbudowy i położenie nawierzchni bitumicznej.

Tab.7 Wykaz dróg gminnych.

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
1.	110863 L	dr. pow. 3285 L w Zielonym – dr. pow.3261 L w Łuszczczu przez wieś Zielone i Przejma
2.	111709 L	dr.pow.3551 L Ciotusza Nowa – dr. pow. 3549 Kunki
3.	111710 L	dr. woj. 853 Łasochy – dr. pow. 3549 L Kunki
4.	111711 L	skrzyżowanie dr. pow. 3546 L i dr. pow. 2952 L – dr. gm. 111728 L
5.	111712 L	dr. pow. 3549 L Majdan Sopocki – dr. pow. 2952 L Oseredek
6.	111713 L	dr. pow. 3551 L Susiec – dr. gm. 111728 L

7.	111714 L	dr. pow. 3552 L Paary – dr. gm. 111732 L Huta Szumy
8.	111715 L dr	dr. gm. 111718 L – gr. gminy Krasnobród (Husiny)
9.	111716 L	dr. gm. 111734 L Nowiny – gr. gminy Józefów (Hamernia)
10.	111717 L	dr. woj. 853 Ciotusza Nowa – dr. pow. 3551 L
11.	111718 L	dr. pow. 3261 L Łuszczacz – Wioska – dr. woj.853 Ciotusza Stara
12.	111719 L	dr. pow. 3261 L Zagóra – do końca zabudowy
13.	111720 L	dr. pow.3549 L Kunki – do końca zabudowy
14.	111721 L	dr. pow. 3549 L Kunki – do końca zabudowy
15.	111722 L	dr. pow. 3545 L Maziły – do końca zabudowy
16.	111723 L	dr. pow. 3545 L Maziły – do końca zabudowy
17.	111724 L	dr. pow. 3545 L Świdy – do końca wsi Kol. Łosiniec
18.	111725 L	dr. gm. 111726 L – Koszele – do końca zabudowy
19.	111726 L	dr. pow. 3546 Sikliwce – dr. pow. 3546 L Koszele
20.	111727 L	dr. pow. 3546 L Rybnica – do końca zabudowy
21.	111728 L	dr. pow. 2952 L Susiec – dojazd do stacji kolejowej
22.	111729 L	dr. gm. 111713 L Susiec – dojazd do stacji kolejowej
23.	111730 L dr	dr. pow. 3548 L Kniazie – dr. pow. 3546 L Wólka Łosiniecka
24.	111731 L	dr. pow. 3546 L Łosiniec – dr. pow. 3548 L Dmitroce
25.	111732 L	dr. pow. 3546 L Rebizanty – Korkosze – Huta Szumy – Banachy – gr. gminy Narol
26.	111733 L	dr. pow. 2952 L Susiec Zagórze – dr. pow. 2953 L Susiec
27.	111734 L	dr. pow. 3549 L Nowiny – dr. pow. 3550 L Majdan Sopocki
28.	111735 L	dr. pow. 2550 L Majdan Sopocki dr. gm.011717 L Ciotusza Nowa
29.	111736 L	dr. woj. 853 Ciotusza Stara – Podrusów – dr. pow. 3550 L Majdan Sopocki- Podrusów
30.	111737 L	dr. pow. 3551 L – dojazd do wysypiska śmieci
31.	111738 L	dr. pow. 3550 L Majdan Sopocki – dr. gm. 111734 L
32.	111739 L	dr. woj. 853 Ciotusza Stara – gr. gminy Józefów (Husiny)
33.	111740 L	dr. pow. 2952 L Susiec (ul. Tomaszowska) – dr. gm. 111713 L Susiec (ul.Długa)
34.	111741 L	dr. pow. 2952 L Susiec – dojazd do ośrodka zdrowia (ul. Partyzantów)
35.	111742 L	dr. pow. 2952 L Susiec – dojazd do stawu „Morskie Oko”
36.	111743 L	dr. woj. 853 Ciotusza Nowa – dr. gm. 111718 L Róża Wioska
37.	111744 L	dr. pow. 3549 L Grabowica – dr. gm. 111735L Kol. Ciotusza Nowa
38.	111745 L	dr. pow. 3548 L Zawadki – do końca zabudowy w kierunku m. Pasieki
39.	111746 L	dr. gm. 111710 L Łasochy – do końca zabudowy
40.	111747 L	dr. pow. 3548 L Łosiniec – gr. gminy Tomaszów Lubelski (Pasieki)

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Susiec 2007-2013

Baza komunikacyjna gminy jest dość dobrze rozwinięta. Komunikacja pasażerska na trasach lokalnych i poza gminnych prowadzona jest przez PPKS Tomaszów Lubelski oraz przez przewoźników prywatnych. Susiec ma połączenia autobusowe z Tomaszowem Lubelskim, Biłgorajem, Zamościem, Lublinem. Na terenie gminy znajdują się jedynie przystanki autobusowe (27 wiat przystankowych – zadaszonych) – gmina nie posiada dworca Ponadto przez gminę przebiegają linie kolejowe: normalna i jednotorowa. Stacja kolejowa

znajduje się w Suścu (Skwarki), natomiast przystanki kolejowe w Nowinach i Maziłach. Linia kolejowa łączy Susiec Lublinem, Warszawą, Zamościem, Rzeszowem, Krakowem, Wrocławiem i Rawą Ruską na Ukrainie.

autobusowego.

Rys. 6. Komunikacja gminy Susiec

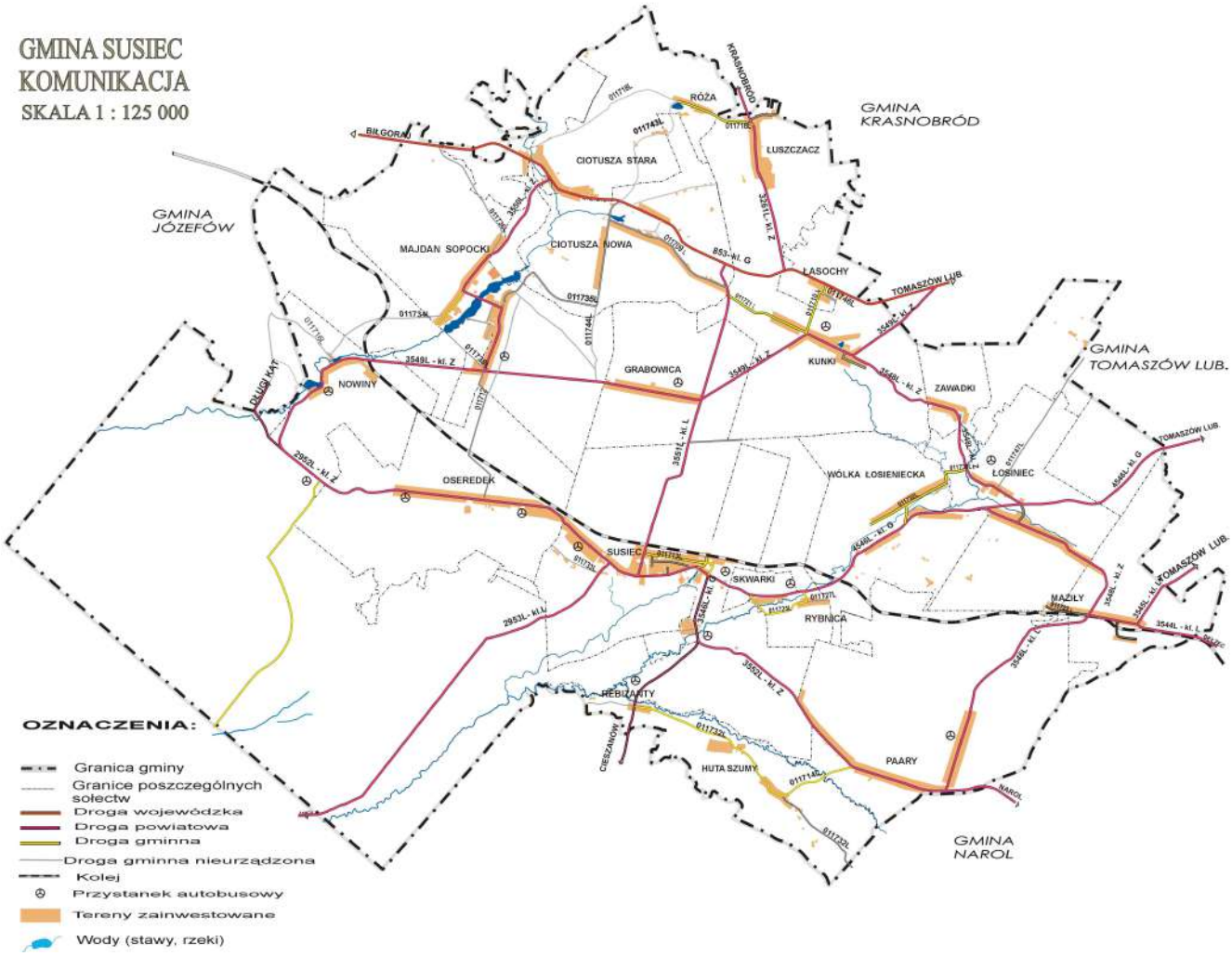

6.4.2 System zaopatrzenia w wodę

Wodociągi posiadają następujące miejscowości:

1. Wodociąg „Ciotusza Nowa”:

- sieć wodociągowa rur PCV o średnicy 90 – 160 mm, obejmuje wsie: Ciotusza Nowa, Ciotusza Stara, Kunki,
- długość sieci 14 610 mb, długość przyłączy 7 644 mb.
- ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych podstawowej i awaryjnej. Średni dobowy pobór wynosi 107 m^3/dobę.

2. Wodociąg „Grabowica”

- Majdan Sopocki I, Majdan Sopocki II, sieć wodociągowa rur PCV o średnicy 90 – 160 mm, obejmuje wsie: Grabowica,

- długość sieci 8 800 mb, długość przyłączy 12 133 mb.
- ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych podstawowej i awaryjnej. Średni dobowy pobór wynosi 150 m^3/dobę.

3. Wodociąg „Łuszczacz”

- sieć wodociągowa rur PCV o średnicy 90 –160 mm, obejmuje wsie: Łuszczacz, Róża,
- długość sieci 4 627 mb, długość przyłączy 4 252 mb.
- ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych. Średni dobowy pobór wynosi 58 m^3/dobę.

4. Wodociąg „Łosiniec”

- sieć wodociągowa rur PCV 90 – 160 mm, obejmuje wsie: Łosiniec I, Łosiniec II, Maziły, Wólka Łosiniecka, Zawadki,
- długość 17 370 mb, długość przyłączy 9 180 mb.
- ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych. Średni dobowy pobór wynosi 65 m^3/dobę.

5. Wodociąg „Susiec”

- sieć wodociągowa rur PCV 90 – 225 mb, obejmuje wsie Susiec, Oseredek, Rybnica,
- długość sieci 18 049 mb, długość przyłączy 7 370 mb.
- ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych. Średni dobowy pobór wynosi 182m^3/dobę.

6. Wodociąg „Paary”.

- sieć wodociągowa rur PCV 90- 160 mm, obejmuje wsie: 2/3 wsi Paary.
- długość sieci 5978 mb, długość przyłączy 200 - 2545 mb
- ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych. Średni dobowy pobór wynosi 100m^3/dobę.

Poza tym w Gminie Susiec występują studnie

Tab. 8 Studnie na terenie gminy Susiec

lp.	Miejscowość	Rok budowy studni	Głębokość studni mb	Wydajność w m³	Pozwolenie wodno prawne ważne do	
					Nr	Data
1.	Ciotusza Nowa	SI-1994SII-1994	70 70	Q max-149m^3/d Q śr.-107m^3/d Q max/h -28m^3	RLO 6223/54/ 2005	31.12. 2015
2.	Grabowica	SI-1981 SII-2000	65 80	Qmax-290m^3/d Q śr –207m^3/d Q max/h -22m^3	RLO 6223/55/ 05	31.12. 2015
3.	Łuszczacz	SI1986 SII-1986	106 41	Q max-78m^3/d Q śr –60m^3/d Q max/h -12m^3	RLO-6223/56/ 05	31.12. 2015
4.	Łosiniec	SI – 1995 SII-1995	50 50	Q śr–145m^3/d Q max/h -11m^3	RLO-6223/45/ 06	30.09 2016
5.	Susiec	SI – 1987 SII-1991	60 65	Q max.– 337m^3/d Q śr.– 241m^3/d Q max/h -21m^3	RLO-6223/48/ 06	29.06. 2016
6.	Paary	SI –2000 SII-2000	80 80	Q max. –496m^3/d Q śr. – 418m^3/d Q max/h -33m^3	RLO-6223/36/ 04	31.12. 2014

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Susiec na lata 2007-213

Hydrofornie i uzdatnianie wody w:

- Ciotuszy Nowej,
- Grabowicy,
- Łuszczaczu,
- Łosińcu,
- Suścu.

We wszystkich hydroforniach zainstalowane są hydrofory. Innego uzdatniania wody nie prowadzi się.

W zakresie inwestycji wodociągowych planowana jest budowa wodociągu w Hucie Szumy, Nowinach i Łasochach, modernizacja stacji wodociągowych w Grabowicy i Łuszczarzu oraz rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowości Majdan Sopocki Pierwszy.

Wodociągi obsługuje Gminny Zakład Usług Komunalnych w Suścu. Pozostała ludność korzysta ujęć lokalnych, najczęściej studni kopanych. Budynki użyteczności publicznej oraz część budownictwa indywidualnego posiada lokalne instalacje wodociągowe.

6.4.3 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.

6.4.3.1 Odprowadzanie ścieków.

Kanalizacja w chwili obecnej występuje w:

- Majdanie Sopockim II:
  - kolektor sanitarny PCV Ø 200 — 2 896 mb
  - rurociąg PE Ø 63 — 312 mb
  - przykanaliki PCV Ø 160 — 2 305 mb
  - przepompownia — 1 szt.
  - przyłącza domowe — 167 szt.
- Suścu:
  - kolektor PCV Ø 200 — 400 mb
  - przyłącza — 4 szt.

Sieć kanalizacyjna na terenie gminy ma długość 17,2 m. Przyłączonych jest do niej 363 gospodarstw. Nadal istnieje konieczność budowy kanalizacji sanitarnej lub przydomowych oczyszczalni ścieków w 18 miejscowościach terenu gminy.

6.4.3.2 Oczyszczanie ścieków.

Na terenie gminy Susiec oczyszczalnie ścieków posiadają:

- **Majdan Sopocki II** – Majdan Sop. II. Oczyszczalnia ścieków mechaniczno - biologiczna oparta na systemie osadu czynnego i ciągłym systemie napowietrzania o przepustowości 110 m^3/d – zmodernizowana w 2003 roku. Oczyszczalnia posiada pozwolenie na użytkowanie nr NB.7352/5/13/03 z dnia 03.02.2004 roku oraz pozwolenie wodno prawne nr RLO-6223/211/03 z 28.07.2003 roku. Oczyszczone ścieki odprowadzane są do ziemi. Przyłącza kanalizacyjne miejscowości: Majdan Sopocki II i Stanicy Harcerskiej, ponadto dowożone są ścieki transportem asenizacyjnym z miejscowości Majdan Sopocki, Grabowica, Ciotusza Nowa, Ciotusza Stara, Nowiny, Susiec. Średnio oczyszczalnia oczyszcza ok. 30-40 m3 ścieków na dobę.

- **Susiec** – Oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna oparta na systemie osadu czynnego i systemie napowietrzania SBR o przepustowości 305 m^3/d – wybudowana w 2003 roku. Oczyszczalnia posiada pozwolenie na użytkowanie nr NB.7352/5/42/03 dnia 20.10.2003 roku oraz pozwolenie wodno prawne nr RLO-6223/25/2003 dnia 02.09.2003 roku. Przystosowana jest do przyjęcia ścieków miejscowości Susiec, Rybnica i Oseredek oraz 50 m^3/d dowożonych innych miejscowości. Oczyszczone ścieki odprowadzane są do rzeki Jeleń. Oczyszczalnia ta jest integralnym elementem wyznaczonej Rozporządzeniem Nr 16 Wojewody Lubelskiego z dnia 15 maja 2007 r. aglomeracji ściekowej „Susiec" obejmującej miejscowości Susiec, Oseredek, Rybnica. Do końca 2015 r. aglomeracja wyposażona zostanie w sieć kanalizacyjną obejmującą cały obszar aglomeracji. Aktualnie w granicach wyznaczonej aglomeracji z sieci kanalizacyjnej korzysta 1326 mieszkańców. Dla aglomeracji planowana jest budowa sieci kanalizacyjnej o długości 13km, co umożliwi pozostałym mieszkańcom w liczbie 1610 odprowadzanie ścieków w sposób zorganizowany. Oczyszczalnia w Suścu jest obiektem nowym, natomiast w Majdanie Sopockim obiekt jest całkowicie zmodernizowany. Skuteczność oczyszczania ścieków jest wysoka. Oczyszczalnie obsługuje Gminny Zakład Usług Komunalnych w Suścu.

  Planowane oczyszczalnie według koncepcji gospodarki ściekowej w gminie.

- Wólka Łosiniecka – oczyszczalnia o przepustowości ok. 100 m^3/dobę, przyłącza docelowe miejsc. Łosiniec, Wólka Łosiniecka;
- Paary – oczyszczalnia, przyłącza docelowe miejsc. Paary i Huta Szumy;
- Ciotusza Stara - oczyszczalnia, przyłącza docelowe dla miejsc. Ciotusza Stara, Ciotusza Nowa, Kunki;
- Majdan Sopocki II – oczyszczalnia ścieków dla miejsc. Majdan Sopocki II, Majdan Sopocki I, Grabowica;
- Nowiny – oczyszczalnia dla m. Nowiny.

Konieczne jest rozwiązanie problemu oczyszczania ścieków w pozostałych miejscowościach w obszarze gminy – poprzez budowę oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją sanitarną oraz realizację przydomowych oczyszczalni ścieków.

W zamierzeniach Gminy znajduje się pomoc w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków dla pozostałych miejscowości (Róża, Łuszczacz, Łasochy, Zawadki, Maziły) oraz w innych miejscowościach w przypadku zabudowy rozproszonej i odległej.

6.4.4 Energetyka

6.4.4.1 Elektroenergetyka

Linie energetyczne

Podstawą zasilania obszaru gminy w energię elektryczną jest napowietrzny system sieci niskiego i średniego napięcia oraz trafostacji 15/04 kV. Gruntowa modernizację linii niskiego napięcia przeprowadzono w miejscowości Grabowica i Ciotusza Stara. Należy również przeprowadzić modernizację sieci elektroenergetycznej w Suścu, Rybnicy. Istnieje również konieczność uzbrojenia nowopowstałych terenów budownictwa jednorodzinnego, letniskowego i usług w sieci SN i NN oraz budowy stacji transformatorowych SN/NN. W pasach drogowych należy przewidzieć miejsce pod infrastrukturę techniczną w tym sieci elektroenergetyczne do zasilania odbiorców oraz planowanych stacji.

Aktualnie nie przewiduje się nowych inwestycji na terenie gminy Susiec w zakresie linii WN. W ramach istniejącej sieci energetycznej przewiduje się możliwość remontu modernizacji i rozbudowy.

Oświetlenie placów i ulic.

W chwili obecnej oświetlenie funkcjonuje w 21 sołectwach na terenie gminy. Ogółem zainstalowanych jest 485 opraw. Wskazana jest wymiana opraw rtęciowych będących własnością Zamojskiej Korporacji Energetycznej w miejscowości Susiec I, Oseredek i Majdan Sopocki, zwiększenie ilości czynnych opraw w miejscowości: Paary, Łuszczacz, Majdan Sopocki i Zawadki oraz wykonanie oświetlenia w przysiółkach miejscowości: Róża, Rybnica-Leśniczówka, Rybnica-Sikliwce, Ciotuszy Nowa- od drogi wojewódzkiej do mostu, Huta Szumy –Banachy, Wólka Łosiniecka- Kolonia Świdy, Rebizanty – zachodnia cześć i części wsi Ciotusza Stara.

Projektowana linia energetyczna 400kV

Przez teren gminy Susiec przebiegać ma trasa dwutorowej linii energetycznej najwyższych napięć 400 kV. o przebiegu Lublin – Zamość – Jarosław-Rzeszów. Linia ta przebiega w pobliżu wschodnich granic Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej oraz przez ostoję ptasią Natura 2000 PLB060012 „Roztocze”.

6.4.4.2 Zaopatrzenie w gaz.

Gmina Susiec jest wyjątkowo dobrze zaopatrzona w gaz (37,5% gospodarstw gminy jest zgazyfikowana). Na terenie gminy znajduje się 12 km sieci wysokiego ciśnienia, 2 stacje redukcyjne oraz 63,263 km sieci średniego ciśnienia. Z gazu do celów grzewczych i bytowych korzysta 1136 odbiorców. Zgazyfikowanych jest 12 miejscowości gminy Susiec: Susiec, Grabowica, Majdan sopocki i i II, Oseredek, Rybnica, Łosiniec, Wólka Łosiniecka, Maziły, Paary, Kunki, Łasochy. Istnieje konieczność dokończenie gazyfikacji gminy, budowy sieci gazowej w miejscowościach Ciotusza Stara, Ciotusza Nowa, Róża, Nowiny, Huta Szumy, Rebizanty oraz uzbrojenia nowych terenów zabudowy.

Dostawcą gazu jest Karpacka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. w Tarnowie Oddział Zakład Gazowniczy w Sandomierzu.

6.4.4.3 Ciepłownictwo.

Budynki użyteczności publicznej i budynki indywidualne zaopatrują się w energię cieplną indywidualnie, wykorzystując w tym celu głównie piece węglowe, piece gazowe, piece centralnego ogrzewania opalane koksem lub gazem, jak też używając do ogrzewania energii elektrycznej. W gminie nie ma większej kotłowni lokalnej.

6.4.4.4 Alternatywne źródła energii

Odnawialne źródła energii wykorzystują energię wiatru, promieniowania słonecznego, geotermiczną, spadku wód, oraz biomasę. Gmina Susiec jest jednym z obszarów posiadających korzystne warunki występowania wód geotermalnych w utworach jurajskich i kredowych dla głębokości 500-100 m ppt. W utworach tych występują wody o temperaturach

30-58 ºC. Zasoby kredowe mają 62 mlm tph. Wody te mają 38ºC i głębokość 1270 m. Utwory jurajskie o temperaturze 49 ºC mają 41,1 mln pth i 1620 m.

Najlepsze zasoby wodno energetyczne w gminie ma rzeka Tanew (127,90 GWh) i stanowi potencjalny obszar rozwoju energetyki wodnej. Wojewódzki program rozwoju odnawialnych źródeł energii dla województwa lubelskiego zakłada potencjalną lokalizację elektrowni wodnej w Rybnicy.

Gmina Susiec należy do obszarów o dobrych potencjalnych warunkach wykorzystania energii solarnej (nasłonecznienie) powyżej 950 kW/m². Energię słoneczną wykorzystuje się głównie do podgrzewania wody w miejscowościach Łuszczacz i Susiec.

Ograniczenia rozwoju energetyki odnawialnej w gminie Susiec wynikają z obowiązku ochrony obszarów cenionych przyrodniczo. Wyklucza się tego rodzaju inwestycje na terenie parków narodowych, rezerwatów przyrody. Ograniczenia inwestycji występują w parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000.

6.4.5 Telekomunikacja.

W gminie Susiec stelefonizowane są następujące miejscowości: Susiec, Oseredek, Rybnica, Łosiniec, Wólka Łosiniecka., Maziły, Paary, Huta Szumy, Grabowica, Majdan Sop. I, Majdan Sop. II., Nowiny. Na terenie gminy znajdują się cztery automatyczne centrale cyfrowe w Suścu, Łosińcu, Grabowicy, Majdanie Sopockim i Paarach. Jedynie centrali w Suścu możliwy jest dostęp do Internetu za pośrednictwem łącza stałego w technologii ADSL. Linia światłowodowa biegnie Tomaszowa Lub, do Suśca i Grabowicy. Podkreślić należy, iż spośród 19 miejscowości na terenie gminy aż 7 z nich nie posiada bezpośredniego dostępu do sieci telefonii stacjonarnej oraz szerokopasmowego Internetu. Gmina znajduje się również w zasięgu wszystkich sieci telefonii komórkowej.

6.4.6 Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami w czerwcu 2001 roku zakończona została modernizacja gminnego składowiska odpadów komunalnych.

W ramach modernizacji składowiska wykonano:

- poletko składowe o pojemności 12 480 m^3
- ogrodzenie,
- budynek portierni,
- brodzik dezynfekcyjny,
- studnie odciekowe.

Na terenie gminy odpady komunalne zbierane są a następnie wywożone w kontenerach typu KP – 7. Systemem zorganizowanego odbierania i selektywnej zbiórki odpadów objętych jest 63% mieszkańców gminy. Na składowisku prowadzona jest uproszczona segregacja odpadów poprzez wybieranie złomu, szkła i makulatury. Wszystkie miejscowości terenu gminy wyposażone są w powyższe kontenery. Ogółem rozstawionych jest 58 szt. pojemników. Gospodarką odpadami zajmuje się Gminny Zakład Usług Komunalnych w Suścu.

Zgodnie z planem gospodarki odpadami województwa lubelskiego składowisko jest planowane do zamknięcia po 2014 r. Docelowym rozwiązaniem będzie powstanie Zakładu Zagospodarowania Odpadów (ZZO Mircze - Rogóźno), wyposażonego w linię do segregacji

odpadów lub w urządzenia do doczyszczania surowców wtórnych ze zbiórki selektywnej, urządzenia do konfekcjonowania surowców, instalację do zagospodarowania odpadów organicznych, tymczasowe pomieszczenia do magazynowania odpadów niebezpiecznych, składowisko odpadów resztkowych. Na obszarze gmin należących do ZZO odbywać się ma zbiórka segregacyjna. Założono, że z poszczególnych gmin odpady wysegregowane będą kierowane do ZZO, natomiast odpady niesegregowane będą deponowane na lokalnych składowiskach. Wg planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego, budowa zakładu planowana jest na lata 2008-2019.

Inwestycje proekologiczne w Gminie Susiec.

6.4.6.1 Inwestycje zrealizowane:

- wodociągi wiejskie w 17 sołectwach,
- sieć gazowa średniego cisnienia w 12 sołectwach,
- kotłownie gazowe w obiektach użyteczności publicznej – 5,
- kanalizacja sanitarna w Majdanie Sopockim dla 160 gospodarstw,
- kanalizacja sanitarna w Suścu
- Budowa sieci wodociągowej w Paarach
- kontenery KP-7 – 60 szt.

6.4.6.2 Inwestycje planowane:

- rozbudowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w ramach wyznaczonej aglomeracji Susiec
- budowa kolektora tłocznego w miejsc. Majdan Sopocki
- budowa kanalizacji w miejsc. Majdan Sopocki
- budowa wodociągu w miejsc. Nowiny
- budowa kanalizacji w miejscowości Rybnica

Rys. 7. Infrastruktura techniczna gminy Susiec

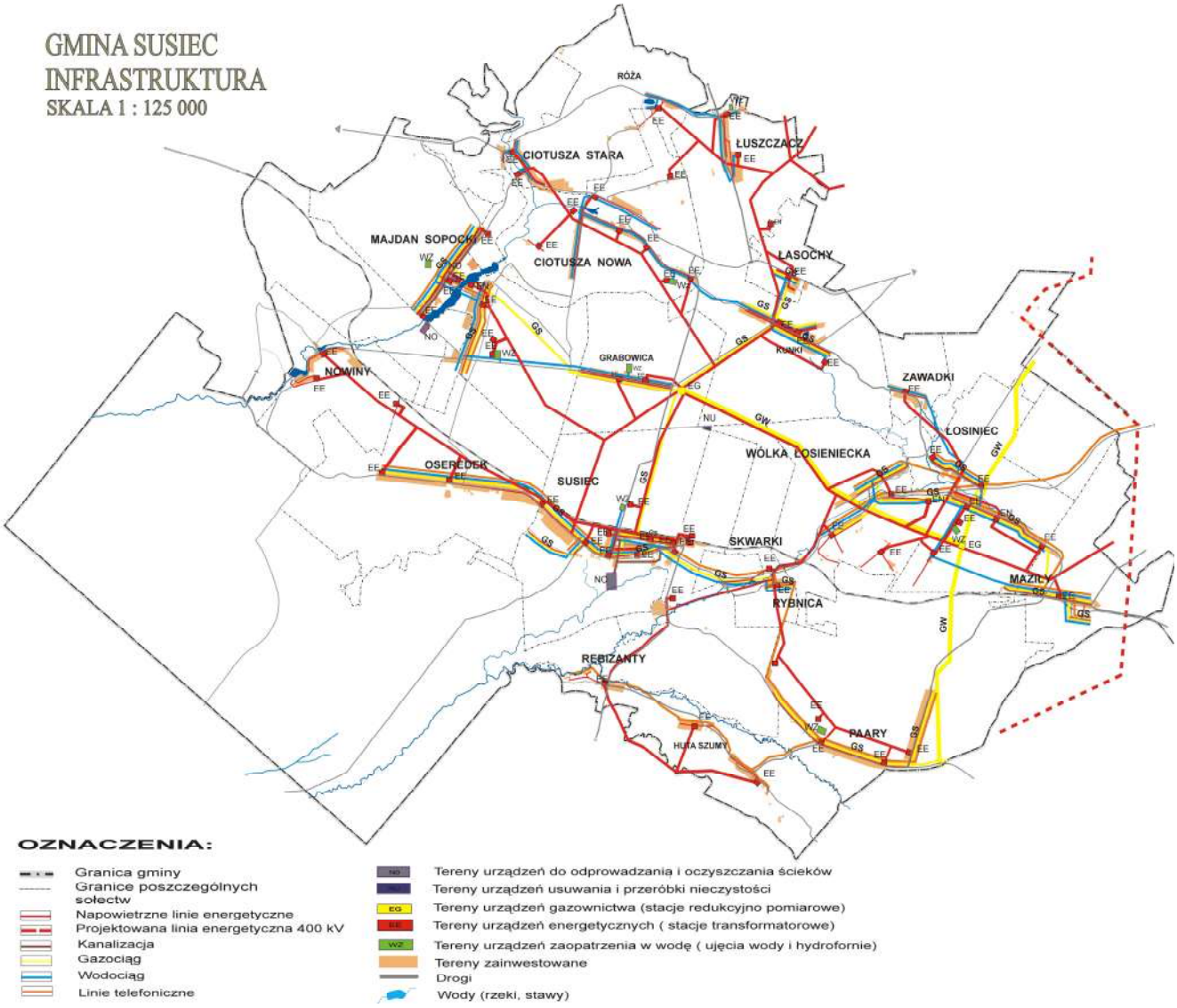

6.5 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.

W celu zaspokojenia podstawowych potrzeb, jak też indywidualnych upodobań i stylu życia, mieszkańcy gminy Susiec korzystają urządzeń infrastruktury społecznej. Infrastrukturę społeczną tworzy zespół usług zaspokajających szeroki wachlarz potrzeb społecznych począwszy od miejsca urodzenia – szpitala, poprze edukację, kulturę, ochronę zdrowia, zakupy codzienne, aż po urządzenia służące poprawie kondycji fizycznej.

6.5.1 Administracja i edukacja.

Budynek Urzędu Gminy wybudowany w latach 1972-73, następnie rozbudowany w latach 1977-78. Znajdują się w nim pomieszczenia biurowe Rady Gminy, Zarządu Gminy, Urzędu Gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Urzędu Stanu Cywilnego, Zarządu

Gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, Rewiru Policji wraz mieszkaniem służbowym dla Policji.

Edukacja.

Stan placówek edukacyjnych w gminie Susiec przedstawia poniższa tabela.

Tab.9 Edukacja w gminie Susiec w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Wychowanie przedszkolne	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Biblioteki
Placówki	8	8	2	5
Dzieci	118	497	122	-

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego

Szkoły Podstawowe, Gimnazja Publiczne:

- Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum Publiczne w Suścu wraz blokiem żywieniowym i pięcioma mieszkaniami służbowymi wybudowana w latach 60-tych, rozbudowana w latach 1986-89. Budynek posiada kotłownie ekologiczną opalaną gazem ziemnym. Planuje się wymianę pokrycia dachowego, stolarki okiennej i drzwiowej oraz wykonanie elewacji w budynku byłego przedszkola. Przewidywana jest również modernizacja bloku żywieniowego.
- Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum Publiczne w Majdanie Sopockim wraz blokiem żywieniowym (stołówka, jako oddzielny obiekt) wybudowana w latach 60-tych. Obiekt ten jest planowany do rozbudowy (budowa hali gimnastycznej, budowa bloku żywieniowego oraz boiska sportowego)
- Szkoła Podstawowa w Łosińcu wraz blokiem żywieniowym - wybudowana w latach 1991-95. Budynek posiada kotłownię ekologiczną opalaną gazem ziemnym. Planowana jest rozbudowa obiektu (modernizacja bloku żywieniowego, budowa Sali gimnastycznej, budowa boiska sportowego oraz ogrodzenie szkoły)
- Szkoła Podstawowa w Kunkach wraz dwoma mieszkaniami służbowymi – wybudowana w latach 1982-84. Budynek posiada kotłownię ekologiczną opalaną gazem ziemnym. Planuje się wymianę stolarki okiennej, modernizację wnętrza budynku oraz budowę boiska sportowego.
- Szkoła Podstawowa w Grabowicy wraz zapleczem kuchennym i pomieszczeniami dla OSP – wybudowana w latach 1994-96. Budynek posiada kotłownię ekologiczną opalaną gazem ziemnym. Planowana modernizacja obiektu ma obejmować budowę boiska sportowego oraz wykonanie odwodnienia terenu.
- Szkoła Podstawowa w Łuszczaczu wraz zapleczem kuchennym wybudowana w latach 1997-2000. Budynek posiada ogrzewanie akumulacyjne elektryczne. w obiekcie planowane jest ogrodzenie i zagospodarowanie terenu, wykończenie wnętrza.
- Szkoła Podstawowa w Ciotuszy wybudowana w latach 60-tych, posiada kotłownię opalaną węglem. Obiekt jest planowany do modernizacji (wymiana pokrycia dachowego, wymiana stolarki drzwiowej i podłóg oraz ogrodzenie szkoły)
- Szkoła Podstawowa w Oseredku wybudowana w latach przedwojennych (przed 1939 r.).

- Szkoła Podstawowa w Paarach wybudowana w latach przedwojennych (przed 1939 r.). Planowana jest modernizacja obiektu (wymiana okien oraz budowa boiska sportowego).
- Szkoła Podstawowa w Nowinach wraz dwoma mieszkaniami służbowymi (pomieszczenia szkolne nieużytkowane - likwidacja szkoły), wybudowana w latach 1980-1983.
- Szkoła Podstawowa w Maziłach, wybudowana w latach przedwojennych – adaptowana obecnie na pomieszczenia mieszkalne (likwidacja szkoły).

Przedszkola Samorządowe:

- Przedszkole w Majdanie Sopockim, wybudowane w latach przedwojennych – na ten cel adaptowano pomieszczenia po byłej Gromadzkiej Radzie Narodowej.
- Przedszkole w Suścu wybudowane w latach 70-tych - adaptowano na ten cel pomieszczenia budynku mieszkalnego, następnie w latach 1988-89 rozbudowano obiekt i utworzono dodatkowo 3 (pomieszczenia) oddziały. Budynek posiada kotłownię ekologiczną opalaną gazem ziemnym.

6.5.2 Ochrona zdrowia i opieka społeczna.

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Malicka Mirosława Susiec. Zakres usług - lekarz rodzinny (podstawowa opieka zdrowotna)
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Długosz Władysława Zakres usług - lekarz rodzinny (podstawowa opieka zdrowotna)
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Steczkiewicz Darius Zakres usług - lekarz rodzinny (podstawowa opieka zdrowotna)
- Szpital Powiatowy w Tomaszowie Lubelskim, który dysponuje liczbą 556 łóżek.

6.5.3 Kultura, obiekty sportu i rekreacji.

Na terenie gminy znajduje się Gminny Ośrodek Kultury w Suścu – wybudowany w latach 1990-99. w obiekcie mieści się biblioteka, pomieszczenia biurowe dla GOK, kawiarnia zapleczem kuchennym, sala widowiskowa (taneczna) zapleczem kuchennym oraz klub anonimowych alkoholików. Znajduje się tu izba pamięci oraz izba dawnych sprzętów gospodarczych i narzędzi rolniczych. Swoją siedzibę ma tutaj Szkoła Muzyczna „Casio" i Strażacka Orkiestra Dęta.

Na terenie gminy znajdują się również świetlice wiejskie, wybudowane w latach 1975 – 2000, w następujących miejscowościach: Łuszczacz, Kunki, Ciotusza Nowa, Ciotusza Stara, Majdan Sopocki, Nowiny, Oseredek, Rybnica, Łosiniec, Maziły, Paary.

Poza tym istnieje Gminny Ośrodek Sportu, wybudowany w latach 1982-84. Teren ośrodka zajmuje 4 ha powierzchni, na której utworzono boiska sportowe, sanitariaty zewnętrzne, budynek socjalny szatnią i salą widowiskową. Ponadto w gminie funkcjonuje kilka ogólnodostępnych boisk sportowych: w Suścu, Kunkach i Łosińcu. Przy większości szkół podstawowych znajdują się boiska szkolne, służące młodzieży szkolnej.

W gminie funkcjonują również 2 sezonowe ośrodki wypoczynkowe, będące własnością Związku Harcerstwa Polskiego, położone we wsi Majdan Sop. II. (Stanica Harcerska „NAD SOPOTEM" i Stanica Harcerska „WODNA"). W skład Stanicy Harcerskiej „Nad Sopotem" wchodzi:

- 15 domków piętrowych po 13 miejsc w każdym – razem 195 miejsc,

- Pole namiotowe – 250 miejsc,
- Budynek stały kuchni ze stołówką – możliwość wydania 500 posiłków,
- Pawilon sanitarno – higieniczny,
- Obiekty sportowe,

Powierzchnia stanicy wynosi 5,80 ha.

Natomiast Stanica Harcerska „WODNA" obejmuje następujące obiekty:

- 6 domków typu „Szałas" po 25 miejsc,
- Pole namiotowe – 100 miejsc,
- Budynek stały kuchni i stołówki z możliwością wydania 150 posiłków,
- Pawilon sanitarno – higieniczny,
- Boisko do piłki siatkowej.

Powierzchnia Stanicy wynosi 2,90 ha.

6.5.4 Obiekty łączności.

Na terenie gminy znajdują się 3 placówki Poczty Polskiej: w Suścu (Skwarki) o powierzchni użytkowej powyżej 50 m^2, w Majdanie Sopockim o powierzchni użytkowej 16 m^2 oraz w Łosińcu o powierzchni użytkowej 17 m^2. Placówki te zajmują pomieszczenia w budynkach przeznaczonych dla innych celów, są to przeważnie budynki prywatne.

6.5.5 Cmentarze.

Na terenie gminy znajdują się trzy cmentarze czynne w:

- Suścu – cmentarz katolicki o powierzchni 1,5 ha,
- Łosińcu – cmentarz katolicki i prawosławny o powierzchni 2,5 ha,
- Majdanie Sopockim – cmentarz katolicki o powierzchni 1,0 ha,

oraz w Łosińcu cmentarz wojskowy 1939 roku zamknięty.

Cmentarze objęte są ochroną, zarówno istniejące nagrobki jak i drzewostan. Sprawy ochrony obiektów zabytkowych reguluje Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz. U. z 2003r. Nr 162, poz. 1563/,

Art. 3 ust. 1 rozporządzenia ministra gospodarki komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 r. w sprawie określania, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze (Dz. U. Nr 52, poz. 315), nakłada obowiązek ustanowienia stref ochronnych: 150 m odległość cmentarza od zabudowań mieszkalnych, od zakładów produkujących artykuły żywności, zakładów żywienia zbiorowego bądź zakładów przechowujących artykuły żywności oraz studzien, źródeł, strumieni, służących do czerpania wody do picia i potrzeb gospodarczych. Odległość ta może być zmniejszona do 50 m pod warunkiem, że teren w granicach od 50 do 150 m odległości od cmentarza posiada sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do tej sieci podłączone.

6.5.6 Tereny zieleni urządzonej i rekreacyjnej.

Na terenie gminy nie ma obszarów zieleni urządzonej ogólnodostępnej. Po dawnych parkach dworskich pozostały jedynie ślady. Wg rejestru zabytków są to:

- Ciotusza Stara – pozostałość po parku przyfolwarcznym, gdzie na powierzchni całkowitej 2 ha znajduje się około 60 drzew oraz krzewy. Jest to obiekt zabytkowy.

- Susiec – pozostałość parku, gdzie na powierzchni całkowitej 1,5 ha znajduje się kilkadziesiąt drzew. Jest to obiekt zabytkowy.
- Susiec – tereny zieleni wypoczynkowe o powierzchni 0,83 ha

Zieleń urządzona znajduje się przy niektórych obiektach użyteczności publicznej, tj. przy Urzędzie Gminy w Suścu (Skwarki), Ośrodku Zdrowia w Suścu, itp.

6.6 WYBRANE ASPEKTY WYMOGÓW BEZPIECZEŃSTWA LUDZI I ŚRODOWISKA.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec muszą uwzględniać m.in. wymogi dotyczące bezpieczeństwa ludzi i środowiska przed zagrożeniami określanymi, jako nadzwyczajne zagrożenia czasu pokoju, które mogą wystąpić w każdej niemal chwili. Bardzo często związane są one niefortunną lokalizacją zakładów, dróg i innych obiektów lub niewłaściwa eksploatacją, a co za tym idzie wzrastającą liczbą awarii, katastrof związanych rozwojem cywilizacyjnym. Szczególne niebezpieczne mogą być antropogeniczne skażenia wód podziemnych GZWP Nr 408 Niecka Lubelska (Chełm-Zamość) zaliczonego do zasobów strategicznych Lubelszczyzny lub wód powierzchniowych środkami chemicznymi, zwłaszcza ropopochodnymi zagrażające zdrowiu ludzi i niszczące życie biologiczne w rzekach, pożary lasów totalnie niszczące majątek i życie biologiczne (obszary siedliskowe i ptasie Natura 2000, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe), przemysłowe zanieczyszczenie powietrza powodujące uszkodzenia drzewostanów, radykalne zmiany stosunków wodnych powodujące (w wyniku przesuszenia lub podtopienia albo zalania terenów) szkody gospodarcze i zmiany biocenotyczne, działania uruchamiające zjawiska erozji wodnej (degradacja gleb i powierzchni ziemi), segmentacja i nadmierne rozdrobnienie ekosystemów naturalnych oraz powstawanie barier antropogenicznych uniemożliwiających przemieszczanie się fauny (drogi, linie kolejowe, zwarte- często obustronne pasy zabudowy nadrzecznej itp.) powiększanie terenów budowlanych kosztem terenów o dominującej funkcji ekologicznej, w tym miejsc rozrodu i regularnego przebywania, tras migracyjnych oraz żerowisk (wyznaczanie terenów pod lokalizacje elektrowni wiatrowych, kopalni surowców naturalnych, eksploatacji torfu, lokalizacji zbiorników wodnych z funkcja rekreacyjna w terenach ekologicznych itp.). Rośnie również zagrożenie spowodowane klęskami żywiołowymi lub anomaliami pogodowymi, czego przykładem był huragan, który w czerwcu 1997 roku spowodował ogromne straty w gminach byłego województwa zamojskiego oraz katastrofalna powódź w południowo-zachodniej części kraju 1999 roku.

Wydarzenia takie pokazują jak ważna jest realizacja planowej i długotrwałej działalności w zakresie właściwego zagospodarowania przestrzennego terenu uwzględnieniem aspektów ochrony zdrowia i życia ludności.

Większość potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa ekologicznego może być eliminowana na poziomie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego metoda separacji przestrzennej funkcji o różnym stopniu uciążliwości oraz wyznaczenia i ochrony planistycznej systemu przyrodniczego gminy (ekologiczne obszary węzłowe, węzły ekologiczne, korytarze ekologiczne). Na poziomie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego formułowane są natomiast środowiskowe uwarunkowania ustalonych funkcji terenu. Istnieje również możliwość, poprzez wprowadzenie odpowiednich

zakazów, eliminacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (i zdrowie ludzi).

Studium, mimo, że nie jest przepisem prawnym gminy dającym podstawę dalszych decyzji w zakresie zagospodarowania przestrzennego terenu powinno zawierać koncepcję (kierunki) rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa ludzi w rozumieniu lokalnym, a przy uzgodnieniach organami nadrzędnymi również aspekty bezpieczeństwa ponadlokalnego, jak i krajowego.

W myśl Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska./ Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150- jednolity tekst z późniejszymi zmianami/, na etapie funkcjonowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, sporządzonych dla terenach funkcyjnych wyznaczonych w Studium:

- w celu przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska wójt, burmistrz albo prezydent miasta, na którego terenie znajduje się instalacja mogąca spowodować nadzwyczajne zagrożenie środowiska (tj. instalacje zlokalizowane w obiektach lub miejscach stałych /instalacje stacjonarne/ służące do produkcji, przetwarzania, sprzedawania, gromadzenia, przesyłania bądź wykorzystywania lub usuwania substancji niebezpiecznych w takiej formie i ilości, że stwarza to ryzyko poważnych awarii lub katastrof udziałem tych substancji), obowiązani są do sporządzenia planu operacyjno-ratowniczego na wypadek wystąpienia takiego zagrożenia, poza terenem, do którego jednostka organizacyjna eksploatująca tę instalację posiada tytuł prawny.
- jeżeli nadzwyczajne zagrożenie swoim zasięgiem może przekraczać granice jednej gminy plan operacyjno-ratowniczy, sporządza wojewoda na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta lub wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, a jeżeli zagrożenie wykracza poza teren województwa – Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej na wniosek wojewody lub Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.
- jednostka organizacyjna obowiązana jest do przedstawienia dokumentacji umożliwiającej sporządzenie planów operacyjno-ratowniczych.
- koszt sporządzenia planu i dokumentacji ponosi jednostka organizacyjna, której działalność stwarza możliwości wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska.
- użytkownicy instalacji mogących spowodować nadzwyczajne zagrożenie środowiska są obowiązani do przeprowadzenia okresowych kontroli i weryfikowania wyników raportu wyników raportu bezpieczeństwa, okresowego weryfikowania planu operacyjno-ratowniczego podejmowanych na własnym terenie działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń.
- plan operacyjno-ratowniczy uzgadnia się wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta, na którego terenie znajduje się instalacja mogąca spowodować nadzwyczajne zagrożenie środowiska, oraz właściwą Komendę Rejonową PSP.
- minister Gospodarki określi w drodze rozporządzenia wymagania, jakim powinien odpowiadać plan operacyjno-ratowniczy podejmowanych na własnym terenie działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń oraz szczegółowe zasady jego weryfikacji.
- inwestor i użytkownik instalacji mogącej spowodować nadzwyczajne zagrożenia środowiska są obowiązani przed oddaniem jej do eksploatacji do sporządzenia raportu bezpieczeństwa (dokument zawierający charakterystykę jakościową i informację o ilości substancji niebezpiecznych składowanych w zakładzie, wykorzystywanych lub

uzyskiwanych w procesie produkcji oraz plan operacyjno-ratowniczy podejmowanych na własnym terenie działań na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń).

6.6.1 Zagrożenia.

Zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi mogą generować awarie infrastruktury technicznej i komunalnej (np. rozszczelnienie lub wybuch gazociągu, rozszczelnienie kolektora sanitarnego, awaria instalacji oczyszczalni ścieków), katastrofy drogowe lub kolejowe z udziałem substancji niebezpiecznych, awarie instalacji przemysłowych, znaczące emisje zanieczyszczeń gazowych i pyłowych oraz hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do atmosfery.

Zagrożenia mogą mieć charakter lokalny lub ponadlokalny oraz charakter wewnętrzny lub zewnętrzny. Przykładowo zanieczyszczenia emitowane przez elektrociepłownię Połaniec nanoszone są z południowo-zachodnimi wiatrami na teren Lubelszczyzny, natomiast zanieczyszczenia wprowadzane do wód Tanwi i jej dopływów m.in. w obszarze gminy Susiec, przemieszczają się z wodami do Sanu.

Mając na uwadze opisane zagrożenia oraz wnioski Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej:

- bez względu na typ zabudowy należy wydzielić rezerwy terenów pod budowę awaryjnych ujęć wody, przyjmując dobową normę zużycia wody równą 7,5 litra na dobę, w odległości do 800 metrów od budynków,
- należy tak projektować i modernizować drogi, aby miały szerokość uniemożliwiającą ewentualne zagruzowanie, natomiast połączone traktami przelotowymi zapewniały sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
- trzeba wyznaczyć bezpieczne trasy przejazdu dla pojazdów toksycznymi środkami przemysłowymi,
- należy uwzględnić alarmowanie ludności (w wypadku zagrożeń) za pomocą syren alarmowych, słyszalnych do 300 metrów,
- chronić przed likwidacją istniejące studnie i przystosować je do sprawnego uruchomienia eksploatacyjnego w razie wystąpienia sytuacji kryzysowych,
- w rejonach budownictwa wielorodzinnego i jednorodzinnego zaleca się planowanie rezerwy pod brakujące budowle ochronne,
- przy opracowywaniu planów obejmujących tereny, gdzie są urządzenia ochronne obrony cywilnej (w przypadkach kolizji projektowaną infrastrukturą) nie można dopuścić do likwidacji tych obiektów,
- dążyć do harmonijnej rozbudowy infrastruktury i służby zdrowia, opieki społecznej, służb dyspozycyjnych tj. pogotowie ratunkowe, rozbudowy systemów łączności całodobowej, co bezpośrednio wpływa na prowadzenie akcji ratunkowej.

Identyfikacja zagrożeń dla swojego terenu oraz opracowanie koncepcji ich likwidacji daje możliwości przewidywania potrzeb ratowniczych, które oprócz wyposażenia lokalnych służb ratowniczych wymagają również usytuowania nowych dróg, dojazdów czy obiektów.

6.6.2 Ochrona przeciwpożarowa.

Na terenie gminy funkcjonuje 12 posterunków Ochotniczej Straży Pożarnej w: Ciotuszy Nowej, Grabowicy, Kunkach, Łosińcu, Łuszczaczu, Majdanie Sopockim, Nowinach,

Oseredku, Paarach, Róży, Rybnicy i Suścu. Komenda Rejonowa Państwowej Straży Pożarnej zlokalizowana jest na terenie miasta Tomaszowa Lubelskiego, oddalonego od Sušca o 15 km. Posiada ona szeroki zakres kompetencji, jest służbą wiodącą nie tylko w przypadku pożaru, ale również bierze udział w ratownictwie chemicznym, komunikacyjnym, budowlanym, w przypadku miejscowych zagrożeń radiacyjnych w ratownictwie osób i zwierząt.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ i KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

(Województwo Lubelskie)

Część II

DIAGNOZA ORAZ UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

/ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE/

Tomaszów Lubelski 2009

DIAGNOZA i UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

II. DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA PZYRODNICZEGO.

7. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I GOSPODARCZE UŻYTKOWANIE JEGO ZASOBÓW.

Stan środowiska przyrodniczego obszaru gminy Susiec charakteryzuje się w powiązaniu terenami otaczającymi, w celu zidentyfikowaniu przyrodniczych związków funkcjonalno-przestrzennych obszarami o szczególnych wartościach przyrodniczych (ostoje NATURA 2000, rezerwaty przyrody, obszary funkcjonalne ECONET PL, obszary o ustalonym statusie ochronnym na podstawie ustawy o ochronie przyrody), znajdujących się w otoczeniu oraz miejsca i roli w strukturze ekologicznej województwa lubelskiego.

7.1 BUDOWA GEOLOGICZNA,

Według podziału fizjograficznego Lubelszczyzny (FIT 1971) gmina Susiec leży dwóch prowincjach fizycznogeograficznych:

- w prowincji Wyżyn Polskich, Podprowincji Wyżyna Lubelsko-Lwowska, w makroregionie Roztocze, na pograniczu mezoregionu Roztocze Środkowe i mezoregionu Roztocze Wschodnie (granica pomiędzy Roztoczem Środkowym a Roztoczem Wschodnim przebiega doliną Tanwi oraz obniżeniem Narol - Bełżec).
- w prowincji Karpaty Zachodnie Podkarpaciem, podprowincja Północne Podkarpacie, makroregion Kotlina Sandomierska, mezoregion Równina Biłgorajska,

oraz w dwóch jednostkach tektonicznych:

- niecki brzeżnej
- zapadliska przedkarpackiego.

Północno-wschodnia część gminy Susiec położona jest w obrębie Roztocza Środkowego (wg J.Buraczyńskiego –Tomaszowskiego) i niecki brzeżnej, natomiast południowo-zachodnia w obrębie Równiny Biłgorajskiej i zapadliska przedkarpackiego.

Pomiędzy Wyżyną Lubelską i Roztoczem a Kotliną Sandomierską istnieje potężna dyslokacja tektoniczna Berdo-Narol o zrzucie rzędu 1000m, która stanowi południowo-zachodnią krawędź płyty wschodnioeuropejskiej przebiegiem tej dyslokacji pokrywa się południowa krawędź Wyżyny Lubelskiej i Roztocza.

Krawędź Roztocza przebiega prze teren gminy Susiec i dzieli ją na dwa różne geologicznie obszary. Ma ona charakter strefy, wyciągniętej w kierunku NW-SE. Składają się na nią:

- próg, którym opada wierzchowina Roztocza, zwany krawędzią wewnętrzną,
- pas obniżeń o szerokości 1, 5-3km,
- łańcuch wzgórz zewnętrznych oddzielających obniżenie od Równiny Biłgorajskie, należy jednak zaznaczyć, że w okolicach Suśca jest on silnie zredukowany.

Wysokość krawędzi wynosi około 60-80m. Jej pochodzenie tektoniczne potwierdzają profile geologiczne studni (Grabowica, Susiec). W Grabowicy kreda występuje na powierzchni na wysokości około 300 m.n. p.m., natomiast w Suścu te same utwory zalegają

na wysokości 210 m.n.p.m. i są przykryte 50-ciometrowym nakładem utworów trzecio- i czwartorzędowych.

Podłoże Kotliny Sandomierskiej budują iły łupkowe i rakowieckie dolnego sarmatu oraz piaski i wapienie brzeżnej facji tortonu. Iły krakowieckie odsłaniają się w kilku miejscach w przełomie Sopotu koło Hamerni, między innymi w odległości 500 m na zachód od mostku przy leśniczówce. Utwory podłoża pokryte są osadami czwartorzędowymi, wykształconymi głównie w postaci piasków tworzących rozległy poziom akumulacyjny, łagodnie nachylony ku południowemu-zachodowi: od krawędzi Roztocza ku dolinie Sanu. Piaski pokrywowe Kotliny Sandomierskiej są osadami wód wypływających Roztocza w okresie górnego plejstocenu. Mają one miąższość około 10 m. Oprócz piasków na pokrywę plejstoceńską składają się iły i mułki szaro-brązowe oraz glina morenowa z głazami skał skandynawskich. Najmłodszymi utworami są piaski wydmowe oraz mady i piaski rzeczne.

W podłożu Roztocza Środkowego zalegają głównie skały wieku górno kredowego, wykształcone, jako opoki, margle i gezy. Opoki kampanu i mastrychtu oraz gezy mastrychtu występują w strefie krawędziowej Roztocza, odsłaniając się w poziomach wierzchowinowych oraz na stokach ostańców np. Krzyżowej Góry. Podłoże obszaru położonego na północny wschód od krawędzi budują kruche margle dolnego mastrychtu dość dużą domieszką glaukonitu. Miejscami na skałach kredowych zachowały się niewielkie płaty utworów trzeciorzędowych. Budują one pas wzgórz zewnętrznych strefy krawędziowej m.in. Wzgórza Nowińskie (Krzyżowa Góra, Żydowska, Spalona).

Utwory kredowe i trzeciorzędowe podłoża są silnie spękane w kierunku poziomym i pionowym. Są to spękania ciosowe, regularne i wyraźne w opoce, nieregularne w marglach i wapieniach trzeciorzędowych. Na Roztoczu Środkowym mamy do czynienia systemem szczelin o kierunkach NW-SE oraz NE-SW. Do kierunków spękań skał kredowych nawiązują główne formy morfologiczne Roztocza: krawędzie i doliny. Silniejsze zaburzenia w ułożeniu wykazują utwory kredowe i trzeciorzędowe jedynie w strefie krawędziowej między Nowinami i Paarami. Skały kredowe tej strefy zapadają ku SW wzdłuż fleksur i uskoków. W związku tym na Równinie Biłgorajskiej w okolicach Sušca na powierzchni nie występują gezy i margle.

Na utworach kredowych i trzeciorzędowych Roztocza zalegają różnej miąższości utwory czwartorzędowe. Najstarsze osady plejstoceńskie wykształcone są w postaci żwirów i głazów eratycznych, które są szczątkami utworów morenowych okresu zlodowacenia krakowskiego Występują one sporadycznie w strefie przy krawędziowej na północny wschód od Sušca, na północ od Paar oraz na północ od Majdanu Sopockiego i wschód od Grabowicy. Wśród młodszych utworów przeważają piaski, zalegające w dolnych częściach zboczy i w dnach dolin, o miąższości dochodzącej do 20m i więcej. Piaski te dość często przewarstwiają się żwirami i okruchami miejscowych margli kredowych i skał trzeciorzędowych. Holoceńskie utwory występują głównie w dnach dolin rzecznych. Są to piaski humusowe, mady piaszczyste i gliniaste oraz torfy. Osady holoceńskie osiągają miąższość kilku metrów.

Budowa geologiczna warunkuje występowanie kopalin i możliwości ich gospodarczego wykorzystania.

Rys. 8 Podział fizjograficzny gminy Susiec

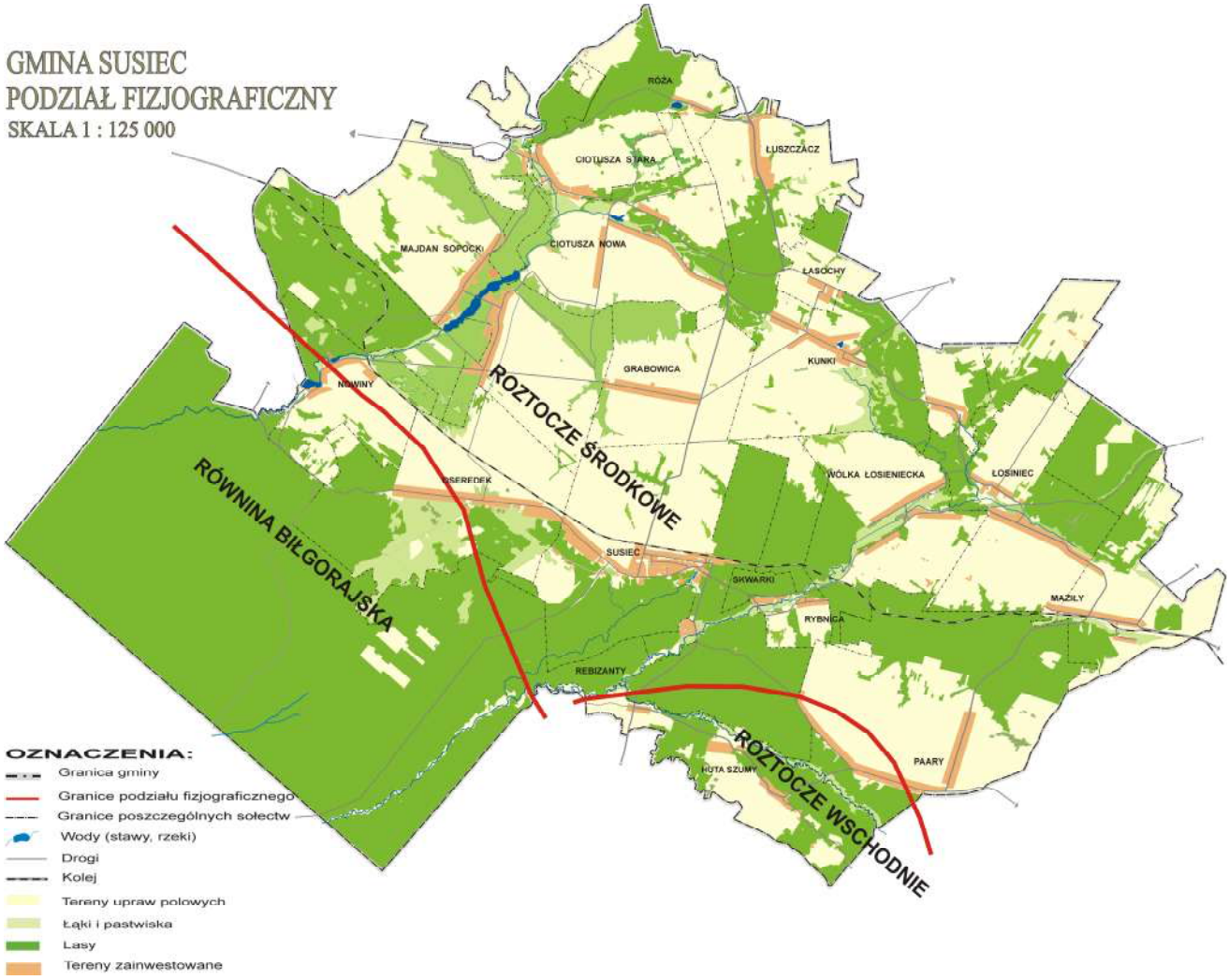

7.1.1 Charakterystyka kopalin.

Gezy i gezy piaszczyste (mastrycht) występujące w pasie wierzchowin roztoczańskich (Wioska-Zagóra-Kunki-Grabowica-Łosiniec-Paary-Kocudza)

Dominujący typ litologiczno-surowcowy utworów kredowych w tym rejonie stanowią gezy i gezy piaszczyste (mastrycht). Jest to kopalina wapienno-krzemionkowa o spoiwie ilasto-węglanowo-krzemionkowym. W przestrzennym układzie złożowym -drobno i średnioławicowa. Własności cech fizyko-mechanicznych wykazują: wytrzymałość na ściskanie -rzędu 12 MPA (po nasyceniu wodą ok.25% mniejszą, a po zamrożeniu -ok. 50%), porowatość 40-47%, nasiąkliwość wag.24-39%,Ciężar obj.ca 2, 4 Mg/m3. Skład chemiczny zdominowany udziałem SiO2 do 70%, CaO 15-30%, Al2O3 2, 5-7, 0 %, Fc203 1, 0-3, 5%, MgO 0,8-1,5 %. Kopalina ma zastosowanie: do produkcji kamienia łamanego do budowli gospodarczych, modernizacji dróg gminnych oraz jako surowiec schudzający w procesie produkcji cementu.

Wapienie trzeciorzędowe - w strefie krawędziowej Roztocza Środkowego w pasie Nowiny -Oseredek.

Wapienie trzeciorzędowe (torton) rozpoznane w obszarze złożowym Nowiny charakteryzują się zróżnicowanym profilem litologiczno-surowcowym, wykształcone, jako wapienie detrytyczne, litotamniowe zwięzłe o wytrzymałości na ściskanie 550 -750 Kg/cm2, porowatości 4, 2-9, 7 %, nasiąkliwości 1, 4-2, 8 %, ścieralności w bębnie Derala 6, 6-10, 0%, na tarczy Bohmego 0, 1-0, 2 cm, o ciężarze objętościowym 2, 43-2, 57 Mg/m³. Zakres zastosowania: kamień łamany budowlany, drogowy, produkcja kruszywa łamanego.

Współwystępujące w dolnych profilach złożowych wapienie słabo zwięzłe o wytrzymałości ca 40-100 Kg/cm3, porowatości -32% i nasiąkliwości 13, 8%, o ciężarze obj.1, 80 Mg/m³ dla celów budowlanych i drogowych nie przedstawiają żadnej wartości.

Piaskowce trzeciorzędowe w strefie krawędziowej Roztocza Środkowego w pasie Nowiny-Oseredek.

Piaskowce trzeciorzędowe (torton) wstępnie rozpoznane w najwyższych partiach wzniesień wychodni w rejonie Nowiny charakteryzują się dość dużą zwięzłością, często o teksturze zbitej. Ich wytrzymałość na ściskanie waha się w granicach 68-80 MPa, nasiąkliwość wag. 1,2-2,2%, ścieralność w bębnie Devala 3,7-6,0%, współczynnik rozmiękania 0,45-0,78% Duży współczynnik rozmiękania powoduje w warunkach zawodnionych spadek wytrzymałości nawet do 50 %. Zakres zastosowania: kamień łamany budowlany, drogowy (niedozowany do budów hydrotechnicznych) kamień do produkcji kruszyw łamanych.

Piaski deluwialne - w pasie wierzchowinowym Łosiniec -Maziły

Piaski deluwialne tu występujące tu występujące cechuje drobnoziarnistość, udział grupy frakcji ziaren do 0, 25 mm-ca 42-60%, przy zawartości pyłów mineralnych 3,5-12,5%. Zakres zastosowania-podrzędne technologie robót gospodarczych.

Piaski rzeczne.

Piaski rzeczne tworzące terasy nad zalewowe form dolinnych, wykształcone są reguły, jako piaski drobno i średnioziarniste**.** Udział grup frakcji ziaren waha się w szerokich granicach: do 0, 125mm od 8, 0-17, 5%, 0, 125-0, 25mm od18,0-41,9%.a 0, 25-1,00 mm od 39,0-70,0 % i powyżej 1mm od 4 do 12 %, przy udziale pyłów mineralnych od 2,0-3,5%. Zakres zastosowania: piaski budowlane drogowe.

Piaski eoliczne.

Piaski eoliczne (w formach wydmowych) są piaskami kwarcowymi o zawartości SiO2 od 85 do 95%.Udział grup frakcji ziaren do 0, 125mm od 4, 5 do 13, 5%, od O, 125 -0,25mm od 15 do 42% oraz od 0, 25 -1, 0mm od 40-75%, przy zawartości pyłów mineralnych od 1, 5 do 2,5 %.Ich współczynnik różnoziarnistości waha się w granicach od 1, 9 do 2,8. Zakres zastosowania -piaski budowlane i drogowe, piaski do budów technicznych (nasypów, zapór hydrotechnicznych, piaski do produkcji cegły wapienno-piaskowej i betonów komórkowy.

Kopaliny występujące na terenie gminy Susiec, z wyjątkiem trzeciorzędowych wapieni zwięzłych i średniozwięzłych rejonu Oseredek – Nowiny - Hamernia zaliczane są do pospolitych, natomiast **wapienie trzeciorzędowe do złóż podstawowych (klasy 2b-rzadkich).** Dalsza eksploatacja wapieni trzeciorzędowych np. Krzyżowa Góra w zasadniczy sposób naruszy walory krajobrazowe pasma wzgórz zewnętrznej krawędzi Roztocza

Środkowego - unikatowego fragmentu granicy geologicznej uwidoczniającej się w fizjografii terenu.

7.1.2 Udokumentowane i wstępnie rozpoznane zasoby surowców mineralnych:

Perspektywiczne obszary złożowe zostały wstępnie rozpoznane pod względem ilości i jakości surowca i ustalono dla nich zasoby szacunkowe. Podjęcie eksploatacji wymaga udokumentowania złoża i uzyskania koncesji na eksploatację. Złoża udokumentowane posiadają ustalone i zarejestrowane zasoby, często w obrębie obszaru perspektywicznego. Są lub mogą być eksploatowane pod warunkiem uzyskania koncesji na eksploatację. Złoża udokumentowane i perspektywiczne były w przeszłości eksploatowane, często pominięciem trybu koncesyjnego i w sposób dewastacyjny. Eksploatacja prowadzona była również w innych miejscach nagromadzenia surowców mineralnych. Pozostałością są wyrobiska reguły niezrekultywowane i zaśmiecone.

Złoże piasków drobnoziarnistych "Zawadki" usytuowane we wschodniej części gminy na gruntach ornych wsi Zawadki, na południe od zachodniej zabudowy wsi, po południowej stronie drogi Zawadki- Kunki. Morfogenetycznie obszar złożowy związany jest akumulacją rzeczną, doliny Olszanki, tworząc głębokie zasypanie lokalnego obniżenia wyerodowanego w podłożu margli i opok kredowych. Powierzchnia bilansowa wynosi 78, 3 ha, zasoby zarejestrowane -2.248,2 tys. ton, (złoże aktualnie eksploatowane.)

Złoże piasków średnio i drobnoziarnistych "Wólka Husińska " usytuowane jest w północno środkowej części gminy na gruntach wsi Podrusów i Ciotusza Stara, bezpośrednio od strony północnej graniczy ze zwartą zabudową wsi. Morfogenetycznie obszar złożowy związany jest zespołem rozległych wydm podłużnych i poprzecznych piasków eolicznych, rozwiniętych na akumulacyjnej powierzchni piasków rzecznych. Użytkowa miąższości wynosi 6, 0 m, zasoby szacunkowe 1600tys. m3. (Liczne doły i podkopy w skarpach wydmowych).

Złoże piasków średnio i drobnoziarnistych „Nowiny-Hamernia" usytuowane jest w północno-zachodnich granicach gminy na terenie lasu, bezpośrednio graniczy od strony północnej ze zwarta zabudową wsi Nowiny, po zachodniej stronie kolei PKP odcinek Susiec - Nowiny-Józefów. Morfogenetycznie obszar złożowy związany jest zespołem wym. podłużnych piasków eolicznych, rozwiniętych na powierzchni zasypania piasków akumulacji rzecznej. Powierzchnia perspektywiczna wynosi 1800 tys.m2, miąższość użytkowa serii surowcowej 6m, zasoby szacunkowe 10800m3. Udokumentowane złoże znajduje się w zachodniej części obszaru perspektywicznego na gruntach leśnych wsi Nowiny. Zasoby zarejestrowane -1.362,6 tys. ton (złoże rezerwowe).

Złoże wapieni litotamniowych, detrytycznych, piaszczystych i piaskowców „Nowiny" usytuowane w środkowo-północnej części gminy, na gruntach wsi Nowiny i Oseredek. Morfogenetycznie obszar złożowy tworzą wychodnie węglanowych utworów tortonu, wykształcone, jako wapienie detrytyczne zbite, piaszczyste. Perspektywiczna powierzchnia złożowa wynosi 2300 tys.m2, a użytkowa miąższość serii surowcowej -30 m. Zasoby szacunkowe wynoszą 69000 tys.m3. Obszar perspektywiczny częściowo rozpoznany w południowych granicach. Udokumentowane złoże wapieni litotamniowych "Nowiny" usytuowane jest po NE stronie drogi Oseredek-Nowiny, na SSE skłonie Krzyżowej Góry.

Zasoby zarejestrowane 676 tys. ton. Złoże znajduje się w obszarze Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej i nie jest obecnie eksploatowane.

7.1.3 Wydzielenia złożowe -istniejące wyrobiska.

Wydzielenie złożowe Ciotusza Stara (piaski) -wyrobisko usytuowane na gruntach wsi Ciotusza Stara, bezpośrednio graniczące jej północną zwartą zabudową. Odkrywka dł. 140 m, wys. 2-3m, pow.350 m², wielkość wyrobiska 0, 84 ha., zasoby szacunkowe 300 tys. ton. Wyrobisko wgłębne tworzące zespół dołów i zabierek wydobywczych. Złoże stanowi własność Państwa i jest wyeksploatowane w 10%. Możliwość powiększenia zasobów złoża w kierunku północnym i północno-zachodnim. Wyrobisko jest silnie zanieczyszczone odpadami komunalnymi.

Wydzielenie Ciotusza Stara (piaski) - wyrobisko usytuowane na gruntach wsi Ciotusza Stara, graniczące jej południowo-zachodnią zabudową. Odkrywka dł. 70 m, wys.3m, o pow.210 m². Wielkość wyrobiska 0, 26 ha. Wyrobisko stokowo-wgłębne., brak możliwości powiększenia (zabudowa, droga). Własność rolników.

Wydzielenie Majdan Sopocki II (piaski)- wyrobisko na gruntach wsi Majdan Sopocki, bezpośrednio przylegające do jej północno-wschodniej zabudowy. Odkrywka dł.110 m, wys.5, 0 m, powierzchnia 500m². Wielkość wyrobiska 0, 40 ha.

Wyrobisko stokowe. Zasoby szacunkowe 350 tys. ton. Złoże wyeksploatowane w 10 %. Istnieje możliwość powiększenia pola złożowego w kierunku wschodnim. Własność Państwa.

Wydzielenie Podrusów (piaski) -wyrobisko usytuowane jest na gruntach wsi Podrusów, granicząc jej zabudową i drogą Ciotusza Stara -Majdan Sopocki II. Odkrywka dł. 26 m, wys.1, 8 m, powierzchnia 48 m. Wielkość wyrobiska 0, 03 ha. Wyrobisko stokowo -wgłębne tworzą zespoły ukopów. Własność Państwa. Brak możliwości powiększenia zasobów.

Wydzielenie Majdan Sopocki II (piaski) -wyrobisko na gruntach wsi Majdan Sopocki II, w jej środkowo-zachodniej zabudowie. Odkrywka o dł. 32m wys. 3, 0 m, pow. 96 m2. Powierzchnia wyrobiska 0, 06 ha. Wyrobisko stokowe. Brak możliwości powiększenia.

Wydzielenie Kunki (piaski) usytuowane na gruntach wsi Kunki, granicząc jej wschodnią zabudową. Wyrobisko ma charakter owalny. Fronty robót w formie zabierek. Brak możliwości powiększenia ze względu na zabudowę i grunty leśne. Własność Państwa.

Wydzielenie Zawadki (piaski)- usytuowane na gruntach wsi Zawadki, około 100 m na zachód od jej zabudowy. Wyrobisko stokowe, ma charakter odosobnionych zabierek roboczych w skarpie. Brak możliwości powiększenia ze względu na drogę i las. Własność PPL.

Wydzielenie Zawadki (piaski)- usytuowane na gruntach wsi Zawadki, granicząc jej zachodnią zabudową. Właścicielem są Lubelskie Kopalnie Surowców Mineralnych. Odkrywka o dł.90m i wys.11 m, powierzchnia 990 m2. Wielkość wyrobiska 0, 18 ha. Wyrobisko stokowo-wgłębne.

Wydzielenie Kniazie (piaski)-usytuowane na gruntach wsi Kniazie, granicząc jej północno-zachodnią zabudową. Odkrywka o pow. 260 m 2 ma dł.60 m i wysokość 3-5 m. Wyrobisko ma charakter stokowo-wgłębny i powierzchnię 0, 24 ha. Własność PPL.

Wydzielenie Łosiniec (piaski) -wyrobisko usytuowane jest na gruntach wsi Łosiniec - Mała Wólka, granicząc jej zabudową. Wyrobisko ma charakter stokowy o owalnych zarysach

o promieniu 35m i wysokości skarp 3-8 m. Wyeksploatowane w 95 %.Brak możliwości powiększenia ze względu na zabudowę -rekultywacja. Własność prywatna.

Wydzielenie Susiec (piaski) usytuowane w południowej części zabudowy Suśca. Odkrywka o pow. 78 m2 ma dł. 30 m i wysokość 2, 6 m. Wyrobisko ma charakter stokowo-wgłębny o pow.0, 06 ha. Brak możliwości powiększenia ze względu na zabudowę. Własność prywatna.

Wydzielenie Susiec (piaski) -wyrobisko usytuowane w granicach zachodnich zabudowy Suśca. Odkrywka o pow. 230m2 ma dł.46 m i wysokość osd. 2-7 m, średnio 5m. Wyrobisko ma charakter stokowy i pow.0, 07 ha. Brak możliwości powiększenia ze względu na zabudowę. Własność prywatna.

Wydzielenie Oseredek (**piaski**) -wyrobisko usytuowane jest na gruntach wsi Oseredek, granicząc jej zachodnią zabudową. Odkrywka o pow.180 m2 ma dł.60 m i wysokość 3m.Wyrobisko ma charakter stokowo-wgłębny i pow.0, 24 ha. Brak możliwości powiększenia ze względu na zabudowę i las. Własność prywatna.

Wydzielenie Nowiny (wapienie litotamniowo-detrytyczne) -wyrobisko usytuowane jest na gruntach wsi Nowiny-Oseredek, ok.1, 2 km na zachód od Oseredka. Odkrywka o pow.4800 m2 ma dł.240m i wysokość 20 m. Wyrobisko o pow.3, 9 ha ma charakter wgłębny. Zasoby udokumentowane 382, 1 t na pow. 25 ha. Istnieje możliwość powiększenia zasobów złoża. Własność Państwa.

Wydzielenie Nowiny (piaski) -wyrobisko usytuowane jest na gruntach wsi Nowiny ok.150 m na N od jej zabudowy w części środkowej. Odkrywka o pow.270m2 ma dł.68 m i wysokość 3-5 m. Wyrobisko ma charakter stokowy, pow. o 24 ha. Brak możliwości powiększenia -las.

Wydzielenie Hamernia (wapienie litotamniowe - detrytyczne) -wyrobisko na gruntach wsi Hamernia ok. 600 m na południowy-zachód od jej zabudowy. Odkrywka o pow. 800 m2 ma dł.100 m i wys. 8 m. Wyrobisko ma charakter stokowy, pow.0, 1 ha. Istnieje możliwość powiększenia. Własność PPL.

Wyrobiska w Podrusowie, w Majdan Sopockim II, w Kunkach, w Zawadkach, Łosińcu, Suścu, Oseredku i Nowinach powinny być zrekultywowane, natomiast ściany kamieniołomów wapieni litotamniowych na gruntach wsi Hamernia i Nowiny powinny zostać objęte ochroną w formie rezerwatów geologicznych lub stanowisk dokumentacyjnych. Ograniczenia w eksploatacji kopalin wynikają przepisów o utworzeniu parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody.

Eksploatowane mogą być wyłącznie złoża położone poza obszarem rezerwatów i parków krajobrazowych, w pasie otulin pomiędzy parkami, pod warunkiem, że eksploatacja nie będzie negatywnie wpływać na chronione ekosystemy.

7.2 RZEŹBA.

Zróżnicowanie geologiczne obszaru gminy doprowadziło do wykształcenia się różnych typów rzeźby.

Równinę Biłgorajską charakteryzuje prostota, a nawet prymitywizm urzeźbienia. Charakterystycznymi formami tego obszaru są wydmy. Wydmy te mają stosunkowo duże rozmiary-największe formy osiągają wysokość do 20 m i 2-3 km długości. Są one wyraźne łukowate-paraboliczne, o stromym stoku zewnętrznym i łagodnym wewnętrznym.

Największe skupiska tego typu wydm znajdują się w kierunku południowo-zachodnim od Wzgórz Nowińskich, na południe od Oseredka oraz na zachód od Hamerni. Formy mniejsze mają charakter wydm poprzecznych i podłużnych do kierunku tworzących je wiatrów i występują głównie w dolinach rzecznych. W misach deflacyjnych oraz w miejscach nierównomiernej akumulacji piasku rozwinęły się bagna i torfowiska. Gromadzą one wody, sączące się prze piaszczysta pokrywę aż ze stoków Roztocza. W okresie wiosny i bardziej wilgotnego lata są trudno dostępne. Jednak należy zaznaczyć, że w ostatnich latach zmniejszają one swoja powierzchnię. Wody wypływające z bagnisk dają początek małym potokom np. Studzienica wypływająca bagniska na południowy zachód od Oseredka.

Doliny rzek na odcinku Równiny Biłgorajskiej mają w profilu poprzecznym tylko dwa zasadnicze elementy: dno i zbocze. Brak jest teras nad zalewowych i erozyjnych poziomów zboczowych. W miarę oddalania się od krawędzi Roztocza doliny rzeczne rozszerzają się i maleje ich głębokość. Przykładem jest dolina Tanwi i Sopotu. Doliny tych samych rzek na odcinku roztockim są wąskie, głęboko wcięte, o stromych zboczach, osiągających wysokość kilkudziesięciu metrów i maja one wyraźne wykształcony system teras.

Na szczególną uwagę zasługują przełomy Tanwi i Sopotu przez krawędź Roztocza. Ich geneza związana jest ze wzmożeniem erozji, wywołanym ruchami tektonicznymi w trzeciorzędzie. Utwory kredowe i trzeciorzędowe zapadają uskokami pod pokrywę akumulacyjną Kotliny Sandomierskiej. W dnach dolin zostały one odpreparowane i tworzą niewysokie progi, prze okoliczną ludność zwane "szumami" lub "szypotami". Na Tanwi jest ich łącznie 47, mają one kierunek południowo - roztocki, najbardziej zbliżony do południkowego. Azymuty omawianych progów wynoszą 140 - 160 stopni. Załomy przebiegają prawie prostolinijnie, równolegle do siebie. Taką samą genezę mają progi na Jeleniu, dopływie Tanwi oraz górna seria progów na Sopocie. Powstały one na zalegających nieomal poziomo ławicach wapieni kresowych o dość jednolitym wykształceniu. Natomiast zasadniczo różni się od wyżej omówionych progów, druga od góry ich seria na Sopocie. Na dnie Sopotu ukazują się tutaj ławice twardych wapieni i piaskowców trzeciorzędowych. Są one bardzo silnie postrzępione prze wodę. Nie można się dopatrzyć w ich ułożeniu żadnej regularności, ponieważ wytworzyły się na skałach o różnym składzie i twardości. Erozja doprowadziła do silnego zniszczenia miejsc mniej odpornych i obecny układ jest tak chaotyczny, że nie możliwe jest ustalenie liczby progów.

Na Roztoczu Środkowym, oprócz dolin rzecznych, występuje gęsta sieć suchych dolin nieckowatych, rozcinających stoki. Liczne są również młode rozcięcia erozyjne-wąwozy, jednakże na terenie gminy Susiec spotykane są one rzadko.

Najbardziej charakterystycznym rysem rzeźby roztockiej części gminy są rozległe płaty wierzchowinowe, występujące w dwu poziomach: wyższym - od 340do 350m n.p.m. i niższym -od 310 do 320 m n.p.m. Najrozleglejszy płat tego poziomu występuje pomiędzy Sopotem a Potokiem Łosinieckim. Poziom wyższy znajduje się we centralnej części wału Roztocza i zajmuje mniejsze powierzchnie. Do niego przynależą wierzchowiny położone w północnowschodniej części gminy, w pobliżu wsi Łasochy, Łuszczacz, Róża i Wioska. Wierzchowiny te mają wygląd rozległych, monotonnych równin, ponad które wznoszą się jedynie ostańce.

Rozpatrując rzeźbę obszaru objętego granicami gminy Susiec, należy stwierdzić, że jest ona monotonna na terenie Kotliny Sandomierskiej, natomiast bardzo żywa -charakteryzująca

się różnorodnością form na terenie Roztocza. Sprawia to, że część roztoczańska gminy jest atrakcyjniejsza krajobrazowo. Są to również tereny atrakcyjne dla osadnictwa i rolnictwa, wrażliwe jednak na erozję.

7.3 GLEBY.

Gleby na obszarze gminy Susiec są zróżnicowane, analogicznie do budowy geologicznej i pozostałych komponentów środowiska przyrodniczego.

W części południowo-zachodniej gminy, a więc na obszarze Kotliny Sandomierskiej, przeważają gleby bielicowe luźne wytworzone piasków akumulacyjnych. Są to najczęściej gleby darniowo-bielicowe, silnie zakwaszone (ph 4-5, 5), o próchnicy butwinowej. Proces bielicowania jest na ogół daleko posunięty. Gleby te są w głębi oglejone, na powierzchni zatorfione. Przy płytko stagnującej wodzie gruntowej wykształciły się gleby bagienne. Na południe od Nowin i na Wale Huty Różanieckiej występują gleby bielicowe słabogliniaste. Woda gruntowa występuje w nich głębiej. Są to również gleby kwaśne (ph 4-4, 7), jednak żyźniejsze od poprzednich.

Na roztockim obszarze gminy zdecydowanie przeważają gleby brunatne, wytworzone z gez formacji kredowej. Kredy tego typu pokrywają wierzchowiny. Są to tzw. "rzekome rędziny", cechujące się brakiem węglanu wapnia. W dolinach rzecznych występują gleby bielicowe luźne, jedynie w okolicy Grabowicy występuje płat gleb bielicowych słabo gliniastych. W dolinie górnego Sopotu i Potoku Łosinieckiego wytworzyły się gleby mułowo-bagienne.

7.3.1 Klasyfikacja bonitacyjna gleb.

Na terenie gminy Susiec nie występują gleby I i II klasy bonitacyjnej. Gleby III klasy zajmują jedynie 4,7 % gruntów ornych oraz 1, 2 % użytków zielonych. Zdecydowanie dominują gleby IV klasy bonitacyjnej obejmujące 67, 7 % gruntów ornych oraz 12, 8 % użytków zielonych. Gleby chronione obejmują 66, 5 % użytków rolnych gminy, w tym 72,4 % gruntów ornych (Klasa III-IV) oraz 14, 0% użytków zielonych.

Większość obszaru pokrytego glebami bielicowymi niskich klas bonitacyjnych zajmują lasy. Porastają one 53 % powierzchni gminy. Grunty orne stanowią jedynie 37,1 % obszaru gminy i znajdują się w przeważającej większości (65, 7%) na glebach niskiej, jakości tzn. IV, V, VI klasy bonitacyjnej w obrębie wierzchowin roztoczańskich. Centrum wierzchowin zajmują grunty IV klas. Otaczają je grunty V klasy, a następnie na granicy lasem znajdują się grunty VI klasy. Grunty III klasy bonitacyjnej znajdują się jedynie na niewielkich powierzchniach w pasie wierzchowinowym Nowiny-Oseredek, na północ od Oseredka, na północ od zachodniej zabudowy Majdanu Sopockiego, na południe od Ciotuszy Starej oraz na południe od Suśca -Zagóra. Łąki, pastwiska i pozostałe grunty zajmują zaledwie 0,9%. Łąki występują głównie w dolinach rzek na gruntach IV i V klasy, jedynie mały fragment łąk w dolinie Sopotu znajduje się na gruntach III klasy. Pastwiska zlokalizowane są na gruntach VI klasy.

7.3.2 Kompleksy rolniczej przydatności gleb oraz trwałych użytków zielonych.

Kompleksy rolniczej przydatności gleb są odpowiednikiem siedlisk leśnych i określają możliwości racjonalnego użytkowania gospodarczego gleb. Na glebach brunatnych

wykształciły się kompleksy: żytni bardzo dobry (pszenno-żytni), żytni dobry oraz pszenny wadliwy. Na glebach bielicowych: kompleks żytni bardzo dobry, natomiast na pseudobielicowych; kompleks pszenny wadliwy, kompleks żytni dobry oraz kompleks zbożowo-pastewny. Na glebach piaskowych różnych typów genetycznych: kompleks żytni słaby i kompleks żytni bardzo słaby.

W gminie Susiec kompleksy pszenne b. dobry i dobry nie występują, kompleks pszenny wadliwy zajmuje jedynie 12, 2 % użytków rolnych. Zdecydowanie dominują kompleksy żytnie obejmujące 86, 5 % użytków rolnych, w tym żytni słaby stanowi aż 41, 4%. Kompleksy zbożowo pastewne mocny i słaby obejmują jedynie 1, 3 % użytków rolnych. Użytki zielone zaliczane są do dwóch kompleksów: średnich (13, 9 %) oraz słabych i bardzo słabych (86,1 %).

7.4 WODY

Gmina Susiec położona jest w obrębie dwóch regionów hydrograficznych (Wilgat 1975r): Region Wyżyna Lubelska i Roztocze, subregion Roztocze obejmuje północno -wschodnią część gminy zaliczaną do Roztocza Środkowego,

Region Kotlina Sandomierska obejmujący południowo -zachodni obszar gminy zaliczany do Równiny Biłgorajskiej

7.4.1 Wody podziemne, charakterystyka poziomów wodonośnych.

7.4.1.1 Kredowy poziom wodonośny Niecki Lubelskiej.

Wody podziemne w utworach górnej kredy mają charakter szczelinowy Występują one w spękanych marglach, wapieniach i opokach. Przepływ wody odbywa się szczelinami, których wielkość i drożność jest różna w zależności od litologicznego typu skał i genezy szczelin. Maksymalna strefa zawodnienia, ta, która ma znaczenie dla eksploatacji wód podziemnych posiada miąższość od 100 do 150 m. Dolna granica krążenia wód w skałach kredowych oceniana jest na 200-300 m. a w strefach dyslokacji nieciągłych rozcinających do różnych głębokości skały węglanowe możliwy jest zasięg krążenia na 200-300 m. Na dużych głębokościach na wskutek ciśnienia górotworu szczeliny ulegają zacieśnieniu i utwory górno kredowe można traktować, jako bezwodne. Największe dopływy są obserwowane w przedziale 30,0 - 70,0 m i takie głębokości mają w większości studnie wiercone tego rejonu. Wody kredowe posiadają swobodne lustro wody. Statyczne lustro wód kredowych występuje na bardzo zróżnicowanych wysokościach. W dolinach rzecznych stwierdza się je już na głębokości kilku m p.p.t., natomiast na wysoczyznach nawet na głębokości prawie 100 m. Głównym źródłem alimentacji tego poziomu jest infiltracja opadów atmosferycznych przez cienką warstwę utworów czwartorzędowych lub bezpośrednio w utwory kredowe.

Rejon Roztocza, z racji dobrych warunków infiltracyjnych i najwyższej sumy opadów stanowi główny obszar alimentacji dla całej Niecki Lubelskiej (GZWP Nr 406, GZWP Nr 407). Przepływ wód kredowych odbywa się generalnie z południa (Roztocze) ku północy. Na obszarze Roztocza lustro wody występuje na rzędnej 300,0-320, o m.n.p.m., w rejonie Zamościa na rzędnej 200,0- 210,0 m n.p.m., a w północnej części Wyżyny Lubelskiej na około 180,0 m n.p.m. Kredowy poziom wodonośny jest drenowany prze źródła, często o dużej wydajności lub prze ukryty drenaż korytowy. Lokalną bazę drenażu stanowi

dolina Tanwi. Wody piętra kredowego są narażone na antropopresję. Zanieczyszczenia bakteriologiczne i chemiczne powierzchni terenu, po przejściu prze strefę aeracji i osiągnięciu powierzchni lustra wody, wykorzystując skomplikowany i trudny do rozpoznania system szczelin, mogą migrować na znaczne odległości.

7.4.1.2 Trzeciorzędowy poziom wodonośny Roztocza i jego strefy krawędziowej.

Poziom ten występuje głównie wzdłuż południowej krawędzi Roztocza w pasie o szerokości kilku kilometrów. Warstwą wodonośną są utwory tortonu wykształcone w postaci wapieni litotamniowych i detrytycznych, piaskowców wapnistych i piasków.

Jest to kompleks o miąższości nawet do 50,0 m. Warunki krążenia wody są zbliżone do stwierdzonych w skałach kredowych, zatem są to wód szczelinowo-warstwowe. Wody trzeciorzędowe występują na głębokości od kilku do kilkunastu m p.p.t. i nie są przykryte pakietem izolującym. Często są w bezpośrednim kontakcie hydraulicznym występującymi wyżej zawodnionymi piaskami czwartorzędowymi. Zasilanie tego poziomu odbywa się poprze infiltrację wód opadowych oraz prze dopływ wód piętra kredowego. Wody podziemne tego poziomu spływają Roztocza i Wyżyny Lubelskiej w kierunku południowym. W strefie tektonicznej oddzielającej zapadlisko przedkarpackie od obszaru wyżynnego następuje podziemny przepływ w kierunku zachodnim. Część tych wód, w warunkach dużego naporu hydrostatycznego, przesącza się przez bardziej zapiaszczone strefy iłów krakowieckich i wydobywa na powierzchnię terenu w Kotlinie Sandomierskiej w strefie przylegającej do obszaru wyżynnego.

7.4.1.3 Trzeciorzędowy poziom wodonośny Zapadliska Przedkarpackiego.

W obrębie fizjograficznego regionu Równiny Biłgorajskiej, bazę intensywnego krążenia wód stanowi gruba seria iłów krakowieckich. Pokrywa ona płaszczem o zróżnicowanej miąższości wapienie trzeciorzędowe osadzone na utworach jurajskich. W wapieniach tych istnieje poziom wodonośny o naporowym zwierciadle wody, powiązany hydraulicznie z wodami kredowymi i trzeciorzędowymi Roztocza.

7.4.1.4 Czwartorzędowy poziom wodonośny Niecki Lubelskiej.

Zawodnione utwory czwartorzędowe występują w dolinach rzecznych lub lokalnie, niewielkimi płatami na wysoczyznach. Wody tego poziomu występują na niewielkich głębokościach - od kilku m p.p.t. Pierwsza czwartorzędowa warstwa wodonośna ma zwierciadło swobodne, a głębsze położone pod przykryciem mułków lub iłów rzecznych, lekko napięte. Zasilanie poziomu czwartorzędowego na wierzchowinach odbywa się prze infiltrację wód opadowych natomiast w dolinach rzecznych prze infiltrację wód opadowych oraz dopływ wody przyległych obszarów wierzchowinowych. Dzięki temu zasobność wodna jest lokalnie znacząca. W dolinach rzecznych praktycznie istnieje jeden kredowo-czwartorzędowy zbiornik wód podziemnych.

7.4.1.5 Czwartorzędowy poziom wodonośny Zapadliska Przedkarpackiego.

Czwartorzędowy poziom wodonośny Zapadliska Przedkarpackiego występujący w południowo-zachodniej części gminy Susiec jest mniej zasobny niż czwartorzędowy

poziom wodonośny Niecki Lubelskiej. Jest to obszar o bardzo słabym zawodnieniu. W rynnach erozyjnych wyrzeźbionych w stropowej serii iłów krakowieckich, wypełnionych osadami piaszczysto-żwirowymi, istnieją lokalne wody naporowe. Miąższość poziomu wodonośnego jest uzależniona od urzeźbienia stropu iłów i wykształcenia litologicznego warstw czwartorzędowych i może dochodzić do 30-50 m, natomiast ich szerokość jest mała, najczęściej kilkaset metrów. Warstwy wodonośne przykryte są zwykle warstwą glin, mułków piaszczystych lub piasków pylastych. Największe zasoby znajdują się w pradolinie i dolinie Tanwi. Zwierciadło jest współkształtne powierzchnią terenu i obniża się w kierunku doliny Tanwi. Głębokość występowania zwierciadła wody jest mała, na dużym obszarze poniżej 2m, licznymi strefami stałych lub okresowych podmokłości. Poziom ten jest zasilany przez infiltrację wód opadowych, w strefie krawędzi obszaru wyżynnego możliwy jest dopływ ze zbiornika kredowo-trzeciorzędowego.

Zasadnicze znaczenie dla zaopatrzenia ludności w wodę ma kredowy poziom wodonośny ujmowany w większości studni na terenie gminy. Rzędna nawierconego zwierciadła kształtuje się w Suścu na wys.256-257 m n.p.m., na wierzchowinie na wys.277 m n.p.m. (Grabowica).Wydajność eksploatacyjna studni waha się od 3, 5 m3/h (ośrodek NBP) do 110m3/h (baza PTTK). Tylko pojedyncze studnie czerpią trzeciorzędowej warstwy wodonośnej strefy krawędziowej np. Szkoła w Suścu. Wydajność eksploatacyjna tej studni wynosi 9, 8 m3/h, zwierciadło nawiercono w piaskowcu trzeciorzędowym na głębokości 15, 30 m tj. na rzędnej 244, 94 m.n.p.m., zwierciadło ustabilizowało się na rzędnej 247, 86 m n.p.m.

Wody czwartorzędowe ujmowane są głównie w studniach kopanych w dolinach rzek i są zanieczyszczone antropogenicznie / spływy nawozów i środków chemicznej ochrony roślin z pól, spływy komunalne z terenów nieposiadających kanalizacji, przesiąki z rozszczelnionych szamb itd. Wody kredowe zaliczają się do wód wysokiej, jakości, nieznacznie zanieczyszczonych, o naturalnym chemizmie, odpowiadające jakościowo wodom do celów pitnych i gospodarczych.

W celu zapewnienia właściwej ochrony wód podziemnych pod względem zarówno ilościowym jak i jakościowym, wydzielono na terenie kraju 180 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP). Północno-wschodnia część gminy Susiec położona jest w obrębie GZWP Nr 407-Niecka Lubelska -Chełm -Zamość w Obszarze Wysokiej Ochrony. Oznacza to, że w północno - wschodniej części gminy nie mogą być kontynuowane lub podejmowane działania, które stwarzają zagrożenia dla wód podziemnych, natomiast podmioty prowadzące działalność gospodarczą generująca ścieki, odpady lub stwarzające nadzwyczajne zagrożenia dla środowiska w przypadku awarii powinny być poddane przeglądom ekologicznym. Szczególnie niebezpieczeństwo dla wód podziemnych stwarzają rozszczelnione cysterny paliwami, rozszczelnione szamba, niewłaściwe zrealizowane lub niewłaściwie eksploatowane składowiska odpadów itp.

Obszarami bardzo wrażliwymi na zanieczyszczenia są wierzchowiny Roztocza, gdzie gleby wykształciły się bezpośrednio na silnie spękanych utworach kredowych, umożliwiających szybką infiltrację w głąb zanieczyszczeń wraz wodami opadowymi.

Obszarami szczególnie wrażliwymi na zmiany stosunków wodnych są obszary torfowiskowe Puszczy Solskiej oraz torfowiskowe doliny rzek.

Zakłócenia stosunków wodnych powodują wielkoobszarowe odwodnienia użytków rolnych i lasów oraz realizacja inwestycji liniowych podziemnych na obszarach torfowiskowych.

7.4.2 Źródła.

Na terenie gminy Susiec, zwłaszcza w obrębie jej części roztoczańskiej mają miejsce liczne i obfite wypływy wód podziemnych na powierzchnię. Łącznie zarejestrowano 19 źródlisk, tego 8 w zlewni Sopotu oraz 11 w zlewni Tanwi. Źródliska maja duże walory krajobrazowe, przyrodnicze i hydrologiczne. Niektóre nich są użytkowane gospodarczo prze miejscową ludność.

W zlewni górnego Sopotu zinwentaryzowano 23 źródła, tego 8 na obszarze gminy Susiec. Dwa wypływy są przykryte wodami zalewu w Majdanie Sopockim. Zdecydowana większość źródeł tworzy grupy wypływów. Najpowszechniejsze są różnej wielkości źródliska, w których w niszy występuje najczęściej kilka wypływów zarówno wstępujących jak i zstępujących. Często nie można wyróżnić wypływu głównego. Typowym przykładem jest podzboczowa, amfiteatralna nisza źródliskowa o średnicy 5m w Ciotuszy Nowej. Naliczono w niej kilkanaście wypływów szczelinowych i pulsujących. Spotyka się też przykłady linijnych wypływów np. w Majdanie Sopockim II spod cmentarza tzw. "trupie wody". Źródła występują przede wszystkim w dolinie Sopotu lub w bocznych dolinkach. Obszary wierzchowinowe i ich zbocza pozbawione są wypływów. Źródła znajdujące się na terenie gminy Susiec drenują tzw. roztoczański poziom wodonośny. Tylko źródło w Husinach (gm. Krasnobród) zasilane jest lokalnie występującego, zawieszonego poziomu czwartorzędowego. Natomiast źródła w II przełomie Sopotu w Hamerni zasilane są trzeciorzędu. Wydajność źródeł jest zróżnicowana od 0, 2 l/s do 97, 1 l/s. Źródła położone w przełomowych odcinkach Sopotu oraz znajdujące się poza roztoczańską częścią zlewni to wypływy bardzo małe, przeważnie o wydajności do 1l/s. Natomiast źródła położone w górnym biegu to wypływy o dużych wydatkach - powyżej 40l/s. Sumaryczna wydajność wszystkich źródeł w zlewni górnego Sopotu w maju 1994 r. wynosiła 374/l/s. o wartości tej zdecydowały największe wypływy: w Husinach, Ciotuszy Nowej, Majdanie Sopockim i i II (be źródeł zalanych wodami zbiornika). Łączny ich wydatek o wartości 348, 9 l/s stanowi 93 % zarejestrowanego wypływu wody podziemnej. Udział wód źródlanych w zasilaniu górnego Sopotu wynosi średnio 66% i jest zróżnicowany: Sopot do Ciotuszy charakteryzuje się aż 98 % udziałem wód źródlanych w odpływie, natomiast Sopot do Hamerni poniżej odcinka przełomowego 56,8%.

Źródłami zasługującymi w pierwszej kolejności na ochronę są:

- zespół wypływów w Majdanie Sopockim, obok starego młyna o wydajności 72,6 l/s. w niszy o średnicy 7m stwierdzono 8 wypływów, oprócz tego poza nią obserwowane są liczne wypływy podzboczowe i przykoryrtowe. Woda źródlana zasila staw.

- linia wypływów spod cmentarza w Majdanie Sopockim II, tworząca największe źródlisko w zlewni Sopotu (97, 1 l/s).W dnie wąwozu na odcinku około 100 m występują liczne wypływy o zróżnicowanym wydatku od 0, 5-10, 0 l/s. Wąwóz jest dość stromy i mocno zarośnięty. Miejsca wypływów są trudno dostępne. Źródlisko zbierające wodę spod cmentarza określa się, jako tzw. "trupie wody". Wyniki analiz przeprowadzonych w 1994 r. nie odbiegają od innych.

W zlewni górnej Tanwi zinwentaryzowano w 1994 r. 44 czynne źródła oraz 7 miejsc, w których według materiałów archiwalnych istniały skoncentrowane wypływy wody, tego 11 na terenie gminy Susiec. Istnieje wyraźna asymetria w rozmieszczeniu źródeł i zróżnicowanie ich wydajności. w strefie krawędziowej wypływają źródła o małych wydajnościach. Źródła najobfitsze znajdują się po prawej stronie zlewni Tanwi, ich sumaryczna wydajność daje prawie 70% odpływu źródlanego. Warstwą wodonośną dla 22 źródeł są utwory mastrychtu, dla 14 kredowo-trzeciorzędowy poziom wodonośny, natomiast dla 8 poziom kredowo-czwartorzędowy. Większość źródeł w zlewni górnej Tanwi związana jest dolinami rzecznymi, zaś w strefie krawędziowej głębokimi wąwozami wciętymi w zrównania wierzchowinowe. Szczególną rolę w zasilaniu górnej Tanwi odgrywają rzeki Potok Łosiniecki i Jeleń. W Potoku Łosinieckim zarejestrowano 6 źródeł zgrupowanych w trójkącie: Kunki, Podlesina Świdy. Stanowią one najwydajniejszy kompleks w roztoczańskiej części dorzecza Tanwi, dający łącznie 185 l/s. Obfity dopływ do Tanwi dają również 2 źródła zasilające strugę Jeleń. Łączna ich wydajność w sezonie letnim przekraczała 100 l/s /1995 r. Udział wód źródlanych w odpływie górnej Tanwi wynosi 56,7%, natomiast udział wód podziemnych w odpływie Potoku Łosinieckiego w profilu Świdy wynosi 69, 7 %, a Jelenia u ujścia 53,9%.

Sezonowe i wieloletnie zmiany wydajności źródeł są związane głównie zasilaniem atmosferycznym i zasobnością wód poziomu kredowego. Ich odzwierciedleniem jest zarówno odpływ rzeczny jak i stany wód podziemnych. Zanik źródeł w strefach dolinnych wynika przede wszystkim przeprowadzonych melioracji dolin rzecznych, którego doprowadziły do zwiększonego drenażu i obniżenia zwierciadła wód podziemnych. Wody źródlane są wodami wodorowęglanowo-wapniowymi i odpowiadają normom stawianym wodom przeznaczonym do picia.

Tab. 10 Źródła na terenie gminy Susiec

Lp.	Miejscowość zlewnia	Wyd. l/s	Temp st. C	Mineralizacja mg/l	Wys. n.p.m.	Położenie morfologiczne	Warstwa wodonośna	Sposób wypływu	Uwagi
1	Rebizanty Tanew	03	9,5	-	246	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	użytkowane
2	Rebizanty Tanew	0,5	9,0	-	246	podzboczowe	K	szczelinowo-warstwowe	użytkowane
3.	Rebizanty Tanew	0,3	9,3	-	246	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	użytkowane
4.	Rebizanty Tanew	0,4	9,0	375	245	podzboczowe	K	szczelinowo-warstwowe	kilka wypływów na dł.30 m użytkowane
5.	Kunki Tanew	5,0	-	357	296	dolinne	K	warstwowe	podpiętrzone prze obudowę betonową
6.	Zawadki Tanew	29,2	8,9	348	290k	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	kwalifikuje się do ochrony pomnikowej
7.	Łosiniec Tanew	39,2	9,0	367	275	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	kwalifikuje się do ochrony pomnikowej
8.	Świdy Tanew	126,0	8,6	372	265	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	kwalifikuje się do ochrony pomnikowej
9.	Łosiniec Smreczyna Tanew	0,4	-	-	285	dolinne	K	warstwowe	podpiętrzone prze obudowę

10.	Skwarki Tanew	54,0	9,4	373	259	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	wypływy w stawie, podpiętrzone tamą młyńską pomnik przyrody
11.	Susiec Tanew	43,0	9,4	477	263	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	odpływ podpietrzony, kwalifikuje się do ochrony pomnikowej
12.	Ciotusza Nowa Sopot	64,5	8,4	387	288	podzboczowe	K	szczelinowe pulsujące	wykorzystywane gospodarczo
13.	Majdan Sopocki I Sopot	72,6	9,0	424	280	podzboczowe	K	szczelinowe pulsujące	zespół wypływów obok młyna
14	Majdan Sopocki I Sopot	42,0	8,6	419	270	podzboczowe	K	szczelinowe pulsujące	zespół 6-ciu wypływów
15.	Majdan Sopocki II Sopot					podzboczowe	K		zalane wodami zbiornika
16.	Majdan Sopocki II Sopot					podzboczowe	K		zalane wodami zbiornika
17.	Majdan Sopocki II Sopot	97,1	8,6	386	270	podzboczowe i dolinne	K	szczelinowe pulsujące	wypływy w dnie wąwozu spod cmentarza
18.	Nowiny Sopot	2,0	8,4	502	259	dolinne	K	pulsujące	
19.	Nowiny Sopot	5,6	8,8	536	258	podzboczowe i przykorytowe	K	szczelinowe pulsujące	I odcinek przełomowy Sopotu

7.4.3 Wody powierzchniowe.

Sieć wód powierzchniowych, którą na terenie gminy tworzą głównie rzeki, jest rzadka, pomimo gęstej sieci dolinnej. Przyczyną jest silne spękanie skał podłoża kredowego, sprzyjające infiltracji wody opadowej. Niestety na terenie gminy nie ma stacji wodowskazowych, co utrudnia charakterystykę hydrologiczną rzek.

Największą rzeką jest Tanew (rzeka II rzędu) uchodząca do Sanu w jego dolnym biegu. Powierzchnia jej całego dorzecza obejmuje 2339 km2, czego na bezpośrednią część roztoczańską przypada 239, 9km2 (10,3%). Strona prawa dzięki dopływom Łukawica, Krwawica oraz Potok Łosiniecki i Jeleń jest dwukrotnie większa od lewej. W strefie krawędziowej Roztocza biorą początek cieki uchodzące do Wirowej, lewostronnego dopływu Tanwi. Tanew, bierze początek na Roztoczu Południowym w pobliżu Wielkiego Działu. Ze źródeł we wsiach Dębina Wielka i Wola Wielka bijących na wysokości 290 m n.p.m. (woj. podkarpackie). Przepływa ona prze południowe tereny gminy Susiec. Rzeka nie była regulowana. Przeciętna szerokość koryta wynosi 3-5 m. Dolina Tanwi ma szerokość średnio 1, 5-2 km, ma ona założenia tektoniczne i jej powstanie datowane jest na dolny torton. We wschodniej części gminy ma ona kierunek północnozachodni i znajduje się pomiędzy krawędzią wewnętrzną i zewnętrzną Roztocza Środkowego. Zbocza są strome i wysokie. U ich stóp ciągną się po obu stronach zrównania stokowe, wskutek czego dno doliny kształtem przypomina płaską nieckę. Wypełniają ją piaski, porośnięte przez las sosnowy.

W pobliżu Rebizant Tanew przyjmuje dwa większe dopływy prawostronne: Potok Łosiniecki i Jeleń. Mają one charakter górskich potoków, płynących podobnie jak Tanew w dolinach wąskich i głęboko wciętych. W pobliżu ujścia Jelenia dolina Tanwi zmienia kierunek północnozachodniego na południowozachodni. Zmienia się również jej charakter, w miarę oddalania się od krawędzi Roztocza staje się szersza i płycej wcięta. Tanew jest główną rzeką gminy, jej średni przepływ wynosi u ujścia 15, 3 m³/s.

Drugą, co do wielkości rzeką jest Sopot, (rzeka IV rzędu) przepływający przez północne obszary gminy kierunku północnowschodniego w kierunku południowozachodnim. Źródła Sopotu znajdują się w Husinach, na wys.293,5m n.p.m., w gminie Krasnobród. Dorzecze Sopotu zajmuje powierzchnię 122, 6 km². Płynie w górnym biegu po południowym skłonie Roztocza i przełamuje się przez jego strefę krawędziową. Uchodzi do Tanwi, około 200 m powyżej wodowskazu IM i GW w Osuchach. Od źródeł w Husinach dolina jest szeroka (200 m) a dno stanowią podmokłe łąki. W pobliżu Ciotuszy Starej dolina zwęża się i jest głębiej wcięta. Rzeka silnie meandruje. Poniżej tej miejscowości dolina ponownie rozszerza się, a na blisko 50-metrowym odcinku Sopot zanika (brak tu wyraźnego odpływu powierzchniowego, a istnieje jedynie odpływ podziemny). Po połączeniu drugim mniejszym strumieniem rzeka płynie znowu wąskim korytem w szerokiej dolinie. Koło Majdanu Sopockiego rzeka została spiętrzona. W efekcie spiętrzenia powstał zbiornik wykorzystywany do celów retencyjnych, rekreacyjnych i wędkarskich o powierzchni lustra wody 20 ha. W pobliżu Nowin dolina zwęża się do około 100 m i coraz wyraźniej zaznacza się forma koryta. Rzeka przecina krawędź Roztocza i dalej płynie w kierunku południowo-zachodnim, po Równinie Biłgorajskiej szeroką, płytką doliną. Średni przepływ w Hamerni określony przez Instytut Geologiczny w latach 1969-1971 wynosił 0, 9m³/s

7.5 KLIMAT.

Pod względem klimatycznym Roztocze wyodrębnia się od przyległych obszarów tj. Kotliny Sandomierskiej i Wyżyny Lubelskiej. tego też powodu przy rozpatrywaniu zagadnień klimatycznych bywa traktowane, jako granica dziedzin klimatycznych bądź, jako oddzielna dziedzina klimatyczna. Według "Atlasu Klimatycznego woj. lubelskiego" Roztocze Środkowe należy do klimatycznej dziedziny tomaszowskiej, od południowego-zachodu przylega do niej dziadzina biłgorajsko-janowska. Granica między tymi regionami przebiega północnego-zachodu na południowy-wschód, zgodnie kierunkiem krawędzi Roztocza. Obszar gminy Susiec leży na terenie obu w/w jednostek klimatycznych. Roztoczańska część gminy - charakterystyka wg stacji Tomaszów Lubelski. Pozostała wg stacji Sandomierz.

Zachodnia część gminy charakteryzuje się wyższymi temperaturami rzędu 0,5 -1,0 stopnia oraz niższymi opadami. Średnia wieloletnia temperatura lipca wynosi dla części zachodniej +18 ºC, dla części wschodniej +17, 4 ºC, natomiast średnia wieloletnia stycznia 4° C w części zachodniej i -6 °C w części wschodniej. Średnia temperatura roczna w części zachodniej wynosi 7, 4 ºC, natomiast we wschodniej 7, 0 ºC. Duża różnica między średnią temperaturą stycznia i lipca wskazuje na kontynentalizm klimatu zwiększający się w kierunku wschodnim. Średnia roczna suma opadów dla Roztocza wynosi 700-750 mm, natomiast dla terenów przyległych 600-650mm. Czas zalegania pokrywy śnieżnej wynosi od 70 dni w zachodniej części gminy do 90 i więcej we wschodniej. Jest to najdłuższy okres zalegania pokrywy śnieżnej na Lubelszczyźnie. Trwała pokrywa śnieżna pojawia się średnio

w trzeciej dekadzie grudnia i trwa do pierwszej dekady marca. Najkorzystniejsze warunki punktu widzenia rekreacji zimowej występują w części roztoczańskiej gminy w okresie styczeń-luty. Na szczególną uwagę zasługuje luty, w którym oprócz grubej pokrywy śnieżnej, stwierdza się stosunkowo duże jak na tę porę roku wartości usłonecznienia względnego 28-30%. Średnio dla całego roku wynosi ono 36-39%. Najwyższe wartości notowane są w okresie letnim: 46-50% i wiosną: 38-41%. Roztocze jest obszarem uprzywilejowanym w tym względzie- występują tutaj najwyższe w skali całego kraju wartości usłonecznienia.

Cechą niekorzystną są znaczne prędkości wiatrów na wierzchowinach, zwłaszcza w okresie zimowym oraz częste występowanie bur zwłaszcza w lipcu. Przez teren gminy przebiega szlak gradowy - około 20 % wszystkich burz stanowią burze gradowe. Latem przeważają wiatry kierunku zachodniego, zimą kierunku wschodniego.

Warunki klimatyczne są modyfikowane lokalnymi warunkami fizjograficznymi; rzeźbą terenu, głębokością zwierciadła wód gruntowych, obecnością wód powierzchniowych, szatą roślinną, rodzajem podłoża oraz zagospodarowaniem terenu. Duże deniwelacje terenu, duże kompleksy leśne, wody powierzchniowe powodują kształtowanie się swoistych mikroklimatów. Niekorzystne warunki mikroklimatyczne występują w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenu ze względu na częste zjawisko inwersji termicznej (grawitacyjny spływ chłodnego powietrza ze stoków w kierunku dolin), częstsze przymrozki i mgły, słabe warunki przewietrzania. Duże kompleksy leśne i tereny je otaczające mają bardzo korzystny mikroklimat ze względu na łagodzenie ekstremalnych temperatur. Osłabianie prędkości wiatrów, utrzymywanie dużej wilgotności względnej powietrza, zacienienie, łagodzenie spływów powierzchniowych wód opadowych itp. Najkorzystniejsze warunki mikroklimatyczne punktu widzenia gospodarki i osadnictwa mają obszary wierzchowinowe oraz południowe i zachodnie stoki wyniesień.

7.5.1 Agroklimat.

Agroklimat gminy Susiec charakteryzują następujące wskaźniki:

- okres gospodarczy temperaturami wyższymi od 2,5°C -232 dni (Łaszczów 237 dni, Nisko 246 dni),
- okres wegetacyjny temperaturami wyższymi od 5 °C-207 dni (Łaszczów 211 dni, Nisko 217 dni.),
- średnia temperatura okresu wegetacyjnego IV-X/ -14, 6·C (Leżajsk -15, 3 ºC, Lubaczów 14,3ºC),
- średnia liczba dni przymrozkami w okresie wegetacyjnym IV-X 21, 4 dni (Nisko 13, 7 dni, Horyniec Zdrój -23, 1 dni),
- średnie opady okresu wegetacyjnego - 480mm (Poturzyn -410 mm, Biszcza-382 mm),
- deszcze nawalne huraganami i gradem- w czerwcu i lipcu, rzadko powodujące szkody w uprawach rolniczych.

Gmina Susiec należy do gmin o korzystnym agroklimacie, zdarzają się tu jednak oprócz intensywnych opadów, czerwcowe przymrozki. Większa niż na terenach przylegających do Roztocza od południowego- zachodu i północnego -wschodu jest liczba dni przymrozkami w kwietniu i wrześniu.

7.6 FLORA I FAUNA.

Gmina Susiec położona jest w obrębie jednego działu geobotanicznego -Wyżyn Południowopolskich, w dwu krainach geobotanicznych:

- Kotliny Sandomierskiej, okręg Równiny Biłgorajskiej, **podokręg Puszcza Solska** (południowo-zachodnia część gminy),
- Roztoczańskiej, okręg Roztocza Środkowego i Południowego, **podokręg Zwierzyniecki** i **podokręg Narolski**

Podobnie wg regionalizacji przyrodniczo-leśnej znajduje się w obrębie krainy Małopolska, w dwóch dzielnicach:

- Roztocza**, mezoregion Roztocza Środkowego** (północno-wschodnia część gminy),
- Niziny Sandomierskiej, **mezoregion Puszczy Solskiej** (południowo-zachodnia część gminy).

Jedynie w regionalizacji zoogeograficznej cały obszar gminy znajduje się w jednym okręgu -subpontyjski, w pobliżu jego zachodniej granicy.

Zróżnicowanie geobotaniczne i przyrodniczo-leśne jest pochodną zróżnicowania litologicznego, hydrologicznego i klimatycznego. Powoduje, że obszar gminy Susiec cieszy się wyjątkowo dużą bioróżnorodnością.

Lasy zajmują 55, 6% powierzchni gminy Susiec. Jest to bardzo wysoki wskaźnik, przy lesistości woj. lubelskiego 21, 90% oraz lesistości kraju wynoszącej 28,1%. Ponadto zgodnie uproszczonymi planami urządzania lasów niestanowiących własności Państwa oraz wnioskami złożonymi do Studium na terenie gminy jest 804, (02 ha 4, 2 % pow. gminy) gruntów do zalesień (Zawadki 31, 70 ha, Wólka Łosiniecka 48, 72 ha, Ciotusza Nowa 57, 84 ha, Ciotusza Stara 60, 15 ha, Grabowica -37, 11 ha, Kunki 35, 41 ha, Nowiny-62, 30ha, Maziły -14, 83 ha, Majdan Sopocki-82, 56 ha, Łosiniec 35, 70 ha, Paary 56, 88 ha, Susiec-10, 46 ha, Skwarki 21, 38 ha, Rybnica 22, 35ha, Oseredek 182, 37 ha, Huta Szumy 36, 86 ha i Łasochy 7, 30 ha 0.W przypadku realizacji zalesień lesistość gminy przekroczy 60 %.

Na części Równiny Biłgorajskiej znajdującej się w granicach gminy Susiec, bór świeży i bór wilgotny są dominującymi siedliskami. Na glebach bielicowych, zazwyczaj silnie zakwaszonych, przy występowaniu 1-go poziomu wody gruntowej na głębokości około 2 m wykształcił się głownie typ siedliskowy boru świeżego. W składzie gatunkowym występują: sosna oraz od 10 do 15 % brzozy i dębu czerwonego. Niekiedy rośnie też świerk i topola osika. W podszycie dominuje jałowiec i jarząb zwyczajny, a w miejscach wilgotniejszych kruszyna. W runie charakterystycznymi gatunkami są; borówki czernica, brusznica i wrzos. Przy płytszym poziomie wody gruntowej, zwłaszcza poniżej 1m, wykształcił się bór wilgotny, w którym gatunkiem dominującym jest również sosna i świerk, ponadto występuje w domieszce około 20-30% brzozy. W podszycie jest znacznie więcej niż w borze świeżym kruszyny. W runie do najczęściej spotykanych należą: bagno, borówka bagienna i brusznica.

Mniejsze powierzchnie zajmuje bór bagienny, który wykształcił się na glebach bagiennych, często w głębi oglejonych, na powierzchni zatorfionych, przy płytko stagnującej wodzie gruntowej. W składzie gatunkowym oprócz sosny, 5-10% domieszki brzozy, pojawia się olsza czarna. W podszycie może być wierzba uszata i rokita, w runie; mchy torfowe, bagno zwyczajne, żurawina i wełnianka. Niewielkie powierzchnie zajmuje bór mieszany świeży. Ten typ siedliska wytworzył się przy głębszym występowaniu wody gruntowej,

znacznie poniżej 2 m, na piaskach przewarstwionych piaskami gliniastymi lub warstewkami gliny, a także na piaskach słabogliniastych. Są to również gleby kwaśne, zbielicowane, jednak wyraźnie żyźniejsze od gleb w omówionych siedliskach. W borze mieszanym świeżym oprócz sosny występuje około 30% dębu. Może wystąpić świerk, brzoza, buk, jodła, modrzew, osika niżej w warstwie okapowej: grab, dąb, lipa, buk, klon. U podszycie dominuje leszczyna i kruszyna, rzadziej spotyka się trzmielinę.

W sąsiedztwie boru mieszanego świeżego występuje bór mieszany wilgotny. Siedliska obu typów borów występują w bezpośrednim sąsiedztwie krawędzi Roztocza, na obszarach silnie zawydmionych, głównie na południe od Suśca i Oseredka. Lasy porastające Równinę Biłgorajską mają charakter kompleksu puszczańskiego -Puszcza Solska.

Na roztoczańskim obszarze gminy, na północny wschód od krawędzi Roztocza zdecydowanie przeważają siedliska lasu mieszanego i lasu świeżego. Niewielkie powierzchnie zajmuje bór mieszany świeży. Około 40 % składu gatunkowego drzew stanowią; dąb, buk, grab, brzoza, osika, lipa, klon, jawor, jesion, wiąz, dzikie gatunki owocowe. drzew iglastych oprócz sosny występuje jodła, modrzew, świerk. W podszycie podobnie jak w borach mieszanych dominuje leszczyna, kruszyna i trzmielina. W runie typowy jest szczawik zajęczy, majownik dwulistny, marzanka wonna. Na żyznych glebach brunatnych wykształciły się siedliska lasu świeżego charakteryzujące się drzewostanem liściastym: około 60% dębu i około 40 % innych liściastych jak: buk, grab, jesion, olsza czarna, wiąz, osika, brzoza, klon, jawor i dzikie gatunki owocowe. W podszycie dominuje leszczyna, kruszyna i trzmielina, a w niżej położonych siedliskach; porzeczka, czeremcha, malina, bez koralowy i bez czarny. W runie: marzanka wonna, żonkil zwyczajny, perłówka jednokwiatowa, czosnek niedźwiedzi i inne. Jest to tzw. sucha dąbrowa. W dolinach rzecznych oraz w sąsiedztwie łąk i torfowisk występują olsy oraz fragmentarycznie łęgi np. w dnie doliny Sopotu w rezerwacie "Czartowe Pole". W dolinie Tanwi i jej dopływów woda gruntowa utrzymuje się tu płytko. Na drzewostan olsów składa się głównie olsza czarna domieszką brzozy, miejscami jesionu, świerku i sosny. W podszycie występuje kruszyna, porzeczka czarna, czeremcha i krzaczasta forma wierzby. W runie występują głównie turzyce, pokrzywa i mietlica. Drzewostan łęgów tworzy głównie olsza czarna. Prawie zupełnie brak warstwy krzewów, ale bardzo bujnie rozwinięta jest warstwa ziół, pokrywająca zwykle całe płaty powierzchni. Rzadkością są również mchy. Łęgi rozwijają się również na zboczach dolin w miejscach źródliskowych. W obrębie dolin rzecznych oraz w sąsiedztwie łąk i torfowisk występują zbiorowiska olsowe oraz fragmentarycznie zbiorowiska łęgowe np. w dnie doliny Sopotu w rezerwacie "Czartowe Pole".

Wśród zbiorowisk roślinnych leśnych na szczególną uwagę zasługuje wyżynny bór jodłowy mieszany z dorodnymi jodłami, często powyżej 3m obwodu na wys.1, 3 m, osiągającymi prawie 40 m wysokości. Występuje na zboczach dolin rzecznych w rezerwatach „Czartowe Pole " i "Nad Tanwią". Największe obszarowo i najbardziej typowo wykształcone płaty tego zespołu w okolicach Maził i Paar zostały zniszczone w wyniku huraganów. Fragmentarycznie, we wschodniej części gminy, na szczytach lub zboczach wzniesień i jarów śródleśnych o różnej ekspozycji i nachyleniu występuje buczyna karpacka.

Zbiorowiska leśne gminy Susiec cechuje ogromne zróżnicowanie i bogactwo gatunków. Lasy są administrowane Przez Nadleśnictwo Tomaszów w części wierzchowinowej Roztocza oraz przez Nadleśnictwo Józefów w części krawędziowej Roztocza oraz obszaru

puszczańskiego Równiny Biłgorajskiej. Przeciętny wiek drzewostanów Nadleśnictwa Józefów wynosi 56 lat, natomiast Nadleśnictwa Tomaszów 65 lat (RDLP-52 lata). Przeciętna zasobność drzewostanów Nadleśnictwa Józefów wynosi 200m3/ha, natomiast Nadleśnictwa Tomaszów 273m3/ha (RDLP -204m3/ha). Lasy pełnią funkcje gospodarcze (produkcja drewna, hodowla zwierzyny łownej) oraz ekologiczne i rekreacyjne.

W podmokłych obniżeniach między wydmowych mniejsze lub większe kompleksy tworzą kontynentalne torfowiska wysokie. Niekiedy torfowiska występują w mozaikowatym układzie z borem bagiennym. W silnie podtopionej strefie okrajkowej torfowisk wysokich wykształciły się płaty torfowisk przejściowych dwóch zespołu; przygiełki białej (bezdrzewne zbiorowisko o strukturze bezkępkowej) oraz turzycy nitkowatej. Ciekawa mozaika zbiorowisk torfowisk niskich przejściowych i łąk suchych wykształciła się w rejonie Oseredka w rejonie źródliskowym potoku Studzienica. Obszar ten jest bardzo cenny ze względu na występowanie wielu chronionych i rzadkich roślin.

W przeciwieństwie do zbiorowisk leśnych i torfowiskowych bardzo słabo rozwinięte na obszarze gminy są zbiorowiska łąkowe. Porastają one głównie doliny rzeczne Tanwi, Potoku Łosinieckiego i Sopotu oraz obszary śródleśne na południe od Oseredka i Suśca. Pozostałe obszary zajmują zbiorowiska roślinne pól uprawnych.

Na terenie gminy Susiec zdecydowanie dominują zbiorowiska leśne i torfowiskowe skoncentrowane głównie w południowo-zachodniej części gminy. Niewielki udział mają zbiorowiska łąkowe w dolinach rzek. W części północno-wschodniej zbiorowiska leśne tworzą mozaikę polami uprawnymi i pastwiskami. Na terenie gminy stwierdzono występowanie w lasach, na torfowiskach oraz łąkach szeregu roślin chronionych: podrzeń żebrowiec, widłak goździsty, widłak jałowcowy, widłak spłaszczony, widłak torfowy, widłak wroniec, tojad dzióbaty, rosiczka okrągłolistna, pośrednia i długolistna, rojnik pospolity, pomocnik baldaszkowaty, lilia złotogłów, kosaciec syberyjski, storczyk szerokolistny, storczyk plamisty, storczyk drobnokwiatowy, storczyk krwisty, podkolan zielonawy, kruszczyk szerokolistny, kruszczyk błotny, buławnik wielkokwiatowy, listera jajowata, tajęża jednostronna, konwalia majowa, bluszcz pospolity, mącznica lekarska, kopytnik pospolity, żłobik koralowy, kukułka plamista, wawrzynek wilczełyko, widlic spłaszczony, rosiczka długolistna, rosiczka pośrednia, rosiczka okrągłolistna, turówka leśna, bagno zwyczajne, gnieźnik leśny, grzybień biały, grzybień północny, podkolan biały paprotka zwyczajna, pierwiosnka wyniosła, porzeczka alpejska, kalina koralowa, barwinek pospolity, kosaciec syberyjski. Największe zgrupowania roślin chronionych występują w rez. "Czartowe Pole”, „Nad Tanwią" i "Nowiny ",.

Zbiorowiska roślinne determinują typy fauny. Fauna puszczańska utrzymuje się w Puszczy Solskiej. Występują tu wszystkie lepiej poznane kręgowce leśne, łącznie z najbardziej wskaźnikowym dla tej kategorii ekologicznej gatunkiem, jakim jest głuszec oraz łosiem i wilkiem. Fauna leśno-bagienna występuje w dolinie Tanwi, Sopotu i Studzienicy Nad rzekami większe lub mniejsze powierzchnie zajmuje też fauna łąkowo-zaroślowa oraz wodna i wodno-błotna. Na terenie gminy znajduje się jedna z 7-iu ostoi faunistycznych na obszarze b. woj. zamojskiego, wyodrębnionych prze PAN IOP w Krakowie -dolina Tanwi między Rebizantami a Borowcem. Część swych stanowisk lęgowych ma tu roztoczańska populacja pliszki górskiej. Lasy są zasobne w zwierzynę łowną. Gospodarkę łowiecką prowadzą koła łowieckie lub Lasy Państwowe w wydzielonych obrębach hodowlanych.

Rys.9. Podział geobotaniczny gminy Susiec

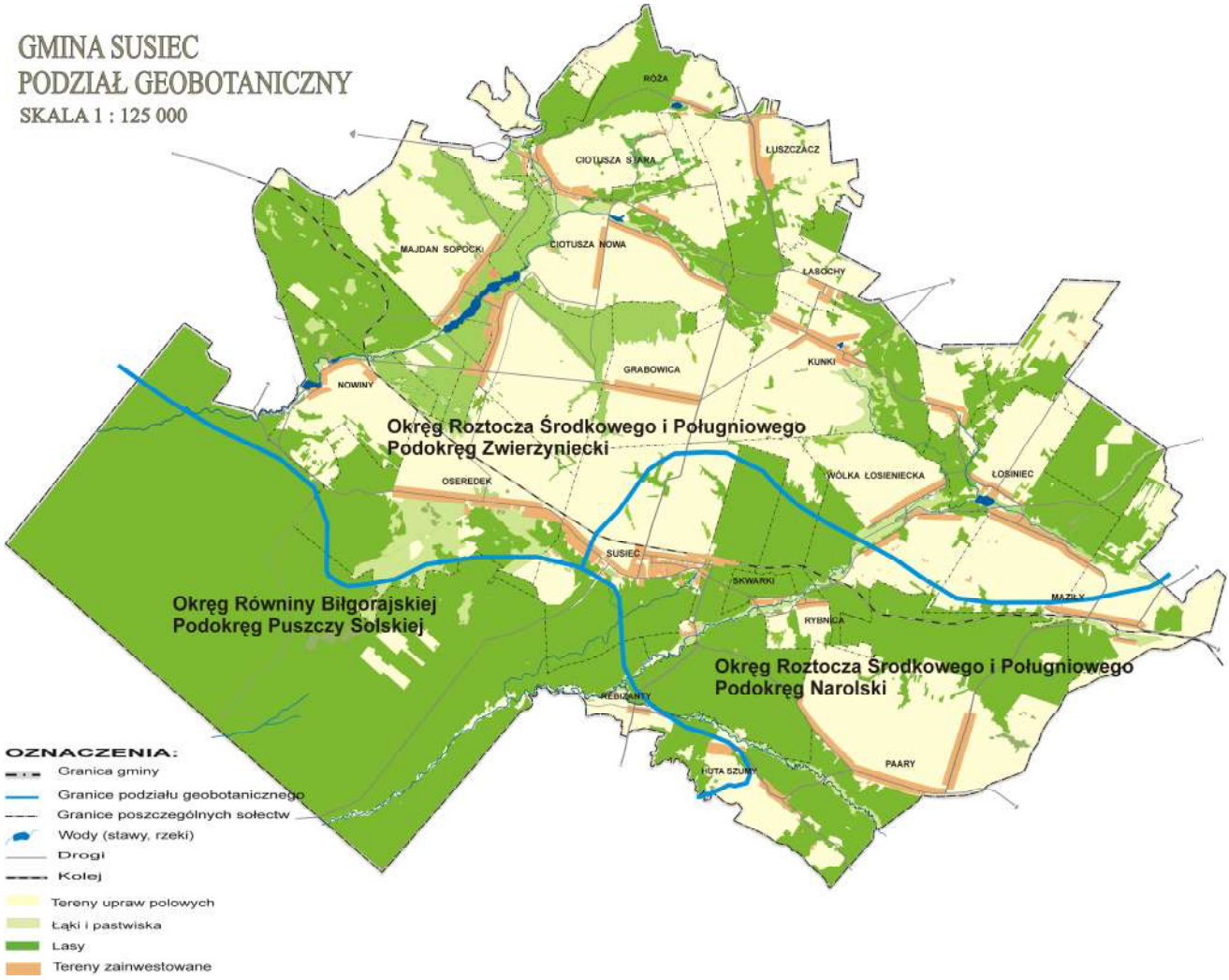

8. WALORY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE GMINY.

Walory przyrodniczo - krajobrazowe są sumą walorów przyrody nieożywionej, ożywionej oraz tzw. fizjonomii krajobrazu, czyli harmonii pomiędzy antropogenicznymi i naturalnymi elementami krajobrazu. Wybitne walory przyrodniczo-krajobrazowe potwierdza fakt wysokiej lokaty obszaru gminy w europejskich (NATURA 2000, ECONET), międzynarodowych (Międzynarodowy Rezerwat Biosfery "Roztocze i Puszcza Solska", Transgraniczny Obszar Chroniony "Roztocze"), krajowych i regionalnych programach i strukturach ekologicznych (2 parki krajobrazowe, 3 rezerwaty przyrody).

Wskaźnikiem atrakcyjności przyrodniczej i krajobrazowej jest również turystyka. Susiec znany był, jako miejscowość letniskowa już w okresie międzywojennym. W okresie powojennym wyznaczono i oznakowano na Zamojszczyźnie, popularyzując w różnych przewodnikach turystycznych liczne szlaki turystyki pieszej. Większość szlaków skupiała się w Suścu, jako miejscowości bazowej.

Atrakcyjność przyrodniczo-krajobrazową gminy potęguje sąsiedztwo rozległych terenów Roztocza Środkowego i Południowego oraz Równiny Biłgorajskiej porośniętej lasami puszczańskimi, o walorach rangi europejskiej.

Centralne położenie gminy daje jej uprzywilejowana pozycję w zakresie możliwości organizowania rekreacyjnego i krajoznawczego korzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych.

8.1 WALORY PRZYRODY NIEOŻYWIONEJ.

Podstawowym walorem przyrody nieożywionej wyróżniającym teren gminy jest unikatowy w skali kraju i prawdopodobnie Europy, fragment granicy geologicznej pomiędzy fałdową Europa Zachodnią i płytową Europą Wschodnią, wyraźnie czytelnej w krajobrazie, jako krawędź południowo-zachodnia Roztocza, na 50 kilometrowym odcinku od Frampola do Płazowa. W gminie Susiec krawędź ma charakter strefy, na którą składają się: próg, którym opada wierzchowina Roztocza (krawędź wewnętrzna, pas obniżeń o szerokości 1,5 - 3km) oraz łańcuch wzgórz zewnętrznych, oddzielających obniżenie od Równiny Biłgorajskiej (Wzgórza Nowińskie).

Równie wyjątkowymi są przełomy rzek roztoczańskich prze strefę krawędziową Roztocza z odsłoniętymi progami w skalistym dnie, chronione w rezerwatach krajobrazowych "Czartowe Pole" i "Nad Tanwią", wodospad na rzece Jeleń dopływie Tanwi chroniony, jako pomnik przyrody oraz liczne obszary źródliskowe o znaczących wypływach dla zasilania rzek i efektownych niszach źródliskowych.

Niewątpliwym walorem przyrody nieożywionej jest duża zasobność i dobra, jakość wód podziemnych oraz korzystny dla osadnictwa, rolnictwa i rekreacji klimat roztoczańskiej części gminy.

8.1.1 Walory przyrody ożywionej.

Wybitnym walorem przyrody ożywionej są lasy zajmujące 53% pow. gminy, skoncentrowane głównie w kompleksie puszczańskim z licznymi torfowiskami oraz ostojami rzadkiej i chronionej flory i fauny. Występują tu siedliska priorytetowe (m.in. 91P0- wyżynny bór jodłowy mieszany) oraz gatunki roślin i zwierząt priorytetowe w skali Europy (m.in. głuszec) Oprócz spełniania funkcji gospodarczych, pełnią liczne funkcje ekologiczne, wpływając zasadniczo na stosunki wodne, stosunki termiczne, klimat i walory rekreacyjne gminy.

8.1.2 Walory krajobrazowe.

O walorach krajobrazowych gminy decyduje przede wszystkim zróżnicowanie geologiczne, geomorfologiczne, klimatyczne, hydrologiczne, florystyczne i faunistyczne obszaru gminy skutkujące dużą mozaiką bardzo różnorodnych siedlisk i różnorodnością gatunkową oraz harmonia międzyantropogenicznymi i naturalnymi elementami krajobrazu. Najwyższe walory przyrodniczo- krajobrazowe ma strefa kontaktu dwu makroregionów: Kotliny Sandomierskiej oraz Roztocza z przełomami rzek oraz przylegającymi obszarami puszczańskimi. Są one sumą wysokich walorów przyrody nieożywionej, ożywionej oraz fizjonomii krajobrazu. W/w strefa ma charakter osi krajobrazowej przebiegającej NW na SE.

Na zachód od tej strefy, w obrębie Równiny Biłgorajskiej zdecydowanie dominują walory przyrody ożywionej wysokiej rangi (Puszcza Solska z torfowiskami, wydmami,

ostojami zwierząt i roślin chronionych). Niższe walory krajobrazowe ma strefa obejmująca północno-zachodnie i zachodnie obszary gminy z monotonnymi zrównaniami wierzchowinowymi, użytkowanymi rolniczo. W obrębie tej strefy znacznie wyższe walory przyrodnicze i krajobrazowe mają doliny rzek, w większości zalesione, licznymi wypływami podzboczowymi wód podziemnych, pełniące funkcje lokalnych korytarzy ekologicznych umożliwiających przemieszczanie się flory i fauny pomiędzy leśnym korytarzem roztoczańskim oraz leśno torfowiskowym korytarzem Puszczy Solskiej.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe Roztocza i Puszczy Solskiej oraz walory kulturowe zadecydowały o wyznaczeniu i oznakowaniu licznych szlaków turystyki pieszej i rowerowej ora ścieżki dydaktycznej. Niektóre szlaki zaczynają się lub kończą w Suścu, a jeden nich w całości znajduje się na terenie gminy.

8.1.3 Szlaki turystyki pieszej i rowerowej.

Przez obszar gminy Susiec prowadzą następujące szlaki turystyki pieszej:

- **Szlak Ziemi Józefowskiej** o dł.42,5km, oznaczony kolorem zielonym. Zaczyna się w Józefowie przy schronisku PTSM. Prowadzi do pomnika M., Romanowskiego, Osuch, prze rez."Czartowe Pole", Długi Kąt, gdzie kończy się na stacji PKP.
- **Szlak Walk Partyzanckich** o dł.61 km, oznaczony kolorem czarnym. Prowadzi Tomaszowa Lubelskiego dworca PKS prze Pasieki, Łosiniec (cmentarz wojenny), Susiec-Borowe Młyny-Osuchy, Siglę i do Górecka Kościelnego.
- **Szlak Krawędziowy o** dł. 52, 5 km oznaczony kolorem czerwonym. Rozpoczyna się w Suścu na dworcu PKP, prowadzi przez Oseredek - Błodek (pomnik), rezerwat "Czartowe Pole", Józefów, Górecko Kościelne, Górecko Stare, Floriankę, Sochy do Zwierzyńca, gdzie kończy się na stacji PKP.
- **Szlak im. W. Podobińskiej o** dł.56 km oznaczony kolorem zielonym. Szlak zaczyna się w Zamościu na dworcu PKP, prowadzi przez Żdanów, Lipsko, Suchowolę, Hutki, Krasnobród, Krasnobród-Podklasztor, wzgórze Wapielnia -Łasochy do Suśca (kończy się na dworcu PKP).
- **Szlak Szumów o** dł.17 km (tzw. „pętelka”) oznaczony kolorem niebieskim. Zaczyna się w Suścu na dworcu PKP, prowadzi do wodospadu ma rzece Jelen, przez wzgórze Kościółek, wodospady na Tanwi w rez."Nad Tanwią" -Sikliwce, powrotem do Suśca.
- **Szlak Południowy** o dł.17 km, oznaczony kolorem żółtym. Rozpoczyna się w Suścu na dworcu PKP. Prowadzi do wodospadu na rzece Jeleń, wodospadów w rezerwacie "Nad Tanwią" i do Narola.
- Szlaki turystyki pieszej w ostatnich latach cieszą się znacznie mniejszym zainteresowaniem. Jest większe zapotrzebowanie na wyznaczenie i spopularyzowanie (foldery) szlaków rowerowych. Kilka szlaków wycieczek rowerowych zostało opisanych w przewodnikach turystycznych.

Proponowana przez E. Słoniewskiego w przewodniku "Wędrówki po szlakach turystycznych Roztocza" PTTK, Oddział Zamość, 1997 r. trasa rowerowa o długości ok.70 km prowadzi ze Szczebrzeszyna, przez Topólczę, Zwierzyniec, Floriankę, Górecko Stare, Górecko Kościelne-, Sigłę, -Józefów, Długi Kąt, Ciotuszę Starą-Majdan Sopocki, Nowiny, rez."Czartowe Pole", Oseredek, Susiec, Rebizanty, Korkosze, Młynki do Narola.

W przewodniku "Najlepsze wycieczki na rowerze górskim. „Roztocze” A. Kłosińskiego, PPWK Wrocław, Adventure AW sc.Gliwice. Opisane trzy trasy wycieczek rowerowych tzw. pętelek, zaczynających się i kończących w Suścu.:

- trasa wycieczki "ODDECH PUSZCZY" o dł.70, 3 km prowadzi Sušca do Oseredka, Hamerni, Józefowa, Tarnowoli, Górecka Kościelnego, Siły, Kozaków Osuchowskich, Osuch, Fryszarki, Borowca i powrotem do Sušca.
- trasa wycieczki „ZŁOTY PIACH” o dł.54, 5 km rozpoczyna się w Suścu, prowadzi prze Oseredek, Hamernię, Józefów, Górecko Kościelne, Tarnowolę, Józefów, Pardysówkę Hamernię, Nowiny-Oseredek i do Sušca,
- trasa wycieczki "WIATR WE WŁOSACH" o dł.46, 6 km prowadzi Sušca do Wólki Łosinieckiej, Łosińca, Pasiek, Ulowa prze Wapielnia (387m n.p.m.), do Łasoch, Ciotuszy Nowej, Majdanu Sopockiego, Nowin, Oseredka i do Sušca.

8.1.4 Ścieżki dydaktyczne.

W miejscach koncentracji wypoczynku pobytowego wczasowego i weekendowego coraz większe zapotrzebowanie jest na krótkie ścieżki przyrodniczo-krajoznawcze, dostosowane do zróżnicowanych możliwości wędrowania różnych grup wiekowych turystów i różnorodne tematycznie.

W 1998 r. została wyznaczona, opisana i urządzona ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna "Nad Tanwią". Ścieżka zaczyna się na parkingu śródleśnym w pobliżu rzeki Tanew. Prowadzi prze bór sosnowy, łąkę śródleśną, bór świeży

Do wodospadów na Tanwi w rezerwacie "Nad Tanwią”, następnie wzdłuż Tanwi łęgiem jesionowo-olsowym do pomnika poświęconego Leśnikom Patriotom. (Miejsce przeprawy prze rozbiorową granicę J. Piłsudskiego). Ścieżka składa się XIV przystanków dydaktycznych oznakowanych tablicami informacyjno-dydaktycznymi. Walory ścieżki prezentują folder wydany w 1998 r. prze Nadleśnictwo Józefów i Zespół Zamojskich Parków Krajobrazowych.

Trwają też prace nad wyznaczeniem ścieżki w rez."Czartowe Pole".

9. PRZYRODNICZE OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE

9.1 OBSZARY NATURA 2000.

9.1.1 Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 –PLB060008 Puszcza Solska o pow. 74 818,9 ha

Obszar wyznaczony został rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004r. w sprawie obszarów specjalnej położony w strefie kontaktu Roztocza i Kotliny Sandomierskiej z przełomami rzek spływających z Roztocza, z siedliskami borowymi: od boru suchego i świeżego do bagiennego. Bardzo liczne tereny bagienno-torfowiskowe w południowej i zachodniej części ostoi decydują o dużej wartości przyrodniczej tego obszaru. Ostoja obejmuje ponadto kompleks stawów rybnych w rejonie Rudy Różanieckiej. Jest to ostoja ptasia o randze europejskiej E 74. Występuje co najmniej 30 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 13 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Występuje tu 135 gatunków lęgowych ptaków; w tym jedno z nielicznych w Polsce stanowisk lęgowych gadożera. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji

krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bocian czarny, gadożer, głuszec, orlik krzykliwy, puchacz, trzmielojad i lelek; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występuje bielik, cietrzew, żuraw, derkacz i zimorodek. Bardzo ważna w skali regionu ostoja puszczańskiej fauny kręgowców, z licznymi zagrożonymi i rzadkimi gatunkami; jedyne znane w Polsce stanowisko pluskwiaka Nobis major (Anaptus major). **Zachodni i południowo-zachodni obszar gminy Susiec o pow. 8.544,3 ha znajduje się w jego granicach.** Podstawę kwalifikacji obszaru stanowiły następujące gatunki ptaków; bączek, bąk, bielik, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, bocian czarny, cietrzew, derkacz, dzięcioł czarny, dzięcioł zielonosiwy, gadożer, gąsiorek, głuszec, jarząbek, jarzębatka, kropiatka, lelek, muchołówka mała, orlik krzykliwy, ortolan, podróżniczek, puchacz, puszczyk uralski, świergotek polny, trzmielojad, włochatka, zimorodek i żuraw.

9.1.2 Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 –PLB060012 Roztocze

Obszar wyznaczony został rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007r zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000/ Dz.U. z 2007 r. nr 179 poz.1275/ **obejmuje w granicach gminy Susiec o pow. 10.320,8 ha**. Jest to rozległy obszar w granicach dwóch województw: lubelskiego i podkarpackiego /103503,3ha/ obejmujący Lasy Zwierzyniecko-Kosobudzkie oraz całe Roztocze Środkowe i Południowe. W ostoi występuje co najmniej 27 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 4 gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: dzięcioł białogrzbiety, dzięcioł zielonosiwy, puchacz, puszczyk uralski, trzmielojad; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występuje bocian biały i orlik krzykliwy, a także przepiórka (c. 1% populacji krajowej). Obowiązuje ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonym stanie. Spośród ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG występują: bąk, bączek, czapla biała, bocian czarny, bocian biały, podgorzałka, trzmielojad, kania czarna, bielik, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy, orzełek włochaty, sokół wędrowny, jarząbek, głuszec, kropiatka, zielonka, derkacz, żuraw, rybitwa rzeczna, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, puchacz, puszczyk uralski, zimorodek, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł białogrzbiety, lerka, świergotek polny, podróżniczek, jarzębata, muchołówka mała, muchołówka białoszyja, gąsiorek, ortolan, dzięcioł białoszyi.

9.1.3 Obszar ważny dla Wspólnoty Uroczyska Puszczy Solskiej / projektowane powiększenie/

Obszar położony jest w strefie kontaktu Roztocza i Kotliny Sandomierskiej z przełomami rzek spływających z Roztocza. Ostoja stanowi znaczącą część jednego z największych kompleksów leśnych w Polsce. Stwierdzono tu występowanie 16 typów siedlisk przyrodniczych z Zał. I DS, 1 gatunek rośliny oraz 18 gatunków zwierząt z Zał. II DS. Szczególnie wartościowe są siedliska podmokłe (torfowiska, bory i lasy bagienne oraz łęgi).Uroczyska Puszczy Solskiej znalazły się w projekcie sieci Natura 2000 z uwagi na występowanie 16 typów siedlisk przyrodniczych, zagrożonych w skali europejskiej, które zajmują łącznie 14200 ha. Większość siedlisk związanych jest z lasami sosnowymi, wśród których wyróżniają się piaszczyste wydmy, u podnóża których wytworzyły się w

bezodpływowych zagłębieniach torfowiska oraz naturalne zbiorniki wodne. Najważniejszymi siedliskami w obszarze są: bory bagienne (lasy sosnowe z typową roślinnością: bagnem zwyczajnym oraz borówką łochynią, zwaną również pijanicą), torfowiska wysokie i przejściowe (wyróżnia je obecność charakterystycznych mchów - torfowców, a także rosiczek, turzyc - wszystko rosnące w nasiąkniętym niczym gąbka gruncie) oraz bory jodłowe. Dwa pierwsze siedliska wyróżniają się rangą priorytetową zarówno w kontekście wartości przyrodniczej jak również potrzeb ochrony. Ważne siedliska skupiają się również wzdłuż cieków puszczańskich, które płyną naturalnymi korytami. Są to: łęgi (lasy olchowo-jesionowe wzdłuż rzek, towarzyszące im ziołorośla nadrzeczne, zaś w samych rzekach wytworzyła się specyficzna roślinność podwodna. Poza lasami, istotnymi dla tego obszaru są siedliska podmokłych łąk, w tym m.in. łąki trzęślicowe, które łatwo można odróżnić późnym latem, gdyż przebarwiają się na rudy kolor. Uroczyska Puszczy Solskiej to najważniejsza na Lubelszczyźnie ostoja wilków i rysi. Stale przebywają tu 4 watahy wilków oraz 2-3 rodziny rysi - zwierząt zagrożonych w Polsce wyginięciem. Ponadto, stwierdzono w ostoi 16 dalszych gatunków zwierząt: motyla przeplatkę aurinię, ważki - trzeplę zieloną i zalotkę większą, minoga strumieniowego, głowacza białopłetwego, piskorza i kozę, traszkę grzebieniastą, liczną populacją ginącego kumaka nizinnego, żółwia błotnego, nietoperze - mopka oraz nocki: Bechsteina i dużego oraz bobra i wydrę. Z roślin zagrożonych w skali europejskiej zanotowano rzadki gatunek mszaka – sierpowa błyszczącego. Z innych gatunków godny uwagi, wymienić należy: 3 gatunki rosiczek, kosaćca syberyjskiego, kukułkę Fuchsa, mącznicę lekarską, widłaki: torfowca, wrońca i spłaszczonego. Ostoja jest jednym z najważniejszych w Polsce obszarów ważnych dla ochrony torfowisk wysokich oraz borów i lasów bagiennych. Ponadto, Puszcza Solska jest bardzo ważną w skali regionu ostoją puszczańskiej fauny kręgowców, z licznymi zagrożonymi i rzadkimi gatunkami m. in. wilkiem i rysiem. Znajduje się tu także jedno z nielicznych w kraju stanowisk motyli Cenonympha hero i Lopinga achine (załącznik IV Dyrektywy Rady 92/43/EWG). Jedyne znane w Polsce stanowisko pluskwiaka Nobis major (Anaptus major). Obszar o pow. 70 780 ,4 ha został zgłoszony do Komisji Europejskiej. Do siedlisk priorytetowych zaliczane są wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi; naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne; górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płatybogate florystycznie); zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris); torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe); torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji; torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum); bory i lasy bagienne (Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis, Vaccinio uliginosi-Pinetum, Pino mugo-Sphagnetum, Sphagno girgensohnii-Piceetum i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne); łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, olsy źródliskowe); wyżynny jodłowy bór mieszany (Abietetum polonicum), sosnowy bór chrobotkowy (Cladonio-Pinetum ichrobotkowa postać Peucedano-Pinetum). W 2009 został sporządzony projekt powiększenia w/w obszaru do pow. 70780 ha. Dodatkowo weszły następujące siedliska: starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion, nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników Ranunculion fluitantis; ziołorośla

górskie (Adenostylion alliariae) i ziołorośla nadrzeczne (Convolvuletalia sepium); obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku Rhynchosporion; żyzne buczyny (Dentario glandulosae-Fagenion, Galio odorati-Fagenion).

9.2 PARKI KRAJOBRAZOWE

9.2.1 Krasnobrodzki Park Krajobrazowy

Krasnobrodzki Park Krajobrazowy został utworzony rozporządzeniem nr 10 Wojewody Lubelskiego z dnia 14 kwietnia 2005 w sprawie Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj.Lubel.05.83.1685).

Obejmuje obszar o powierzchni 9.390 ha i położony jest w województwie lubelskim w powiecie zamojskim na terenie gmin: Adamów, Krasnobród w powiecie biłgorajskim na terenie gminy Józefów oraz w powiecie tomaszowskim na terenie gmin: Susiec (1020ha), Tomaszów Lubelski. Otulina Parku, o powierzchni 30.794 ha, położona jest w województwie lubelskim w powiecie zamojskim na terenie gmin: Adamów, Krasnobród w powiecie biłgorajskim na terenie gminy Józefów oraz w powiecie tomaszowskim na terenie gmin: Susiec, Krynice, Tarnawatka, Tomaszów Lubelski. Szczególnym celem ochrony Parku jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, historycznych i turystycznych środowiska. Krasnobrodzki Park Krajobrazowy obejmuje położone w centrum Roztocza pasmo wzgórz wapiennych, pokrytych częściowo utworami piaszczystymi, osiągającymi wysokości 360 m n.p.m. ich zboczy wypływają źródła Szumu, Sopotu i Potoku Łosinieckiego. Wzgórza porastają wododziałowe lasy mieszane, ze znacznym udziałem jodły i lokalnie buka. Są one mocno rozczłonkowane przez pola, co stanowi dodatkowe urozmaicenie krajobrazu. Lasy stanowią 60,6 % powierzchni parku. Główne funkcje Parku to turystyka, lecznictwo uzdrowiskowe i gospodarka leśna.

9.2.2 Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej.

Jest położony na obszarze dwóch województw: lubelskiego i podkarpackiego. W części położonej w woj. lubelskim, podobnie jak KPK został utworzony rozporządzeniem nr 15 Wojewody Lubelskiego z dnia 17 maja 2005 w sprawie Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej (Dz. Urz. Woj.Lubel.05.132.2416). Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej położony jest w woj. lubelskim w gminach: Aleksandrów, Józefów, Łukowa, Obsza i Susiec oraz obszar o powierzchni 7675 ha, w woj. podkarpackim na obszarze gmin Narol i Cieszanów. Łączna powierzchnia Parku wynosi 28, 987 ha. Jest to typowy park leśny -lasy stanowią 85, 6% jego powierzchni. Na terenie gminy Susiec PKPS obejmuje obszar 7900, 7 ha w południowo-zachodniej części gminy.

Park został utworzony w celu ochrony unikalnych walorów przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych i kulturowych Roztocza Środkowego i Równiny Biłgorajskiej, spośród których na szczególną uwagę zasługują kompleksy borów sosnowych, bagiennych i wilgotnych, kompleksy wydm śródlądowych oraz przełomy dolin rzecznych prze strefę krawędziową Roztocza Środkowego. Pomimo, że Park ma charakter leśny, drzewostany nie są tu głównym walorem przyrodniczym, dominują tu, bowiem dość młode monokultury sosnowe, ale bardzo liczne śródleśne torfowiska bagna i bory bagienne położone w południowej i zachodniej części Parku. Stanowią one wielki, naturalny, ekologiczny układ

retencyjny, regulujący stosunki wodne, a po części i klimatyczne znacznej części doliny Tanwi i Kotliny Sandomierskiej.

Największą osobliwością Parku i równocześnie elementem unikalnym w skali kontynentu jest krawędź tektoniczna oddzielająca dwie jednostki geologiczne budujące Zapadlisko Przedkarpackie i Wyżyny Środkowopolskie. Wychodzi tu na powierzchnię granica geologiczna pomiędzy Europą Zachodnią (fałdową) a Europą Wschodnią (płytową), dodatkowo zaznaczająca się w rzeźbie terenu dużą wyrazistością. Jest to równocześnie jedna najwyraźniejszych granic fizjograficznych na terenie Polski. Elementem rzeźby o najwyższych walorach krajobrazowych są miejsca "przełamywania " się roztoczańskich dopływów Tanwi przez krawędź Roztocza Środkowego. Wytworzyły się tu w wyniku erozji wgłębnej liczne progi skalne. Park charakteryzuje się również mnogością i różnorodnością flory i fauny. Ostoje ma tu m.in. głuszec i cietrzew. Teren Parku jest prawie nie zamieszkały. Prowadzona jest tu gospodarka leśna. Prze teren Parku prowadzą liczne szlaki turystyczne.

9.2.3 Otuliny parków krajobrazowych.

Otuliny parków krajobrazowych nie są obszarami chronionymi w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody i na ich terenie nie wprowadzono specjalnych zakazów w korzystaniu przestrzeni i środowiska przyrodniczego. Zgodnie przepisami ustawy otulina jest strefą ochronną wyznaczoną indywidualnie dla określonej formy ochrony przyrody zabezpieczająca ją przed zagrożeniami zewnętrznymi. Na terenie otulin nie mogą być podejmowane działania negatywnie wpływające na ekosystemy parków krajobrazowych np. zmieniające stosunki wodne zanieczyszczające wody powierzchniowe lub podziemne, emitujące hałas powyżej dopuszczalnych norm itp. Zakres oddziaływania oceniany będzie na podstawie ocen oddziaływania na środowisko na etapie opracowywania bądź zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz wydawania decyzji (np. ustalających warunki i zabudowy i zagospodarowania terenu, koncesji na eksploatację kopalin, pozwoleń wodno prawnych itd.).

Teren gminy pomiędzy Parkiem Krajobrazowym Puszczy Solskiej oraz Krasnobrodzkim Parkiem Krajobrazowym położony jest w otulinach w/w Parków, które obejmują 8.970 ha.

9.3 REZERWATY PRZYRODY.

9.3.1 Rezerwat krajobrazowy ścisły „Nad Tanwią

Rezerwat został utworzony zarządzeniem Nr 355 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego dnia 18 lipca 1958 r. /M.P 1958 r. Nr 62, poz.355 / w celu zachowania w stanie naturalnym malowniczego i charakterystycznego krajobrazu dolin potoków Tanwi i Jelenia licznymi wodospadami w skalistym korycie potoku oraz lasem mieszanym udziałem jodły na granicy jej naturalnego zasięgu. Obejmuje obszar o pow.41, 33 ha w Nadleśnictwie Józefów Obręb Susiec, na terenie leśnictwa Wapniarka, Rybnica i Borowiec, w gminie Susiec, pow. tomaszowski. W jego skład wchodzą następujące oddziały: 79dfg, 180dfghij, 181abcd, 182abcdf, 183abc, 179dghj, 200b.

Rezerwat leży w strefie krawędziowej Roztocza Środkowego południowozachodnia krawędź Roztocza powstała na linii spękań tektonicznych, wzdłuż których w okresie fałdowania Karpat wydźwignięciu uległo podłoże kredowe Roztocza, pokryte wówczas płytkimi osadami mórz trzeciorzędowych. Krawędź Roztocza jest jedynym na terenie Polski

wyraźnie zaznaczającym się w fizjografii terenu odcinkiem granicy geologicznej dzielącej Europę zachodnią - fałdową od Europy Wschodniej - płytowej. Jest to obszar o wybitnym unikatowym krajobrazie w skali kraju i kontynentu. Powstanie przełomu Tanwi przez strefę krawędziową związane jest ze wzmożeniem erozji wywołanym ruchami tektonicznymi w trzeciorzędzie. Utwory kredowe i trzeciorzędowe zapadają uskokami pod pokrywę akumulacyjną Kotliny Sandomierskiej. W dnach dolin zostały one odpreparowane i tworzą niewysokie progi. Tzw. "szumy" lub "szypoty". Na Tanwi jest ich 47.

Dna dolin porastają drzewostany olszowe, zbocza drzewostany jodłowe, które w partiach wierzchowinowych przekształcają się w drzewostany sosnowe. Występuje tu wiele gatunków roślin i zwierząt chronionych.

9.3.2 Rezerwat krajobrazowy ścisły/częściowy "Czartowe Pole"

Rezerwat został utworzony zarządzeniem Nr 236 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego dnia 21 lipca 1958 r. /M.P. 1958 r. Nr 63, poz.363, M.P 1964 r. Nr 65, poz.386/ w celu zachowania w stanie naturalnym krajobrazu malowniczo ukształtowanego odcinka doliny potoku Sopot w miejscu jego przełomu przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego pięknymi wodospadami na ławicach piaskowca trzeciorzędowego. Obejmuje obszar o pow.63, 71 ha Nadleśnictwa Józefów, Obręb Józefów, Leśnictwa Karczmiska i Hamernia gm. Susiec, pow. tomaszowski i gm. Józefów pow. biłgorajski. Ochroną ścisłą objęte jest 26, 66 ha, natomiast częściową 37, 05 ha.

Geneza wodospadów jest taka jak w rezerwacie "Nad Tanwią",. Ich odmienność krajobrazowa wynika odmienności skał odsłoniętych w wyniku wzmożonej erozji. W rezerwacie "Nad Tanwią" wodospady są na ławicach kredowych, natomiast w rezerwacie Czartowe Pole" na ławicach piaskowców trzeciorzędowych o różnej odporności na erozję wodną. Dno doliny porasta naturalny las łęgowy, zbocza zaś bór jodłowy domieszką świerka i sosny, który na wierzchowinie przechodzi w bór sosnowy. Na obszarze rezerwatu występuje wiele chronionych i rzadkich roślin i zwierząt.

9.3.3 Rezerwat torfowiskowy częściowy "Nowiny"

Rezerwat został utworzony Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Leśnych i Leśnictwa dnia 26 listopada, 1990 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody /M.P. Nr 48 poz. 366/ w celu zachowanie roślinności wodnej i torfowiskowej śródleśnych bagienek udziałem gatunków chronionych. Obejmuje obszar lasu o powierzchni 3, 80 ha w leśnictwie Hamernia Nadleśnictwa Józefów, położony w gm. Susiec, pow. tomaszowski woj. lubelskie, oznaczony w planie urządzenia gospodarstwa leśnego na lata 1976-1987 jako oddziały 297c, 302b, f, g.

Rezerwat leży w strefie krawędziowej Roztocza Środkowego subregionie- Padół Józefowski. Wschodnią część subregionu zajmuje obniżenie wypełnione czwarto-rzędowymi piaskami, które na dużym terenie tworzą wydmy. Poziom wód gruntowych występuje bardzo płytko, w zagłębieniach, międzywydmowych tworzą niewielkie jeziorka i torfowiska. Rezerwat obejmuje szereg niewielkich oczek wodnych otoczonych torfowiskiem. Największe jeziorko o powierzchni ok.1 ha położone jest w północno-zachodniej części rezerwatu. Jest to zbiornik o charakterze dystroficznym, bardzo płytki (max gł. 1 m). Poziom wody zmienia się w zależności od opadów. W jeziorku występują dwa zespoły roślin wodnych-zespół

Nymphaeetum candidae, w którym zdecydowanie dominują grzybienie północne *Nymphaea candida* oraz zespół oczeretu jeziornego *Scirpetum lacustris.* Brzegi jeziorka zajmują torfowisko przejściowe. Wykształciło się ono w postaci kilkumetrowej szerokości pasa częściowo pływającego na wodzie (tzw. spleja). Występują tu dwa przenikające się zespoły torfowiskowe - zespół przygiełki białej *Rhynchosporetum albae* i zespół turzycy bagiennej *Caricetum limosae.* Na granicy torfowiska przejściowego i boru świeżego w wąskiej strefie rośnie kilka gatunków charakterystycznych dla boru bagiennego. Dwa niewielkie torfowiska w środkowej części rezerwatu stanowią pozostałość jeziorek, które całkowicie zarosły roślinnością torfowiskową. Otoczenie rezerwatu stanowią młode drzewostany sosnowe na siedlisku boru świeżego. Największe zagrożenie dla rezerwatu stanowią zmiany stosunków wodnych, zwłaszcza osuszenie. Dużym zagrożeniem jest również eutrofizacja.

9.4 POMNIKI PRZYRODY

Na terenie gminy istnieje 6 pomników przyrody, w tym 4 to pojedyncze drzewa rodzimych gatunków (buk pospolity, jesion wyniosły oraz 2 lipy drobnolistne). Pomnikami przyrody jest również wodospad o wys. progu 152 cm na 4 km rzeki Jeleń oraz źródlisko rzeki Jeleń w Suścu o pow.0, 08 ha tzw."Morskie Oko" spiętrzone tamą młyńską. Pomnikami przyrody są:

- **Buk pospolity (Fagus silvatica) o obw. 389 cm i wys. 25 m** rosnący na gruntach wsi Łuszczac na skraju lasu przy drodze Krasnobród-Łuszczacz, na działce stanowiącej własność Marii Smolą i Sabiny Kawka zam. Łuszczac / orzeczenie Nr 1 Wojewody zamojskiego dnia 24 marca 1987 r.(Dz. Urz. Woj. Zam. 1987 r. nr poz.37)
- **Jesion wyniosły (Fraxinus excelsior) o obw.350 cm i wys. 30 m** rosnący w Wólce Łosinieckiej na działce siedliskowej Wiktor Ciećko, Wólka Łosiniecka 69 (orzeczenie nr 1 Wojewody Zamojskiego dnia 2 grudnia 1988 r. /Dz. Urz. Woj. Zam. 1988 r. Nr 16 poz.152/).
- **Lipa drobnolistna (Tilia cordata) o obw. 345 cm i wys. 25 m** rosnąca w Wólce Łosinieckiej Mariana Piskorskiego zam. Wólka Łosiniecka 68 (orzeczenie nr 1 Wojewody Zamojskiego dnia 2 grudnia 1988 r. /Dz. Urz. Woj. Zam. 1988 r. Nr 16 poz.152/).
- **Lipa drobnolistna /Tilia cordata/ o obw. 350 cm i wys. 30 m** rosnąca w Wólce Łosinieckiej na działce siedliskowej Edwarda Muca, zam. Wólka Łosiniecka 76 (orzeczenie nr 1 Wojewody Zamojskiego dnia 2 grudnia 1988 r. /Dz. Urz. Woj. Zam. 1988 r. Nr 16 poz.152/).
- **Wodospad o wys.152 cm i długości krawędzi 920 cm** na 4 km rzeki Jeleń na gruntach (wodach) Państwa administrowanych prze Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie (rozporządzenie nr 21 Wojewody Zamojskiego dnia 20 lipca 1992 r. /Dz. Urz. Woj. Zamojskiego 1992 r. Nr 15 poz.75/).
- **Źródlisko rzeki Jeleń o pow. 0,06 ha tzw. "Morskie Oko" w Suścu –Skwarki** (rozporządzenie nr 21 Wojewody Zamojskiego dnia 20 lipca 1992 r. /Dz. Urz. Woj. Zamojskiego 1992 r. Nr 15 poz.75/).

9.5 OSTOJE ZWIERZĄT.

Ostoje zwierząt wyznaczane są w planach urządzania gospodarstwa leśnego Nadleśnictwa na podstawie przepisów ustawy o lasach. Ostoje objęte są ustawowym zakazem wstępu i zaliczane tak jak rezerwaty do gospodarstwa specjalnego. W przypadku ostoi gatunku chronionego dodatkowo obowiązują przepisy ustawy o ochronie przyrody dotyczące ochrony gatunkowej zwierząt, w szczególności dot. zasad gospodarowania w strefie rozrodu i regularnego przebywania gatunku.

Na terenie gminy Susiec została wyznaczona jedna duża ostoja głuszca gatunku wpisanego do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt Zagrożonych Wyginięciem Obejmuje ona na terenie Nadleśnictwa Józefów oddziały 104,114-117,125-130,149 Obrębu Józefów oraz oddz.7-13,31-35,45-49 Obrębu Susiec. Ponadto ostoja obejmuje oddz.158,177,195,315-316,321-322,326-327 w Obrębie Susiec na obszarze sąsiedniej gminy Łukowa. Przepisy ustawy o ochronie przyrody (art.27b ust.3) zabraniają dokonywania zmian polegających na wycinaniu drzew i krzewów, prowadzeniu robót melioracyjnych, wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji oraz prowadzenia prac mających wpływ na ochronę miejsc rozrodu i regularnego przebywania, a także zabraniają przebywania ludzi be zgody wojewody.

9.6 LASY OCHRONNE.

Na terenie gminy Susiec znajduje się 102,20 ha lasów ochronnych zarządzanych prze Nadleśnictwo Tomaszów, w tym lasy wodochronne- 40,98 ha i lasy stanowiące fragmenty rodzimej przyrody -61,22 ha.

Rys.10. Przyrodnicze obszary i obiekty chronione

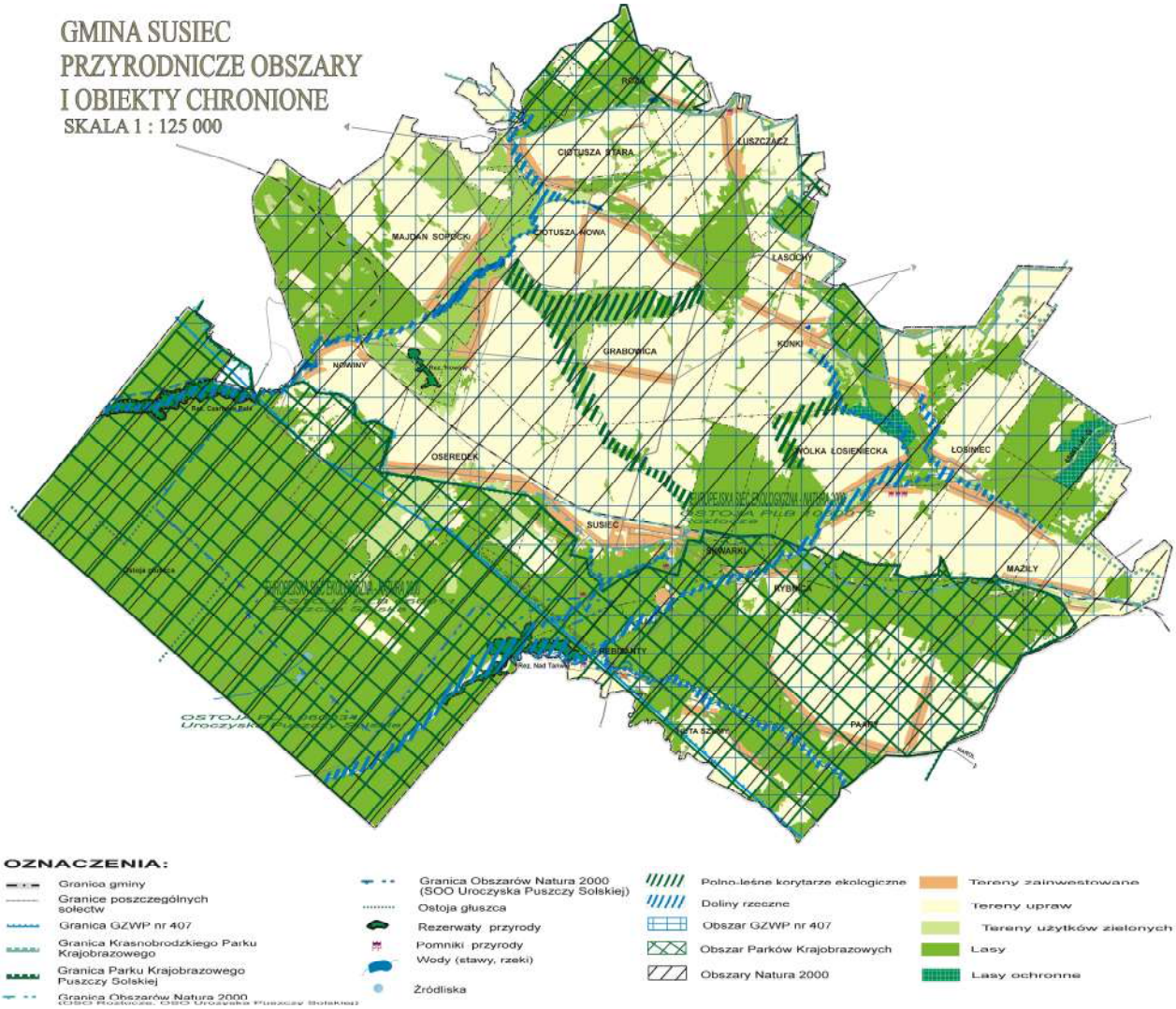

10. OBSZARY I OBIEKTY PRZYRODNICZE PLANOWANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ PRAWNĄ.

10.1 POMNIKI PRZYRODY.

Na ochronę pomnikową zasługuje, co najmniej 12 obszarów źródliskowych, charakteryzujących się dużymi walorami hydrologicznymi, przyrodniczymi i krajobrazowymi.

Tab.11. Obszary źródliskowe planowane do objęcia ochroną

L.p.	Miejscowość Zlewnia	Wyd.l/s	Tempst. C	Mineralizacja mg/l	Wysokość n.p.m.	Położenie morfologiczne	Warstwa wodonośna	Sposób wypływu	Uwagi
1.	Zawadki Tanew	29,2	8,9	348	290	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	-
2.	Łosiniec Tanew	39,2	9,0	367	275	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	-
3.	Świdry Tanew	126,0	8,6	372	265	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	-
4.	Susiec Tanew	43,0	9,4	477	263	podzboczowe	K	szczelinowo warstwowe	odpływ podpietrzony,
5.	Majdan Sopocki i Sopot	72,6	9,0	424	280	podzboczowe	K	szczelinowe pulsujące	wypływów obok młyna w niszy o średnicy 7m, woda źródlana zasila staw, którego kiedyś napędzany był młyn
6.	Majdan Sopocki II Sopot	97,1	8,6	386	270	podzboczowe i dolinne	K	szczelinowe pulsujące	linia wypływów spod cmentarza na odcinku 100m w dnie wąwozu, wąwóz jest dość stromy i zarośnięty, miejsca wypływów trudno dostępne
7.	Nowiny								źródełka w otoczeniu drzewostanu sosnowego w wieku ok.60 lat, w oddz.291a o pow.5, 12 ha, leśnictwo Kalina, Obręb Józefów, Nadleśnictwo Józefów, -na N od Nowin
8.	Nowiny								źródełka w otoczeniu drzewostanu sosnowego w wieku 8o lat w oddz.297 g o pow.3, 15 ha Leśnictwo Kalina, Obręb Józefów, Nadleśnictwo Józefów, na N od Nowin

9.	Oseredek, Studzienica								źródło rzeki Studzienica w otoczeniu drzewostanu składającego się olszy, oddz.87b o pow.1, 70 ha leśnictwa Wapniarka Obręb Susiec Nadleśnictwo Józefów
10.	Oseredek, Studzienica					dolinne			źródełka zasilające Studzienicę w obrębie drzewostanu sosnowego, oddz.92c o pow.6, 07 ha leśnictwo Wapniarka, Obręb Susiec, Nadleśnictwo Józefów,
11	Oseredek Studzienica								źródełka zasilające Studzienicę w obrębie drzewostanu sosnowego oddz.93g o pow.3, 70 ha Leśnictwo Wapniarka, Obręb Susiec Nadleśnictwo Józefów
12	Rybnica Niemoczka								źródło rzeki Niemoczka w otoczeniu drzewostanu olszowego w oddz.244b o pow.0, 96 ha, Leśnictwo Rybnica, Obręb Susiec, Nadleśnictwo Józefów,

10.2 ZESPOŁY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE.

Obecnie na terenie gminy Susiec nie ma tego typu chronionych obiektów. Proponuje się utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego na obszarze 18, 81 ha obejmującego oddz.163d, 164 df, 181gjkl leśnictwa Wapniarka, Obręb Susiec Nadleśnictwa Józefów, p.n. "Kościółek" obejmującego wzgórze o tej nazwie położone przy ujściu Jelenia do Tanwi, porośnięte starodrzewem jodłowo-sosnowym ponad 150-letnimi okazami jodeł i sosen oraz cennym, i zbiorowiskami olsowymi otaczającymi wzgórze. Na wzgórzu znajduje się pomnik oraz krzyże drewniany i kamienny upamiętniające walki partyzanckie w czasie II wojny światowej.

10.3 UŻYTKI EKOLOGICZNE.

Obecnie na terenie gminy nie ma użytków ekologicznych. Tą formą ochrony należy objąć śródleśne oczko wodne porośnięte roślinnością wodną o pow. 7, 95 ha obejmujące oddz. 280b leśnictwa Karczmiska, Obręb Józefów, Nadleśnictwo Józefów.

10.4 STANOWISKA DOKUMENTACYJNE.

Proponuje się objąć tą formą ochrony:

- nieczynny kamieniołom o pow.0, 11 ha w oddz.241m leśnictwa Karczmisko Obręb Józefów Nadleśnictwo Józefów, około 600 m na zachód od zabudowy wsi Hamernia. Wyrobisko stokowe o dł.100m i wys.8 m, wapienie detrytyczno- litotamniowe /trzeciorzęd/użytkowano do budowy okolicznych domów,
- nieczynny kamieniołom o pow.3,9 ha, długość ściany 240 m, wysokość 20 m, wyrobisko wgłębne na Krzyżowej Górze, na gruntach Skarbu Państwa, około 1,2 km na zachód od wsi Oseredek, wapienie litotamniowo-detrytyczne (trzeciorzęd).

11. POŁOŻENIE GMINY W KRAJOWYCH I REGIONALNYCH STRUKTURACH EKOLOGICZNYCH.

11.1 KRAJOWA SIEĆ OSTOI PTAKÓW.

Program "Ostoje ptaków w Polsce" został podjęty w 1993 r. przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków inspiracji Bird Life International. W kraju zidentyfikowano 118 ostoi. Najbliższe ostoje to: Lasy Zwierzyniecko-Kosobudzkie i Stawy Tarnawatka. Pierwsza ostoja obejmuje RPN i przyległe lasy. Jest ostoją fauny nizinno-wyżynnej i puszczańskiej ze znacznym udziałem fauny górskiej, około 130 gatunków lęgowych i prawdopodobnie lęgowych. Druga obejmuje duży kompleks stawów rybnych w strefie źródliskowej rzeki Wieprz oraz otaczające łąki i mokradła, zajmujące dno doliny. Gniazduje tu około 100 ptaków. Gmina Susiec leży poza ostojami ptaków. Program ma charakter inwentaryzacyjny i waloryzacyjny.

Ostoje głuszca znajdujące się na terenie puszczańskim gminy nie zostały zaklasyfikowane do tego typu ostoi. Podlegają one ochronie, jako miejsca rozrodu i regularnego przebywania na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody (zakaz wstępu be zgody Wojewody, zakaz dokonywania zmian polegających na wycinaniu drzew lub krzewów, prowadzenia robót melioracyjnych wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji oraz prowadzenia prac mających wpływ na ochronę miejsc rozrodu i regularnego przebywania) oraz ustawy o lasach (zaliczenie ostoi do gospodarstwa specjalnego tak jak rezerwatów i objęcie zakazem wstępu).

11.2 KRAJOWY SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH.

Krajowy system obszarów chronionych zgodnie ustawą o ochronie przyrody tworzą parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe oraz obszary chronionego krajobrazu. Oraz łączące je korytarze ekologiczne. Tak, więc elementami krajowego systemu obszarów chronionych są dwa parki krajobrazowe (Krasnobrodzki i Puszczy Solskiej) oraz 3 rezerwaty przyrody ("Nad Tanwią", "Czartowe Pole" oraz "Nowiny"). Funkcje łączących je korytarzy pełnią pasma leśne oraz doliny rzeczne. Korytarze ekologiczne nie są formą ochrony przyrody

w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody. Wyznaczane są w praktyce w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

11.3 REGIONALNY SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH.

Regionalny system obszarów chronionych w woj. lubelskim tworzą dwa parki narodowe, 17 parków krajobrazowych, 17 obszarów chronionego krajobrazu oraz 82 rezerwaty przyrody, 107 Użytków ekologicznych, 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, 5 stanowisk dokumentacyjnych i 1459 pomników przyrody. Różnymi formami ochrony łącznie objęto 16,6% pow. województwa, natomiast po doliczeniu otulin parków narodowych i krajobrazowych powierzchnia wzrasta do 27,8 %.

Do obszarów najcenniejszych w skali województwa należą zespoły obszarów chronionych Roztocza oraz Polesia, które tworzą parki narodowe parki krajobrazowe obszary chronionego krajobrazu i rezerwaty przyrody. Wysoką rangę przyrodniczą tych obszarów potwierdza fakt włączenia ich do krajowego oraz paneuropejskiego systemu obszarów chronionych (NATURA 2000, MRB)

Gmina Susiec leży w obrębie zespołu obszarów chronionych Roztocza. Elementami regionalnego systemu obszarów chronionych oraz zespołu obszarów chronionych Roztocza są dwa parki krajobrazowe (Puszczy Solskiej i Krasnobrodzki) oraz 3 rezerwaty przyrody („Nad Tanwią”, ”Czartowe Pole", "Nowiny"). System ten uzupełniają pomniki przyrody. W obrębie w/w obszarów obowiązują zakazy ustalone w rozporządzeniach o ich utworzeniu oraz w zatwierdzonych planach ochrony.

11.4 REGIONALNY SYSTEM OCHRONY WÓD.

Północno -wschodnia część gminy leży w obrębie zbiornika wód podziemnych Nr 407 Niecka Lubelska -Chełm -Zamość, w obszarze OWO (Obszar Wysokiej Ochrony). Oznacza to, że w obszarze tym nie może być podejmowana działalność stwarzająca zagrożenie dla wód podziemnych, natomiast prowadzona obecnie działalność musi być poddawana przeglądom ekologicznym i ocenie wpływu na środowisko, w szczególności na zasoby wód podziemnych.

Ponadto zaostrzone rygory wynikają faktu położenia gminy w obszarze źródliskowym oraz w zlewni chronionej górnej Tanwi.

12. POŁOŻENIE GMINY W MIĘDZYNARODOWYCH STRUKTURACH EKOLOGICZNYCH

12.1 MIĘDZYNARODOWY REZERWAT BIOSFERY "ROZTOCZE I PUSZCZA SOLSKA".

W europejskich systemach przyrodniczych szczególną pozycję zajmują tzw. międzynarodowe rezerwaty biosfery. Obejmują one obszary, które w znikomym tylko stopniu uległy zmianom wskutek działalności człowieka. Stanowią one banki genów roślin i zwierząt, w których bada się procesy ekologiczne zachodzące w całych ekosystemach.

W województwie lubelskim utworzy został w 2002 r. rezerwat biosfery " Polesie Zachodnie”, wszczęta została również procedura w sprawie utworzenia Rezerwatu Biosfery

„Roztocze i Puszcza Solska" - podpisane zostało porozumienie pomiędzy Wojewodą Lubelskim, Rektorem UMCS oraz Dyrektorem Roztoczańskiego Parku Narodowego w sprawie opracowania dokumentacji i wniosku.

Roztocze jest regionem interesującym pod względem gemorfologicznym, krajobrazowym i biogeograficznym, leżącym na europejskim dziale wodnym między zlewiskami Bałtyku i Morza Czarnego. Europejska ranga walorów przyrodniczych Roztocza oraz względna harmonia i nieznaczna intensywność zagospodarowania większości obszaru przemawiają za utworzeniem w tym regionie rozległego Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery obejmującego także przyrodnicze obszary chronione położone po stronie ukraińskiej. Pierwsza koncepcja granic MRB "Roztocze i Puszcza Solska " na obszarze Polski została przedstawiona w pracy Tadeusza J. Chmielewskiego p.t. Projekt doskonalenia systemu obszarów chronionych Lubelszczyzny po zmianie podziału administracyjnego, Lublin, październik 1999.

Cały obszar Gminy Susiec znajduje się w obrębie projektowanego Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery "Roztocze i Puszcza Solska". Nadanie temu regionowi statusu Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery zintensyfikuje badania naukowe.

12.2 TRANSGRANICZNY OBSZAR CHRONIONY "ROZTOCZE".

Ze względu na konieczność zabezpieczenia przed degradacją terenów o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa przyrodniczego Europy i bardzo atrakcyjnych dla zyskującej na coraz większym znaczeniu turystyki krajoznawczej, a także celowość skoordynowanego udostępniania dla niej terenów położonych po obu stronach wschodniej granicy, w 1992 r. W Instytucie Ochrony Środowiska w Warszawie powstała koncepcja transgranicznych obszarów chronionych. W jej ramach pomiędzy Suwalszczyzną a Bieszczadami wyodrębniono 8 takich obszarów, w tym TOCh "Roztocze" na pograniczu polsko-ukraińskim. Na terenie Lubelszczyzny obejmuje Roztoczański Park Narodowy i 4 parki krajobrazowe (Szczebrzeszyński, Puszczy Solskiej, Krasnobrodzki, Południoworoztoczański), zaś po stronie ukraińskiej rezerwat przyrody "Roztocze" i projektowane parki krajobrazowe, charakteryzujące się wyjątkowymi, w tej części kontynentu, walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi.

Przewiduje się, że w obrębie TOCh-ów obowiązywałyby zasady strefowego użytkowania, ustalane w planach zagospodarowania przestrzennego, uwzględniającego wymogi ochrony przyrody i krajobrazu oraz możliwości rekreacyjno-gospodarczego użytkowania ich zasobów.

13. POŁOŻENIE GMINY W EUROPEJSKIM SYSTEMIE OBSZARÓW EKOLOGICZNYCH.

13.1 EUROPEJSKA SIEĆ EKOLOGICZNA NATURA 2000.

Natura 2000 jest obecnie najbardziej kompleksową i najlepiej legislacyjnie i politycznie przygotowaną europejską siecią ekologiczna mającą na celu zapewnienie trwałej egzystencji ekosystemom. Jej ogniwami są głównie wcześniej wyznaczone ostoje CORINE, które spełniają kryteria Natura 2000 tzn. występowanie na ich terenie gatunków lub siedlisk

objętych dyrektywą Rady Unii Europejskiej 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory tzw. dyrektywa Siedliskowa oraz dyrektywą Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków tzw. dyrektywa Ptasia. Dyrektywy stały się wiążące po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

System obszarów Natura 2000 w stanu na maj 2009 r. obejmuje w Polsce 141 wyznaczonych ostoi ptasich, 364 ostoi siedliskowych mających status obszarów ważnych dla Wspólnoty) oraz 1656 projektowanych obszarów ważnych dla Wspólnoty (konsultacje). W województwie lubelskim znajdują się 22 ostoje ptasie wyznaczone rozporządzeniem Ministra Środowiska, 48 obszarów siedliskowych uznanych za ważne dla Wspólnoty (zgłoszonych do komisji Europejskiej) oraz 60 projektowanych obszarów ważnych dla Wspólnoty (konsultacje społeczne).Obszar gminy położony jest obrębie ostoi ptasich „Puszcza Solska", PLB 060008, „Roztocze" PLB 060012, oraz ostoi siedliskowych „Uroczyska Puszczy Solskiej" PLH 060034 (projektowane powiększenie). Planowane jest powiększenie ostoi siedliskowej „Uroczyska Puszczy Solskiej". W bezpośrednim sąsiedztwie granicy gmin leży ostoja siedliskowa „Zarośle", PLH 060028.

Obszar „Puszcza Solska" PLB 060008 obejmuje kompleks leśny borów, od suchego, do bagiennego, oraz obszary torfowiskowe. Na obszarze ostoi chronionych jest 30 gatunków ptaków załącznika i Dyrektywy Rady 79/409/EWG oraz 13 gatunków Polskiej Czerwonej Księgi.

Obszar „Roztocze" PLB 060012 obejmuje lasy Zwierzyniecko - Kosobudzkie oraz Roztocze Środkowe. Jest to w 70 % obszar leśny. Występuje tu 27 gatunków załącznika do dyrektywy ptasiej oraz 4 gatunki Polskiej Czerwonej Księgi.

Ostoja siedliskowa „Uroczyska Puszczy Solskiej" PLH 060034 obejmuje trzy fragmenty Puszczy Solskiej (Lasy Józefowskie i Dolina Tanwi, wielkie Bagno oraz Bagno Obary). Są to bagienno wydmowe tereny występujące pomiędzy kompleksami borów. Jest to ważny obszar ze względu na ochronę torfowisk wysokich i borów bagiennych. Występuje tu 13 zidentyfikowanych siedlisk w Załączniku i Dyrektywy Rady 92/43/ EWG. Planowane jest powiększenie obszaru.

Ostoja siedliskowa „Zarośle" PLH 060028 obejmuje zespoły leśne żyznej buczyny karpackiej, wyżynnego boru bagiennego oraz fragmenty subkontynentalnego grądu lipowo-grabowego.

Europejski system ochrony NATURA 2000 opiera się na ochronie gatunkowej i obszarowej.

13.2 KRAJOWA SIEĆ EKOLOGICZNA ECONET - POLSKA -JAKO ELEMENT EUROPEJSKIEGO SYSTEMU ECONET.

W 1992 koncepcja Europejskiej Sieci Ekologicznej, ECONET została przyjęta przez Radę Europy, jako idea paneuropejskiego systemu ochrony dziedzictwa przyrodniczego krajów Wspólnoty Europejskiej. W 1993 r. Rada Europy zwróciła się do Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody o realizację projektu zmierzającego do poszerzenia sieci ECONET na kraje Europy Wschodniej i Centralnej oraz opracowanie koncepcji krajowych sieci ekologicznych i planów ochrony przyrody dla poszczególnych krajów. Celem projektu jest wspieranie polityki ekologicznej państw. Jest próbą połączenia w spójny paneuropejski system tych obszarów, których walory przyrodnicze i powiązania ekologiczne tworzą istotę

dziedzictwa przyrodniczego Europy. Projekt ECONET - PL został opracowany w 1995 r. przez Fundację, IUCN Poland i polega na ochronie przyrodniczych związków funkcjonalno-przestrzennych. Krajowa Sieć Ekologiczna ECONET- PL jest spójnym przestrzennie i funkcjonalnie systemem reprezentatywnych i najlepiej zachowanych pod względem bioróżnorodności obszarów Europy. Składa się obszarów węzłowych, korytarzy ekologicznych i obszarów wymagających unaturalnienia. Na terenie Polski wydzielono 46 obszarów węzłowych rangi międzynarodowej oraz 28 obszarów węzłowych rangi krajowej. Cały obszar gminy znajduje się w obszarze węzłowym rangi krajowej Nr 21K - Południoworoztoczańskim. Obejmuje obszar o pow. 1200 km2 na obszarze Roztocza i Kotliny Sandomierskiej 3 parkami krajobrazowymi i ich otulinami (Krasnobrodzkim, Puszczy Solskiej oraz Południoworoztoczańskim) oraz 5 rezerwatów przyrody, krajobrazami naturalnymi: wyżynnym węglanowym, wyżynnym krzemianowym, wyżynnym lessowym oraz tarasów wydmowych i den dolin. Obszar ten w znacznej części jest zalesiony, dużym udziałem fitocenoz zbliżonych do naturalnych. W części roztoczańskiej dominują subkontynentalne grądy w odmianie wyżynnej, świetliste dąbrowy i żyzne buczyny karpackie oraz łęgi. W części pozostałej (Kotlina Sandomierska) zbiorowiska borowe w pełnej skali zmienności siedliskowej od boru suchego do boru bagiennego. Stosunkowo często występują tu torfowiska przejściowe oraz kontynentalne wysokie. Stwierdzono tu występowanie 2 gatunków zagrożonych w Europie oraz 11 gatunków zagrożonych w Polsce.

Granice ECONET - PL wyznaczają przestrzeń do działań szerszych, niż tylko zachowawcze. W założeniu przestrzeń ta powinna być również traktowana priorytetowo w aktywnej polityce zrównoważonego rozwoju i w realizacji różnych przedsięwzięć na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

14. STAN ŚRODOWISKA W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ PAŃSTWOWEGO MONITORINGU ŚRODOWISKA.

Stan poszczególnych zasobów przyrody rozumiany jako standard jakości powietrza, wody, powierzchni ziemi, gleb itp. jest zróżnicowany, co potwierdzają wyniki monitoringu państwowego.

- **Powietrze.**

Wg danych zamieszczonych w „Raporcie o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2007r.” (dane dla Zamościa) stan czystości powietrza w obszarze gminy Susiec jest dobry. Średnioroczne stężenia dwutlenku siarki oraz dwutlenku azotu kształtują się znacznie poniżej dopuszczalnych norm. **Wg klasyfikacji łącznej wszystkich zanieczyszczeń powietrza gmina Susiec znajduje się w strefie A, w której poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu zarówno z punktu widzenia ochrony zdrowia jak i ochrony roślin nie przekracza wartości dopuszczalnych.** Zanieczyszczenie powietrza może być zmniejszone poprzez zastąpienie węgla kamiennego paliwami zawierającymi znacznie mniej zanieczyszczeń (gaz ziemny zawiera 67 razy mniej zanieczyszczeń niż węgiel kamienny), modernizację systemów grzewczych oraz zwiększenie lesistości gminy (pochłanianie dwutlenku węgla w procesie fotosyntezy). Gmina posiada dostęp do gazu ziemnego, jednakże o powszechnym użyciu do celów grzewczych decyduje nie dostępność, a struktura cen nośników energii cieplnej. Gaz ziemny jest jednym z droższych nośników energii cieplnej.

- **Wody.**

Wody Tanwi w 2006r. w punkcie kontrolno-pomiarowym w Rebizantach, **wg klasyfikacji ogólnej 5-stopniowej** (klasa I- wody bardzo dobrej jakości, klasa II – wody dobrej jakości, klasa III- wody zadawalającej jakości, klasa IV - wody niezadawalającej jakości i klasa V- wody złej jakości) **zaliczały się do wód IV klasy- niezadawalającej jakości,** podobnie jak w pozostałych punktach (Osuchy, Księżpol i Wólka Biska).O takiej klasyfikacji wód Tanwi decydują takie wskaźniki jak: zawartość fosforanów, barwa, zawiesina ogólna liczba bakterii typu kałowego i miano coli, ChZT-Mn, ChZT-Cr. Jest to wynik oddziaływania antropogenicznego.

Wg badań prowadzonych w 2005r. w najbliższym punktach badawczych w Ciotuszy Starej i Majdan Sopocki **wody źródlane ze względu na zawartość azotanów, fenoli, amoniaku, siarczanów i in. pierwiastków zaliczały się do klasy II czyli wód dobrej jakości. Ze względu na zawartość fosforanów i ogólnego węgla organicznego, zakwalifikowano je do III klasy- wód zadowalającej jakości.** Perspektywicznie, jakość wód powierzchniowych i podziemnych w obszarze gminy uwarunkowana jest kompleksowym rozwiązaniem problemów gospodarki wodno- ściekowej oraz zdolnością środowisk wodnych do samooczyszczania się.

- **Powierzchnia ziemi i gleby.**

Powierzchnia ziemi jest w różnym stopniu przekształcona przez czynniki antropogeniczne i naturalne. Do czynników naturalnych należy głównie erozja wodna i wietrzna powierzchni ziemi i gleb. Na liniach spływu wód opadowych i roztopowych powstały głęboko wcięte suche doliny lub wąwozy. Na stokach o znacznym nachyleniu w wyniku spływu wód niszczony jest profil glebowy, mają miejsce też obrywy, spływy, spełzywanie i osuwiska mas ziemnych. W przypadku mniejszych nachyleń gleby są przemywane.

Erozja wodna ze względu na znaczne zróżnicowanie hipsometryczne i powierzchniową budowę geologiczną ma zróżnicowaną intensywność procesów erozyjnych. Erozją wodną objęte są grunty na stokach wierzchowinowych, rozcinanych suchymi dolinami lub wąwozami.

Zjawisko erozji wodnej gleb w stopniu umiarkowanym i słabym (wg 6-ciostopniowej skali INUiG Puławy: nie występuje, słaba, umiarkowana, średnia, silna i bardzo silna) występuje w roztoczańskiej części gminy. Degradowane są zwłaszcza gleby na terenach gruntów ornych. (erozja ma charakter umiarkowanej i średniej).

Powierzchnia ziemi jest również w znacznym stopniu przekształcona w wyniku działalności człowieka. Antropogeniczne formy urzeźbienia to; wyrobiska poeksploatacyjne, wąwozy drogowe, bardzo liczne miedze typu krawędzi, nasypy drogowe, rowy melioracyjne, stawy itp.

Gleby charakteryzują się słabym stanem fizyko-chemicznym. Gleby bardzo kwaśne i kwaśne stanowią 87,5% gleb. Niską zawartość fosforu, potasu i magnezu w poziomie orno-próchnicznym posiada odpowiednio 83 %, 34% oraz 60% gleb. Gleby w gminie Susiec cechują się tez niską zawartością mikroelementów: np. boru 76% gleb, miedzi -88% gleb, molibdenu - 90% gleb.

Gleby zaliczają się do średnich i niskich klas bonitacyjnych (IV-VI). III klasa bonitacyjna występuje sporadycznie.

- **Biocenozy.**

Struktura przyrodnicza gminy jest zdeterminowana przez strukturę użytkowania gruntów. Grunty orne zajmują jedynie 36,9% powierzchni gminy. W ich obszarze dominują agrocenozy drobnoprzestrzenne pól uprawnych z miedzami i enklawami zakrzewień śródpolnych, z pojedynczymi skarpami i wąwozami, wśród których spotyka się fragmenty biocenoz kserotemicznych. Biocenozy o charakterze naturalnym lub półnaturalnym (lasy, użytki zielone, wody) występują na 59,9 % powierzchni Gminy Susiec, tym lasy obejmują 55,6% pow. gminy i mają na przeważającym obszarze charakter puszczański.

Stan zachowania fitocenooz i zoocenoz jest bardzo dobry i dobry, kwalifikujący się do ochrony w ramach unijnego i krajowego systemu obszarów chronionych: ostoje NATURA 2000 (PLB060008 Puszcza Solska,PLB0600122 Roztocze, PLH060034 Uroczyska Puszczy Solskiej), rezerwaty przyrody ("Czartowe Pole", „Nad Tanwią", „Nowiny"), parki krajobrazowe (Puszczy Solskiej, Krasnobrodzki), projektowany Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Roztocze i Puszcza Solska". Do najcenniejszych należą ekosystemy leśne oraz wodno-torfowiskowe.

Pomimo dobrego zachowania zasobów wskazana jest renaturyzacja (np. zbiorowisk roślinnych dolin rzecznych) lub kompensacji utraconych walorów na wskutek wylesienia terenu i intensywnego użytkowania rolniczego oraz zmian stosunków wodnych w dolinach rzek na wskutek regulacji rzeki i melioracji.

Zakres przekształceń środowiska.

Przekształceniu poddawane były i są następujące składniki środowiska:

- stosunki wodne w dolinie Tanwi w wyniku piętrzenia wody systemem stawów i zbiorników na dopływach (Susiec, Majdan Sopocki) oraz melioracji szczegółowych,
- powierzchnia ziemi w wyniku znacznego wylesienia, zagospodarowania rolniczego i zabudowy, uruchomienia procesów erozji, eksploatacji surowców naturalnych, budowy dróg, rowów melioracyjnych itp.
- fitocenozy i zoocenozy naturalne w wyniku wylesienia znacznej części obszaru oraz melioracji i zagospodarowania pomelioracyjnego zostały przekształcone w biocenozy półnaturalne lub agrocenozy,
- mikroklimat w wyniku zmniejszenia powierzchni lasów, obniżenia poziomu wód w dolinach, zabudowy dolin rzecznych, suchych dolin i ich wylotów oraz emisji zanieczyszczeń gazowych, hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do atmosfery,
- krajobraz naturalny w wyniku działalności człowieka (zabudowa i użytkowanie rolnicze przestrzeni) przekształcił się na znacznym obszarze w krajobraz antropogeniczny (naturalno-kulturowy i kulturowy).
- powiązania funkcjonalno-przyrodnicze w wyniku zabudowy dolin pełniących funkcje korytarzy ekologicznych oraz przecinania poprzecznego korytarzy dolinnych drogami.

Zakres degradacji zasobów środowiska.

Degradowane są;

- wody powierzchniowe i podziemne na wskutek przenikania na znacznych obszarach (wychodnie wodonośna kredowego na powierzchnię topograficzną) do wód

zanieczyszczeń antropogenicznych (ścieki bytowe), w tym z rolniczej przestrzeni produkcyjnej (nawozy i środki chemicznej ochrony roślin) oraz z koron dróg,

- powietrze atmosferyczne na wskutek znacznej emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z tradycyjnych palenisk i kotłowni węglowych – brak sieci gazowej w części obszaru gminy oraz emisji zanieczyszczeń gazowych z silników samochodowych i hałasu komunikacyjnego z dróg (duże ubytki w zadrzewieniach przydrożnych lub ich brak),
- powierzchnia ziemi i gleby na wskutek erozji wodnej oraz wadliwego układu pól i dróg rolniczych (wzdłuż stoków),
- zbiorowiska roślinne na wskutek sukcesji naturalnej (zbiorowiska torfowiskowe w dolinach oraz kserotermiczne w enklawach śródpolnych) lub wadliwej gospodarki (lasy niestanowiące własności Państwa),
- klimat akustyczny wzdłuż dróg publicznych, na wskutek stałego wzrostu ruchu na drogach,
- mikroklimat na wskutek emisji zanieczyszczeń do powietrza, hałasu drogowego i przemysłowego, promieniowania elektromagnetycznego,
- krajobraz kulturowy, na wskutek wprowadzania zabudowy obcej dla lokalnych tradycji,

Odporność środowiska przyrodniczego na degradację.

Odporność środowiska przyrodniczego na degradację jest w obszarze gminy zróżnicowana. Małą odporność mają:

- lasy na siedliskach borowych na presję rekreacyjną oraz zanieczyszczenia powietrza (Większą odporność na presję turystyczną i zanieczyszczenie powietrza mają lasy liściaste),
- siedliska hydrogeniczne na zmiany stosunków wodnych (nadmierne przesuszenie prowadzi do nieodwracalnych zmian),
- wody powierzchniowe na zanieczyszczenia antropogeniczne (zakłócenie naturalnych procesów w ekosystemach wodnych przy obecnym stanie wód /IV klasa/ poważnie ogranicza proces samooczyszczania się wód).
- wody podziemne na zanieczyszczenia antropogeniczne (zdecydowana większość terenu gminy należy do obszarów bardzo silnego i silnego zagrożenia wód kredowych /obszarem najmniej zagrożonym jest dolina Wieprza/):
- obszary wychodni kredowych na powierzchnię topograficzną należą do obszarów bardzo silnego zagrożenia, w którym czas przesączania potencjalnych zanieczyszczeń jest krótszy niż 2 lata,
- obszary, na których miąższość nadległych utworów porowych jest mniejsza niż 20 m lub słabo przepuszczalnych nie przekracza 2 m są obszarami silnego zagrożenia, w których czas migracji zanieczyszczeń do wód wynosi od 2 do 5 lat.
- obszary z miąższością nadkładu porowego powyżej 20 m lub słabo przepuszczalnych od 2-10 m należą do średnio zagrożonych -czas przesączalności od 5-25 lat,
- obszary z miąższością nadkładu porowego powyżej 20 m z nadkładem utworów słabo przepuszczalnych 10-40 m należą do słabo zagrożonych z okresem przesączalności powyżej 25 lat.

Największą zdolność do regeneracji mają zbiorowiska leśne. Procesy te w sposób naturalny przebiegają jednak wolno. Odpowiednimi działaniami człowieka poszczególne fazy mogą być skrócone. Brakiem zdolności do regeneracji cechują się zbiorowiska

kserotermiczne. Regeneracja wód i powietrza może następować tylko w sytuacji zmniejszania emisji zanieczyszczeń antropogenicznych do atmosfery i do środowisk wodnych, natomiast regeneracja powierzchni ziemi i gleb przez odpowiednie zabiegi techniczne i ekologiczne oraz zabiegi agrotechniczne.

15. ZASADY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU EKOLOGICZNEGO GMINY.

15.1 FUNKCJONOWANIE EKOSYSTEMÓW.

Ekosystem jest podstawową jednostką funkcjonalną struktury ekologicznej danego obszaru, składającą się biotopu (siedliska) i zasiedlającej go biocenozy (zespół żywych organizmów), w której zachodzą charakterystyczne procesy i przemiany energetyczne (obieg materii). Na obszarze gminy Susiec zdecydowanie dominują ekosystemy leśne i leśno-torfowiskowe, odznaczające się największym potencjałem ekologicznym. W obrębie Kotliny Sandomierskiej obejmują rozległy i zwarty obszar, w części roztoczańskiej są rozczłonkowane i tworzące mozaikę agroekosystemami. Niewielki udział mają ekosystemy wodne związane bezpośrednio rzekami oraz naturalnymi lub sztucznymi zbiornikami wodnymi oraz ekosystemy łąkowe i pastwiskowe, utrzymywane dzięki działalności człowieka, który użytkując je powstrzymuje sukcesję naturalną w kierunku zbiorowisk leśnych. W strefie wierzchowinowej dominują agrekosystemy o niewielkiej wartości przyrodniczej i krajobrazowej, spełniające głównie funkcje produkcyjne.

Ekosystemy powiązane są ze sobą zależnościami, wynikającymi obiegu materii pod wpływem energii i przenikają się na pograniczach. Zależności te manifestują się w różnych układach ponad ekosystemowych, a sposób ich funkcjonowania jest przedmiotem badań ekologii krajobrazu. Ponad ekosystemowe układy ekologogiczne występują na ogół w postaci trzech typów strukturalnych: płatów i stref ekologicznych, pasm ekologicznych i węzłów ekologicznych.

15.2 STRUKTURA EKOLOGICZNA GMINY.

Struktura ekologiczna gminy Susiec jest zróżnicowana. Zachodnia część leży w obrębie węzła ekologicznego I rzędu (w uproszczeniu można utożsamiać je ostojami przyrody), w leśno-torfowiskowym korytarzu ekologicznym (Puszcza Solska - Lasy Janowskie) rangi krajowej. Wschodnia część gminy ma charakter polno-leśnej strefy ekologicznej położonej w zasięgu leśnego, roztoczańskiego korytarza ekologicznego, przeciętej pasmami ekologicznymi dolin dopływów Tanwi: Sopotu w północnej części oraz Wełnianki i Olszanki w południowej części gminy.

Zalesione doliny rzek oraz śródpolne pasma lasów pełnią funkcje bardzo ważnych, lokalnych korytarzy ekologicznych, umożliwiających przemieszczanie się, głównie fauny w obrębie krajowych korytarzy ekologicznych: puszczańskiego i roztoczańskiego. Wszystkie korytarze ekologiczne be względu na rangę należy objąć ochroną planistyczną.

15.3 ZAGROŻENIA SYSTEMU EKOLOGICZNEGO GMINY.

Gmina Susiec położona jest na ważnych trasach wędrówek zwierząt związanych siedliskami leśnymi, torfowiskowymi i wodnymi. W związku powyższym istotne jest

zachowanie drożności ekologicznej zwartych lasów, dolin rzecznych i śródpolnych pasm leśnych.

Zagrożeniem drożności systemu ekologicznego gminy jest osłabianie funkcji lokalnych korytarzy ekologicznych poprze ich przewężenia prze zabudowę, powstawanie barier utrudniających przemieszczanie się zwierząt (drogi, kolej, intensyfikujący się ruch turystyczny). Szczególnie dużej antropopresji jest poddawany odcinek doliny Sopotu w Majdanie Sopockim, zabudową po obu stronach rzeki, zbiornikiem rekreacyjnym i bazą turystyczną pobytową oraz wylesiona dolina Olszanki w rejonie Wólki Łosinieckiej i Łosińca. Na szczególną uwagę zasługuje zarys polno- leśnego korytarza ekologicznego pomiędzy Suścem a Majdanem Sopockim omijający od zachodu wieś Grabowicę. Wzmocnienie funkcji tego korytarza poprze zalesienia umożliwiałoby przemieszczanie się zwierząt korytarza roztoczańskiego do puszczańskiego i odwrotnie, dolinami Sopotu i Wełnianki pominięciem silnie zmienionych antropogenicznie dolin rzecznych w Majdanie Sopockim i okolicach Łosińca.

W przypadku dużej intensyfikacji ruchu komunikacyjnego należałoby udrożnić korytarze ekologiczne poprze wykonanie tuneli pod barierami antropogenicznymi (ruchliwa droga, tory kolejowe) w miejscach przemieszczania się zwierząt.

16. POTENCJAŁY ROZWOJOWE GMINY.

- zasoby surowców okruchowych i węglanowych możliwe są do eksploatacji na terenie otulin parków krajobrazowych pod warunkiem rekultywacji terenu zgodnej z istniejącym obecnie użytkowaniem.
- korzystne warunki bioklimatyczne, szczególnie bardzo dobre warunki solarne oraz bardzo korzystny wpływ rozległych lasów na modyfikację klimatów lokalnych, wybitne walory przyrodnicze i krajobrazowe czynią teren gminy bardzo atrakcyjnym dla różnorodnych form rekreacji,
- zasobne łowiska czynią teren bardzo atrakcyjnym dla łowiectwa,
- duża zasobność oraz wysoka, jakość wód kredowych, wysoka, jakość wód źródlanych,
- atrakcyjność wód powierzchniowych dla rekreacji, szczególnie zbiornika w Majdanie Sopockim, możliwość wzrostu atrakcyjności poprzez realizację projektowanego zbiornika retencyjnego w Rybnicy i Łosińcu,
- kompleks lasów puszczańskich w zachodniej części gminy i możliwość zwiększenia lesistości w części wschodniej poprzez zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo sprawia, że obszary te są bardzo atrakcyjne dla turystyki, rekreacji, łowiectwa, itp.

17. ZAGROŻENIA I KONFLIKTY.

- nielegalna eksploatacja kopalin powodująca dewastację krajobrazu i złóż surowcowych.
- zabudowa dolin osłabiająca ich funkcję ekologiczne (korytarze ekologiczne, ostoje zwierzyny wodno-błotnej, głównie ptaków) i klimatyczne (uniemożliwiająca system pionowej i poziomej wymiany powietrza)
- duże zagrożenie, jakości wód podziemnych kredowych ze względu na brak izolacyjnej pokrywy czwartorzędowej na wierzchowinach Roztocza oraz łączność hydrauliczną poziomu kredowego i czwartorzędowego w obrębie dolin rzecznych. Szczególnie

niebezpieczne są rozszczelnione szamba lub zbiorniki paliw ciekłych (benzyna, olej) oraz spływ środków chemicznych pól.

- lokalizowanie zabudowy letniskowej na terenach, poza istniejącymi jednostkami osadniczymi, nieposiadających infrastruktury (ujęcie wody zbiornik bezodpływowy na nieczystości itp.), stwarza zagrożenie, dla jakości poszczególnych elementów środowiska, zwłaszcza wód oraz dla struktury ekologicznej gminy.
- słaba, jakość gleb, duże zagrożenie erozją w części roztoczańskiej gminy,
- duża penetracja lasów prze turystów może stanowić zagrożenie dla ostoi bardzo rzadkich zwierząt np. głuszca - ruch turystyczny powinien odbywać się po wyznaczonych szlakach turystycznych oraz ścieżkach dydaktycznych
- konieczność zapewnienia swobodnego spływu wysokich wód w rzekach powoduje konieczność usuwania drzew i zakrzewień koryt do wysokości wody brzegowej, co powoduje naruszenie walorów krajobrazowych i przyrodniczych dolin rzecznych, zwłaszcza Tanwi,
- zakaz eksploatacji kopalin na terenie parków krajobrazowych - nie może być eksploatowane złoże wapieni trzeciorzędowych Oseredek-Nowiny.

18. UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

18.1 PRZYRODNICZE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY.

Przyrodnicze czynniki kształtujące możliwości rozwoju gminy stanowią:

- zakres prawnej ochrony środowiska,
- zasoby i walory środowiska oraz warunki fizjograficzne,
- istniejące przeobrażenia i procesy degradacji środowiska.

18.1.1 Uwarunkowania wynikające ochrony środowiska.

Władze publiczne, w tym władze samorządowe gminy, mają konstytucyjny obowiązek prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom, ochrony środowiska i wspierania działań obywateli na rzec ochrony i poprawy stanu środowiska.

Rozwój społeczno-gospodarczy gminy zgodnie przepisami ustawy Prawo ochrony środowiska powinien uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju oraz cele i priorytety ekologiczne, działania proekologiczne, mechanizmy prawno-ekonomiczne określone w polityce ekologicznej państwa oraz wojewódzkich i powiatowych programach ochrony środowiska. Prze rozwój zrównoważony rozumie się taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia jak i przyszłych pokoleń. Szczegółowe uwarunkowania zawarte są w ustawach ekologicznych i mają one charakter obowiązków wynikających wprost przepisów prawa, zakazów, nakazów lub ograniczeń.

Do najistotniejszych dla planowania rozwoju społeczno-gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego gminy należy obowiązek ochrony zasobów przyrody (dziko występujących roślin i zwierząt, siedlisk przyrodniczych, przyrody nieożywionej

i krajobrazu), utrzymania procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, ciągłości istnienia gatunków roślin lub zwierząt wraz siedliskami, różnorodności biologicznej oraz cennych obszarów i obiektów przyrodniczych poddanych ochronie szczególnej. W obszarze gminy Susiec znajdują się następujące obszary i obiekty chronione oraz projektowane do objęcia ochroną prawną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody;

- **Obszary i obiekty chronione.**

Obszary Natura 2000

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 – PLB060008 Puszcza Solska o pow. 74 818,9 ha wyznaczony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. W sprawie obszarów specjalnej położony w strefie kontaktu Roztocza i Kotliny Sandomierskiej z przełomami rzek spływających z Roztocza, z siedliskami borowymi: od boru suchego i świeżego do bagiennego. Zachodni i południowo-zachodni obszar gminy Susiec o pow. 8.544,3 ha znajduje się w jego granicach. Podstawę kwalifikacji obszaru stanowiły następujące gatunki ptaków; bączek, bąk, bielik, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, bocian czarny, cietrzew, derkacz, dzięcioł czarny, dzięcioł zielonosiwy, gadożer, gąsiorek, głuszec, jarząbek, jarzębatka, kropiatka, lelek, muchołówka mała, orlik krzykliwy, ortolan, podróżniczek, puchacz, puszczyk uralski, świergotek polny, trzmielojad, włochatka, zimorodek i żuraw. Obowiązuje ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonym stanie. Ponadto, zgodnie z art. 33. 1. ustawy o ochronie przyrody zabrania się w w/w obszarze podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 –PLB060012 Roztocze wyznaczony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007r zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 / Dz.U. z 2007 r. nr 179 poz.1275/ obejmuje w granicach gminy Susiec o pow. 10.320,8 ha (północno-wschodnia i wschodnia część gminy). Jest to rozległy obszar w granicach dwóch województw: lubelskiego i podkarpackiego /103503,3ha/ obejmujący Lasy Zwierzyniecko-Kosobudzkie oraz całe Roztocze Środkowe i Południowe. Spośród ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG występują: bąk, bączek, czapla biała, bocian czarny, bocian biały, podgorzałka, trzmielojad, kania czarna, bielik, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy, orzełek włochaty, sokół wędrowny, jarząbek, głuszec, kropiatka, zielonka, derkacz, żuraw, rybitwa rzeczna, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, puchacz, puszczyk uralski, zimorodek, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł białogrzbiety, lerka, świergotek polny, podróżniczek, jarzębata, muchołówka mała, muchołówka białoszyja, gąsiorek, ortolan, dzięcioł białoszyi. Obowiązuje ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonym stanie. Ponadto, zgodnie z art. 33. 1. ustawy o ochronie przyrody zabrania się w w/w obszarze podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi

działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Obszar ważny dla Wspólnoty Uroczyska Puszczy Solskiej (projektowane powiększenie) w strefie kontaktu Roztocza i Kotliny Sandomierskiej z przełomami rzek spływających z Roztocza. Obejmuje zachodni i południowo-zachodni obszar gminy. Ostoja stanowi znaczącą część jednego z największych kompleksów leśnych w Polsce. Do siedlisk priorytetowych zaliczane są wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi; naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne; górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płaty bogate florystycznie); zmienno wilgotne łąki trzęślicowe (Molinion), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris); torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe); torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji; torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum); bory i lasy bagienne (Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis, Vaccinio uliginosi-Pinetum, Pino mugo-Sphagnetum, Sphagno girgensohnii-Piceetum i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne); łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, olsy źródliskowe); wyżynny jodłowy bór mieszany (Abietetum polonicum), sosnowy bór chrobotkowy (Cladonio-Pinetum i chrobotkowa postać Peucedano-Pinetum). W 2009 został sporządzony projekt powiększenia w/w obszaru do pow. 70780 ha. Dodatkowo weszły następujące siedliska: starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion, nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników Ranunculion fluitantis; ziołorośla górskie (Adenostylion alliariae) i ziołorośla nadrzeczne (Convolvuletalia sepium); obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku Rhynchosporion; żyzne buczyny (Dentario glandulosae-Fagenion, Galio odorati-Fagenion).

Obowiązuje ochrona siedlisk w niepogorszonym stanie. Ponadto, zgodnie z art. 33. 1. ustawy o ochronie przyrody zabrania się w w/w obszarze:

- podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:
- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Parki Krajobrazowe

Południowo-zachodnia część gminy leży w obrębie Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej natomiast północno-wschodnie krańce w obszarze Krasnobrodzkiego Parku

Krajobrazowego. Parki nie posiadają opracowanych planów ochrony. W przypadku ich opracowania ustalenia zawarte w planach ochrony będą wiążące dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, a organ gminy będzie zobowiązany do dokonania zmian w obowiązującym planie miejscowym, w terminie jednego roku od dnia wejście w życie aktu ustanawiającego plan ochrony (1rt.13a ustawy o ochronie przyrody).

Otuliny parków krajobrazowych nie są obszarami chronionymi w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody i na ich terenie nie wprowadzono specjalnych zakazów w korzystaniu przestrzeni i środowiska przyrodniczego. Zgodnie przepisami ustawy o ochronie przyrody otulina jest strefą ochronną wyznaczoną indywidualnie dla określonej formy ochrony przyrody zabezpieczająca ją przed zagrożeniami zewnętrznymi. Na terenie otulin nie mogą być podejmowane działania negatywnie wpływające na ekosystemy parków krajobrazowych np. zmieniające stosunki wodne, zanieczyszczające wody powierzchniowe lub podziemne, emitujące hałas powyżej dopuszczalnych norm itp. Zakres oddziaływania oceniany będzie na podstawie ocen oddziaływania na środowisko na etapie opracowywania zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz wydawania decyzji (np. ustalających warunki i zabudowy i zagospodarowania terenu, koncesji na eksploatację kopalin, pozwoleń wodno prawnych itd.). Plany ochrony parków krajobrazowych nie będą obejmować ich otulin.

Krasnobrodzki Park Krajobrazowy

KPK został utworzony rozporządzeniem nr 10 Wojewody Lubelskiego z dnia 14 kwietnia 2005 r. w sprawie Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Lubel.05.83.1685). Na terenie Parku obowiązują zakazy:

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.);
- umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- pozyskiwania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
- budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;

- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno - błotnych;
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
- prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;
- utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;
- organizowania rajdów motorowych i samochodowych;
- używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.

Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej.

PKPS jest Parkiem położonym na obszarze dwóch województw: lubelskiego i podkarpackiego. Został utworzony rozporządzeniem nr 15 Wojewody Lubelskiego z dnia 17 maja 2005 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej (Dz. Urz. Woj. Lubel.05.132.2416. Na terenie Parku obowiązują zakazy:

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.)
- umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- pozyskiwania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
- budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;
- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno - błotnych;
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
- prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;
- utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;
- organizowania rajdów motorowych i samochodowych;
- używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych

Rezerwaty przyrody.

Rezerwat krajobrazowy ścisły "Nad Tanwią

Rezerwat został utworzony zarządzeniem Nr 355 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego dnia 18 lipca 1958 r. /M.P 1958 r. nr 62, poz.355 / w celu zachowania w stanie naturalnym malowniczego i charakterystycznego krajobrazu dolin potoków Tanwi i Jelenia licznymi wodospadami w skalistym korycie potoku oraz lasem mieszanym udziałem jodły na granicy jej naturalnego zasięgu. Obejmuje obszar o pow.41, 33 ha w Nadleśnictwie Józefów Obręb Susiec, na terenie leśnictwa Wapniarka, Rybnica i Borowiec, w gminie Susiec, pow. tomaszowski. W jego skład wchodzą następujące oddziały: 79dfg, 180dfghij, 181abcd, 182abcdf, 183abc, 179dghj, 200b.

Na terenie rezerwatu obowiązują zakazy:

- usuwania drzew i pozyskiwania drewna,
- zbioru ściółki leśnej, pasania zwierząt gospodarskich oraz wykonywania wszelkich czynności gospodarczych,
- polowania, chwytania i zabijania dziko żyjących zwierząt,
- niszczenia lub uszkadzania drzew i innych roślin,
- niszczenia gleby, wydobywania skał, minerałów i kamienia oraz dokonywania zmian w biegu potoków i ukształtowaniu zboczy doliny,
- zanieczyszczania terenu i wód potoków, wzniecanie ognia i zakłócanie ciszy,
- umieszczanie tablic, napisów i innych znaków wyjątkiem tablic i znaków związanych ochroną terenu,
- wznoszenia budowli oraz zakładania lub budowy urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych,
- przebywania na terenie rezerwatu poza miejscami w tym celu wyznaczonymi prze konserwatora przyrody.

Rezerwat posiada opracowany i zatwierdzony plan ochrony do roku 2009. Ustalenia planu ochrony są wiążące dla planu miejscowego i decyzji ustalającej warunki zabudowy i zagospodarowania terenu.

Rezerwat krajobrazowy ścisły/częściowy "Czartowe Pole"

Rezerwat został utworzony zarządzeniem Nr 236 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego dnia 21 lipca 1958 r. /M.P. 1958 r. Nr 63, poz.363, M.P 1964 r. nr 65, poz.386/ w celu zachowania w stanie naturalnym krajobrazu malowniczo ukształtowanego odcinka doliny potoku Sopot w miejscu jego przełomu prze strefę krawędziową Roztocza Środkowego pięknymi wodospadami na ławicach piaskowca trzeciorzędowego. Obejmuje obszar o pow.63, 71 ha Nadleśnictwa Józefów, Obręb Józefów, Leśnictw Karczmiska i Hamernia, w gm. Susiec, pow. tomaszowski i gm. Józefów pow. Biłgorajski. Ochroną ścisłą objęte jest 26, 66 ha, natomiast c ościową 37, 05 ha. Na terenie rezerwatu obowiązują następujące zakazy:

- wycinania drzew i poboru użytków drzewnych /w części objętej ochroną ścisłą/, wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
- zbioru ściółki leśnej, pasania zwierząt gospodarskich oraz wykonywania wszelkich czynności gospodarczych,
- niszczenia gleby, wydobywania skał i minerałów oraz dokonywania zmian w ukształtowaniu zboczy doliny potoku,

- łowienia ryb, polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia gniazd, wybierania jaj i piskląt wszystkich gatunków ptaków,
- niszczenia lub uszkadzania drzew oraz innych roślin,
- zanieczyszczania terenu i wód potoku, wzniecania ognia i zakłócania ciszy,
- umieszczania tablic, napisów i innych znaków wyjątkiem tablic i znaków związanych ochroną terenu,
- wznoszenia budowli oraz zakładania lub budowy urządzeń technicznych,
- przebywania na terenie rezerwatu poza drogami i miejscami w tym celu wyznaczonymi prze konserwatora przyrody.

Rezerwat posiada opracowany i zatwierdzony plan ochrony do roku 2009. Ustalenia planu ochrony są wiążące dla planu miejscowego i decyzji ustalającej warunki zabudowy i zagospodarowania terenu.

Rezerwat torfowiskowy częściowy "Nowiny"

Rezerwat został utworzony Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Leśnych i Leśnictwa dnia 26 listopada 1990 r. W sprawie uznania za rezerwat przyrody /M. P. Nr 48 poz. 366/ w celu zachowanie roślinności wodnej i torfowiskowej śródleśnych bagienek udziałem gatunków chronionych. Obejmuje obszar lasu o powierzchni 3, 80 ha w leśnictwie Hamernia Nadleśnictwa Józefów, położony w gm. Susiec, pow. tomaszowski woj. lubelskie, oznaczony w planie urządzenia gospodarstwa leśnego na lata 1976-1987 jako oddziały 297c, 302b, f, g.

Na obszarze rezerwatu zabrania się:

- wycinania drzew i krzewów oraz pobierania użytków drzewnych, wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
- zmiany stosunków wodnych, która mogłaby naruszyć w sposób istotny warunki ekologiczne,
- stosowania wszelkich środków chemicznych,
- zanieczyszczania wody i terenu, wzniecania ognia oraz zakłócania ciszy,
- niszczenia bądź uszkadzania drzew i innych roślin,
- pozyskiwania ściółki leśnej i wypasu zwierząt gospodarskich,
- zbioru ziół leczniczych i innych roślin lub ich części oraz zbioru nasion i owoców wyjątkiem nasion na potrzeby odnowienia lasu,/niszczenia gleby, pozyskiwania kopalin i torfu,
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia gniazd, wybierania jaj, wybierania piskląt wszystkich gatunków ptaków,
- umieszczania tablic, napisów i innych znaków, wyjątkiem tablic i znaków związanych ochroną rezerwatu,
- wznoszenia budowli oraz zakładania i budowy urządzeń komunikacyjnych i innych
- Urządzeń technicznych,
- przebywania poza miejscami wyznaczonymi
- zakładania obozowisk i biwaków, kąpieli, uprawiania sportów wodnych, pływania
- łodziami i innym sprzętem wodnym.

Rezerwat nie posiada opracowanego planu ochrony. Ograniczenia dla gospodarki przestrzennej wynikające rozporządzeń o uznaniu za rezerwaty oraz planów ochrony dotyczą

przede wszystkim terenów rezerwatów. Terenów sąsiednich dotyczą ograniczenia w zakresie zmiany stosunków wodnych oraz prowadzenia ciągów infrastruktury liniowej.

Pomniki przyrody.

Na terenie gminy istnieje 7 pomników przyrody, w tym 5 to pojedyncze drzewa rodzimych gatunków (buk pospolity, jesion wyniosły oraz 3 lipy drobnolistne). Ochrona drzew pomnikowym polega na zakazie ich niszczenia, wycinania oraz wnoszenia obiektów budowlanych w promieniu 15 m od drzewa. Pomnikami przyrody są również: wodospad o wys. progu 152 cm na 4 km rzeki Jeleń oraz źródlisko rzeki Jeleń w Suścu o pow.0, 08 ha tzw."Morskie Oko" spiętrzone tama młyńską. rozporządzenia o uznaniu za pomniki dwóch ostatnich obiektów wynikają ograniczenia dotyczące gospodarki przestrzennej m.in. w zakresie zmiany stosunków wodnych, wydobywania skał i minerałów oraz zmiany sposobu użytkowania terenu.

Ostoje zwierząt.

Ostoje zwierząt wyznaczane są w planach urządzania gospodarstwa leśnego Nadleśnictwa na podstawie przepisów ustawy o lasach. Ostoje objęte są ustawowym zakazem wstępu i zaliczane tak jak rezerwaty do gospodarstwa specjalnego. W przypadku ostoi gatunku chronionego dodatkowo obowiązują przepisy ustawy o ochronie przyrody dotyczące ochrony gatunkowej zwierząt, w szczególności dot. zasad gospodarowania w strefie rozrodu i regularnego przebywania garbunku.

Na terenie gminy Susiec została wyznaczona jedna duża ostoja głuszca gatunku wpisanego do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt Zagrożonych Wyginięciem Obejmuje ona na terenie Nadleśnictwa Józefów oddziały 104, 114-117, 125-130, 149 Obrębu Józefów oraz oddz.7-13, 31-35, 45-49 Obrębu Susiec. Ponadto ostoja obejmuje oddz.158, 177, 195, 315-316, 321-322, 326-327 w Obrębie Susiec na obszarze sąsiedniej gminy Łukowa. Przepisy ustawy o ochronie przyrody /art.27b ust.3/ zabraniają dokonywania zmian polegających na wycinaniu drzew i krzewów,. prowadzeniu robót melioracyjnych, wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji oraz prowadzenia prac mających wpływ na ochronę miejsc rozrodu i regularnego przebywania, a także zabraniają przebywania ludzi be zgody wojewody.

- **Projektowane obszary i obiekty chronione.**

Pomniki przyrody.

- źródło podzboczowe (290 m n.p.m.), szczelinowo-warstwowe, o wydajności 29,2 l/s w miejscowości Zawadki,
- źródło podzboczowe (275 m n.p.m.), szczelinowo-warstwowe, o wydajności 39,2 L/s w miejscowości Łosiniec,
- źródło podzboczowe (265 m n.p.m.), szczelinowo-warstwowe, o wydajności 126 l/s e miejscowości Świdry,
- źródło podzboczowe (263 m n.p.m.), szczelinowo-warstwowe, o wydajności 43l/s w miejscowości Susiec,
- źródlisko podzboczowe (280 m n.p.m.), szczelinowo-pulsujące, złożone 8 wypływów w niszy o średnicy 7m, o wydajności 72, 6 l/s w miejscowości Majdan Sopocki I,
- źródlisko szczelinowo-pulsujące (270 m n.p.m.), szczelinowo-pulsujące- linia wypływów spod cmentarza na odcinku 100 m, w miejscowości Majdan Sopocki II,
- źródło na północ od wsi Nowiny, w oddz. 291a (5, 12 ha), Leśnictwo Kalina, Obręb Józefów, Nadleśnictwo Józefów,

- źródło na północ od wsi Nowiny, w oddz.279g (3, 15 ha) Leśnictwo Kalina, Obręb Józefów, Nadleśnictwo Józefów,
- źródło rzeki Studzienica, na gruntach wsi Oseredek oddz.87b (1, 70 ha), Leśnictwo Wapniarka, Obręb Susiec, Nadleśnictwo Józefów,
- źródło dolinne na gruntach wsi Oseredek, zasilające Studzienicę, w oddz.92 c 6,07 ha) Leśnictwo Wapniarka, Obręb Susiec, Nadleśnictwo Józefów,
- źródło dolinne na gruntach wsi Oseredek, zasilające Studzienicę w oddz., 93g (3,70 ha), Leśnictwo Wapniarka, Obręb Susiec, Nadleśnictwo Józefów.
- źródło rzeki Niemoczka na gruntach wsi Rybnica, w oddz.244b (0, 96 ha), Leśnictwo Rybnica, Obręb Susiec, Nadleśnictwo Józefów,

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Projektowany zespół przyrodniczo-krajobrazowy p.n. "kościółek" obejmuje wzgórze o tej nazwie położone przy ujściu Jelenia do Tanwi - obszar 18, 81 ha obejmujący oddz.163d, 164 df, 181gjkl leśnictwa Wapniarka, Obręb Susiec Nadleśnictwa Józefów.

Użytki ekologiczne.

Projektowany użytek ekologiczny obejmujący śródleśne oczko wodne porośnięte roślinnością wodną o pow.7,95 ha obejmujące oddz. 280b leśnictwa Karczmiska, Obręb Józefów, Nadleśnictwo Józefów.

Stanowiska dokumentacyjne.

Projektowane stanowiska dokumentacyjne obejmują:

- stary kamieniołom o pow.0, 11 ha w oddz.241m leśnictwa Karczmisko Obręb Józefów Nadleśnictwo Józefów, około 600 m na zachód od zabudowy wsi Hamernia.
- stary kamieniołom o pow.3, 9 ha, długość ściany 240 m, wysokość 20m, wyrobisko wgłębne na Krzyżowej Górze, na gruntach Skarbu Państwa, około 1, 2 km na zachód od wsi Oseredek.

Obowiązek ochrony różnej rangi korytarzy ekologicznych zapewniających możliwość przemieszczania się dziko żyjących zwierząt i roślin i stanowiących powiązania funkcjonalno - przestrzenne z obszarami przyrodniczymi rangi regionalnej, krajowej i europejskiej, znajdującymi się w obszarze gminy Susiec oraz bezpośrednim lub dalszym otoczeniu gminy oraz miejsc rozrodu i regularnego przebywania fauny

- ostoje fauny wodno błotnej (ustawa o ochronie przyrody).:
- leśno -puszczański korytarz ekologiczny rangi krajowej,
- roztoczański leśny korytarz ekologiczny rangi krajowej,
- sieć lokalnych korytarzy ekologicznych łączących korytarze wyższej rangi;
- wodno - torfowiskowe korytarze dolin rzecznych: Tanwi i jej dopływów (Potok Łosiniecki, Jeleń, Studzienica, Sopot),
- leśno - polne korytarz ekologiczny pomiędzy Suścem a Majdanem Sopockim omijający od wschodu wieś Grabowicę.

- **Obowiązek ochrony, utrzymania i racjonalnego zagospodarowania naturalnych zbiorowisk roślinnych** a przede wszystkim lasów, torfowisk, bagien i muraw oraz ochrony naturalnych zbiorników wodnych i źródeł (ustawa o ochronie przyrody, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych). W przypadku gminy Susiec obowiązek dotyczy ochrony zbiorowisk leśnych, zbiorowisk wodno- torfowiskowych oraz łąkowo-torfowiskowych w dolinach rzek.

- **Obowiązek ochrony wód, a w szczególności Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407.** Szczegółowe warunki i sposoby ochrony będą określone w warunkach korzystania wód regionu wodnego oraz w warunkach korzystania wód zlewni ustalanych w drodze rozporządzenia prze dyrektora Regionalnego zarządu gospodarki wodnej. Do czasu wydania rozporządzenia nie powinny być lokalizowane i podejmowane działania negatywnie oddziałujące na ilość i jakość wód podziemnych piętra kredowego (Prawo wodne, Prawo geologiczne i górnicze, ustawa o zasobach strategicznych kraju).
- **Obowiązek ochrony ujęć wód podziemnych w granicach stref ochrony bezpośredniej i pośredniej** (ustawa Prawo wodne, ustawa Prawo geologiczne i górnicze, decyzje wojewody, decyzje starosty/.Ochronie strefowej) teren ochrony bezpośredniej i pośredniej (podlegają ujęcia wód podziemnych kredowych i trzeciorzędowych tj. 26 udokumentowanych studni głębinowych:

-Susiec	-szkoła podstawowa, ujęcie wód trzeciorzędowych, 1 otwór (1964 r.), wydajność eksploatacyjna 9, 8 m3/godz.,
-Majdan Sopocki	-ośrodek zdrowia, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1977) wydajność eksploatacyjna 14 m3/godz.,
-Susiec	-ośrodek zdrowia -ujęcie wód trzeciorzędowych, 1 otwór (1966) wydajność eksploatacyjna 0, 8 m3/godz.,
-Susiec	-baza produkcyjno-handlowa GS "SCh", ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1969 o wydajność eksploatacyjna 27m3) godz.,
-Susiec	-restauracja GS "S Ch", ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1972), wydajność eksploatacyjna 9m3/godz.,
-Grabowica	-wodociąg wiejski, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1975), wydajność eksploatacyjna 30m3/godz.,
- Susiec	-stanica PTTK, wodociąg wiejski, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1984 wydajność 110 m3) godz.
- Susiec	-ośrodek wypoczynkowy PKP, ujęcie wód kredowych, 2 otwory (1985), łączna wydajność eksploatacyjna 50m3/godz.
-.Rybnica	Zakład Usług Socjalnych WZKR, ujęcie wód kredowych, 1 otwór, (1979, 1981), wydajność 18 m3/godz.
-Susiec	-ośrodek kolonijny NBP, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1979) wydajność 15m3/godz.
-Łasochy	-wodociąg wiejski, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1980), wydajność 9m3/godz.
-Łuszczac	-wodociąg wiejski ujęcie wód kredowych, wodociąg wiejski, 2 otwory (1982), wydajność 6, 0 m3/godz.
-Paary	-Punkt Skupu Mleka, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1985), wydajność 6m3/godz.,
-Susiec	-Punkt Skupu Mleka, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1985), wydajność 4, 7 m3/godz.,
-Ciotusza Stara	-Punkt Skupu Mleka, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1986), wydajność 4, 0m3/godz.,
-Kunki	-Punkt Skupu Mleka, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1986), wydajność 3, 1 m3/godz.,

-Majdan Sopocki	-pole namiotowe ZHP, ujęcie wód trzeciorzędowych, 1 otwór (1986), wydajność 3, 0m3/godz.,
-Rebizanty	-ośrodek wypoczynkowy WOW, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1988), wydajność 29m3/godz.,
-Susiec	-ośrodek wypoczynkowy Kbk ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1988), wydajność 4, 5 m3/godz.,
-Rybnica	-ośrodek kolonijno-wypoczynkowy RDP, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1988), wydajność 4, 5m3/godz.,
-Maziły	-stacja PKP, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1988), wydajność 5, 0m3/godz.,
-Majdan Sopocki	-wiertnia "Narol", ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1990), wydajność 16, 0 m3/godz.,
-Susiec	-ZUiPM (E. Gielniak), ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1993), wydajność 6, 0m3/godz.,
-Łosiniec	-szkoła podstawowa, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1993), wydajność 6, 5 m3/godz.,
-Kunki	-ubojnia (W. Hałasa), ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1993), wydajność 6, 0m3/godz.,
-Łosiniec	-wodociąg wiejski, ujęcie wód kredowych, 1 otwór (1995), wydajność 50m3/godz.

Zasięg stref ochrony bezpośredniej został ustalony ustalany w pozwoleniach wodno prawnych wydawanych do 1998 r. włącznie prze Wojewodę, natomiast w latach 199-2002 prze starostów powiatów na pobór wód ze studni i nie przekracza 10m /mieści się w granicach ogrodzenia ujęcia/. Strefy ochrony pośredniej nie były wyznaczane.

- **Obowiązek ochrony złóż kopalin** polegający na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz uwzględnieniem obecnych i przyszłych potrzeb eksploatacji. Na terenie gminy Susiec znajdują się następujące udokumentowane złoża surowców naturalnych.:

- złoże piasków drobnoziarnistych "Zawadki" usytuowane we wschodniej części gminy na gruntach ornych wsi Zawadki, na południe od zachodniej zabudowy po południowej stronie drogi Zawadki- Kunki. Powierzchnia bilansowa wynosi 78,3 ha, zasoby zarejestrowane -2.248,2 tys. ton, (złoże aktualnie eksploatowane).
- złoże piasków "Hamernia -Nowiny" usytuowane w zachodnich granicach gminy na gruntach leśnych wsi Nowiny. Zasoby zarejestrowane -1.362,6 tys. ton (złoże rezerwowe).
- złoże wapieni litotamniowych "Nowiny" usytuowane po NE stronie drogi Oseredek-Nowiny, na SSE skłonie Krzyżowej Góry.Zasoby zarejestrowane 676 tys. ton. Złoże znajduje się w obszarze Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej.

Ponadto znajdują się wydzielone obszary perspektywiczne wstępnie rozpoznane możliwością dokumentowania zasobów i ewentualnej eksploatacji, jeżeli nie koliduje to przepisami ochrony środowiska.:

- obszar perspektywiczny piasków średnio i drobnoziarnistych "Wólka Husińska" Usytuowany na gruntach wsi Podrusów i Ciotusza Stara, bezpośrednio od strony

północnej graniczy ze zwartą zabudową wsi. Użytkowa miąższości wynosi 6, 0 m, zasoby szacunkowe 1600 tys.m3.

- obszar perspektywiczny piasków średnio i drobnoziarnistych "Nowiny- Hamernia" usytuowane w północno-zachodnich granicach gminy na terenie lasu bezpośrednio graniczy od strony północnej ze zwarta zabudową wsi Nowiny, po zachodniej stronie kolei PKP odcinek Susiec – Nowiny - Józefów. Powierzchnia perspektywiczna wynosi 1800 tys.m2, miąższość użytkowa serii surowcowej 6m**, (**zasoby szacunkowe 10800m3), w tym złoże udokumentowane „Hamernia Nowiny" o zasobach zarejestrowanych - 1.362,6 Tys. ton (złoże rezerwowe).
- obszar perspektywiczny wapieni litotamniowych, detrytycznych, piaszczystych i piaskowców „Nowiny" usytuowany w środkowo-północnej części gminy, na gruntach wsi Nowiny i Oseredek Perspektywiczna powierzchnia złożowa wynosi 2300 tys.m2, a użytkowa miąższość serii surowcowej -30 m. Zasoby szacunkowe wynoszą 69000 **tys**.m3**.,** w tym udokumentowane złoże wapieni litotamniowych "Nowiny" usytuowane po NE stronie drogi Oseredek-Nowiny, na SSE skłonie Krzyżowej Góry. Zasoby zarejestrowane 676 tys. ton. Obecnie nieeksploatowane. Złoże położone jest w obrębie Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej i objęte zakazem eksploatacji.
- złoża udokumentowane i obszary perspektywiczne powinny być wyłączone zabudowy kubaturowej i objęte nadzorem geologicznym (starostwo) w zakresie wyeliminowania eksploatacji pozakoncesyjnej (Prawo geologiczne i górnicze).

▪ **Obowiązek ochrony gruntów rolnych klas I-IV i V-VI pochodzenia**

organicznego oraz gruntów leśnych polegający na ograniczeniu przeznaczania ich na cele nierolnicze i nieleśne, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji, przywracaniu wartości użytkowej (ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych). W obszarze gminy Susiec do gruntów chronionych zalicza się 66, 5% użytków rolnych, w tym 72, 4 % gruntów ornych, 14, 0% użytków zielonych (III-IV klasa bonitacyjna oraz grunty organiczne- mułowo-bagienne) oraz 100 % lasów.

▪ **Obowiązek ochrony lasów polegający na trwałym utrzymywaniu lasów**

i zapewnieniu ciągłości ich użytkowania (ustawa o lasach, ustawa o zasobach strategicznych kraju, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych). Oznacza to graniczone możliwości przeznaczania lasów na inne cele (zgoda Ministra Środowiska w przypadku lasów stanowiących własność Państwa oraz Wojewody w Przypadku pozostałych lasów). Lasy stanowią 55, 6 % powierzchni gminy i koncentrują się w południowo-zachodniej części gminy (lasy Puszczy Solskiej i strefy Krawędziowej Roztocza Środkowego). Lasy roztoczańskie wierzchowinowe i dolinne są silnie rozczłonkowane i izolowane prze grunty orne.

▪ **Obowiązek organizacji gospodarki odpadami komunalnymi** na terenie gminy

wyznaczenie miejsc składowania odpadów (ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminie). Na terenie gminy funkcjonuje składowisko w Grabowicy, zlokalizowane poza obszarami chronionymi, jednakże może stanowić zagrożenie dla wód GZWP Nr 407 ze względu na lokalizację na wychodni wodonośca na powierzchnię. Utwory kredowe przykryte są jedynie cienką warstwą gleby. Składowisko posiada uszczelnione dno brak jednak systemu monitoringu jego wpływu na wody podziemne (piezometry). W perspektywie zachodzi potrzeba wyznaczania nowego składowiska w obszarze kilkumetrowym, a nawet

kilkunastometrowym nadkładem utworów czwartorzędowych, pozbawionym wód gruntowych lub wodami na głębokości poniżej 2,5 m, poza dolinami rzecznymi. Ze względu na wysoką rangę walorów przyrodniczych gminy najkorzystniejszym rozwiązaniem byłoby korzystanie ze składowiska poza terenem gminy (składowisko obsługujące kilka gmin).

- **Obowiązek zabezpieczenia zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków** -ustalenie kierunków rozwoju sieci wodno- kanalizacyjnej (ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, Prawo ochrony środowiska). Obecnie gmina posiada wodociągi grupowe, brak jednak kanalizacji. Kanalizacja jest podstawowym warunkiem ochrony wód kredowych i trzeciorzędowych, ponieważ większość jednostek osadniczych znajduje się na wychodniach kredowych, w obszarach gdzie zanieczyszczenia antropogeniczne infiltrują wodami opadowymi bezpośrednio do wodonośca.
- **Zakaz wprowadzania ścieków do poziomów wodonośnych wód podziemnych, do** wód stojących i do ziemi, jeżeli miąższość warstwy gruntu nad zwierciadłem wód podziemnych nie stanowi zabezpieczenia tych wód przed zanieczyszczeniem (Prawo wodne). W obszarze gminy Susiec oznacza to zakaz wprowadzania ścieków do ziemi w obszarach wychodni kredowych (wodonosiec) (Grabowica, Róża, Wioska, Łuszczacz, Nowinki, Łasochy, Kol. Łosiniec, Kol. Świdy, Kocudza) oraz do zbiornika wodnego w Majdanie Sopockim. Rolnicze użytkowanie ścieków wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego.
- **Zakaz lokalizowania na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, gromadzenia ścieków i składowania odpadów (Prawo wodne).**

Do obszarów zagrożonych powodzią należą terasy zalewowe rzek.

18.2 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ILOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW I WALORÓW ŚRODOWISKA ORAZ WARUNKÓW FIZJOGRAFICZNYCH.

Zasoby przyrodnicze oraz warunki fizjograficzne stwarzają możliwości rozwoju gminy, a także ograniczenia różnych funkcji wynikające rangi walorów przyrodniczych i krajobrazowych lub statusu prawnego zasobów przyrody.

18.2.1 Rolnicza przestrzeń produkcyjna.

Użytki rolne stanowią jedynie 41, 0 % powierzchni gminy Susiec, w tym grunty orne 36,9 %. Pomimo niewielkiego udziału użytków rolnych w powierzchni gminy ogółem oraz słabych gleb rolnicza przestrzeń produkcyjna stanowi istotny zasób przyrodniczy gminy. Gleby klas chronionych (III-IV i V-VI – organiczne) obejmują 72, 4 % gruntów ornych i 14 % użytków zielonych. Tj. 66, 5 % powierzchni użytków rolnych gminy. Według oceny IUNG Puławy wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Susiec wynosi 60, 3 pkt. w 100 pkt. skali ocen, co stawia gminę w grupie gmin Zamojszczyzny najniższymi wartościami rolniczej przestrzeni produkcyjnej (Potok Górny 59, 5 pkt., Biłgoraj 54, 3 pkt., Tereszpol-52, 9 pkt.48 miejsce wśród gmin byłego woj. zamojskiego). Część gruntów ornych w północno- wschodniej części gminy jest w słabym i umiarkowanym stopniu podatna na erozję i wymaga podjęcia działań przeciwerozyjnych (okolice Grabowicy, Paary, Kol. Świdy, Maziły, Wólka Łosiniecka, okolice Ciotuszy Nowej i Starej oraz Róży). Niska, jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej i niewielki udział gruntów rolnych w powierzchni gminy

powierzchni gminy nie stwarzają warunków do rozwoju rolniczego gminy.

18.2.2 Zasoby wodne

Zasoby wód podziemnych w obszarze gminy posiadają potencjalnie wysokie wartości, umożliwiające rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego wymagającego wód wysokiej, jakości. Walory faktyczne wód kredowych są lokalnie obniżone w wyniku oddziaływań antropogenicznych. Zasobność wód podziemnych piętra kredowego jest wysoka, na przeważającym obszarze gminy występują rejony o wydajności 30-50m3 /h., Zdarzają się ujęcia o wydajności powyżej 100 m3/godz. Duże zasoby wód podziemnych występują w strefach największych spękań tektonicznych, których przebieg pokrywa się przeważnie układem dolin rzecznych. Wody podziemne piętra kredowego charakteryzują się wysoką, jakością (klasa Ib. -wody wysokiej, jakości odpowiadające wodom do celów pitnych i gospodarczych). Główne piętro wodonośne znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Niecka Lubelska (Zamość-Chełm), który uwagi na budowę hydrogeologiczną i słabą izolację od powierzchni jest podatny na infiltrację zanieczyszczeń antropogenicznych wodami opadowymi. Obowiązek ochrony wód podziemnych w/w zbiornika wiąże się ograniczeniami rozwoju społeczno-gospodarczego w gminie Susiec - eliminacja inwestycji mogących znacząco oddziaływać na ilość i jakość wód podziemnych, zwłaszcza w obszarach wierzchowinowych, gdzie wodonosiec wychodzi na powierzchnię i zanieczyszczenia wodami opadowymi przenikają bezpośrednio do wód kredowych oraz obowiązkiem skanalizowania obszarów najbardziej wrażliwych na infiltrację zanieczyszczeń antropogenicznych. Źródłem zanieczyszczenia wód kredowych może też być składowisko odpadów w Grabowicy, zlokalizowane na wychodni kredowej. Wprawdzie dno jest uszczelnione, jednakże wadliwa eksploatacja może stwarzać zagrożenia. Brak jest również piezometrów umożliwiających monitoring. Zagrożeniem, jakości wód mogą być również rozszczelnione i przelewające się szamba. Wody powierzchniowe są zanieczyszczone spływami ścieków bytowych wiejskich terenów osadniczych, które są, zwodociągowane, ale nieskanalizowane oraz spływami nadmiaru nawozów i środków chemicznej ochrony roślin terenów rolniczych, co może ograniczać ich wykorzystanie rekreacyjne. Wody rzek w obszarze gminy Susiec nie są monitorowane, poniżej Borowca Tanew prowadzi wody nieobjęte normą. Stan wód w Tanwi i dopływach ulega niewielkim wahaniom w skali roku i w wieloleciu w zależności od wielkości zasilania atmosferycznego ze względu na znaczny udział zasilania wodami podziemnymi – w 60-70%. Małe wahania stanów wód powierzchniowych stwarzają możliwości ich gospodarczego wykorzystywania do zasilanie stawów rybackich i zbiorników rekreacyjnych. Możliwości gospodarczego wykorzystania dolin rzecznych są ograniczone ze względu na funkcje ekologiczne oraz zagrożenie powodziowe w obszarze teras zalewowych -zakaz lokalizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, gromadzenia ścieków i składowania odpadów.

18.2.3 Zasoby leśne.

Lasy zajmują 55,6% powierzchni gminy i są jej podstawowym zasobem przyrodniczym, determinującym możliwości rozwoju gospodarczego. Wyższą lesistość wśród gmin Zamojszczyzny mają jedynie gminy: Tereszpol 73,5 %,. Zwierzyniec -70, 6% i Biłgoraj 61,1 %. Lasy pełnią oprócz funkcji gospodarczej istotną rolę ekologiczną - glebochronną,

wodochronną, krajobrazową i klimatotwórcze (oczyszczają powietrze zużywając dwutlenek węgla i wydzielając tlen w procesie fotosyntezy, oraz łagodzą wahania termiczne i stabilizują stosunki wodne). Są ponadto ostoją flory i fauny leśnej. Zróżnicowanie siedliskowe, zbiorowiskowe i drzewostanowe lasów, odmienny charakter przyrodniczy i krajobrazowy lasów Puszczy Solskiej oraz lasów roztoczańskich, wysoka bioróżnorodność, walory mikroklimatyczne, zasobność łowisk stwarzają możliwość dodatkowego wykorzystania lasów do różnorodnych celów rekreacyjnych.

18.2.4 Zasoby surowców naturalnych.

Do podstawowych zasobów naturalnych na terenie gminy Susiec należą wapienie i piaskowce trzeciorzędowe zaliczane do kopalin podstawowych, nadające się do wykorzystania gospodarczego, jako kamień łamany budowlany, drogowy i kruszywo łamane. Eksploatacja jest jednak niemożliwa ze względu na istniejące uwarunkowania prawne. Ponadto występują kopaliny pospolite tj. piaski drobno- i średnioziarniste. Piaski eoliczne mogą być wykorzystywane do celów budowlanych, drogowych, do budów technicznych, do produkcji cegły wapienno-piaskowej i betonów komórkowych. Piaski rzeczne do celów budowlanych i drogowych, natomiast piaski deluwialne wyłącznie do podrzędnych celów gospodarczych. Mogą być eksploatowane poza obszarami parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, po uzyskaniu koncesji na eksploatację, pod warunkiem rekultywacji terenu po zakończeniu eksploatacji.

18.2.5 Walory turystyczne.

Walory turystyczne gminy Susiec są sumą walorów przyrody żywej i nieożywionej, atrakcyjności krajobrazowo-kulturowej (Roztocze jest regionem i rangi turystycznej w skali kraju) oraz zagospodarowania turystycznego. O atrakcyjności turystycznej decydują rozległe lasy, w tym o charakterze puszczańskim, wysoka bioróżnorodność, korzystny mikroklimat, atrakcyjność geologiczna, tektoniczna, krajobrazowa i przyrodnicza strefy krawędziowej Roztocza Środkowego, przełomy Tanwi i Spotu prze strefę krawędziową, górski charakter rzek spływających Roztocza, liczne źródliska o wybitnych walorach hydrologicznych i krajobrazowych, zabytki kultury, tradycje i obrzędy ludowe, bogata baza turystyczna w postaci ośrodków wczasowych, kolonijnych, gospodarstw agroturystycznych, zbiornik rekreacyjny, liczne szlaki turystyki pieszej i rowerowej itp. Atrakcyjność przyrodniczo-krajobrazową gminy potęguje sąsiedztwo rozległych terenów Roztocza Środkowego i Południowego oraz Równiny Biłgorajskiej porośniętej lasami puszczańskimi, o walorach rangi europejskiej. Centralne położenie gminy daje jej uprzywilejowana pozycję w zakresie możliwości organizowania rekreacyjnego i krajoznawczego korzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Funkcja turystyczna powinna być równorzędną funkcją rolniczą. Rodzaj i ranga walorów uzasadnia rozwój różnych form turystyki kwalifikowanej, krajoznawczej, agroturystyki i organizacji wypoczynku weekendowego.

Ilość i jakość niektórych zasobów przyrodniczych może stwarzać szansę ukierunkowanego rozwoju społeczno-gospodarczego lub ograniczać możliwości rozwojowe. Do zasobów stwarzających możliwości rozwoju należą:

- wysoka, jakość walorów turystycznych będących pochodną bogactwa ilościowego i jakościowe zasobów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, rozbudowanej bazy

turystycznej oraz centralne położenie gminy w obszarach wysokiej rangi turystycznej (Roztocze, Puszcza Solska) stwarzająca możliwość aktywizacji gospodarczej poprze rozwój różnorodnych form turystyki i rekreacji.

- wysoka, jakość i stosunkowo duża zasobność wód podziemnych piętra kredowego stwarzająca możliwość rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego.
- Niska, jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, mały udział użytków rolnych w powierzchni gminy, niskie klasy bonitacyjne gleb i niskiej, jakości kompleksy rolniczej przydatności gleb nie stwarzają możliwości intensyfikacji produkcji rolniczej. Rolnictwo powinno funkcjonować w dużej mierze na potrzeby ruchu turystycznego, w tym agroturystyki, która powinna być funkcją uzupełniającą podstawową funkcję produkcyjną znacznej liczby gospodarstw.

18.3 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ISTNIEJĄCYCH PRZEOBRAŻEŃ I PROCESÓW DEGRADACJI ŚRODOWISKA.

- przeobrażenia i procesy degradacji środowiska związane są zarówno czynnikami naturalnymi, wynikającymi funkcjonowania przyrody jak i czynnikami antropogenicznymi. Należą do nich:
- erozja gleb na północno-wschodnich terenach gminy.
- drobno obszarowa eksploatacja surowców naturalnych pominięciem trybu koncesyjnego powodująca degradację gruntów rolnych lub leśnych, a także często niszczenie surowca ze złoża.
- składowanie odpadów w miejscach do tego niewyznaczonych i nieurządzonych, głównie w lasach i w wyrobiskach w obszarze złóż surowców naturalnych (infiltracja odcieków do wód podziemnych, niszczenie gleb).
- odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków bytowych do ziemi lub do wód w obszarach osadnictwa wiejskiego wyposażonych w sieć wodociągową a, nieposiadających kanalizacji lub gromadzenie ich w rozszczelnionych zbiornikach.
- składowanie obornika na niezabezpieczonym podłożu oraz pryzmowanie kiszonek,
- spływy nadmiaru nawozów i środków chemicznej ochrony roślin do wód powierzchniowych degradujące środowisko wodne.
- przypadki odprowadzanie ścieków do studni kopanych po zwodociągowaniu wsi.
- procesy degradacji zasobów środowiska wymuszają działania rekultywacyjne likwidujące skutki przeobrażeń oraz działania profilaktyczne eliminujące negatywny wpływ czynników naturalnych lub antropogenicznych na zasoby.

Rys. 11. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju

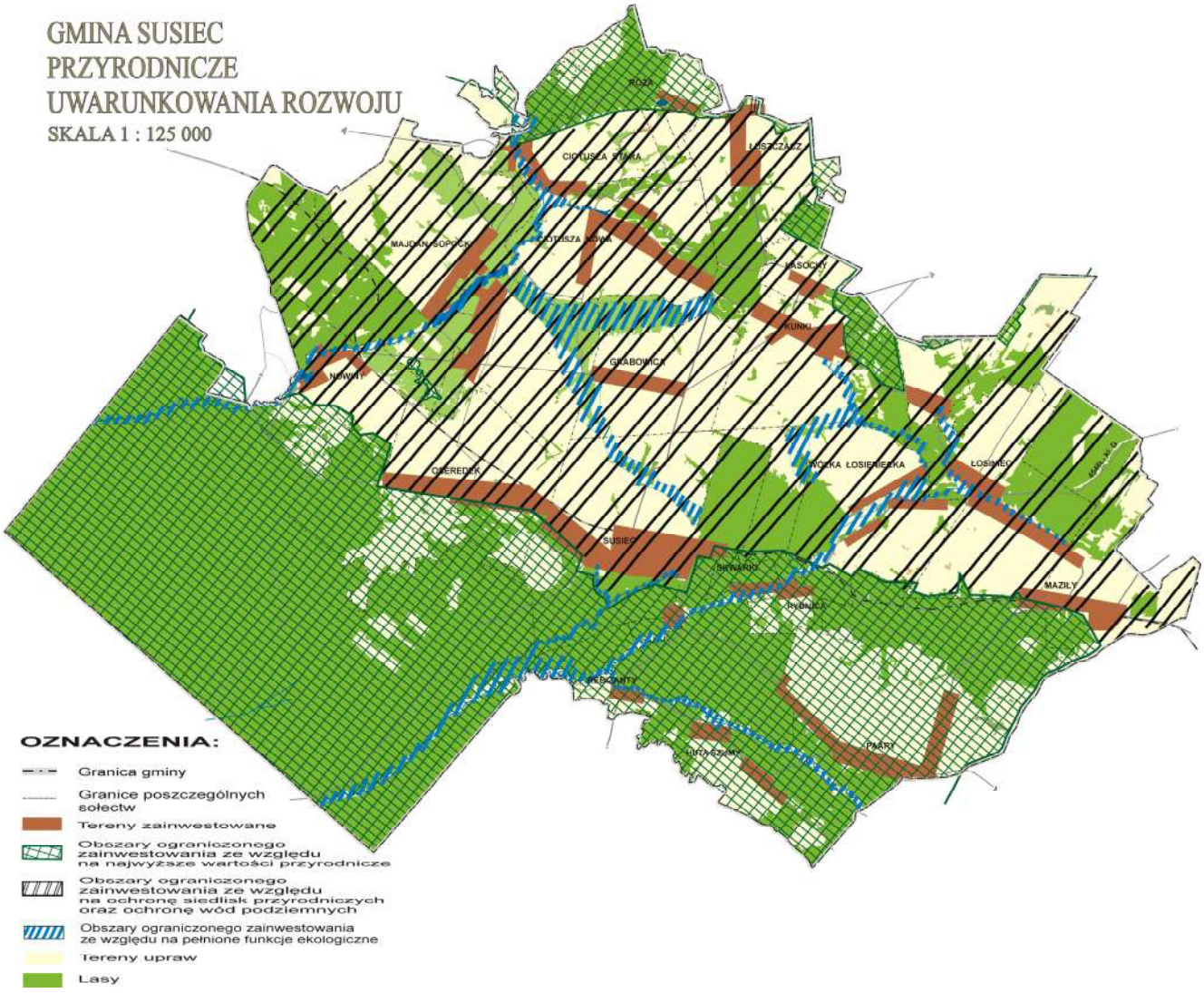

STUDIUM UWARUNKOWAŃ i KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

(Województwo Lubelskie)

Część II

DIAGNOZA ORAZ UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

/ŚRODOWISKO KULTUROWE/

Tomaszów Lubelski 2009

STUDIUM WARTOŚCI KULTUROWYCH

19. DAWNE PRZYNALEŻNOŚCI ADMINISTRACYJNE

Obszar obecnej gminy Susiec w okresie staropolskim I Rzeczpospolitej należał w większości do Ziemi Przemyskiej, jedynie część wschodnia do Województwa Bełskiego. W 1772r., podczas I rozbioru Polski, przedmiotowy obszar gminy włączono do Austrii do Guberni Galicji. W 1809 r. ziemie te zostały przyłączone do Księstwa Warszawskiego, natomiast po 1815r. (Kongres Wiedeński) przyłączone w Królestwie Polskim do zaboru Cesarstwa Rosyjskiego. W roku 1912 utworzono Gubernię Chełmską w skład której weszły ziemie obecnej gminy Susiec. Okres międzywojenny to województwo lubelskie, powiat Tomaszów Lubelski, a po 1975r. województwo zamojskie, gmina Susiec (wcześniej w większości obecnego obszaru stanowiła gminę Majdan Sopocki i częściowo Tomaszów). Po kolejnej reformie systemu administracji w 1999 r. przywrócono województwo lubelskie i gmina Susiec znalazła się w powiecie Tomaszów Lubelski tego województwa.

Przedmiotowe tereny gminy od 1589 do 1946 roku znajdowały się granicach ordynacji zamojskiej, we wschodniej części jako Włość Rogozniańska, w zachodniej jako Starostwo Zamechskie.

Według administracji kościelnej w 1772 r. tereny obecnej gminy wchodziły w skład dekanatu zamojskiego parafii Józefów, w części zachodniej i dekanatu potylickiego parafii Tomaszów, w części wschodniej.

20. HISTORYCZNE UKSZTAŁTOWANIE SIECI DROŻNYCH I OSADNICZYCH

Ukształtowanie terenu wpłynęło na kształtowanie osadnictwa i dróg. W obszarze obecnej gminy Susiec, historyczna sieć drożna jest słabo wykształcona. Podstawową przyczyną jest naturalny krajobraz w postaci gęsto rosnących lasów, z wyspowo pojawiającymi się wsiami. Dodatkową przyczyną mogą być słabe gleby, które są głównie piaszczyste. Spowodowało to, że na terenie gminy nigdy nie utworzyło się miasto czy chociaż małe miasteczko, a jedynie wsie i małe osady.

W końcu XIV w. obszar Puszczy Solskiej, stanowiącej większość obecnej gminy Susiec, otrzymał na własność Iwan Kustra z Krzeszowa. Po wygaśnięciu rodu obszar wrócił w posiadanie królewskie i przeszedł pod rządy starostów. Następnie dobra starostwa zamechskiego przeszły w ręce Pileckich, a w roku 1568 podarowane zostały Stanisławowi Zamoyskiemu, za zasługi wojenne podczas wyprawy pod Radoszkowiczami. Po Stanisławie starostwo przejął jego syn Jan Zamoyski, kanclerz i hetman. W 1589 r. ustanowiono Ordynację Zamojską i cały teren dzisiejszej gminy wszedł w jej skład.

Obcy wpływ na osadnictwo gminy mieli Wołosi, pasterze przybyli z południowych Karpat.

W XV w. lokowana na prawie wołoskim została wieś Łosiniec w dolinie Potoku Łosinieckiego – najstarsza wieś w gminie. Najstarsza wzmianka o wsi i jednocześnie pierwsza wzmianka o działalności gospodarczej na terenie gminy mówi o młynie zbudowanym przez kniazia (wójta) wsi nad rzeką Potok Łosiniecki, która toczyła obfite wody i spowodowała powstanie szeregu młynów aż do Rybnicy wzdłuż jej biegu.

Sieć rzeczna stworzyła możliwości rozwoju dla obszarów gminy. Według inwentarza Ordynacji Zamojskiej z 1591 r. na obszarze dzisiejszej gminy Susiec oprócz dużej ilości młynów wodnych istniały folusze i tartaki wodne.

Kolejne miejscowości na terenie gminy, powstają w czasie trwania Ordynacji Zamojskiej. W 1643 r. Jan „Sobiepan" Zamoyski przenosi huty z Szarej Woli „w lasy zamechskie na uroczysko Susiec zwane". Wiek XVIII to okres rozkwitu dla gminy a w szczególności Sušca, który staje się ośrodkiem przemysłu metalurgicznego i szklarskiego Ordynacji. Ruda darniowa i piaski szklarskie były surowcem dla produkcji żelaza i szkła aż do wyczerpania w roku 1830 (część wsi Susiec nazywa się Skwarki od gorąca – skwaru panującego w hucie). W XVIII w. powstają inne wsie związane z rzeką, jak Nowiny nad szybko płynącą rzeką Sopot z dwoma młynami i foluszem. W okresie trwania Ordynacji Zamojskiej na terenie gminy, w 1876r. powstaje również wieś Łasochy, dzięki uruchomieniu w niej parowej fabryki gontów i posadzek z drzewa jodłowego.

Jedynym typem kształtu wsi dla obszaru gminy Susiec jest łańcuchówka, czyli zwarta zabudowa ciągnąca się po obu stronach drogi. Typ wsi w większości zachował się czytelnie do chwili obecnej.

Tożsamość kulturową gminy kształtowała również spora ilość osiedlonej niegdyś ludności obrządku wschodniego o czym świadczą pozostałości architektury sakralnej.

21. ZASOBY WARTOŚCI

21.1 URBANISTYKA I ARCHITEKTURA REZYDENCJONALNA ORAZ ZIELEŃ I WODA URZĄDZONE

Na terenie gminy Susiec brak jakichkolwiek przykładów zabytków urbanistyki jak i architektury rezydencjonalnej. Spowodowało to naturalne ukształtowanie terenu, będące znacznie zalesione i niesprzyjające rozwojowi dla większych miejscowości jak i lokalizowaniu zespołów pałacowych czy dworskich. W związku z powyższym brak również przykładów zieleni czy wody urządzonej, które najczęściej towarzyszyły w postaci parków obiektom architektury rezydencjonalnej. Znikome ślady parków, praktycznie już nieistniejące, można znaleźć w Ciotuszy Starej i Suścu.

21.2 ARCHITEKTURA SAKRALNA

Na terenie gminy znajdują się trzy kościoły o statusie parafii, które są jednocześnie wpisane do rejestru zabytków.

W Łosińcu znajduje się zespół dawnej cerkwi greko – katolickiej, obecnie kościoła rzymsko – katolickiego (rejestr zabytków nr ZA/303), zlokalizowany nad rozległymi łąkami i lasem od strony południowej, który składa się z cerkwi, obecnie kościoła drewnianego z 1797 r, dzwonnicy drewnianej z pierwszej połowy XIXw. oraz pozostałości cmentarza kościelnego wraz z drzewostanem, figurą i kapliczką. Jest to jeden z cenniejszych zabytków sakralnej architektury drewnianej na terenie województwa. Pierwsza wzmianka o cerkwi unickiej w Łosińcu pochodzi z roku 1797 ale najprawdopodobniej istniała już sto lat wcześniej, była to drewniana świątynia pod wezwaniem św. Michała Archanioła. W roku 1875 zamieniono ją na greko – katolicką, a po odzyskaniu niepodległości przemieniono ją na kościół rzymsko – katolicki pod wezwaniem Opieki św. Józefa i Michała Archanioła. Jest to

jedna z czterech cerkwi bezkopułowych na terenie dawnego województwa zamojskiego. Obok cerkwi znajduje się dzwonnica drewniana typu wieżowego z arkadami w części górnej, przykryta dachem gontowym brodowym.

W Majdanie Sopockim znajduje się również zespół dawnej cerkwi greko – katolickiej, obecnie kościoła rzymsko – katolickiego (rejestr zabytków nr ZA/274), składający się z murowanej cerkwi, obecnie kościoła z 1835 r. p. w. św. Tomasza Apostoła fundacji Zamoyskich, cmentarza przykościelnego oraz kaplic i dzwonnic. Pierwsza wzmianka o cerkwi unickiej pochodzi z 1774r., która w czasie rusyfikacji została zmieniona na greko – katolicką. Od roku 1919 murowany kościół jednonawowy służy parafii katolickiej. Obok zlokalizowana jest murowana z kamienia dzwonnica.

W Suścu znajduje się zespół kościoła rzymsko – katolickiego (rejestr zabytków nr ZA/273), który składa się z murowanego kościoła z lat 1862 – 68 pod wezwaniem św. Jana Nepomucena, dzwonnicy drewnianej z lat 20 – tych XX w., pięciu kaplic drewnianych, domkowych oraz cmentarza kościelnego z drzewostanem i figurą.

Jedynym kościołem poza wymienionymi jest murowany, współczesny kościół w Paarach, pozbawiony walorów architektonicznych.

Architekturę sakralną reprezentują również kapliczki i krzyże przydrożne. Do interesujących, należy drewniana kapliczka w Banachach, drewniana kapliczka domkowa św. Stanisława z pocz. XX w. w Nowej Ciotuszy, kamienna figura Chrystusa Frasobliwego w Suścu oraz kapliczka murowana w Świdach. Współczesne kaplice murowane znajdują się w Grabowicy, Oseredku i Ciotuszy, Suścu, Łasochach i drewniane w Łosińcu i Ciotuszy oraz murowana figura przydrożna w Oseredku. W Suścu znajduje się krzyż kamienny w Suścu drewniane krzyże zlokalizowane są w Łosińcu i Rybnicy.

Architektura sakralna na terenie gminy jest w bardzo dobrym stanie zachowania i nie wymaga poważnej konserwacji. Giną natomiast stare krzyże i nagrobki cmentarne. Zaniedbana jest również część starych fragmentów cmentarzy, wymagających szczególnej uwagi i weryfikacji zabytkowej ze względu na powstające nowe nagrobki.

21.3 ARCHITEKTURA PRZEMYSŁOWA, UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ I INNA

Gmina Susiec, nieposiadająca przykładów architektury rezydencjonalnej, ze względu na walory krajobrazowe i zasoby naturalne, jest bogata w przykłady architektury przemysłowej, użyteczności publicznej i inne.

Ciekawym obiektem, wpisanym do rejestru zabytków, ze względu na wykorzystanie obiektu wojskowego jako budynek użyteczności publicznej jest, zbudowany na zlecenie władz carskich, drewniany budynek strażnicy granicznej w Paarach z 1876r. (rejestr zabytków nr ZA/468), użytkowany później jako szkoła, natomiast obecnie budynek jest przeznaczony pod usługi turystyczno-wypoczynkowo-szkoleniowe.

Czynny, drewniany młyn wodny w Rybnicy z 1938r., wpisany do rejestru zabytków pod nr ZA/472, jest jednym z wielu przykładów architektury przemysłowej, ważnej dla rozwoju gminy i świadczącej o wartościach kulturowych oraz tradycjach gminy. Młyn w Rybnicy jest w dobrym stanie zachowania, posiadający również dobrze zachowane, historyczne i użytkowane wyposażenie.

Innym bardzo ciekawym przykładem tradycji młynarstwa na terenie gminy jest młyn Świdy z 1934r. wpisany do rejestru zabytków pod nr A/516. Obiekt z zewnątrz wymaga

gruntownego remontu, natomiast wnętrze, pomimo 20 – to letniego nieużytkowana, zachowane w bardzo dobrym stanie, wraz z pełnym wyposażeniem w niezbędne urządzenia z początku XX w., głównie sprowadzone z Wilna.

Niestety ostatnie dziesięciolecie przyniosło znaczne spustoszenie wśród zachowanej historycznej tożsamości kulturowej gminy w postaci młynów i związanych z nimi urządzeń gospodarki wodnej (śluzy, stawy). „Znikły" młyny w Łosińcu, Nowej Ciotuszy, Nowinach i Majdanie Sopockim.

Istniejące jeszcze wodne młyny drewniane z początku wieku XX znajdują się w Nowej Ciotuszy i Suścu.

Na terenie obecnej gminy Susiec poza przemysłem związanym z wodą rozwijał się również przemysł drzewny. Przykładami mogą być tartak zinwentaryzowany w roku 1895 w Rybnicy oraz tartaki zinwentaryzowane w roku 1929 w Suścu i Majdanie Sopockim. Inne obiekty przemysłu drzewnego, będącego głównym produktem gminy z racji ogromnego zalesienia, to smolarnia i maziarnia – rok przekazu 1895 – w Maziłach oraz dziegciarnia – rok przekazu 1925 – w Oseredku.

Przemysł tekstylny rozwijający się na terenie obecnej gminy to przede wszystkim sukiennictwo i folusze w Rybnicy i Nowinach oraz tkactwo w Grabowicy. Natomiast przemysł spożywczy reprezentują zachowane do dnia dzisiejszego gorzelnie w Ciotuszy Starej oraz pasieki w Ciotuszy, Suścu i Paarach.

Z licznie występującym zalesieniem gminy wiąże się powstanie ciekawej i licznie reprezentowanej architektury leśniczówek. W Rybnicy zlokalizowane są dwie drewniane leśniczówki z początku XX w. oraz jedna w Hamerni z 1910 r., zbudowana dla potrzeb Ordynacji Zamojskiej.

Innym przykładem zachowanego, budownictwa użyteczności publicznej jest drewniany Magistrat w Rebizantach, przeniesiony z Tomaszowa Lubelskiego z pierwszej połowy XIX w., obecnie Dom Strażaka.

21.4 CMENTARZE

Na terenie gminy Susiec znajduje się dosyć duża liczba cmentarzy. Na południowym krańcu wsi Łosiniec – Kniazie znajduje się nieczynny cmentarz prawosławny, dawniej greko – katolicki, sąsiadujący z cmentarzem rzymsko – katolickim w lesie sosnowym. Cmentarz powstał dla parafii greko - katolickiej w początkach XIX w., od roku 1875 korzystają z niego również prawosławni. Najstarszy zachowany nagrobek z czytelną inskrypcją pochodzi z roku 1859. Na sąsiadującym, czynnym cmentarzu rzymskokatolickim z 1919 r., wyróżniają się mogiły żołnierzy Wojska Polskiego poległych w dniach 15 – 20 IX 1939 r. Na zachodnim krańcu wsi znajduje się ponadto nieczynny cmentarz wojskowy z 1939r. z pochowanymi żołnierzami Wojska Polskiego Armii „Kraków" Grupy Fortecznej „Katowice, poległymi we wrześniu 1929r.

W Majdanie Sopockim znajduje się czynny cmentarz rzymskokatolicki, dawniej prawosławny i greko – katolicki, powstały w pierwszej połowie XIX w. Najstarszy zachowany nagrobek, z czytelną inskrypcją pochodzi z roku 1856.

Na terenie wsi Nowiny Błódek, w lesie, na terenie Puszczy Solskiej, zlokalizowany jest nieczynny cmentarz obozowy związany z obozem zagłady żołnierzy Armii Krajowej,

założony przez NKWD i UB 1 X 1944r. Na symbolicznych mogiłach ziemnych stoi 7 krzyży brzozowych oraz wysoki, dębowy krzyż z inskrypcją „1 X 1944 – 26 III 1945".

We wsi Paary znajduje się nieczynny cmentarz z okresu II wojny światowej.

W miejscowości Susiec położony jest czynny cmentarz rzymskokatolicki w Suścu, założony w 1910 r. dla utworzonej rok wcześniej parafii.

Wszystkie cmentarze gminy są zachowane w stanie dobrym; postuluje się ich ochronę, po zweryfikowaniu historycznym, starych nagrobków, krzyży oraz drzewostanu i funkcji terenu.

21.5 RURALISTYKA I BUDOWNICTWO WIEJSKIE

21.5.1 Układ wsi

Układ przestrzenny gminy jest na ogół zachowany, chociaż duża część zabudowy pochodzi z okresu po 1944 roku.

Dominującym układem wsi występujących na terenie gminy Susiec jest łańcuchówka. Wioski terenu przedmiotowej gminy w większości zakładane były zazwyczaj na karczunkach leśnych z wyznaczeniem dla osadnika jednego długiego pasa gruntu o wielkości jednego łana, można zatem łańcuchówkę nazwać wsią łanową. Najbardziej reprezentacyjne przykłady tego układu to – Grabowica, Susiec, Paary. Inne formy stanowi zabudowa rozluźniona, wpisana niekiedy w łagodne stoki dolin rzecznych lub naturalnie ukształtowane wzgórza i lasy. Spowodowane jest to dość liczną na terenie gminy siecią rzeczną wykorzystaną dla przemysłu – m. in. młyny wodne – np. Ciotusza, oraz bardzo dużym zalesieniem, stąd leśniczówki oddalone od głównych wsi, wpisane w las – np. Rybnica.

21.5.2 Typy siedlisk

Niemal na całym obszarze gminy obowiązuje typ siedlisk bezokólnikowych, to jest z zabudową wolnostojącą wokół podwórza zakreślonego z reguły w prostokąt, zwrócony szczytem do drogi przez wieś, niezależnie czy ustawienie domu mieszkalnego jest kalenicowe czy szczytowe. Oba rozwiązania występują w gminie, z przewagą ustawienia kalenicowego i z przysunięciem domu mieszkalnego do drogi. Należy zauważyć jednocześnie, że w miejscowościach większych jak Susiec, działki są stosunkowo wąskie.

Domy mieszkalne mają różne gabaryty, w wyjątkowych wypadkach łączone z zabudową inwentarską, na którą składa się kilka oddzielnych budynków gospodarczych ustawionych w czworobok wokół podwórza, najczęściej ze stodołą na tylnym krótszym boku działki. Sporadycznie pojawia się również szeregowa zabudowa gospodarcza, ustawiona jeden budynek za drugim na wąskiej działce.

Charakterystyczne dla typowej zagrodowej architektury wiejskiej jest wznoszenie przy skromnych domach mieszkalnych, okazałych, nowszych, murowanych stodół, usytuowanych na tyłach siedlisk.

Coraz częściej, w związku z ekspansją ruchu turystyczno - wypoczynkowego na terenie gminy, występują typy siedlisk tzw. letniskowych, charakteryzujących się lokowaniem przeważnie na niewielkich działkach samotnego domu mieszkalnego. Teren najczęstszego występowania tego typu siedliska to bezpośrednie sąsiedztwo rzek i strumieni. Często powoduje to wygradzanie rzek dla każdej z szeregowo usytuowanych działek, bardzo niekorzystnie wpływając na zachowanie środowiska naturalnego i kulturowego.

Siedliska otaczane są zazwyczaj płotami sztachetowymi, jeszcze z rzadka zastępowanymi przez metalowe.

21.5.3 Budownictwo wiejskie

Na terenie gminy brak charakterystycznego budownictwa wiejskiego. Tradycje budownictwa na omawianym obszarze nigdy nie były bogate pod tym względem. Charakterystyczne przykłady zabudowy występowały bardzo sporadycznie, w pojedynczych egzemplarzach.

Pomimo ogólnej ekspansji budownictwa murowanego, często bezstylowego, wypierającego drewnianą architekturę ludową, na terenie gminy zachowała się jeszcze stosunkowo spora ilość skromnej, niewielko gabarytowej ludowej zabudowy drewnianej, charakteryzującej się zrębowymi narożnikami ścian (niestety coraz częściej okrytych z zewnątrz substandardowymi okleinami) ale pokryte głównie eternitem i papą w miejsce strzech i gontów.

Zabytkowe, drewniane budownictwo wiejskie nie reprezentuje jednego typu ustawienia, w takich samych proporcjach występuje ustawienie kalenicowe i szczytowe do ulicy. Natomiast jeden jest budulec, którym jest drewno. Zachowane obiekty nie stanowią jednorodnej grupy pod względem powstania, ponieważ rozpiętość czasu powstania kształtuje się od przełomu XIX i XX w. do końca lat 30 – tych XX w.

Pierwotnie chaty prawdopodobnie były kryte czterospadowymi strzechami, zastępowanymi w XIX w. naczółkowymi dachami, częściowo zachowanymi na terenie gminy, które z kolei w XX w. wyparły najprostsze dachy dwuspadowe, z pionowym szalunkiem szczytów. Najliczniej zachowane są budynki kalenicowe, na ścianach dłuższych mające po trzy osie. Układy wnętrza są półtoratraktowe lub dwutraktowe. Wejście główne sporadycznie opatrzone jest skromnym ganeczkiem. Niekiedy na domach pojawia się detal, najczęściej ograniczony do zacięcia piętek krokwi, płycinowych okiennic jak na przykładzie domu nauczyciela w Majdanie Sopockim, ozdobnie wycinane deski oszalowania pionowego budynku.

21.6 ARCHEOLOGIA

Obszar gminy Susiec jest słabo rozpoznany pod względem archeologicznym, ze względu na krajobraz naturalny w postaci bardzo dużego zalesienia, niesprzyjającego rozwojowi osadnictwa. Przeprowadzane badania AZP wykazują istnienie 39 stanowisk archeologicznych, znajdujących się w ewidencji zabytków archeologicznych gminy. Na ewidencję stanowisk archeologicznych, będącą w posiadaniu wojewódzkiego konserwatora zabytków składają się stanowiska w: Ciotuszy Starej - 2, Łosińcu - 10, Majdanie Sopockim - 4, Maziłach - 2, Nowinach - 2, Rebizantach - 7, Rybnicy - 2, Suścu - 1, Wólce Łosinieckiej - 7 i Zawadkach - 2.

Najstarsze znalezione ślady osadnictwa ludzkiego z terenu gminy Susiec pochodzą z neolitu – młodszej epoki kamienia z początków IV tys. p.n.e., kiedy na te tereny dotarł wpływ strefy naddunajskiej, w wyniku której dochodzi do wytworzenia się kultury lubelsko – wołyńskiej ceramiki malowanej – pojedyncze stanowisko archeologiczne w Łosińcu (znaleziona miniaturowa siekierka krzemienna). Ludność zamieszkująca ten teren prowadziła osiadły tryb życia budując wielkie domy, uprawiając ziemię i hodując zwierzęta. Okres ten

charakteryzuje się liczną ceramiką, malowaną i zdobioną barwnikami. Pochówki zmarłych odbywały się wedle obrządku szkieletowego, polegającego na chowaniu zmarłych w pozycji skurczonej na prawym lub lewym boku.

Kolejnym etapem rozwoju osadnictwa, odkrytego podczas badań AZP, jest krańcowy okres neolitu – kultura ceramiki sznurowej, pojawiający się wraz z ludnością przybyłą ze wschodu w okresie 2600 – 2500r. p.n.e. – jedno stanowisko w Suścu. Kultura ta charakteryzowała się zdobieniem baniastych amfor i pucharów liniami odciśniętych sznurów. Typowym narzędziem i bronią tej ludności były łódkowate kamienne toporki oraz łuki. Główna gałąź gospodarki rozwijająca się w tym okresie to hodowla bydła i koni, co wiązało się z częstym przemieszczaniem. Koczownicy – pasterze kultury ceramiki sznurowej chowali zmarłych pod kurhanami.

Jeszcze jeden przykład rozwijającego się na terenie gminy neolitu, bez określenia kulturowego, zlokalizowano w Rebizantach.

Epoka kamienia na terenie gminy to również nieokreślone kulturowo stanowiska w Rybnicy i Wólce Łosinieckiej.

Bardzo mały materiał pradziejowy odkryto w związku w występowaniem na tych ziemiach kultury łużyckiej - epoki brązu, z okresu ok. r. 1200 - 400 p.n.e.– jedno stanowisko w Majdanie Sopockim. Poza nim epokę brązu na terenie gminy Susiec reprezentują odkryte stanowiska bez określenia kulturowego w Nowinach, Łosińcu i dwa w Rebizantach. W epoce brązu upowszechniło się wraz z ekspansją ludności basenu Śródziemnomorskiego palenie zmarłych. Rozpowszechnia się również wytop metali. Podstawą utrzymania mieszkańców było rolnictwo, hodowla, zbieractwo i myślistwo.

Wiele stanowisk pradziejowych odkrytych na obszarze obecnej gminy Susiec nie posiada, ze względu na zbyt mały materiał dowodowy, zaklasyfikowania kulturowego, dowodem są stanowiska archeologiczne w: Zawadkach (2), Kunkach (2), Wólce Łosinieckiej (3), Ciotuszy Starej, Majdanie Sopockim, Rebizantach (3).

Wraz z zanikiem osadnictwa epoki brązu od wczesnej epoki żelaza brak znalezionych jakichkolwiek śladów osadnictwa ludzkiego na tych terenach. Pojawia się ono dopiero we wczesnym średniowieczu.

Począwszy od wieku VII n.e. omawiane tereny zostają zasiedlone przez ludność słowiańską. Rozpoczyna się okres stabilizacji osadniczej trwającej do XIII w. znajduje to potwierdzenie w odnalezionych stanowiskach – Wólce Łosinieckiej (2) oraz Łosińcu. Dogodne warunki naturalne, sprzyjały rozwojowi osadnictwa. W osadach występowały zapewne budynki mieszkalne, naziemne o konstrukcji zrębowej lub słupowo – plecionkowej, ziemianki lub półziemianki. Budynkom mieszkalnym towarzyszyły budynki gospodarcze i jamy zasobowe.

Bogaty rozwój osadnictwa na omawianym obszarze w epoce wczesnego średniowiecza obrazuje zespół kopców ziemnych tworzących cmentarzysko kurhanowe, położone na terenie leśnym w Łosińcu, wpisane do rejestru zabytków pod nr **ZAa/76**, liczące około 30 kopców, będących mogiłami pochodzącymi z okresu wczesnego średniowiecza. Stanowisko to jest dobrze zachowanym obiektem dokumentującym dziedzictwo kulturowe gminy. Wedle „Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich" przedmiotowe kopce wzmiankowane są jako cmentarzysko kurhanowe oraz domniemane

grodzisko znane jako „Okopy Szwedzkie” na terenie dóbr Ordynacji Zamojskiej w Wólce Łosinieckiej.

Drugim bardzo bogatym i ciekawym przykładem dziedzictwa kulturowego jest grodzisko, również wpisane do rejestru zabytków pod nr **A/285**, zwane „Kościółek” lub „Zamczyska” i położone w Suścu na części dużego wzniesienia o stromych zboczach a znajdującego się na dnie doliny rzeki Tanew. Zachowała się naturalna fosa i dobrze widoczne wały ziemne tworzące owalny majdan. Datowanie przedmiotowego stanowiska określa się na wczesne średniowiecze i średniowiecze. Badania sondażowe potwierdziły istnienie tu w XII – XIII w. obronnego naturalnie grodu, który zbudowany został na terenie osady datowanej na VIII / IX w. (obecność jam gospodarczych). Przypuszcza się, że gród był schronieniem dla ludności w czasie najazdów nieprzyjaciół. Według legendy został zniszczony przez Tatarów. Opowiadano również legendę, że gród zbudował rycerz Gołdap, który po śmierci córki Tanerwy spalił gród. Sam gród nie jest znany ze źródeł pisanych, natomiast zamek czy też jego ruiny na tajemniczym wzgórzu, według relacji z XIX w., istniały tu jeszcze współcześnie z drewnianym kościółkiem za czasów Konfederacji Tyszowieckiej z 1656. Stwierdzono również zasiedlenie wzgórza w XVII i XVIII w., związane z istnieniem tu klasztoru Bazylianów oraz cmentarza przykościelnego. Na początku XVIII w. osiedlili się tu Bazylianie, zakonnicy obrządku greko – katolickiego, przybyli z Zamościa. Ze względu na zaniedbanie budynków, które popadły ruinę w 1796r. na polecenie biskupa zostały rozebrane, a zakonnicy przenieśli się do Monastyru pod Werechratą. W czasie powstania styczniowego oraz II wojny światowej ukrywali się tu powstańcy i partyzanci, upamiętnia to pomnik i krzyż. Stan zachowania stanowiska dobry, bez groźby zagrożenia, częściowo dzięki lokalizacji na terenie zalesionym i objętym ochroną przyrodniczą jako park krajobrazowy.

Zlokalizowane na terenie gminy stanowiska archeologiczne obfitują również w znaleziska z okresu nowożytnego, reprezentują je miejscowości – Zawadki (2), Kunki (4), Rebizanty (4), Maziły (2), Ciotusza Stara (2), Majdan Sopocki (2), Nowiny, Wólka Łosiniecka (7), Łosiniec (5).

22. WALORYZACJA

22.1 OCENA WALORYZACYJNA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Gmina Susiec nie należy do zasobnych w wartości kulturowe. Spośród różnych grup wartości kulturowych wyróżnić można dobrze zachowaną architekturę sakralną. Najciekawszym jej reprezentantem jest zespół dawnej cerkwi greko – katolickiej, obecnie kościoła rzymsko – katolickiego w Łosińcu, zlokalizowany nad rozległymi łąkami i lasem od strony południowej, który składa się z cerkwi, obecnie kościoła drewnianego z 1797r., dzwonnicy drewnianej z pierwszej połowy XIXw. oraz pozostałości cmentarza kościelnego wraz z drzewostanem, figurą i kapliczką. Kościół to jeden z cenniejszych zabytków sakralnej architektury drewnianej na terenie województwa, ze względu na charakter cerkwi bezkopułowej.

Bardzo charakterystycznym oraz interesującym elementem krajobrazu kulturowego gminy są drewniane młyny wodne, wymagające szczególnej ochrony, ponieważ „znikają” w bardzo szybkim tempie z krajobrazu. Omawiane tereny mają bogatą tożsamość kulturową w postaci tradycji młynarstwa, wymagającą prac badawczych i dokumentacyjnych oraz

rewaloryzacji. Większość młynów zupełnie znikła z krajobrazu lub popada w stan destrukcji. Najciekawszym istniejącym przykładem młyna, jest młyn w Świdach z bardzo dobrze zachowanym zabytkowym wyposażeniem wnętrza.

Wartości ruralistyczne na obszarze gminy reprezentowane są przez bardzo dobrze zachowane układy przestrzenne wsi – łańcuchówka oraz zróżnicowane formy drewnianej zabudowy wiejskiej, pomimo faktu, że duża część zabudowy pochodzi z okresu po roku 1944.

Dość licznie prezentuje się również zabudowa związana z lasami Puszczy Solskiej w postaci leśniczówek o dworkowym charakterze.

Ciekawym obiektem, jedynym takiego rodzaju na terenie dawnego województwa zamojskiego, ze względu na wykorzystanie obiektu wojskowego jako budynek użyteczności publicznej jest, zbudowany na zlecenie władz carskich, drewniany budynek strażnicy granicznej w Paarach z 1876r., użytkowany później jako szkoła. Obecnie budynek jest przeznaczony pod usługi turystyczno-wypoczynkowo-szkoleniowe.

Wśród zabytków archeologicznych wymienić należy cmentarzysko kurhanowe w Łosińcu oraz grodzisko „Kościółek" w Suścu.

22.2 WALORYZACJA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH.

Zdecydowana większość stanowisk pradziejowych, odkrytych na terenie gminy Susiec to niewielkie stanowiska punktowe. Zarejestrowano na nich śladowe ilości zabytków i mają one prawdopodobnie małą wartość konserwatorską. Dwa z nich mają dużą wartość regionalną: cmentarzysko kurhanowe w Łosińcu oraz grodzisko „Kościółek" – „Zamczysko" w Suścu.

Celowe wydaje się objęcie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy ochroną konserwatorską oprócz znanych stanowisk pradziejowych i wczesnośredniowiecznych również średniowieczne i nowożytne, których rola jest często niedoceniana, pomimo badań nowożytnych stanowisk z bardzo ciekawymi, z punktu naukowego, wynikami.

Pod względem archeologicznym gmina nie należy do bogatych, jak wspomniano powyżej wpływ na to ma naturalny krajobraz. Celowe jest podjęcie kroków aby w przypadkach koniecznych inwestycji połączonych z niszczeniem zabytków, dołożyć starań w celu dokładnego zbadania ich przez służby archeologiczne. Postuluje się utworzenie stref ochrony konserwatorskich.

Warunki działalności gospodarczej i inwestycyjnej w obrębie stref ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych.

Zaleca się utworzenie strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych, wpisanych do rejestru zabytków – cmentarzysko 30 kurhanów w Łosińcu i grodzisko „Kościółek" w Suścu – jako strefa „W". W przypadku konieczności prowadzenia inwestycji w obrębie tych stref bezwzględnym warunkiem jest przeprowadzenie badań przed inwestycyjnych na całym terenie. W obszarze tej strefy wszelka działalność inwestycyjna może być prowadzona tylko w wyjątkowych wypadkach i musi być poprzedzona badaniami archeologicznymi. Badania winny objąć cały teren planowanej inwestycji w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Postuluje się również wprowadzenie strefy obserwacji archeologicznej „OW", obejmującej stanowiska pradziejowe i wczesnośredniowieczne. W strefie tej w wypadku konieczności prowadzenia inwestycji, która narusza ziemię poniżej 30 cm, konieczne są

badania przed inwestycyjne, uzgodnione z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W skład tej strefy wejdą pozostałe stanowiska pradziejowe gminy. Działalność inwestycyjna po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków winna być prowadzona pod stałym nadzorem archeologicznym. W przypadku stwierdzenia reliktów archeologicznych prace powinny zostać wstrzymane w celu ich zbadania i zadokumentowania.

Wobec zbyt małego rozpoznania terenu podczas badań powierzchniowych, konieczne jest utworzenie strefy domniemanych stanowisk archeologicznych „OWD", obejmującej miejsca niedostępne lub szczególnie zagrożone zniszczeniem a charakteryzujące się dobrymi warunkami osadniczymi. Przed wykonaniem projektu planu zagospodarowania należy uzgodnić tę strefę z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Wojewódzki Konserwator Zabytków może nie udzielić zgody na lokalizację inwestycji na obszarze zabytkowym, jeżeli przemawiają za tym postanowieniem ważne względy merytoryczne (ochrona, zachowanie unikatowych wartości naukowych zabytków dla przyszłych badań). Natomiast w uzasadnionych przypadkach wkz może odstąpić od wymogu nadzoru archeologicznego.

W tekście projektowanego planu proponuje się wprowadzenie następujących zapisów:

„W stosunku do stref ochrony zabytków archeologicznych (oznaczonych na planszy), zgodnie z ustawą o ochronie dóbr kultury, plan ustala:

- obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich inwestycji w granicach stref konserwatorskich naruszających powierzchnię gruntu poniżej 30 cm oraz zmian w użytkowaniu gruntów,
- roboty ziemne w tych strefach, związane z uzgodnionymi inwestycjami muszą być prowadzone po uprzednim uzyskaniu zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie prac archeologicznych,
- w przypadku natrafienia podczas w/w nadzorów na ślady obiektów archeologicznych prace ziemne należy wstrzymać na czas niezbędny do przeprowadzenia archeologicznych prac wykopaliskowych,
- w/w prace muszą być finansowane zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z 11 stycznia 1994r.,
- wojewódzki konserwator zabytków w uzasadnionych przypadkach zastrzega sobie prawo do nakazania wyprzedzających badań wykopaliskowych lub do odstąpienia od warunku nadzoru archeologicznego",
- obszary stanowisk archeologicznych należy wyłączyć z zabudowy i zalesienia,
- zagospodarowanie (zabudowę) obszarów na których występują stanowiska archeologiczne, należy poprzedzić wykonaniem wyprzedzających badań archeologicznych.

22.3 POWIĄZANIA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNE I WIDOKOWE ORAZ DOMINANTY

Związek funkcjonalno – przestrzenny na terenie gminy najczytelniej prezentuje się w Łosińcu. Widać czytelne usytuowanie zespołu sakralnego, wkomponowanego w naturalny krajobraz oraz bardzo dobrze zachowany typ wsi łańcuchowej. Kościół jak i wieża – dzwonnica stanowią również doskonałą dominantę we wsi. Sylweta wsi, wkomponowana w otaczający krajobraz jest bardzo widoczna, dzięki właściwemu rozplanowaniu i zachowaniu

właściwych proporcji kompozycyjnych. Ukształtowanie przestrzenne innych wsi jak na przykładzie Suśca zatraca nie tylko cechy regionalne ale i kompozycyjne, widokowe z brakiem dominant. Kościół w Suścu, zagubiony wśród zieleni i w środku wsi zatracił swoją rolę w kompozycji układu przestrzennego i w walorach widokowych wsi. Dominanty krajobrazowe tworzą młyny w Świdach i Ciotuszy, dla powiązania kompozycyjnego w siecią rzeczną. Reasumując skromność istniejących dominant należy podkreślić niesprzyjające ku temu warunki terenowe oraz wyjątkowo gęste zalesienie obszaru gminy.

23. DIAGNOZA

23.1 KOLIZJE

Do kolizji przestrzennych na terenie gminy należy zaliczyć dopuszczenie w licznych miejscowościach zabudowy, której charakter i gabaryty zdecydowanie odbiegają od lokalnych typów. Głównie ma to miejsce w Suścu – m.in. budynki hotelowo – restauracyjne, pawilony handlowe. Ogromną kolizją, zagrożeniem dla wartości kulturowych wsi jest ekspansja ruchu turystyczno – wypoczynkowego. Charakteryzuje się to lokowaniem przeważnie na niewielkich działkach samotnych domów mieszkalnych, często z zatraceniem cech regionalnych. Teren najczęstszego występowania tego typu siedliska to bezpośrednie sąsiedztwo rzek i strumieni, powodując wygradzanie rzek dla każdej z szeregowo usytuowanych działek. Niestety ostatnie dziesięciolecie przyniosło znaczne spustoszenie również wśród zachowanej historycznej tożsamości kulturowej gminy w postaci młynów i związanych z nimi urządzeń gospodarki wodnej (śluzy, stawy).

23.2 STREFOWANIE KONSERWATORSKIE

Podstawą prawną ochrony jest ustawa **o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** z dnia 23 lipca 2003 r.

W studium i planie, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej

Na obszarze gminy ścisła ochrona konserwatorska w obszarze określonym decyzją o wpisie do rejestru znajduje się w:

- zespole kościoła parafialnego z budynkiem kościoła, dzwonnicą oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w Łosińcu
- zespole kościoła parafialnego z budynkiem kościoła, dzwonnicą, dwoma kaplicami oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w Majdanie Sopockim II
- zespole kościoła parafialnego z budynkiem kościoła, dzwonnicą oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w Suścu
- strażnicy graniczna w Paarach
- młynie wodnym w **Rybnicy**
- młynie wodnym zw. „Świdy” wraz z najbliższym otoczeniem
- grodzisku na wzgórzu „Kościółek” w Suścu
- cmentarzysku kurhanowym w Łosińcu

- strefa pośredniej ochrony konserwatorskiej

Strefą tą należy objąć zespoły obiektów zabytkowych, które nie są objęte wpisem do rejestru zabytków, a jedynie ewidencją służb ochrony zabytków. Na obszarze gminy Susiec na szczególną ochronę zasługują młyny wodny w Suścu. Postulowana jest dla niego strefa ochronna obejmująca najbliższą okolicę, z włączeniem wody

- strefa ochrony archeologicznej

Strefa ochrony stanowisk archeologicznych gminy Susiec, wpisanych do rejestru zabytków jak i znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej.

- strefa ochrony ekspozycji

Dotyczy zarówno pojedynczych obiektów jak i zespołów objętych wpisem do rejestru i ewidencją (zespół kościoła parafialnego w Łosińcu, zespół kościoła parafialnego w Majdanie Sopockim I, strażnica graniczna w Paarach, młyn wodny w Rybnicy, zespół kościoła parafialnego Suścu, młyn wodny zw. „Świdy" Wólce Łosinieckiej , budynek szkoły w Grabowicy, leśniczówka w Hamerni, młyn wodny w Suścu

Wyznacza się ją celem zapewnienia obiektom zabytkowym gminy możliwie jak najlepszych warunków ekspozycji.

- strefa ochrony krajobrazowej

Strefa ochrony krajobrazowej utworzona została dla krajobrazu związanego z zabytkami, bądź obszarów o istotnych walorach krajobrazowych. W strefie tej obowiązuje zasada zachowania układu przestrzennego, panoram i osi widokowych. Strefą tą należy objąć miejsca jeszcze niedawnej lokalizacji młynów w Łosińcu czy Nowinach, w celu zachowania terenu na zagospodarowanie odtwarzające lub nawiązujące do historii młynarstwa, z możliwością dołączenia funkcji rekreacyjnej, turystycznej, gastronomicznej lub kulturalnej.

23.3 OGÓLNE ZASADY OCHRONY W POSZCZEGÓLNYCH STREFACH KONSERWATORSKICH

Podstawą prawną ochrony jest ustawa **o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** z dnia 23 lipca 2003 r.

- ścisłej ochronie konserwatorskiej podlegają zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków; dla obiektów tych obowiązuje:

- trwałe zachowanie historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej,
- utrzymanie lub rewaloryzacja otoczenia obiektu zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,
- prowadzenie działań inwestycyjnych na podstawie zaleceń konserwatorskich i zgodnie z przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków,

- pośredniej ochronie konserwatorskiej podlegają zespoły i obiekty objęte ewidencją konserwatorską; dla obiektów tych obowiązuje

- zachowanie historycznej formy architektonicznej (gabaryty, forma dachu, stolarki okiennej, drzwiowej i wystrój elewacji),
- zagospodarowanie na nowe funkcje przy utrzymaniu walorów zabytkowych,

- w strefach ekspozycji i lub otoczenia zabytku

- utrzymanie widoku na zabytek, umożliwiającego jego ekspozycję,
- zakaz wprowadzania zabudowy zakłócającej ekspozycję zabytku,

- planowanie zagospodarowania otoczenia obiektami kubaturowymi, należy poprzedzić studiami krajobrazowymi,
- na obszarach o wyjątkowym nasyceniu znaleziskami archeologicznymi ustala się strefę wzmożonej obserwacji archeologicznej,
- w której zamierzenia inwestycyjne m.in. związane z budową budynków oraz inwestycje liniowe – sieć i infrastruktura techniczna, którym towarzyszą prace ziemne i przekształcenia naturalnego ukształtowania terenu muszą być poprzedzone uzyskaniem pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- w czasie prowadzenia robót budowlanych, osoba kierująca nimi jest obowiązana w razie znalezienia przedmiotu, który posiada cechy zabytku, powiadomić władze konserwatorskie i gminne oraz wstrzymać prace do wydania odpowiednich zarządzeń.
- w planowaniu przestrzennym gmin, ustala się strefę ochrony krajobrazowej kulturowego, nasyconego wszelkimi rodzajami wartości kulturowych (zabytkowe, ruralistyczne, archeologiczne oraz rozłogi pól). Zasadą ochrony dla tych wielkoobszarowych stref są zapisy w planach o rygorach prawa miejscowego, w uzgodnieniu ze służbą konserwatorską.

24. WNIOSKI KONSERWATORSKIE

- ochrona obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków, oraz otoczenie tych obiektów.
- zespoły sakralne w Łosińcu, Suścu i Majdanie Sopockim, wpisane do rejestru zabytków i objęte ścisłą ochroną konserwatorską, z właściwymi jej rygorami w zakresie wszelkich prac remontowych wg. wydawanych każdorazowo warunków redagowanych i egzekwowanych przez służby konserwatorskie
- ochrona terenów, na których zlokalizowane są stanowiska archeologiczne
- ochrona wszelkich znalezisk archeologicznych. Odkrycie zabytków archeologicznych zobowiązuje do wstrzymania prac ziemnych związanych z inwestycją, zabezpieczenia znaleziska i powiadomienia o znalezisku wojewódzkiego konserwatora zabytków. Kontynuowanie prac jest możliwe po wykonaniu badań ratowniczych pod nadzorem archeologicznym, wykonywanym na koszt inwestora
- ochrona stanowisk archeologicznych przez wyłączenie z zabudowy lub zalesienia. Zagospodarowanie tych obszarów jest możliwe po wcześniejszym wykonaniu badań archeologicznych

25. WYKAZ ZABYTKÓW ZAEWIDENCJONOWANYCH I PRAWNIE CHRONIONYCH

25.1 OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

- zespół kościoła parafialnego z budynkiem kościoła, dzwonnicą oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w **Łosińcu – ZA/303**
- zespół kościoła parafialnego z budynkiem kościoła, dzwonnicą, dwoma kaplicami oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w **Majdanie Sopockim I – ZA/274**
- strażnica graniczna w **Paarach** wraz z otaczającą działką **– ZA/468**
- młyn wodny w **Rybnicy – ZA/472**

- zespół kościoła parafialnego z budynkiem kościoła, dzwonnicą oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w **Suścu – ZA/273**
- młyn wodny zw. „Świdy” wraz z najbliższym otoczeniem w Wólce Łosinieckiej - **A/516**
- cmentarzysko kurhanowe w **Łosińcu – ZAa/76**
- grodzisko na wzgórzu „Kościółek” w **Suścu – A/285**

25.2 OBIEKTY BĘDĄCE W EWIDENCJI KONSERWATORSKIEJ

Grabowica
- budynek szkoły nr 147

Hamernia
- leśniczówka

Susiec
- młyn wodny

25.3 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Ciotusza Stara
- stanowiska archeologiczne (2)

Kunki
- stanowiska archeologiczne (3)

Łosiniec
- stanowiska archeologiczne (11)

Majdan Sopocki I
- stanowiska archeologiczne (4)

Maziły
- stanowiska archeologiczne (2)

Nowiny
- stanowiska archeologiczne (2)

Rebizanty
- stanowiska archeologiczne (7)

Rybnica
- stanowiska archeologiczne (3)

Susiec
- stanowiska archeologiczne (1)

Wólka Łosiniecka
- stanowiska archeologiczne (7)

Zawadki
- stanowiska archeologiczne (2)

Rys.11 Wartości kutrowe gminy Susiec

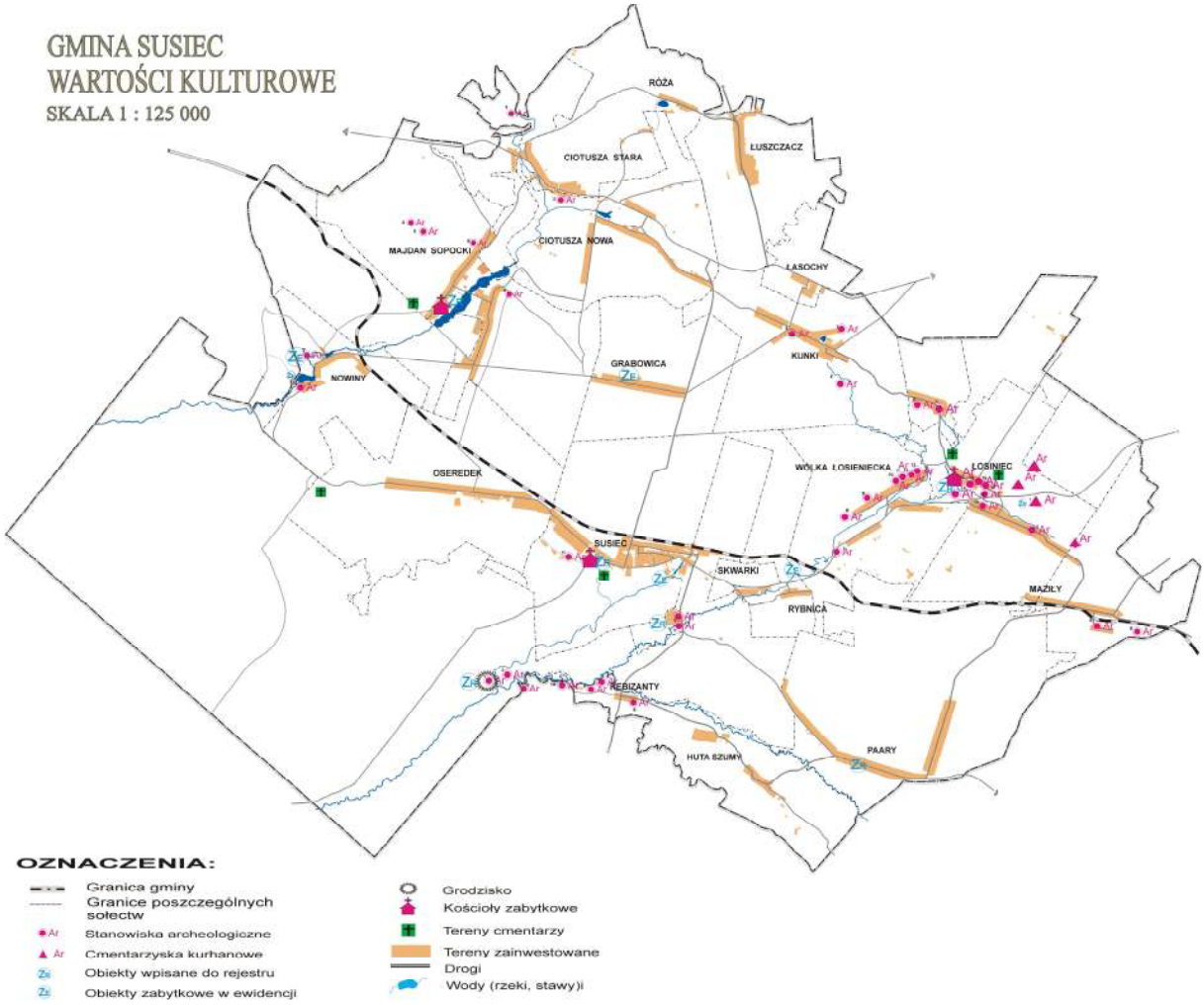

26. KATALOG WARTOŚCI KULTUROWYCH W POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCIACH

Zachowane wartości kulturowe charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego poszczególnych miejscowości:

- **Ciotusza Stara** – dawniej występowała jako Ciotusza. Wieś osadzona w 1591 r. nad strumieniem Sopot przez Oleśnickich z Oleśnik. W tymże roku Jan Zamoyski oskarżył Marcina Oleśnickiego podsędka ziemskiego bełskiego, iż wdarł się w głąb dóbr ordynackich, graniczących z posiadłościami Lipskich, tam wykarczował wiele lasu i osadził nową wieś Ciotuszę. W roku 1603 Jan Zamoyski, za zgodą hetmana Stanisława Żółkiewskiego, wyrugował dziedziców Oleśnickich, zajmując ich włości. Dopiero w roku 1627 Oleśniccy odzyskują dobra ziemskie.

W wieku XIX wieś należała do hrabiów Szeptyckich. Otoczona zewsząd lasami bukowymi i jodłowymi, stanowiła oazę między majętnościami ordynackimi Zamoyskich.

1863r. to walka zwycięska wojsk rosyjskich nad oddziałem powstańczym Karola Świdzińskiego.

Według spisu z roku 1827 Ciotusza Stara i Nowa liczą razem 71 domów i 402 mieszkańców. Spis z roku 1921 mówi o 54 domach i 341 mieszkańcach w Ciotuszy Nowej i 48 domach i 294 mieszkańcach w Ciotuszy Starej, w tym 13 Żydów i 14 Ukraińców.

Wrzesień 1939 to przemarsz armii „Kraków" i „Lublin". W lutym 1943r. wsie spacyfikowanej w lipcu wysiedlone z ludności polskiej z nasiedleniem Ukraińcami.

Na przełomie XIX i XX w. istniała tu drewniana cerkiew. W Ciotuszy Nowej znajduje się jeszcze pozostały, jeden młyn wodny z XIX stulecia.

- **Łasochy**

Wieś powstała w XVII w. w dobrach Ordynacji Zamojskiej, do której należała przez wiek XVIII i XIX. Relacja o wsi z końca XIX w. mówiła: „włościanie trudnią się oprócz uprawy roli, której posiadają 238 morg, jako zarobkiem wywózką kamieni do szosy i drzewa.". W pobliżu wsi funkcjonowała podówczas ordynacka parowa fabryka gontów i posadzek z drzewa jodłowego, powstała w 1876 r., zaprzestając produkcji w końcu XIX stulecia.

Według spisów z 1880r. wieś liczyła 12 domów i 89 mieszkańców. Spis z roku 1921 wykazywał 20 domów oraz 128 mieszkańców, w tym 25 Ukraińców.

Podczas bitwy o Tomaszów od września 1939 r. przedzierały się tędy oddziały Grupy Operacyjnej „Boruta" gen. Boruty – Spiechowicza.

- **Łosiniec**

Wieś położona w staropolskim powiecie bełskim. Lokowana w XV w. na prawie wołoskim w dolinie Potoku Łosinieckiego. Zamieszkali tu przybyli z południowych Karpat pasterze wołoscy. Powstał dzięki nim właśnie tutaj pierwszy młyn wodny na terenie obecnej gminy Susiec. W 1564r. należała do rodu Marcinowskich/Martynowskich, którzy ją na nowo lokowali w roku 1578 i od których w roku 1579 kupił ją Jan Zamoyski, 10 lat później włączając ją do Ordynacji Zamojskiej.

Wzdłuż obfitych wód Potoku Łosinieckiego pracowało dużo młynów aż do Rybnicy. Ciekawostką są nazwiska właścicieli tych młynów: Bałakuta, Waniutczyna, Leńko Kossak, Sikliwie. Według inwentarza z 1591r. oprócz młynów istniał tu folusz i tartak wodny, a w roku 1837 gwoździarz Dymitr Guty założył kuźnię.

W latach 1605 – 09 drugi ordynat Tomasz Zamoyski w ramach zagospodarowania włości Rogozińskiej założył Wólkę Łosiniecką.

W roku 1880 wieś liczyła 69 domów i 577 mieszkańców, w tym 83 katolików. Spis z roku 1921 wykazywał tu 121 domów oraz 636 mieszkańców, w tym 6 Żydów i 310 Ukraińców.

18 – 19 września 1939 r. to walka Grupy Fortecznej płk Klaczyńskiego z Niemcami, zakończona klęską Polaków.

Głównym zabytkiem jest drewniana cerkiew pounicka z 1797 r., fundacji ordynackiej, wzniesiona w miejsce poprzedniej, drewnianej sprzed 1692 r. Drewniana świątynia pod wezwaniem św. Michała Archanioła po 1875 r. została zamieniona na prawosławną, a od roku 1919 pełni funkcję kościoła rzymskokatolickiego pod wezwaniem Opieki św. Józefa i Michała Archanioła.

Poza zespołem kościoła rzymskokatolickiego, w skład którego wchodzi również dzwonnica, cmentarz i drzewostan, do ciekawszych zabytków należy cmentarzysko kurhanowe.

Majdan Sopocki – nazwa „Majdan" pochodzi od dawnych obozowisk drwali leśnych, nad rzeką Sopot. Wieś powstała w XVII lub w początkach XVIII w. w dobrach Ordynacji Zamojskiej, do których należała do II połowy XIX w. Spis powszechny z roku 1921 mówi o 166 domach i 931 mieszkańcach, w tym 18 Żydach i 202 Ukraińcach.

W okresie międzywojennym Majdan pełnił rolę gminy w powiecie biłgorajskim, a następnie tomaszowskim.

13 października 1942 r. hitlerowcy dokonali pacyfikacji wsi w ramach represji za udzielanie pomocy partyzantom, rozstrzelali wówczas 8 osób. Natomiast w lipcu 1943r. wysiedlili polską część ludności, nasiedlając ludność ukraińską.

Z zabytków zachowała się klasycystyczna murowana cerkiew pounicka z 1835r. fundacji Ordynatów Zamoyskich, na miejscu poprzedniej drewnianej z 1783r. Od roku 1839 cerkiew prawosławna, przejęta na kościół rzymsko – katolicki w roku 1919, pw. Tomasza Apostoła (podczas II wojny światowej powtórnie prawosławna).

Przez wiele lat istniał w Majdanie Sopockim I Urząd Gminy, po wschodniej stronie zalewu. Przed budynkiem stoi jeszcze pomnik niepodległości – orzeł na kamiennym cokole.

- **Nowiny**

Położona w dolinie rzeki Sopot wieś, założona została w XVIII wieku. Historia mówi o dwóch młynach i foluszu przy rzece we wsi oraz o kamieniołomach, obecnie nieczynnych.

W lutym 1943 roku wieś została całkowicie spacyfikowana przez hitlerowców, którzy spalili zabudowania a mieszkańców wywieźli do obozu przejściowego w Zamościu. Odbudowana wieś ze zniszczeń wojennych ponownie płonęła w 1954r.

- **Paary –** dawniej Par, Paar, Huta Pary

Dziwna nazwa wsi powstała według opowiadań ludowych w następujący sposób: pewnego razu w tej nadgranicznej wiosce zjawił się geodeta ordynacki rysujący mapę i zapytał spotkanego wieśniaka o nazwę wsi, który odpowiedział, że są to Paary, ponieważ miał wadę wymowy. Tak powstała nowa nazwa Par – pochodzącej od gorąca panującego w hucie.

Wieś została osadzona ok. roku 1700 w dobrach Ordynacji Zamojskiej, należąc do niej do XIX w. Podczas zaborów znajdowała się tutaj strażnica przy granicy rosyjsko – austriackiej. Wedle spisu z 1921r. wieś liczyła 150 domów oraz 952 mieszkańców, w tym 13 Żydów i 51 Ukraińców.

Podczas Kampanii Wrześniowej w okolicy toczyły się walki polskiego Frontu Środkowego z siłami niemieckimi. M. in. 13 IX opanowaną przez hitlerowców wieś zdobył 12 pułk piechoty z 6 DP. 12 grudnia 1942 r. okupanci hitlerowscy dokonali odwetu, za akcję AK pod Suścem, pacyfikując wieś. Kolejna pacyfikacja nastąpiła 24 VI 1943r.

Z zabytków zachowały się resztki fundamentów ordynackiej huty szkła z 1791r., pracującej do roku 1861 oraz gwoździarni z 1842r. W pobliskim lesie parskim znajdują się również ślady grodziska średniowiecznego.

- **Rybnica**

Wieś założona w XVII w. w dobrach Ordynacji Zamojskiej, nad potokiem bez nazwy. Sama nazwa miejscowości wywodzi się od rozległego stawu rybnego. Na przełomie XVII i XVIII stulecia powstał tu przemysł metalurgiczny ordynacji. W latach 1732 – 1791 r. istniała tu huta szkła, przeniesiona później do wsi Paary. „Gleba w ogóle piaszczysta, ludność uboga z powodu odległości miast i braku zarobku. Ludność oprócz rolnictwa trudni się przemycaniem

okowity". Według spisu z 1827 r. liczy 18 domów i 132 mieszkańców, zaś według spisu z roku 1921 już 43 domy oraz 222 mieszkańców, w tym 102 Ukraińców.

Głównym obiektem zabytkowym w Rybnicy jest drewniany młyn wodny. W pobliżu Rybnicy w Świdach jest drugi młyn, z bardzo dobrze zachowanym wyposażeniem.

W pobliżu Rybnicy znajduje się wieś Rebizanty, gdzie rzeka Tanew utworzyła wyspę, na której jest ośrodek wypoczynkowy straży pożarnej – nazwany "Kierepówką" – od nazwiska komendanta straży z Tomaszowa – inicjatora budowy. Jest to rekonstrukcja XIX w. dworku drewnianego przeniesionego z Tomaszowa Lubelskiego.

- **Susiec**

Osada gminna, położona przy krawędzi Roztocza Środkowego. Od północy otoczona malowniczymi wzgórzami Roztocza od południa zaś wydmami Równiny Puszczańskiej. Do wieku XVII tereny uroczyska Susiec, należącego od 1589 r. do Ordynacji Zamojskiej, wraz ze starostwem zamechskim, były gęsto porośnięte lasami i niezasiedlone. Dopiero w roku 1582 r. pojawia się wzmianka o tartakach Sikliwców i Świdów na Potoku Łosinieckim. Natomiast pod rokiem 1643 r. jest zapis o młynie na rzece Wieluni i o przeniesieniu spod Szarowoli huty żelaza (z rud darniowych). Wówczas zaczyna tu narastać osadnictwo. XVIII w. to dla Suśca rozkwit przemysłu metalurgicznego i szklarskiego Ordynacji Zamojskiej. Część Suśca nazywa się Skwarki, od żaru, gorąca panującego w hucie.

W 1880r. spis ludności wykazywał tu 74 domy i 559 mieszkańców, w tym 49 greko – katolików. Spis z roku 1921 mówił już o 127 domach oraz 940 mieszkańcach, w tym 15 Żydach i 28 Ukraińcach.

Jak mówi XIX w. notatka, była to „.okolica wsi lesista (przeważnie lasy sosnowe), grunt po części piaszczysty, po części kamienisty. Włościanie, pomimo nieurodzajnej gleby, hodują wiele bydła i owiec, dzierżawiąc od ordynacji leśne pustki i łąki. Przy tym trudnią się hodowlą pszczół i posiadają bogate pasieki.".

Podczas Kampanii Wrześniowej 1939r. i okupacji hitlerowskiej okolice wsi były terenem częstych walk. W 1939r. walczyła tu m. in. 6 DP gen. Monda, której 12 i 16 pułki piechoty zakopały swe sztandary koło leśniczówki Susiec. Z końcem 1939 r. zawiązała się we wsi konspiracyjna organizacja „KLON", która została rozbita przez Niemców w roku 1942 r. W lipcu 1943 r. wieś została wysiedlona i nasiedlona Ukraińcami. W styczniu 1943 r. oddział AK „Wira" zniszczył tu stację kolejową, potem walczył tu oddział BCh „Burzy" i kolejno AK „Podkowy" niszcząc na stacji 14 cystern z ropą. W grudniu 1943 oddziały BCh „burzy" i „Błyskawicy" zniszczyły tartak, broniony przez niemiecką załogę, zaś w nocy z 15 na 16 lutego 1944r. oddziały 1 Ukraińskiej Dywizji Partyz. Oraz oddział AK „Wara" zniszczyły całą stację w Suścu. Wyzwolenie Suśca nastąpiło 22 lipca 1944 r.

Jednym z dwóch najważniejszych zabytków jest klasycystyczny kościół murowany, pod wezwaniem św. Jana Nepomucena, zbudowany w 1862/68 roku na miejsce poprzedniego drewnianego wzniesionego w roku 1796/1818 z rozebranej cerkwi.

Drugi zabytek to wały ziemne grodziska sprzed XIII w. (ślady osadnictwa nawet z VII w.) na wzgórzu zwanym „Zamczysko" lub „Kościółek". Według legendy miał tu istnieć zameczek spalony przez Tatarów. Odbudowany, miał stać jeszcze w 1656 r. W początkach XVII w. Zamoyscy wznieśli tu cerkiew unicką z klasztorem bazyliańskim, którą wkrótce zamieniono na kościół katolicki, rozebrany w 1796 r. lub 1818 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ i KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

(Województwo Lubelskie)

Część III

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC

Tomaszów Lubelski 2009

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY SUSIEC

27. POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY.

27.1 PODSTAWOWE PROBLEMY ROZWOJU.

Analiza stanu i uwarunkowań rozwoju gminy umożliwia zidentyfikowanie problemów wymagających rozwiązania. W opracowaniu uporządkowano je w grupy:

- problemy przyrodniczo-ekologiczne,
- problemy środowiska kulturowego,
- problemy społeczne,
- problemy strukturalne,
- problemy infrastruktury technicznej i komunikacyjnej.

W skład grupy problemów **przyrodniczo-ekologicznych** wchodzą:

- ograniczenia wynikające z faktu położenia całego obszaru gminy w obszarach Natura 2000 (PLB060008 Puszcza Solska , PLB060012 Roztocze oraz PLH060034 Uroczyska Puszczy Solskiej –powiększenie), znacznej części obszaru w parkach krajobrazowych (Puszczy Solskiej oraz Krasnobrodzki) oraz w rezerwatach przyrody („Czartowi Pole” ,”Nad Tanwią”, „Nowiny”),
- ograniczenia wynikające z obowiązku ochrony Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Niecka Lubelska (Chełm-Zamość) obejmującego Roztoczańską część gminy, stref źródliskowych oraz wód powierzchniowych,
- ograniczenia wynikające z potrzeby ochrony krajobrazowej strefy krawędziowej Roztocza Środkowego, która jest unikalnym fragmentem granicy geologicznej pomiędzy płytową Europą wschodnia i fałdową Europą zachodnią ,widocznej w fizjografii terenu,
- ograniczenia wynikające z potrzeby ochrony systemu przyrodniczego gminy (korytarze ekologiczne, obszary węzłowe, węzły ekologiczne)
- napływ do dolin rzecznych zanieczyszczeń z powierzchni rolniczej i komunikacyjnych,
- niepełne wyposażenie jednostek osadniczych w zbiorowe systemy odprowadzania ścieków,.
- gromadzenie odpadów (komunalne składowisko odpadów w Grabowicy) w obszarze ochronnym GZWP Nr 407 Niecka Lubelska (Chełm-Zamość) oraz planowanie kolejnego w Majdanie Sopockim II,
- bardzo duża presja turystyki i funkcji komplementarnych na doliny rzeczne i zbiorniki wodne,
- eksploatacja kopalin w obrębie siedlisk przyrodniczych ważnych dla populacji dziko żyjących ptaków w tym gatunków priorytetowych dla Wspólnoty.

Problemy **środowiska kulturowego** to:

- znaczna dekapitalizacja wartości materialnych dziedzictwa kulturowego (parki podworskie, drewniana architektura lokalna, itp.),
- niekorzystne przekształcanie obiektów zabytkowych i nieprawidłowa ich rewaloryzacja.

Nurtującym problemem w grupie **problemów społecznych** jest sprawa migracji zewnętrznej ludności (głównie ludzi młodych i wykształconych). Obserwuje się również przemieszczanie ludności wiejskiej na tereny podmiejskie, a co za tym idzie ciągłe

wysiedlanie wsi. Na terenie całej gminy występuje wysokie bezrobocie zarejestrowane i utajone (głównie w rolnictwie). Bardzo duży odsetek bezrobotnych stanowią kobiety. Sytuacja taka jest skutkiem niskich kwalifikacji zawodowych mieszkańców gminy. Problemem jest również zbyt duże zatrudnienie w bezpośredniej produkcji rolnej, przy niewielkim w działach poza rolniczych.

Rozwiązania wymaga ponadto kwestia dochodów osobistych ludności oraz sprawa niskiej świadomości i aktywności społecznej mieszkańców gminy Susiec.

Na **problemy strukturalne** składają się:

- przewaga w gospodarce, wadliwego strukturalnie, rolnictwa o charakterze surowcowym,
- niski udział rodzimego kapitału, generowanego w działach poza rolniczych oraz znikomy napływ kapitału zagranicznego (czynniki wpływające na ożywienie gospodarcze),
- mała atrakcyjność inwestycyjna spowodowana peryferyjnym położeniem w kraju i zapóźnieniem cywilizacyjnym materialnym i społecznym,
- nierównomierne, przestrzenne rozmieszczenie infrastruktury społecznej (szkół, usług medycznych) i komunalnej, co powoduje zróżnicowanie standardów życiowych ludności,
- niedostateczne wyposażenie obszaru w usługi gastronomiczne i noclegowe obsługujące ruch turystyczny oraz niski standard wiejskich obiektów mieszkalnych, co ogranicza możliwości rozwoju eko - i agroturystyki.

Problemy infrastruktury technicznej i komunikacyjnej:

- niskie parametry techniczne oraz słaba nawierzchnia wszystkich rodzajów dróg (wojewódzkich, powiatowych i gminnych),
- niepełne wyposażenie gminy w sieć wodociągową,
- słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna,
- słaba organizacja gospodarki odpadami (za mała ilość kontenerów),
- brak zbiorczych systemów grzewczych.

28. ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY SUSIEC

28.1 ANALIZA SWOT

W celu sformułowania strategicznych celów rozwoju gminy Susiec przeprowadzono **analizę S W O T** gminy, która wskazuje na szereg mocnych stron i szans rozwoju, ale jednocześnie zwraca uwagę na słabe strony i zagrożenia.

ANALIZA S W O T

MOCNE STRONY	**SŁABE STRONY**
SZANSE ROZWOJU	**ZAGROŻENIA**

Do mocnych stron można zaliczyć:

- walory środowiska naturalnego, zwarte kompleksy leśne, urozmaicony krajobraz, dużą ilość rzadkich gatunków roślin i zwierząt,
- walory bioklimatyczne,
- dobre warunki ekologiczne,
- duże bogactwo dziedzictwa historycznego,
- kultywowanie tradycji kultury ludowej

Słabe strony to:

- słaba jakość gleb
- niestatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna
- niedostateczny rozwój infrastruktury turystycznej,
- brak profesjonalnej promocji ofert turystycznych,
- niski poziom świadczonych usług,
- niedostateczne zagospodarowanie tras przejazdowych.
- zły stan obiektów zabytkowych
- niski poziom wykształcenia mieszkańców gminy

Szanse rozwoju gminy występują w zakresie:

- rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej,
- możliwości produkcji dobrej jakościowo żywności w gospodarstwach,
- poprawy stanu infrastruktury technicznej i społecznej,
- ograniczenia bezrobocia, w tym także bezrobocia agrarnego,
- odpowiedniego kształcenia w szkołach rolniczych,
- stworzenia systemu promocji turystyki wiejskiej,
- rozbudowy sieci dróg lokalnych,
- zachowania wysokich walorów środowiska na obszarach prawnie chronionych.

Zagrożenia dla rozwoju gminy:

- brak kapitału inwestycyjnego,
- migracja zewnętrzna najwartościowszego potencjału ludzkiego (migracja ludzi młodych i wykształconych),
- wysokie bezrobocie, zarówno zarejestrowane jak i utajone – głównie w rolnictwie, duży procent bezrobocia kobiet,
- brak tradycji turystycznych na wsi,
- niedostateczny stan kwalifikacji zawodowych mieszkańców wsi,
- konkurencja ze strony ościennych gmin,
- słaba oferta turystyczna w okresie zimowym,
- bariery psychofizyczne w środowiskach wiejskich.

Powyższa analiza pomaga wyodrębnić strategiczne cele rozwoju gminy.

28.2 CELE STRATEGICZNE GMINY SUSIEC.

Celem rozwoju gminy jest osiągnięcie stabilnego (trwałego, zrównoważonego) rozwoju zapewniającego zaspokojenie bieżących potrzeb mieszkańców, warunków umożliwiających podniesienie poziomu, jakości życia, jak również warunków umożliwiających zaspokojenie potrzeb następnych pokoleń, czyli zachowanie równowagi pomiędzy aktywnością

gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego. W rozwoju tym powinny być zachowane właściwe relacje między celami szczegółowymi, wyrażającymi następujące aspekty tego rozwoju:

- ekonomiczne i społeczne,
- przyrodnicze, kulturowe i przestrzenne, z naciskiem na ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych środowiska.

Cele ekonomiczne mają zapewnić efektywny, wielostronny rozwój gospodarczy gminy, przede wszystkim obniżenie bezrobocia i wzrost, jakości życia mieszkańców.

Główną gałęzią gospodarki gminy powinna być turystyka oraz rolnictwo, dlatego należy stopniowo zmieniać strukturę gospodarstw rolnych, tworzyć warunki do intensywnej produkcji rolnej na obszarach najlepszych pod względem, jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, rozwijać rolnictwo integrowane oraz przemysł rolno-spożywczy.

Korzystne warunki przyrodnicze stymulują rozwój turystyki i wypoczynku głównie w formach eko- i agroturystyki. Należy też przygotować tereny dla działalności gospodarczej i usługowej oraz tworzyć system preferencji dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą.

Cele społeczne ukierunkowane są na obniżanie bezrobocia oraz poprawę, jakości życia mieszkańców poprzez rozwijanie infrastruktury społecznej i porządkowanie struktury przestrzennej gminy decydujących o warunkach zamieszkania, pracy, obsługi, wypoczynku.

W tym kierunku należy zmodernizować istniejące zasoby mieszkaniowe w tym również dostosowanie ich do obsługi agroturystyki oraz wydzielić rezerwy terenowe pod zabudowę mieszkaniową a także umożliwić realizację budownictwa letniskowego. Konieczny będzie rozwój infrastruktury technicznej (rozbudowa i modernizacja systemów istniejących oraz budowę systemów wodociągowych, kanalizacyjnych i utylizacji nieczystości stałych), społecznej oraz komunikacyjnej gminy.

Cele przyrodnicze wyrażają się w ochronie i racjonalnym kształtowaniu środowiska przyrodniczego. Realizowane one będą przez racjonalną gospodarkę zasobami środowiska naturalnego (wody powierzchniowe i podziemne, powierzchnia ziemi i gleby, biocenozy), harmonizowanie rozwoju społeczno-gospodarczego z wymogami ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody i krajobrazu (Obszarów Natura 2000, Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej i innych obszarów chronionych) obejmowanie ochroną prawną i planistyczną zidentyfikowanych obszarów cennych przyrodniczo (np. źródliska, wzgórze „Kościółek") oraz identyfikacje i eliminacje potencjalnych zagrożeń środowiska przyrodniczego generowanych przez przedsięwzięcia społeczno-gospodarcze (np. wyłączenie z zalesień przyrodniczych lądowych siedlisk nieleśnych w obszarach NATURA 2000, wyłączenie z zabudowy terenów tworzących system przyrodniczy gminy oraz stref ochrony warunków siedliskowych lasów i wód).

Nie można tu pominąć problemu prawidłowej gospodarki odpadami stałymi i płynnymi.

Cele kulturowe polegają na zachowaniu wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego. Osiągnięcie tych celów to ochrona istniejących obiektów i zasobów kulturowych oraz kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycji.

Cele przestrzenne ukierunkowane są na podnoszenie ładu przestrzennego w kształtowaniu zagospodarowania gminy przy uwzględnieniu walorów przyrodniczych i kulturowych

środowiska. Jest to przede wszystkim porządkowanie zagospodarowania terenów osadniczych, przemysłowych i usługowych oraz utrzymanie harmonijnego krajobrazu otwartego na obszarze gminy o najwyższych walorach krajobrazowych.

28.3 CELE ROZWOJOWE GMINY SUSIEC.

Położenie, warunki naturalne, niektóre elementy istniejącej struktury gospodarczej tworzą pewne obszary szans dla rozwoju gminy Susiec i pozwalają na sformułowanie ogólnych celów rozwojowych gminy.

- **Rozwój turystyki wiejskiej (agroturystyki).**

Urozmaicona rzeźba terenu oraz znaczne obszary lasów tworzą potencjał dla rozwoju turystyki wiejskiej. Warunki klimatyczne i glebowe decydują o bogactwie gatunków flory i fauny w gminie. Najcenniejsze gatunki roślin i zwierząt, unikatowe siedliska i zespoły zabezpieczono prawnym systemem ochrony. Bogate dziedzictwo kulturowe i położenie geograficzne umożliwiają rozwój różnych form turystyki: wypoczynkową, krajoznawczą i kwalifikowaną.

- **Rozwój małej przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem.**

Realizacja zadań związanych z agroturystyką pozwoli na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem, a tym samym wpłynie pozytywnie na aktywizację społeczności wiejskiej. Obok efektywniejszego wykorzystania wiejskich zasobów mieszkaniowych, poprawy infrastruktury komunalnej wsi, rozwoju kwalifikacji zawodowych wśród mieszkańców gminy pozwoli na ochronę obiektów zabytkowych przed zniszczeniem, kultywowanie kultury i tradycji regionalnych, podtrzymywanie sztuki i rzemiosła ludowego oraz wpłynie na wzrost dochodów ludności wiejskiej.

Rozwój turystyki wiejskiej pociąga za sobą konieczność stworzenia instytucji zajmujących się jej promocją oraz stowarzyszeń rolników oferujących swe usługi turystom.

- **Wspieranie procesów transformacji i modernizacji rolnictwa – rozwój rolnictwa ekologicznego.**

Walory przyrodnicze środowiska naturalnego w gminie Susiec sprzyjają rozwojowi produkcji rolniczej o założeniach biodynamicznych. Produkcja „zdrowej żywności" może być źródłem dochodów, jak i pewnym zagospodarowaniem nadmiaru siły roboczej. Wymaga to jednak działań w zakresie popularyzacji rolnictwa ekologicznego, przełamania świadomości odnośnie możliwości opłacalnego plonowania poprzez użyźnianie gleby, a nie tylko chemiczne karmienie roślin. Popularyzacja a następnie zwiększanie ilości gospodarstw umożliwiłoby tworzenie związków, zrzeszeń lub spółdzielni zajmujących się produkcją, konfekcjonowaniem i zbytem żywności produkowanej metodami ekologicznymi.

- **Poprawa infrastruktury technicznej.**

Infrastruktura techniczna gminy Susiec jest niedostatecznie rozwinięta. Należy dążyć do rozwoju infrastruktury technicznej. Działania te spowodują poprawę jakości życia mieszkańców. Wiąże się to również podniesieniem atrakcyjności gminy, przede wszystkim dla turystów i inwestorów zewnętrznych.

- **Promocja gminy.**

Strona internetowa gminy pełni rolę ogólnoinformacyjną, brakuje w niej elementów typowo promocyjnych. Gmina w ograniczonym stopniu uczestniczy w targach krajowych i międzynarodowych. Nie prowadzi również aktywnej współpracy międzynarodowej, która

może być ważnym instrumentem promowania i przyciągania turystów lub inwestorów z zewnątrz. W związku z tym należy dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie promocji i współpracy międzynarodowej.

- **Podniesienie poziomu życia mieszkańców.**

Niski poziom wykształcenia mieszkańców gminy, co wiąże się z małą aktywnością zawodową, wysoki poziom ubóstwa. Poprawie obecnej sytuacji i rozwojowi podstaw nowoczesnego społeczeństwa powinny towarzyszyć działania ukierunkowane na wzrost zatrudnienia i dochodów mieszkańców a także ich aktywizację.

- **Efektywne wykorzystanie potencjalnych czynników rozwojowych tkwiących w położeniu regionu.**

Do działań mających na celu efektywne wykorzystanie potencjalnych czynników rozwojowych tkwiących w położeniu gminy należą: organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do obsługi ruchu turystycznego, nawiązanie współpracy z zagranicą, wspieranie inicjatyw w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, pozyskiwanie inwestorów.

28.4 UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY.

Analiza walorów przyrodniczych, sytuacji gospodarczej i społecznej gminy pozwoliła na określenie zarówno szans, jak i barier rozwojowych obszaru.

Szanse rozwoju wynikają z korzystnych uwarunkowań rozwojowych. Są to:

28.4.1 Położenie geograficzne gminy w regionie:

- nieodległe sąsiedztwo (15 km) z miastem Tomaszowem Lubelskim, obecnie miastem powiatowym, co stwarza możliwość korzystania z infrastruktury społecznej i technicznej miasta oraz powoduje wejście funkcji miejskich na teren gminy,
- przynależność do obszaru transgranicznego Euroregion „Bug", co daje możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i współpracy naukowo-kulturalnej w ramach istniejących porozumień,
- położenie w różnorodnych jednostkach fizjograficznych (Roztocze Środkowe, Roztocze Południowe, Równina Biłgorajska) – umożliwiające wykształcenie się różnych funkcji rozwojowych.

28.4.2 Cechy środowiska przyrodniczego:

- wysokie walory turystyczne gminy Susiec (Roztocze jest regionem turystycznym wysokiej rangi w skali kraju),
- wysokie wartości środowiska przyrodniczego (Obszary Natura 2000, Krasnobrodzki Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej, rezerwat „Czartowe Pole", rezerwat „Nad Tanwią", Rezerwat „Nowiny"),
- zasoby surowców mineralnych dla celów budowlanych (znaczenie lokalne),
- występowanie dużych zasobów wód podziemnych o bardzo dobrej, jakości,
- stosunkowo czyste środowisko przyrodnicze (powietrza, gleb i lasów), co sprzyja rozwojowi ekoturystyki i agroturystyki,
- zbiornik wodny w Majdanie Sopockim,
- możliwość lokalizacji retencyjnych zbiorników wodnych w Rybnicy i Łosińcu.

28.4.3 Cechy środowiska kulturowego:

- położenie na byłych terenach Ordynacji Zamojskiej,
- potrzeba ochrony wartościowych zasobów środowiska kulturowego i krajobrazu ze względu na ich znaczenie dla zachowania tożsamości kulturowej obszaru,

28.4.4 Uwarunkowania społeczne:

- nadwyżki zasobów pracy,
- korzystne zmiany demograficzne, prowadzące w przyszłości do zmian struktury gospodarstw rolnych.

28.4.5 Uwarunkowania wynikające z zagospodarowania gminy:

- wykształcone przestrzennie funkcje gminy,
- wzrost usług związanych z obsługą ruchu turystycznego (hotelarstwo, gastronomia, obsługa komunikacji, itp.),

28.4.6 Uwarunkowania polityczno-prawne:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie terytorialnym,
- ustawa z dnia 17 maja 1990 roku o kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organami gminy a organami administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw,
- polityka integracji Polski z Unią Europejską,
- polityka otwarcia gospodarczego na wschód – Białoruś, Ukraina,
- możliwość skorzystania z kredytów przeznaczonych dla rozwoju terenów przygranicznych ściany wschodniej (fundusze przyznane przez Unię Europejską)

- Fundusze strukturalne
- Fundusze spójności

W ramach Narodowej Strategii Spójności realizowane są programy operacyjne:

- **Program Operacyjny dla Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013,** który ma na celu podnoszenie konkurencyjności województwa lubelskiego i promowanie zrównoważonego rozwoju. Działania w ramach programu obejmują

- modernizację i rozbudowę infrastruktury transportowej
- uzbrojenie dużych terenów inwestycyjnych
- infrastrukturę ochrony środowiska, (gospodarowanie zasobami naturalnymi i odpadami, uporządkowanie gospodarki wodnej oraz ściekowo - kanalizacyjnej, poprawa, jakości i ochrona powietrza atmosferycznego, wód powierzchniowych i podziemnych oraz zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej i zwiększenie retencji wód)
- infrastrukturę wykorzystania energii odnawialnej
- infrastrukturę telekomunikacyjną i społeczeństwa informacyjnego;
- wzmocnienie funkcji placówek edukacji, ochrony zdrowia, itp.
- infrastrukturę turystyczną (opracowania programów rozwoju i promocji regionalnych i lokalnych produktów turystycznych, tworzenia systemów i centrów informacji turystycznej, rozwoju usług i kadr związanych z turystyką);
- wsparcie kultury

- **Program Operacyjny „Kapitał ludzki”**, który ma na celu wspieranie inicjatywy na rzecz wszechstronnego rozwoju mieszkańców gminy.
- **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 - 2013** wspiera m.in. projekty w zakresie zaopatrzenia w wodę i gospodarki ściekowej oraz systemów zbioru, segregacji i wywozu odpadów komunalnych.
- linie kredytowe międzynarodowych instytucji finansowych m.in. z:
- Europejskiego Banku Inwestycyjnego,
- Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju,
- Banku Światowego,
- Narodowych Linii Kredytowych,
- Polsko-Amerykańskiego Funduszu Przedsiębiorczości.

28.4.7 Bariery rozwojowe

Bariery rozwojowe obszaru gminy wynikają z podobnych czynników jak szanse rozwojowe.

- peryferyjność położenia w stosunku do kraju i krajów Europy Zachodniej, ograniczają możliwości rozwoju współpracy gospodarczej.
- niedoinwestowanie w czasach PRL spowodowało, że obszar gminy ma niedostatecznie, choć znacznie lepiej niż inne gminy powiatu tomaszowskiego, rozwiniętą sieć infrastruktury technicznej,
- rolnictwo cechuje surowcowy charakter produkcji,
- w niewielkim stopniu rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze o przestarzałych technologiach nie jest w stanie zagospodarować wytworzonych surowców rolnych.
- silne rozdrobnienie gospodarstw rolnych sprawia, że nie ma możliwości wprowadzenia nowoczesnych metod uprawy i hodowli, co pociąga za sobą małą wydajność gospodarki rolnej.
- sytuację wsi pogarsza wysoki stopień bezrobocia agrarnego (ukrytego).
- słabo rozwinięta infrastruktura przemysłowa, techniczna i komunikacyjna w znacznym stopniu ogranicza rozwój gminy.
- przemysł w gminie reprezentowany jest przez małe i średnie przedsiębiorstwa, słabo wyposażone, których produkcja opiera się głównie na surowcach lokalnych.
- brak inwestycji gospodarki rynkowej wspomagających procesy rozwojowe życia gospodarczego i społecznego gminy, co ujemnie wpływa na kreowanie przedsiębiorczości oraz na promocję gminy na zewnątrz.
- niski poziom rozwoju infrastruktury komunalnej (brak sieci gazociągów w niektórych sołectwach, zbiorczych urządzeń wodno-kanalizacyjnych i utylizacji nieczystości stałych) stanowi poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego (obszar Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny, Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej, GZWP, zbiorników wodnych).

Z uwarunkowań przyrodniczych wynikają następujące bariery:

- niedostateczna ilość i wielkość zbiorników wodnych umożliwiających rozwój gospodarki turystyczno-wypoczynkowej,
- nieracjonalna gospodarka w lasach prywatnych,

- niekontrolowanego i niekorzystnego przekształcania terenów i obiektów zabytkowych, często nieprawidłowa ich rewaloryzacja i modernizacja, niszczenia wręcz zabytków wysokiej klasy (młyn w Świdach),

W zakresie uwarunkowań polityczno-prawnych bariery rozwojowe wynikają głównie z:

- braku nowoczesnej ustawy o nieruchomościach i gospodarce gruntami – sprzyja to rozdrobnieniu gospodarstw oraz niewłaściwej gospodarce gruntami,
- braku ciągłości w polityce rolnej oraz sprecyzowanej strategii i polityki rozwoju w skali krajowej dla obszarów wschodnich,
- polityki integracji z Unią Europejską – może ona stanowić barierę dla rozwoju rolnictwa ze względu na istniejącą strukturę gospodarstw, przestarzały system gospodarowania nastawiony na produkcję surowcową, brak dotacji państwa do produkcji rolnej stanowi barierę konkurencyjności rolnictwa polskiego w stosunku do zachodnioeuropejskiego.

28.5 PRZESTRZENNA POLITYKA GMINY SUSIEC.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 z dnia 27 marca 2003 roku o zagospodarowaniu przestrzennym podstawą działań w przestrzeni jest rozwój zrównoważony. Dlatego strategia rozwoju powinna przedstawić politykę rozwoju gospodarczego i społecznego, który nie naruszałby w istotny i nieodwracalny sposób środowisko przyrodnicze.

Strategia, jako świadome kierowanie rozwojem społeczno-gospodarczym, jest opracowaniem dynamicznym, zmieniającym się w zależności od zaistniałych uwarunkowań. Strategia rozwoju przestrzennego powinna być jednym z elementów systemu planowania (obok planów finansowych i gospodarczo-społecznych) stanowiących podstawę procesu zarządzania gminą. Stanowić ona będzie bazę do opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Szczegółowa analiza szans i barier rozwojowych gminy umożliwia określenie celów strategicznych rozwoju obszaru. Należy stopniowo przekształcać strukturę gospodarczą gminy, zgodnie z uwarunkowaniami społecznymi, ekonomicznymi i przestrzennymi.

Możliwości gminy oraz jej status nie pozwalają na rozwiązanie wszystkich istniejących problemów we własnym zakresie. Dlatego konieczny jest interwencjonizm państwa w zakresie przełamywania barier strukturalnych (przebudowa rolnictwa, kierowanie kapitału dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej, rozwiązanie problemu bezrobocia, itp.) oraz realizacji zadań krajowych i regionalnych (modernizacja i rozbudowa krajowych systemów komunikacji i transportu, energetyki, telekomunikacji, rozwoju wymiany międzynarodowej, ochrony środowiska, ochrony obszarów i obiektów prawnie chronionych, itp.)

Problemy lokalne, ale o szerszym zasięgu niż obszar gminy powinny być rozwiązywane przez wspólne działania z gminami sąsiednimi. Są to problemy:

- gospodarcze (zbyt i przetwórstwo produktów rolnych, współpraca w zakresie rozwoju turystyki i wypoczynku, tworzenie nowych miejsc pracy, itp.) oraz związanej z nią sfery obsługi (wspólne promocje, agencje rozwoju gospodarczego, itp.);
- infrastruktury technicznej i komunikacji lokalnej z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, utylizacji nieczystości, gazyfikacji, telefonizacji, drogownictwa, itp.

Zadania dotyczące rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, przywrócenia i utrzymania ładu przestrzennego, utrzymanie i modernizacja gminnej infrastruktury społecznej i komunalnej gmina musi rozwiązać we własnym zakresie i z własnych środków.

W gminie Susiec gospodarka oparta jest głównie o rolnictwo, turystykę, częściowo gospodarkę leśną. Dlatego należy przeprowadzić modernizację rolnictwa poprzez zmianę struktury wielkości i wprowadzenie specjalizacji gospodarstw, przejście z produkcji surowcowej na przetwórczą (rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego) oraz stworzenie nowoczesnej sfery obsługi rolnictwa. Może się to odbyć dzięki przekształceniu modelu wsi monofunkcyjnej na wielofunkcyjną, z rozwiniętym przemysłem rolno-spożywczym (działalność produkcyjna usługowa) i zbytem wytworzonych produktów. Aby osiągnąć ten cel trzeba przeprowadzić kompleksową rozbudowę i modernizację całej infrastruktury technicznej i społecznej wsi.

W zależności od istniejących warunków przyrodniczych i gospodarczo-społecznych obszaru powstawać powinny różne modele wsi wielofunkcyjnej. Mają one stymulować poprawę jakości życia mieszkańców wsi, łagodzić dysproporcje między warunkami bytu na wsi i w mieście, przeciwdziałać depopulacji obszarów rolniczych.

Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i zagospodarowania przestrzeni gminy sprawia, że polityka rozwoju nie może być jednakowa dla całego obszaru gminy, ale musi być dostosowana do poszczególnych jej terenów.

W granicach gminy Susiec można wyodrębnić trzy obszary zagospodarowania przestrzennego:

A. **PÓŁNOCNY** – aktywizacji gospodarczej opartej o walory przyrodnicze (strefa ekologizacji rolnictwa), położony w granicach Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny (wsie Róża, Łuszczacz)
B. **CENTRALNY** – aktywizacji gospodarczej w oparciu o walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej, (Ciotusza Stara, Ciotusza Nowa, Łuszczacz, Kunki, Maziły, Grabowica, Nowiny), walory turystyczne /zbiornik wodny/: Majdan Sopocki, Susiec
C. **POŁUDNIOWY** – na granicy PKPS (sołectwa Paary, Huta Szumy, Rybnica, Skwarki, Susiec, Nowiny).

28.6 POLITYKA PRZESTRZENNA DLA POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW.

A. OBSZAR PÓŁNOCNY – cechuje

- występowanie dużych terenów porośniętych zwartymi kompleksami leśnymi z niewielką zabudową,
- niższą niż na pozostałym terenie gminy bonitacją gleb,
- zwartymi kompleksami leśnymi,
- słabo rozwiniętą i przestarzałą infrastrukturą społeczną,
- występowaniem modelu monofunkcyjnego wsi,
- dużym utajonym bezrobociem oraz bardzo niskimi dochodami,
- zabudową zwartą rozwiniętą wzdłuż istniejących szlaków komunikacyjnych z przewagą zabudowy drewnianej,
- słabo rozwiniętą infrastrukturą techniczną – brak sieci kanalizacyjnej, gazyfikacji, telefonizacji,

Rozwój tego obszaru powinien polegać na:

- stopniowym przekształcaniu się funkcji wsi, polegające na rozszerzaniu działalności gospodarczej (rozwój małego i średniego biznesu),
- promowaniu rolnictwa integrowanego,

- wprowadzaniu agro- i ekoturystyki oraz wypoczynku sezonowego,
- modernizacji i rozbudowie istniejącej infrastruktury technicznej (poprawa stanu dróg, budowa zbiorczych sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, wprowadzaniu nowoczesnych metod utylizacji nieczystości stałych) i społecznej,
- ochrona krajobrazu, ładu przestrzennego, gleb oraz wód powierzchniowych, gruntowych i podziemnych.

B. W **OBSZARZE CENTRALNYM** wydzielono dwa mniejsze obszary:

B_1, który cechują:

- znaczna, w porównaniu do pozostałych obszarów, aktywność zawodowa ludności i przedsiębiorczość – znaczne tempo przyrostu podmiotów gospodarczych,
- wysoka, jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej (wysoka bonitacja gleb),
- potencjalne możliwości rozwoju przetwórstwa surowców rolnych,
- dobre wyposażenie w sieć wodociągową i telefoniczną, gazową
- dobre wyposażenie w sieć komunikacyjną
- lokalizacja małego i średniego biznesu różnych gałęzi gospodarki. Rozwój niewielkich zakładów usługowych i usługowo-rzemieślniczych.

B_2, charakteryzujący się:

- dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych o niskiej wydajności produkcyjnej,
- słabo rozwiniętą siecią telefoniczną i kanalizacyjną
- nierozwiniętą infrastrukturą komunikacyjną i społeczną,
- potencjalne możliwości rozwoju przetwórstwa surowców rolnych.

Rozwój tego obszaru powinien opierać się na:

- stopniowym, systematycznym powiększaniu średniej powierzchni gospodarstw do wielkości docelowej 15-20 ha powierzchni ogólnej oraz komasację gruntów w celu zminimalizowania liczby działek należących do jednego gospodarstwa,
- promowaniu gospodarki rodzinnej, opartej na prywatnej własności,
- działaniach mających na celu wzmocnienie wykształconych już kierunków produkcji rolnej i zwierzęcej (uprawa zbóż i ziemniaków, hodowla trzody chlewnej i bydła) oraz wprowadzaniu nowych kierunków w zależności od popytu (warzywnictwo, sadownictwo, hodowla ryb, drobiu, itp.),
- stworzeniu szeroko rozumianej sfery obsługi rolnictwa poczynając od skupu surowców rolnych przez ich przetwórstwo po organizację sieci zbytu, możliwość wykorzystania istniejącego potencjału obiektów i obszarów oraz realizacja nowych dla powstania małych i średnich przedsiębiorstw przetwórczych opartych na nowoczesnych technologiach przemysłowych (młyny, kaszarnie, przetwórstwo owocowo-warzywne, mleczarnie, masarnie, ubojnie, itp.),
- ochronie gleb poprzez utrzymanie koncentracji osadnictwa i utrzymanie ładu przestrzennego,
- rozwoju usług związanych z obsługą ruchu turystycznego (hotele, pensjonaty, gastronomia, kwater agroturystyczne, kwatery letniskowe)
- modernizacji i rozbudowie infrastruktury społecznej (szkół, sklepów, usług kulturalnych i innych)
- ochronie wód powierzchniowych (rzeka Sopot, Potok Łosiniecki), gruntowych i podziemnych, (budowa zbiornika retencyjnego we wsi Łosiniec)

- możliwości rozwoju usług związanych z turystyką i wypoczynkiem w okolicach zbiorników retencyjnych.
- modernizacji gminnego wysypiska odpadów komunalnych i prawidłowej gospodarce odpadami,
- rozwoju i modernizacji istniejącej infrastruktury w obszarze **B_1** oraz budowa sieci gazowej,
- budowie infrastruktury technicznej w obszarze **B_2,**
- rozwoju i modernizacji infrastruktury społecznej.

D. OBSZAR POŁUDNIOWY – cechuje:

- występowanie zwartych kompleksów leśnych
- występowanie obszarów chronionych (Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej, rezerwatów przyrody Nad Tanwią, Czartowe Pole)
- niekorzystna struktura wielkości gospodarstw – duże rozdrobnienie,
- słabo rozwiniętą siecią wodociągową i kanalizacyjną
- nierozwiniętą infrastrukturą komunikacyjną i społeczną

Rozwój tego obszaru polegać powinien na:

- prowadzeniu działań mających na celu tworzenie wielofunkcyjnego modelu wsi i promowanie rozwoju średniego i małego biznesu
- wprowadzaniu agro- i ekoturystyki oraz wypoczynku sezonowego
- poprawie struktury wielkości gospodarstw do docelowej średniej powierzchni ogólnej około 15 ha,
- na obszarach chronionych promowanie rolnictwa biodynamicznego
- poprawie infrastruktury społecznej w zależności od potrzeb społeczności lokalnej,
- modernizacji infrastruktury komunikacyjnej,
- budowie zbiorczych sieci wodociągowych,
- budowie zbiorczych sieci kanalizacyjnych,
- ochronie wód powierzchniowych, gruntowych i podziemnych (obszar najwyższej ochrony głównego zbiornika wód podziemnych, rzeka Tanew przez budowę zbiornika retencyjnego we wsi Rybnica)

29. KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

29.1 KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW

Struktura przestrzenna gminy oraz kierunki jej zmian projektowane są w układach jednostek urbanistycznych. Jednostki te to wydzielone tereny o podobnych cechach funkcjonalnych i uwarunkowaniach.

Przekształcenia struktury przestrzennej będą się odbywały w ramach następujących jednostek:

MR – tereny zabudowy zagrodowej
MNn – tereny zabudowy jednorodzinnej
UTL – tereny zabudowy letniskowej
UO – tereny usług oświatowych
UZ – tereny usług zdrowia

UK – tereny usług kultury
UH – tereny usług handlu
UR – tereny usług rzemiosła
UT – tereny usług turystyki
UI – tereny usług innych
PE – tereny złóż mineralnych
RZ – użytki zielone (łąki i pastwiska)
RL – zieleń leśna
W – wody otwarte –rzeki, rowy melioracyjne, zbiorniki wodne, stawy rybne
ZCc - cmentarze czynne
ZCz – cmentarze zamknięte
ZP- tereny zieleni publicznej
NO – tereny urządzeń oczyszczania i odprowadzania ścieków
NU – tereny urządzeń i usuwania nieczystości
EG – tereny urządzeń gazownictwa
WZ – tereny ujęć wody dla wodociągów grupowych
EE – tereny elektroenergetyki

Ogólne kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy

- powiększenie terenów budownictwa zagrodowego, jednorodzinnego,
- powiększenie terenów usługowych,
- zagospodarowanie rekreacyjno-wypoczynkowe najatrakcyjniejszych turystycznie obszarów gminy przez dostosowanie istniejącej zabudowy do obsługi agroturystyki oraz wydzielenie terenów pod budownictwo letniskowe ,
- powiększenie terenów eksploatacji surowców występujących poza obszarami prawnie chronionymi,
- wzmocnienie korytarzy ekologicznych przez zalesienia,
- wzmocnienie systemu przyrodniczego gminy przez zalesienia,
- budowa zbiorników retencyjnych w miejscowościach Rybnica i Łosiniec,

29.2 KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA TERENÓW ZABUDOWANYCH

Zapewnienie dogodnych warunków zamieszkania ze zróżnicowaniem typów i standardów zabudowy wymaga następujących zasad działania:

- Tereny zabudowy MNn, MR, UTL
- zachowanie istniejących terenów budowlanych zabudowy wiejskiej, jednorodzinnej wraz z usługami komercyjnymi w obiektach wolnostojących oraz wbudowanych w budynki mieszkalne lub gospodarcze,
- modernizację budynków, remonty, przebudowę i rozbudowę, ewentualnie lokalizację nowych obiektów uzupełniających zgodnych z funkcją terenu,
- dbałość o architekturę obiektów oraz estetykę terenów otaczających,
- dopuszczenie możliwości wzbogacenia funkcji podstawowej - mieszkalnictwo o funkcje uzupełniające (usługi komercyjne, obsługę wypoczynku i turystyki itp.), nie naruszające funkcji podstawowej,
- uzupełnianie istniejących układów przestrzennych,

- wydzielanie terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową w nawiązaniu do istniejących układów osiedleńczych poprzez przedłużenie zabudowy wzdłuż ulic, dostosowanie zabudowy do krajobrazu kulturowego (skali, charakteru i wizerunku miejscowości),
- wydzielenie terenów pod budownictwo w miejscowościach :

· tereny przeznaczone pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Łuszczaczu
· tereny przeznaczone pod budownictwo jednorodzinne w Łasochach
· tereny przeznaczone pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Kunkach
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Łosińcu
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Wólce Łosinieckiej
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Paarach
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Rybnicy
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Hucie Szumy
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Rebizantach
· tereny pod budownictwo jednorodzinne i letniskowe i usługowe w Suścu
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Nowinach
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Majdanie Sopockim
· tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Ciotuszy Starej
· tereny pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Ciotuszy Nowej
· tereny pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Zawadkach

tereny te mogą negatywnie oddziaływać środowisko, zwłaszcza tereny usług i zabudowy letniskowej położone w pobliżu zbiorników i cieków wodnych stwarzają zagrożenie dla terenów chronionych. Ponad to nowe tereny budowlane mogą generować zagrożenia dla wód podziemnych oraz ich ujęć, powierzchniowych,

- ustala się na obszarze studium następujące parametry i wskaźniki urbanistyczne:

· wielkość działki dla budownictwa:
zagrodowego - min. 2000 m^2 przy szerokości frontu działki min. 20,0 m;
jednorodzinnego:
wolnostojącego - min. 800 m^2 przy szerokości frontu działki min. 18,0 m;
bliźniaczego - min. 600 m^2 przy szerokości frontu działki min. 14,0 m;
letniskowego - min. 1500 m^2 przy szerokości frontu działki min. 20,0 m

▪ wysokość zabudowy do 2 kondygnacji nadziemnych, z których druga w poddaszu użytkowym;

- powierzchnię zabudowaną działki do:
30% dla budownictwa jednorodzinnego,
50% dla budownictwa zagrodowego,
20% dla budownictwa letniskowego,

▪ Tereny usług kultury i kultu religijnego UK, turystyki UT, oświaty UO, zdrowia UZ, rzemiosł UR,

- zachowuje się istniejące obiekty usług wolnostojące na działkach wydzielonych i nie wydzielonych oraz usługi wbudowane,
- przewiduje się zgodnie z potrzebami modernizację obiektów: remonty, przebudowę i rozbudowę,

- lokalizowanie usług publicznych, komercyjnych wśród największych skupisk istniejącej zabudowy, tereny usług w Suścu,
- lokalizacja usług turystyki w pobliżu terenów najbardziej atrakcyjnych turystycznie i przyrodniczo (Majdan Sopocki, Rebizanty). Tereny te mogą stwarzać zagrożenie dla środowiska, zwłaszcza dla terenu rezerwatu przyrody Nad Tanwią,
- obiekty formą architektoniczną, skalą, rodzajem użytych materiałów, oraz zagospodarowaniem otoczenia powinny harmonijnie wpisywać się w otaczający krajobraz.
- dopuszcza się zmianę funkcji obiektu, a także wzbogacania podstawowej funkcji o funkcje uzupełniające, w tym mieszkaniową o ile nie naruszy podstawowej funkcji obiektu i terenu.
- dla terenów i obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
- ustala się na obszarze studium następujące parametry i wskaźniki urbanistyczne:
- maksymalna wysokość budynku usługowego - 1 kondygnacja nadziemna,
- zakazuje się realizacji budynków przekraczających wysokość 3 kondygnacji nadziemnych, zaleca się realizację ostatniej, trzeciej kondygnacji w formie użytkowego poddasza
- **wykluczenie zabudowy:**
- w obszarze lasów oraz siedlisk łąkowych w dolinach rzek
- w pasie o szerokości 100 metrów od brzegów zbiorników wodnych i rzek na całym obszarze gminy,
- w pasie o szerokości 30 metrów od brzegów lasów na całym obszarze gminy, z wyjątkiem obiektów związanych z gospodarką leśną
- w bezpośrednim sąsiedztwie pomników przyrody,
- od wód powierzchniowych na odległość umożliwiającą przeprowadzenie ścieżek rowerowych, spacerowych,
- na terenach podmokłych i zalewowych oraz zagrożonych osuwiskami mas ziemnych,
- 150 m odległość cmentarza od zabudowań mieszkalnych, od zakładów produkujących artykuły żywności, zakładów żywienia zbiorowego bądź zakładów przechowujących artykuły żywności oraz studzien, źródeł, strumieni, służących do czerpania wody do picia i potrzeb gospodarczych. Odległość ta może być zmniejszona do 50 m pod warunkiem, że teren w granicach od 50 do 150 m odległości od cmentarza posiada sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do tej sieci podłączone.
- w strefie ograniczonego użytkowania od wysokoprężnych gazociągów o szerokości 30 metrów,
- w pasie 30 metrów od krawędzi drogi wojewódzkiej nr 853 dla zabudowy jednorodzinnej, dopuszczając jedynie budowę obiektów obsługi ruchu drogowego,
- w pasie 31 metrów od osi linii WN-400 kV, w ostatnich trzech wypadkach dopuszcza się jedynie zabudowę przeznaczoną na okresowe przebywanie ludzi związane z działalnością gospodarczą, turystyczną i rekreacyjną.
- w strefach ochronnych cmentarzy grzebalnych

29.3 KIERUNKI I ZASADY OCHRONY WARTOŚCI I ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.

Zagospodarowanie przestrzenne gminy Susiec należy podporządkować zasadzie zrównoważonego rozwoju, w celu zachowania istniejących wartości środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem ich roli w europejskim, krajowym i regionalnym systemie obszarów chronionych oraz powiązań funkcjonalno - przestrzennych z terenami otaczającymi gminę. Osiągnięcie powyższego celu obejmuje następujące kierunki i zasady działania:

- wykluczenie w obszarze gminy Susiec realizację przedsięwzięć mogących znacząco wpływać na środowisko, w tym obszary Natura 2000 i rezerwaty przyrody,
- ochrona jakości powietrza przez:
- zakaz lokalizacji obiektów przemysłowych o dużym poziomie emisji zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego,
- ograniczenie emisji niskich poprzez zmianę czynnika grzewczego z tradycyjnego węgla kamiennego na czystsze nośniki energii (drewno, gaz, energia elektryczna, olej opałowy i inne), zwłaszcza na terenach zwartej zabudowy mieszkaniowej i użyteczności publicznej,
- utrzymanie pasów zadrzewień i zakrzewień wzdłuż dróg,
- ochrona obszarów i obiektów przyrodniczych objętych ochroną prawną :
- ochrona zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa:
  - obszary Natura 2000,
  - parki krajobrazowe,
  - rezerwaty przyrody,
  - pomniki przyrody,
  - ostoje zwierząt
- objęcie ochroną prawną następujących obszarów i obiektów przyrodniczych planowanych do objęcia ochroną prawną:
  - pomniki przyrody (12 obszarów źródliskowych),
  - zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Kościółek”,
  - użytki ekologiczne (oczko wodne leśnictwo karczmiska),
  - stanowiska dokumentacyjne (2 nieczynne kamieniołomy),
- ochrona lasów przez:
- ochronę zgodnie z przepisami ustawy o lasach, ustawą o zasobach strategicznych kraju, ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych (w tym lasów ochronnych o pow. 102,20 ha)
- ochronę gruntów leśnych ograniczenie zmiany przeznaczania ich na cele nieleśne,
- ochronę warunków siedliskowych drzewostanu przez wykluczenie lokalizacji obiektów (z wyjątkiem związanych z gospodarką leśną) i prowadzenie działalności o dużej uciążliwości dla ekosystemów leśnych w odległości 30 m od granicy lasu
- ochronę zasobów leśnych przez wyłączenie spod zalesień, siedlisk ze stwierdzonymi stanowiskami roślin chronionych
- kształtowanie struktury gatunkowej lasu zgodnie z warunkami siedliskowymi w kierunku powiększania różnorodności biologicznej i zwiększania odporności poszczególnych drzewostanów.

- działania mające na celu zwiększenie stopnia lesistości poprzez zagospodarowanie nieużytków, słabych gleb i gruntów marginalnych,
- wyznaczenie granicy polno-leśnej i gruntów do zalesień w linii rozgraniczenia lasów i planowanych zalesień zgodnie z art.74 ustawy o lasach,
- ochronę integralności przestrzennej ekosystemów leśnych i drożności leśnych korytarzy ekologicznych przez eliminację barier antropogenicznych i obiektów destrukcyjnych naruszających strukturę przestrzenną ekosystemów, a w przypadku prowadzenia przez nie dróg – budowę przejść dla zwierząt (kładek, przepustów),
- ochronę lasów przez dostosowanie zagospodarowania rekreacyjnego do pojemności turystycznej
- zwiększanie udziału lasów ochronnych (glebochronnych, wodochronnych),

▪ ochrona gruntów rolnych przez :

- ochronę zgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych:
- ograniczenia zmiany na cele nierolnicze gruntów rolnych klas chronionych I -III-IV i V-VI (organiczne)
- przeprowadzenie fitomelioracji na terenach zagrożonych erozją powierzchniową wodną (zadarnienie, zakrzewienie, zalesienie stref krawędziowych i zboczowych wąwozów i suchych dolin),
- zapobieganie zanieczyszczeniom gleb spowodowanych emisją spalin przez pasy zardzewień i zakrzewień przydrożnych,
- utrzymanie, wysepek leśnych, wzbogacenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych,

▪ ochrona złóż surowców przez:

- ochronę zgodnie z przepisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze złóż surowców naturalnych,
- wyłączenie z zabudowy złóż udokumentowanych i obszarów perspektywicznych,
- dopuszczenie powiększenia powierzchni eksploatacyjnych terenu górniczego „Zawadki" w otulinie parku krajobrazowego pod warunkiem skutecznego zabezpieczenia wód podziemnych, nie występowania zagrożenia uruchomienia procesów erozji lub zanieczyszczenia gleb i zapewnienia warunków szczególnej dbałości o środowisko,
- objęcie złóż nadzorem geologicznym w zakresie wyeliminowania eksploatacji pozakoncesyjnej,
- prowadzenie racjonalnej eksploatacji złóż surowców mineralnych z zachowaniem wymogów ustawy prawo geologiczne i górnicze, przy objęciu szczególną ochroną obszarów o wysokich wartościach przyrodniczych,
- rekultywację terenów zdegradowanych w wyniku powierzchniowej eksploatacji surowców,

▪ ochrona udokumentowanych ujęć wód kredowych i trzeciorzędowych przez:

- ochrona zgodnie z przepisami ustawy Prawo wodne oraz przepisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze,
- ochronę stref poboru wód,
- ochrona przed zanieczyszczeniem z nieszczelnych osadników ścieków,
- likwidacja istniejących zagrożeń poprzez budowę sieci kanalizacyjnej,

▪ ochrona wód powierzchniowych przez :

- wykluczenie lokalizacji przedsięwzięć znacząco oddziałujących na wody podziemne i powierzchniowe zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym, w rozumieniu przepisów Prawa ochrony środowiska i Prawa wodnego,
- zakaz zabudowy w strefie 100 m od zbiorników i cieków wodnych
- zakaz działalności powodującej degradację szaty roślinnej porastającej skarpy koryt rzek
- i potoków,
- ograniczenie do koniecznego minimum regulacji cieków wodnych, w celu zachowania więzi hydrologicznej koryt z otoczeniem,
- poprawa stosunków wodnych przez budowę zbiorników retencyjnych (projektowane zbiorniki w Łosińcu i Rybnicy). Realizacja ta może mieć negatywny wpływ na siedliska dziko żyjących roślin i zwierząt,
- ograniczenie zanieczyszczeń obszarowych i komunikacyjnych przez zadrzewienia i zakrzewienia wodochronne,
- nałożenie obowiązku, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie /Dz.U. z 1997 r. Nr 132 poz.887/, gromadzenia płynnych odchodów zwierzęcych w szczelnych zbiornikach i wywożenie do oczyszczalni, natomiast stałych odchodów zwierzęcych na płytach posiadających dno i ściany nieprzepuszczalne,
- likwidacja istniejących zagrożeń wód podziemnych poprzez budowę sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w obszarach zurbanizowanych oraz uszczelnienie szamb na obszarach, które nie będą kanalizowane (zabudowa rozproszona, kolonie) i nadzór nad ich eksploatacją,

▪ objęcie ochroną planistyczną Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Niecka Lubelska (Chełm –Zamość) poprzez:

- wykluczenie lokalizacji przedsięwzięć znacząco oddziałujących na wody podziemne i powierzchniowe zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym, w rozumieniu przepisów Prawa ochrony środowiska i Prawa wodnego,
- wykluczenie lokalizacji cmentarzy grzebalnych oraz grzebowisk zwierząt w obszarach gdzie wody gruntowe zalegają płycej niż 2,5 pod powierzchnią terenu, z uwzględnieniem wahań poziomu wód gruntowych w wieloleciu,
- wykluczenie rolniczego użytkowania ścieków i urządzania pryzm kiszonkowych,
- nałożenie obowiązku, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie /Dz.U. z 1997 r. Nr 132 poz.887/, gromadzenia płynnych odchodów zwierzęcych w szczelnych zbiornikach i wywożenie do oczyszczalni, natomiast stałych odchodów zwierzęcych na płytach posiadających dno i ściany nieprzepuszczalne,
- likwidacja istniejących zagrożeń wód podziemnych poprzez budowę sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w obszarach zurbanizowanych oraz uszczelnienie szamb na obszarach, które nie będą kanalizowane (zabudowa rozproszona, kolonie) i nadzór nad ich eksploatacją,
- ustanowienie stref ochrony pośredniej istniejących i projektowanych ujęć wód podziemnych piętra kredowego w obszarach wychodni kredowych eksploatowanych dla

potrzeb wodociągów wiejskich oraz przetwórstwa rolno-spożywczego, obejmujących obszar zasilania ujęcia wody, (jeżeli czas przepływu wody od granicy obszaru zasilania do ujęcia jest dłuższy niż 25 lat, strefa ochrony pośredniej obejmuje obszar wyznaczony 25-letnim czasem wymiany wody w warstwie wodonośnej),

- egzekwowanie właściwej kultury rolnej w zakresie stosowania nawozów oraz środków chemicznej ochrony roślin,
- monitorowanie wpływu składowiska komunalnego w Grabowicy na wody podziemne zbiornika kredowego (założenie piezometrów), w perspektywie wyznaczenie składowiska w obszarze posiadającym kilku lub kilkunastometrowy nadkład utworów czwartorzędowych na kredzie, pozbawionym wód gruntowych lub z wodami poniżej 2,5 m pod powierzchnią terenu, poza obszarami dolin rzecznych lub składowanie odpadów poza terenem gminy Susiec.

▪ ustanowienie przyrodniczego systemu gminy i objęcie ochroną planistyczną w celu zapewnienia związków funkcjonalnych pomiędzy otwartymi terenami rolnymi i ekosystemami zbliżonymi do naturalnych (leśne, torfowiskowe, wodne) oraz utrzymanie i stabilizację związków funkcjonalnych z przyrodniczym z systemem regionalnym, krajowym i europejskim. Z systemu przyrodniczego gminy należy wykluczyć:

- lokalizację wszelkich inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów Prawa ochrony środowiska (procedury ocen oddziaływania na środowisko),
- ograniczenie zmiany gruntów leśnych na cele nieleśne,
- zabudowę dolin rzecznych za wyjątkiem koniecznej infrastruktury technicznej i komunalnej oraz tworzenie nasypów ziemnych poprzecznie do przebiegu dolin,
- prowadzenie robót polegających na regulacji rzek, a także robót melioracyjnych, odwodnień budowlanych oraz innych robót ziemnych zmieniających stosunki wodne w dolinach rzek oraz na obszarach torfowiskowych bez decyzji wojewody ustalającej warunki prowadzenia robót, wydawanej przez uzyskaniem pozwolenia budowlanego (zgłoszeniem robót budowlanych).

W obszarze systemu przyrodniczego gminy dopuszcza się:

- lokalizację małych zbiorników retencyjnych w celu ochrony wód z możliwością wykorzystania dla agroturystyki i rekreacji, pod warunkiem pozostawienia 50 % obrzeży niezabudowanych,
- lokalizację szlaków turystycznych i ścieżek przyrodniczo-krajoznawczych wraz z obiektami małej architektury (zadaszone miejsca odpoczynku), w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.

▪ objęcie ochroną planistyczną krajobrazu rolniczo-leśnego gminy poprzez:

- wykluczenie zabudowy na gruntach leśnych,
- wykluczenie lub ograniczenie do koniecznego minimum nowej zabudowy na gruntach ornych chronionych poza istniejącymi obszarami zabudowy rolniczej siedliskowej oraz istniejącymi obszarami zabudowy mieszkaniowej przemysłowej i usługowej,
- przeprowadzenie fitomelioracji na terenach zagrożonych erozją powierzchniową wodną (zadarnienie, zakrzewienie, zalesienie stref krawędziowych i zboczowych wąwozów i suchych dolin),
- utrzymanie, wysepek leśnych, wzbogacenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych,

- wyznaczenie granicy polno-leśnej i gruntów do zalesień zgodnie z art.74 ustawy o lasach,
- rekultywacja poprzez zalesienie gruntów zdegradowanych, nieprzydatnych do produkcji rolnej,
- odbudowa (poprzez zalesienia halizn, zrębów i płazowin) ekosystemów leśnych w lasach niestanowiących własności Państwa, zdegradowanych poprzez nadmierną eksploatację w latach ubiegłych,
- wzmocnienie przez zalesienie istniejących korytarzy ekologicznych,

29.4 KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DÓBR KULTURY

Cele kulturowe, ukierunkowane na ochronę i zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego obejmują następujące zasady działania:

- ochronę istniejących obiektów i zespołów zabytkowych prawnie chronionych na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz.U.2003.162.1568/
- ochronę postulowanych do objęcia ochroną obiektów, z eksponowaniem ich w krajobrazie i odpowiednim zagospodarowaniem terenów otaczających, kapliczek i krzyży, (drewniana kapliczka w Banachach, drewniana kapliczka domkowa św. Stanisława w Ciotuszy Nowej, kapliczka murowana w Świdach, kapliczki w Paarach, kamienna figura Chrystusa frasobliwego w Suścu, krzyże w Suścu Łosińcu i Rybnicy), cmentarzy gminy po zweryfikowaniu historycznym, starych nagrobków, krzyży oraz drzewostanu i funkcji terenu.
- ochrona stanowisk archeologicznych przez:
- ochronę podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz.U.2003.162.1568/
- prowadzenie nadzoru archeologicznego (w przypadku robót ziemnych) nad stanowiskami archeologicznymi zaznaczonymi na mapie Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Susiec,
- wykluczenie lokalizacji obiektów budowlanych na terenach objętych ochroną archeologiczną,
- objęcie ochroną w istniejących strefach ochron konserwatorskiej
- ścisłej ochronie konserwatorskiej podlegają zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków; dla obiektów tych obowiązuje:
- trwałe zachowanie historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej,
- utrzymanie lub rewaloryzacja otoczenia obiektu zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,
- prowadzenie działań inwestycyjnych na podstawie zaleceń konserwatorskich i zgodnie z przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków,
- pośredniej ochronie konserwatorskiej podlegają zespoły i obiekty objęte ewidencją konserwatorską; dla obiektów tych obowiązuje
- zachowanie historycznej formy architektonicznej (gabaryty, forma dachu, stolarki okiennej, drzwiowej i wystrój elewacji),
- zagospodarowanie na nowe funkcje przy utrzymaniu walorów zabytkowych,
- strefa ochrony ekspozycji
  Dotyczy zarówno pojedynczych obiektów jak i zespołów objętych wpisem do rejestru i ewidencją (zespół kościoła parafialnego w Łosińcu, zespół kościoła parafialnego w

Majdanie Sopockim I, strażnica graniczna w Paarach, młyn wodny w Rybnicy, zespół kościoła parafialnego Suścu, młyn wodny zw. „Świdy" Wólce Łosinieckiej , budynek szkoły w Grabowicy, leśniczówka w Hamerni, młyn wodny w Suścu

W strefie ochrony ekspozycji obowiązuje w strefach ekspozycji i lub otoczenia zabytku

- utrzymanie widoku na zabytek, umożliwiającego jego ekspozycję,
- zakaz wprowadzania zabudowy zakłócającej ekspozycję zabytku,
- planowanie zagospodarowania otoczenia obiektami kubaturowymi, należy poprzedzić studiami krajobrazowymi,
- strefa ochrony krajobrazowej

Strefa ochrony krajobrazowej utworzona została dla krajobrazu związanego z zabytkami, bądź obszarów o istotnych walorach krajobrazowych. W strefie tej obowiązuje zasada zachowania układu przestrzennego, panoram i osi widokowych. Strefą tą należy objąć miejsca jeszcze niedawnej lokalizacji młynów w Łosińcu czy Nowinach, w celu zachowania terenu na zagospodarowanie odtwarzające lub nawiązujące do historii młynarstwa, z możliwością dołączenia funkcji rekreacyjnej, turystycznej, gastronomicznej lub kulturalnej.

- na obszarach o wyjątkowym nasyceniu znaleziskami archeologicznymi ustala się strefę wzmożonej obserwacji archeologicznej,
- w której zamierzenia inwestycyjne m.in. związane z budową budynków oraz inwestycje liniowe – sieć i infrastruktura techniczna, którym towarzyszą prace ziemne i przekształcenia naturalnego ukształtowania terenu muszą być poprzedzone uzyskaniem pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- w czasie prowadzenia robót budowlanych, osoba kierująca nimi jest obowiązana w razie znalezienia przedmiotu, który posiada cechy zabytku, powiadomić władze konserwatorskie i gminne oraz wstrzymać prace do wydania odpowiednich zarządzeń.
- w planowaniu przestrzennym gmin, ustala się strefę ochrony krajobrazowej kulturowego, nasyconego wszelkimi rodzajami wartości kulturowych (zabytkowe, ruralistyczne, archeologiczne oraz rozłogi pól). Zasadą ochrony dla tych wielkoobszarowych stref są zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego,
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez:
- ograniczanie rozpraszania zabudowy (zagęszczanie istniejących jednostek osadniczych),
- utrzymać przebieg historycznych tras komunikacyjnych na terenie gminy oraz systemów zabudowy w oparciu o regionalne tradycje.
- nawiązanie do tradycji regionalnych i lokalnych w kształtowaniu architektury nowego budownictwa. Zaleca się projektowanie współczesnej architektury z zachowaniem gabarytów, nawiązanie detalem i stosowanie naturalnych materiałów, ze szczególnym uwzględnieniem drewna.
- niewskazane jest lokowanie wielo kubaturowej zabudowy we wsiach. Negatywne, powodujące chaos architektoniczny i urbanistyczny, niewkomponowujące się w naturalny krajobraz ani historyczny wizerunek miejscowości.
- otaczanie wysoką zielenią obiektów dysharmonijnych,
- utrzymywanie, w miarę możliwości, pierwotnych funkcji obiektów zabytkowych,
- utrzymywanie nieczynnych cmentarzy wyznaniowych z zachowaniem nagrobków
- i drzewostanu,

- utrzymanie i wyeksponowanie drobnych elementów zagospodarowania takich jak kapliczki, krzyże przydrożne, nowe winny nawiązywać do istniejących z wykluczeniem stosowania substandardowych materiałów
- udostępnianie obiektów i zespołów zabytkowych dla celów turystycznych.
- objęcie ochroną na mocy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (prawo lokalne).
- ochrona zabytkowego, drewnianego budownictwa wiejskiego
- zaleca się nawiązanie detalu nowych budynków
- zatwierdzanie projektów inwestycyjnych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

29.5 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU ROLNICTWA I JEGO OTOCZENIA

Z uwarunkowań rozwoju gminy wynika, że produkcja żywności jest podstawową gałęzią gospodarki w gminie. Powinna się ona rozwijać w kierunku:

- ochronę gruntów najwyższych klas bonitacyjnych (III i IV) oraz większych kompleksów gruntów klasy IV przed zmiana użytkowania na cele nie rolne,
- ochrony gruntów rolnych przed erozją poprzez ochronę istniejącej fitomelioracji (zadrzewienia i zakrzewienia),
- ochronę gruntów rolnych przed erozją przez zalesianie gleb niskich klas bonitacyjnych (V-VI) i gruntów położonych na stokach o nachyleniu powyżej 12%,
- podniesienia, jakości użytków zielonych poprzez konserwację istniejących urządzeń melioracyjnych, poprawne zabiegi melioracyjne wymagających tego łąk i pastwisk, stosowanie nowoczesnych metod ich użytkowania,
- podniesienia rentowności gospodarstw indywidualnych, poprzez stopniową zmianę ich struktury obszarowej do osiągnięcia średniej wielkości od 10 do 20 ha,
- podniesienia, jakości i ilości produkcji rolnej poprzez rozwijanie istniejących kierunków produkcji roślinnej i zwierzęcej, wprowadzanie nowych, propagowanie rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego,
- tworzenie zrzeszeń producentów, współpracę rolników z ośrodkami naukowymi ZODR oraz poprzez poprawę, jakości wiejskiej przestrzeni (rozwój infrastruktury komunalnej, zwł. wodociągów i kanalizacji),
- rozwoju otoczenia rolnictwa (zbytu i przetwórstwa rolno-spożywczego) poprzez rozwój giełd produktów i towarów rolnych, tworzenie dogodnych warunków dla lokalizacji średnich i małych zakładów przetwórczych, strefy usług, specjalizację gospodarstw rodzinnych (przetwarzanie produktów bezpośrednio w gospodarstwach), itp.,

29.6 KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNEGO

W celu podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy i rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo należy:

- rozszerzyć bazę noclegową (hotele, motele, schroniska młodzieżowe, prywatne kwatery, itp.), bazę gastronomiczną, podnieść, jakość usług tego rodzaju,
- wydzielenie terenów pod budownictwo letniskowe w miejscowościach Łosiniec, Wólka Łosiniecka, Paary, Susiec, Huta Szumy, Rebizanty, Nowiny, Ciotuszy Starej, oraz budownictwo letniskowe i usługi turystyczne w Majdanie Sopockim II i Rybnicy, Suścu.

Tereny te mogą negatywnie oddziaływać środowisko, zwłaszcza tereny usług i zabudowy letniskowej położone w pobliżu zbiorników i cieków wodnych stwarzają również zagrożenie dla terenów chronionych. Mogą również generować zagrożenia dla wód podziemnych oraz ich ujęć,

- lokalizować obiekty towarzyszące obsłudze ruchu samochodowego (parkingi, motele, gastronomia, stacje paliw z zapleczem technicznym wzdłuż drogi wojewódzkiej Nr 853 oraz ważniejszych dróg powiatowych,
- wykorzystać walory środowiska przyrodniczego i dóbr kultury do rozwoju turystyki i wypoczynku przy zachowaniu pełnej integracji działalności turystycznej z ochroną tych walorów (szczególnie na obszarze Parku krajobrazowego Puszczy Solskiej i jej otuliny oraz Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny),
- preferować turystykę przyrodniczo-poznawczą, kwalifikowaną (pieszą, rowerową – obszar C, biegową, rowerową, narciarską – możliwość realizacji wyciągu narciarskiego w Rybnicy), pobytową w formie agro- i ekoturystyki (obszar C) oraz wypoczynku sobotnio-niedzielnego,
- wykorzystać projektowane zbiorniki retencyjne na terenie wsi Łosiniec i Rybnica wraz z zagospodarowaniem jego otoczenia dla rekreacji i wypoczynku sobotnio-niedzielnego,
- wielofunkcyjnie wykorzystywać obiekty zabytkowe dla turystyki,
- wyznaczyć szlaki turystyki pieszej i rowerowej (obszar Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej i Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny) z odpowiednim ich zagospodarowaniem: wyznaczenie miejsc odpoczynku, organizacja małej gastronomii, budowa urządzeń sanitarnych, przygotowanie miejsc biwakowania),
- promocja walorów gminy w aspektach agro- i ekoturystyki,
- podnosić poziom infrastruktury technicznej wsi, poziom sanitarny oraz poziom wyposażenia w usługi,

29.7 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU PRZEMYSŁU, DROBNEJ WYTWÓRCZOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Polityka osiągania celów ekonomicznych polegać będzie na wielostronnym rozwoju gospodarczym gminy, zapewniającym obniżenie bezrobocia, wzrost dobrobytu mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności lokalizacyjnej gminy. W tym celu należy:

- rozwijać przemysł wydobywczy złóż kruszywa (powiększenie terenów eksploatacyjnych terenu górniczego „Zawadki” pod warunkiem spełnienia rygorów przepisów ustawy prawo geologiczne i górnicze, prawo ochrony środowiska oraz szczególnej dbałości o środowisko. Tereny te mogą negatywnie oddziaływać na środowisko, system ekologiczny gminy obszary chronione oraz siedliska roślin i zwierząt, powierzchnię ziemi oraz wody powierzchniowe i podziemne, wymagają sporządzenia oceny oddziaływania na środowisko),
- modernizować istniejącą bazę przetwórstwa rolnego w kierunku rozwoju zdolności przetwórczych o europejskich standardach jakościowych,
- wprowadzać nowe technologie w przemyśle wytwórczym podnoszące konkurencyjność produktów i usług,
- rozwijać ilościowo i jakościowo małe i średnie przedsiębiorstwa wykorzystujące miejscowe surowce: związane z przetwórstwem rolno-spożywczym (piekarnie,

mleczarnie, masarnie, przetwórstwo owoców i warzyw), z produkcją materiałów budowlanych z wykorzystaniem surowców lokalnych (przemysł drzewny, betoniarnie, stolarnie),

- w pełni wykorzystywać istniejącą infrastrukturę przemysłową, zdolności produkcyjne, uzbrojenie terenu oraz niewykorzystane rezerwy terenowe pod działalność przemysłową (składy, bazy, magazyny),
- przygotowanie terenów pod różnego rodzaju działalności gospodarcze i usługowe: tworzenie nowych obszarów aktywnej działalności gospodarczej, rozbudowa i budowa infrastruktury technicznej. Nowe obszary działalności gospodarczej i usługowej zlokalizowane głównie w Maziłach, Ciotuszy Nowej i Suścu mogą negatywnie oddziaływać na obszary chronione, wody podziemne i ich ujęcia,
- przyciągać inwestorów poprzez odpowiednią politykę: tworzenie zasobów obszarów działalności produkcyjno-usługowej, stosowanie ulg podatkowych, ulg stawek czynszu, ułatwień finansowych i finansowo-prawnych w sferze pozyskiwania terenów dla inwestycji, promowanie działających podmiotów gospodarczych w kraju i za granicą,
- tworzyć nowoczesne instytucjonalno-organizacyjne formy wspierające przedsiębiorczość,
- wykorzystać możliwości pozyskania środków z funduszy Unii Europejskiej na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, na rozwój przedsiębiorczości,

29.8 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU KOMUNIKACJI

Jednym z najważniejszych czynników rozwoju gminy jest dostępność komunikacyjna. Istotne znaczenie w kierunkach rozwoju komunikacji gminy Susiec ma :

- wykonanie optymalnego systemu odwodnienia dróg, 25 m w liniach rozgraniczających jak dla drogi klasy G (w zależności od konfiguracji terenu),
- szerokości rezerwowanych pasów drogowych powinny umożliwiać budowę (modernizację) dróg, dostosowanie ich do parametrów technicznych wymaganych dla odpowiedniej klasy drogi wraz z budową skrzyżowań, przejazdów drogowych, budowę ciągów ruchu pieszego w terenach zwartej zabudowy,
- sytuowanie obiektów budowlanych w sąsiedztwie dróg publicznych powinno spełniać wymagania Rozp. MGPiB z 14.12 1994r. (Dz. Unr 10 z dnia 8 lutego 1995r. poz.46 z późn. zmianami),
- modernizacja wojewódzkiej drogi kołowej Nr 853 Tomaszów Lubelski – Józefów – Biłgoraj oraz pozostałych dróg powiatowych, poprzez utrzymanie rezerwacji pasa drogowego dla modernizacji i rozbudowy, tj. poszerzenia jezdni, poprawę nawierzchni, budowę chodników, ścieżek rowerowych, wyznaczenie bezpiecznych przejść dla pieszych,
- modernizacja dróg gminnych przez poszerzenie ich do obowiązujących parametrów dróg klasy technicznej V, poprawę jakości nawierzchni, budowę chodników oraz oświetlenie w jednostkach osadniczych,
- w planowanych ciągach komunikacyjnych dążyć do takich rozwiązań aby były to skrzyżowania bezkolizyjne,
- realizacja oraz modernizacja istniejących ulic w osiedlach budownictwa skoncentrowanego, głównie w osadzie Susiec,
- poprawa jakości dróg dojazdowych do przysiółków i areałów rolnych,

- budowa ścieżek rowerowych o znaczeniu komunikacyjnym i turystycznym,
- koordynacja układu wewnętrznego gminy z układem komunikacyjnym dróg powiatowych i wojewódzkich,
- rozwój obsługi komunikacji drogowej (rozwój zasięgu komunikacji pasażerskiej oraz podmiejskiej, rozwój urządzeń obsługi motoryzacji – stacje paliw, warsztaty naprawcze, parkingi, itp.),

29.9 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

29.9.1 Gospodarka wodna.

W zakresie zaopatrzenia ludności gminy Susiec w wodę należy:

- wybudować sieć wodociągową w miejscowości Huta Szumy,
- zmodernizować sieć wodociągową w miejscowościach Grabowica, Majdan Sopocki I, Majdan Sopocki II, Nowiny, Ciotusza Nowa,
- zmodernizować ujęcia wody i wybudować pompownie wody,

W zakresie melioracji gruntów i użytków zielonych przewiduje się:

- renowację i konserwację istniejących urządzeń oraz zmeliorowanie gruntów ornych i użytków zielonych, które tego wymagają,

29.9.2 Systemy kanalizacyjne i oczyszczalnia ścieków.

W zakresie rozwoju gospodarki ściekowej określa się następujące kierunki działań:

- budowę systemów kanalizacji obejmujących maksymalną ilość terenów osadniczych oraz działalności gospodarczej na terenie gminy Susiec z odprowadzeniem ścieków do istniejącej, mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Suścu (miejscowości Susiec, Skwarki, Oseredek Rybnica),
- objęcie wiejskich jednostek osadniczych zbiorczym systemem kanalizacyjnym,
- opracowanie programu rozwoju kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków kompleksowo dla całej gminy,
- tymczasowe dopuszczenie rozwiązań indywidualnych w zakresie rozwiązań gospodarki wodno-ściekowej (studnie, bezodpływowe osadniki ścieków),
- wykluczenie przydomowych oczyszczalni ścieków z rozłączaniem do ziemi w obrębie wodonośca kredowego na powierzchnię topograficzną,
- zagospodarowanie osadów ściekowych przy użyciu technologii wermikultury (nawożenie upraw),

29.9.3 Usuwanie odpadów stałych.

Kierunki rozwoju gospodarki odpadami:

- powadzenie gospodarki odpadami zgodnie z „Planem Gospodarki Opadami Gminy Susiec”,
- objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowanym systemem zbierania i usuwania odpadów,
- należy prowadzić selektywną zbiórkę odpadów w celu zmniejszenia masy trafiającej na składowisko oraz poddania jak największej ilości procesowi powtórnego przetworzenia,
- proces recyklingu i odzysku surowców wtórnych powinien objąć w pierwszej kolejności odpady takie jak: szkło, metale, papier, opakowania z tworzyw sztucznych,

- w celu prowadzenia systemu selektywnej zbiórki „ u źródła” zaopatrzyć gospodarstwa domowe w worki foliowe w różnych kolorach do gromadzenia wyselekcjonowanych odpadów: szkło, metale, papier, odpady organiczne i odpady niebezpieczne,
- dodatkowo umieszczenie w kilku miejscach na terenie gminy pojemników odpowiednio oznakowanych do gromadzenia posegregowanych odpadów,
- wywóz pojemników i worków z odpadami do zbiornicy odpadów, a następnie do konkretnych zakładów utylizacyjnych,
- kierowanie wysegregowanych odpadów do ZZO,
- składowanie odpadów nie nadających się do segregacji na lokalnych składowiskach (Susiec) do czasu ich wypełnienia lub konieczności ich zamknięcia z innych powodów.
- kompostowanie odpadów organicznych zalecane jest we własnych gospodarstwach domowych,
- zrekultywować teren po zamknięciu gminnego składowiska odpadów w Grabowicy

29.9.4 Kierunki i zasady rozwoju elektroenergetyki.

Należy w tym kierunku:

- modernizować i przebudować wyeksploatowane sieci średnich i niskich napięć oraz związanych z nimi urządzeń,
- rozbudowa sieci średniego i niskiego napięcia oraz dobudowy stacji transformatorowych 15/0,4 kV, w zależności od potrzeb,
- na obszarach przewidzianych pod zalesianie należy zgodnie z PN-E-05100-1 pozostawić pod istniejącymi liniami elektroenergetycznymi SN, NN, bez zalesiania pas o szerokości minimum 9,30 metra; dopuszcza się w pozostawionym pasie prowadzenie gospodarki leśnej pod warunkiem utrzymywania pod linią drzew nieprzekraczających 2 metrów wysokości oraz pozostawienie wokół każdego słupa powierzchni niezalesionej w odległości, co najmniej 4 metrów od słupa.
- w pasie 31 metrów od osi linii WN-400 kV,

29.9.5 Kierunki i zasady zaopatrzenia w ciepło.

Dla zmniejszenia uciążliwości istniejących systemów grzewczych, a szczególnie dla zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza należy:

- dążyć do przechodzenia na systemy grzewcze oparte o nieuciążliwe nośniki energii (gaz, olej opałowy, słoma, elektryczność) na terenie całej gminy, a w szczególności na obszarach ochrony ekologicznej oraz na terenach do nich przyległych Parku (Krajobrazowego Puszczy Solskiej, Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego i ich otuliny),
- modernizować istniejące kotłownie lokalne poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii grzewczych i urządzeń zabezpieczających,

29.9.6 Kierunki i zasady rozwoju gazownictwa.

Dla pełnej gazyfikacji terenu gminy oraz zaspokojenia potrzeb regionu należy przyjąć następujące kierunki i zasady działania:

- wybudować sieci gazu średniego ciśnienia we wsi Nowiny, Łuszczacz, Huta Szumy, Ciotusza Stara, Ciotusza Nowa,

- rozbudować istniejące sieci średniego ciśnienia w zależności od potrzeb lokalnych,
- utrzymać strefy bezpieczeństwa wzdłuż istniejących przebiegów sieci gazu wysokoprężnego,

29.9.7 Kierunki i zasady rozwoju telekomunikacji.

W tej dziedzinie należy:

- zakończyć kompleksową telefonizację gminy,
- rozbudować i modernizować istniejące urządzenia i sieci telekomunikacyjne,
- budować urządzenia telekomunikacyjne dla umożliwienia korzystania z telefonii radiowej i komórkowej.
- przy zmianie rzędnych wysokości terenu zachować co najmniej 0,7 m głębokości przykrycia liczonej od poziomu nawierzchni do górnej powierzchni istniejącej sieci teletechnicznej

29.10 DZIAŁANIA PLANISTYCZNE.

Opracowania planistyczne gminy Susiec:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec zat. uchwałą GRN Susiec nr VII/44/2003 z dn. 30.10.2003 r.
- miejscowy plan szczegółowego zagospodarowania przestrzennego ośrodka Gminy Susiec zat. uchwałą GRN Susiec nr XXIV/73/87 z dnia 30.12.1987 r. z wprowadzonymi zmianami do planu uchwałą RG nr XXIII/131/94 z dnia 25.05.1994r. nr XIII/89/2000 z dnia 19.04.2000.

29.10.1 Tereny wymagające zmiany opracowań planu zagospodarowania przestrzennego.

Tereny dla realizacji zadań służących celom:

- ponadlokalnym:
- komunikacji drogowej – modernizacja dróg wojewódzkich,
- przebiegu linii wysokiego napięcia 400 kV planowanej w poprzek wschodniej granicy gminy,
- lokalnym:
- projektowany teren gminnego wysypiska śmieci w Majdanie Sopockim
- projektowane zbiorniki retencyjne w miejscowościach Łosiniec i Rybnica
- Tereny przeznaczone do zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową:
- tereny przeznaczone pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Łuszczaczu
- tereny przeznaczone pod budownictwo jednorodzinne w Łasochach
- tereny przeznaczone pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Kunkach
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Łosińcu
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Wólce Łosinieckiej
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Paarach
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Rybnicy
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Hucie Szumy
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Rebizantach

- tereny pod budownictwo jednorodzinne i letniskowe i usługowe w Suścu
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Nowinach
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Majdanie Sopockim
- tereny pod budownictwo jednorodzinne, zagrodowe i letniskowe w Ciotuszy Starej
- tereny pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Ciotuszy Nowej
- tereny pod budownictwo jednorodzinne i zagrodowe w Zawadkach
- teren eksploatacji surowców w miejscowości Zawadki

30. UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W STUDIUM

Opracowywane „Studium" obejmuje całkowitą aktualizację istniejącego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec uchwalonego uchwałą nr XXVII/204/2002. Zmiana wynika z wejścia nowej Ustawy o Planowaniu i Zagospodarowaniu Przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. oraz nowych potrzeb rozwojowych gminy. Konieczność zmiany „Studium" została przyjęta uchwałą rady gminy Susiec Nr XIV/91/08 dnia 29 sierpnia 2008 roku w sprawie przystąpienia do sporządzania zamiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec" Uchwała ta stanowi podstawę prawną niniejszego opracowania. W uchwale przyjęto zakres ustaleń zgodnie z art.10 ust.1 i 2 ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz.717 z późniejszymi zmianami).

Celem przyjętych w studium rozwiązań jest:

- takie ukształtowanie zabudowy na terenach dotychczas niezainwestowanych, aby
- harmonijnie współgrała ze stanem istniejącym,
- zapewnienie mieszkańcom możliwości znalezienia zatrudnienia w miejscu zamieszkania przez umożliwienie prowadzenia działalności gospodarczej,
- zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług i infrastruktury społecznej,

Synteza uwarunkowań mających wpływ na rozwiązania przyjęte w studium

Położenie w rejonie:

- nieodległe sąsiedztwo (15 km) z miastem Tomaszowem Lubelskim, obecnie miastem powiatowym, co stwarza możliwość korzystania z infrastruktury społecznej i technicznej miasta oraz powoduje wejście funkcji miejskich na teren gminy,
- położenie gminy w systemie europejskich obszarów chronionych (NATURA 2000, ECONET), międzynarodowych (Międzynarodowy Rezerwat Biosfery "Roztocze i Puszcza Solska", Transgraniczny Obszar Chroniony "Roztocze"), krajowych i regionalnych programach i strukturach ekologicznych (2 parki krajobrazowe, 3 rezerwaty przyrody),
- przynależność do obszaru transgranicznego Euroregion „Bug", co daje możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i współpracy naukowo-kulturalnej w ramach istniejących porozumień,
- położenie w różnorodnych jednostkach fizjograficznych (Roztocze Środkowe, Roztocze Południowe, Równina Biłgorajska) – umożliwiające wykształcenie się różnych funkcji rozwojowych,

Zagospodarowanie przestrzenne:

- wykształcone przestrzennie funkcje gminy,

- wzrost usług związanych z obsługą ruchu turystycznego (hotelarstwo, gastronomia, obsługa komunikacji, itp.),

Uwarunkowania wynikające z realizacji zadań służących celom ponadlokalnym:

- przebiegu linii wysokiego napięcia 400 kV planowanej w poprzek wschodniej granicy gminy,

Infrastruktura techniczna:

- większość dróg wymaga natychmiastowego remontu w zakresie wzmocnień nawierzchni i wznowienia rowów przydrożnych przepustami,
- występowanie terenów nie objętych siecią wodociągową, kanalizacyjną, i gazową,
- występowanie terenów nie objętych siecią telekomunikacyjną,

Gospodarka:

- nadwyżki zasobów pracy,
- niedobór miejsc pracy dla mieszkańców gminy,
- potrzeba rozszerzenia bazy turystycznej i podniesienia jakości usług tego rodzaju,
- korzystne zmiany demograficzne, prowadzące w przyszłości do zmian struktury gospodarstw rolnych,

Środowisko:

- wysokie walory turystyczne gminy Susiec
- wysokie wartości środowiska przyrodniczego (Obszary Natura 2000, Krasnobrodzki Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej, rezerwat „Czartowe Pole", rezerwat „Nad Tanwią", Rezerwat „Nowiny"),
- zasoby surowców mineralnych dla celów budowlanych (znaczenie lokalne),
- występowanie dużych zasobów wód podziemnych o bardzo dobrej, jakości,
- stosunkowo czyste środowisko przyrodnicze (powietrza, gleb i lasów), co sprzyja rozwojowi ekoturystyki i agroturystyki,
- zbiornik wodny w Majdanie Sopockim,
- możliwość lokalizacji retencyjnych zbiorników wodnych w Rybnicy i Łosińcu,
- położenie na byłych terenach Ordynacji Zamojskiej,
- potrzeba ochrony wartościowych zasobów środowiska kulturowego i krajobrazu ze względu na ich znaczenie dla zachowania tożsamości kulturowej obszaru,

Synteza ustaleń studium:

W zakresie ochrony środowiska

- ochrona zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o ochronie przyrody obszarów i obiektów przyrodniczych objętych ochroną prawną lub projektowanych do ochrony,
- ochrona lasów (w tym lasów ochronnych o pow. 102,20 ha),
- ochrona zgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- ochrona zgodnie z przepisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze złóż surowców naturalnych,
- ochrona udokumentowanych ujęć wód kredowych i trzeciorzędowych zgodnie z przepisami ustawy Prawo wodne oraz przepisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze,
- ustanowienie przyrodniczego systemu gminy i objęcie ochroną planistyczną w celu zapewnienia związków funkcjonalnych pomiędzy otwartymi terenami rolnymi i ekosystemami zbliżonymi do naturalnych (leśne, torfowiskowe, wodne) oraz utrzymanie

i stabilizację związków funkcjonalnych z przyrodniczym z systemem regionalnym, krajowym i europejskim,

- objęcie ochroną planistyczną Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 407 Niecka Lubelska (Chełm –Zamość),
- objęcie ochroną planistyczną krajobrazu rolniczo-leśnego gminy,

W zakresie ochrony dóbr kultury

- ochronę istniejących obiektów i zespołów zabytkowych prawnie chronionych zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ochrona stanowisk archeologicznych zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego,

W zakresie rozwoju rolnictwa i jego otoczenia

- podniesienia rentowności gospodarstw indywidualnych, poprzez stopniową zmianę ich struktury obszarowej,
- podniesienia, jakości i ilości produkcji,
- ochrony gruntów rolnych przed erozją,
- podniesienia, jakości użytków zielonych,
- rozwoju otoczenia rolnictwa,

W zakresie zagospodarowanie turystycznego

- rozszerzyć bazę noclegową bazę gastronomiczną, podnieść, jakość usług tego rodzaju,
- wykorzystać walory środowiska przyrodniczego i dóbr kultury do rozwoju turystyki i wypoczynku opartego na zasadach zrównoważonego rozwoju,
- preferować turystykę przyrodniczo-poznawczą,
- wielofunkcyjnie wykorzystywać obiekty zabytkowe dla turystyki,
- promocja walorów gminy w aspektach agro- i ekoturystyki,

W zakresie kształtowania terenów zabudowanych

- zachowanie istniejących zasobów mieszkaniowych zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej oraz prowadzenie działań mających na celu podnoszenie standardów ich wyposażenia,
- uzupełnianie istniejących układów przestrzennych,
- wydzielanie terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową w nawiązaniu do istniejących układów osiedleńczych poprzez przedłużenie zabudowy wzdłuż ulic,
- lokalizowanie usług publicznych, komercyjnych wśród największych skupisk istniejącej zabudowy,
- ograniczenie zabudowy na obszarach gruntów rolnych poza zwartą zabudową do zabudowy gospodarczej związanej z produkcją rolną,
- zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania terenów wyłączonych spod inwestowania dla realizacji zadań lokalnych i ponadlokalnych,

W zakresie rozwoju przemysłu, drobnej wytwórczości i przedsiębiorczości

- rozwój przemysłu wydobywczego
- modernizacja istniejącej bazy przetwórstwa,
- rozwój małych przedsiębiorstw wykorzystujących miejscowe surowce,

- wykorzystanie istniejącej infrastruktury przemysłowej, zdolności produkcyjnych, uzbrojenia terenu oraz niewykorzystania rezerw terenowych pod działalność przemysłową,
- przygotowanie terenów pod różnego rodzaju działalności gospodarcze i usługowej,
- tworzenie nowoczesnych instytucjonalno-organizacyjnych form wspierających przedsiębiorczość,

W zakresie rozwoju komunikacji

- modernizacja istniejących dróg
- realizacja oraz modernizacja istniejących ulic w osiedlach budownictwa skoncentrowanego,
- poprawa jakości dróg dojazdowych do przysiółków i areałów rolnych,
- budowa ścieżek rowerowych o znaczeniu komunikacyjnym i turystycznym,
- koordynacja układu wewnętrznego gminy z układem komunikacyjnym dróg powiatowych i wojewódzkich,
- rozwój obsługi komunikacji drogowej,

W zakresie rozwoju infrastruktury technicznej

gospodarka wodna

- budowa i modernizacja sieci wodociągowej,
- renowacja i konserwacja istniejących urządzeń,
- zmeliorowanie gruntów ornych i użytków zielonych, które tego wymagają,

systemy kanalizacyjne i oczyszczalnia ścieków

- objęcie wiejskich jednostek osadniczych zbiorczym systemem kanalizacyjnym,
- tymczasowe dopuszczenie rozwiązań indywidualnych w zakresie rozwiązań gospodarki wodno-ściekowej,
- wykluczenie przydomowych oczyszczalni ścieków z rozłączaniem do ziemi w obrębie wodonośca kredowego na powierzchnię topograficzną,

usuwanie odpadów stałych,

- objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowanym systemem zbierania i usuwania odpadów,
- kierowanie wysegregowanych odpadów do ZZO,
- lokalizacja nowego wysypiska śmieci
- kompostowanie odpadów organicznych we własnych gospodarstwach domowych,

elektroenergetyka

- modernizacja i przebudowa wyeksploatowanych sieci średnich i niskich napięć oraz związanych z nimi urządzeń,
- rozbudowa sieci średniego i niskiego napięcia oraz dobudowy stacji transformatorowych 15/0,4 kV,
- utrzymanie stref bezpieczeństwa wzdłuż przebiegów linii sieci elektroenergetycznych

zaopatrzenie w ciepło,

- dążenie od stosowania systemów grzewczych opartych o nieuciążliwe nośniki energii

zasady rozwoju gazownictwa,

- rozbudować istniejące sieci średniego ciśnienia w zależności od potrzeb lokalnych,
- utrzymać strefy bezpieczeństwa wzdłuż istniejących przebiegów sieci gazu wysokoprężnego,

telekomunikacja

- zakończyć kompleksową telefonizację gminy,
- rozbudować i modernizować istniejące urządzenia i sieci telekomunikacyjne,
- budować urządzenia telekomunikacyjne dla umożliwienia korzystania z telefonii radiowej i komórkowej,

Projekt studium ustala kierunki przeznaczenia terenów w taki sposób, aby uczytelnić strukturę przestrzenną gminy (rozmieszczenie obszarów o różnych funkcjach dominujących), a zarazem ustala szczegółowe wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określające podstawowe i dopuszczalne sposoby użytkowania terenu oraz kryteria stwierdzania zgodności projektów planów miejscowych z określoną w studium polityką przestrzenną.

W studium wyznacza się nowe obszary dla rozwoju aktywności gospodarczych, w ten sposób projekt studium realizuje ustawowy wymóg uwzględniania potrzeb i możliwości rozwoju gminy. Projekt studium zawiera kompleksową identyfikację uwarunkowań, zgodną z aktualnym stanem prawnym i stanem rozpoznania tych uwarunkowań, a w szczególności obszary wymagające szczególnej ochrony - w nawiązaniu do krajowej i wojewódzkiej polityki ekologicznej, obszary wrażliwe pod względem przyrodniczo-ekologicznym wymagające ograniczeń w sposobie użytkowania, obszary zagrożeń naturalnych i spowodowanych działalnością człowieka.

W związku z potrzebami rozwojowymi gminy Susiec, projekt zmiany studium zawiera nowe tereny wskazane do zainwestowania.

- terenu usługowe zlokalizowane w centralnym obszarze gminy
- tereny budownictwa jednorodzinnego i zagrodowego zlokalizowane w miejscowościach, Łuszczacz, Łasochy, Kunki, Łosiniec, Wólka Łosiniecka, Paary, Rybnica, Huta Szumy, Rebizanty, Susiec, Nowiny, Majdan Sopocki, Ciotusza Stara, Ciotusza Nowa, Zawadki
- tereny budownictwa letniskowego w miejscowościach Łosiniec, Wólka Łosiniecka, Paary, Rybnica, Huta Szumy, Rebizanty, Susiec, Nowiny, Majdan Sopocki, Ciotusza Stara,
- teren eksploatacji złóż w Zawadkach

Studium zostało sporządzone w formie wymaganej przez Rozporządzenie w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, z zachowaniem procedury określonej w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym. Informację o wykorzystanych materiałach i źródłach informacji, analizy planistyczne sporządzone w trakcie opracowania studium oraz dokumenty związane z poszczególnymi fazami procedury sporządzania studium zawiera dokumentacja planistyczna.

Literatura:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec uchwalony uchwałą Nr X/47/03 Rady Gminy Susiec z dnia 10 grudnia 2003 r. /Dz. Urz. Woj. Lub. Z 2004r. Nr 3, poz.36 z p. zm./
2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec uchwalony uchwałą nr XXVII/204/2002
3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec. I . Zawadzka Górska z zespołem, 2001r.
4. Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny, Strategia Rozwoju Gminy Susiec na lata 2008-2020. Susiec 2008 r.
5. Urząd Gminy Susiec, Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Susiec na lata 2007-2013. Susiec 2007 r.
6. Urząd Gminy Susiec, Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami dla Gminy Susiec aktualizacja 2009, Susiec 2009.
7. Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin 2008.
8. Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2008-2011 z perspektywą do roku 2015. Zarząd Województwa Lubelskiego. Lublin 2008r.
9. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego. Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, Lublin 2002.
10. Raport o stanie zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obszaru województwa lubelskiego. Biuro planowania przestrzennego w Lublinie, Lublin 2006r.
11. Studium Geologiczno-surowcowe gminy Susiec Zdz. Siliwończuk. Spółdzielnia Pracy „UNICUM" Warszawa 1989.
12. Strategia rozwoju powiatu tomaszowskiego, Starostwo Powiatowe Tomaszów Lubelski, Tomaszów Lubelski 2000 r.
13. Plan rozwoju lokalnego dla gmin i dla powiatu tomaszowskiego na lata 2004-2006 z perspektywą do roku 2013. Tomaszów Lubelski 2004 r.
14. Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego. Zarząd Województwa Lubelskiego. Lublin 2008.
15. Plan gospodarki odpadami dla powiatu tomaszowskiego. Wrocław 2003 r.
16. Program zrównoważonego rolnictwa i obszarów wiejskich województwa lubelskiego. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznastwa. Lublin 2004 r.
17. Program gospodarki wodnej województwa lubelskiego. Fundacja Centrum Ekspertyz Wodnych Lublin 2005r.
18. Wojewódzki program rozwoju alternatywnych źródeł energii dla województwa lubelskiego, Biuro planowania przestrzennego w Lublinie, Lublin 2006r.
19. Plan marketingu turystyki na lata 2007-2013. Zarząd Województwa Lubelskiego, Lublin 2007 r.
20. Krajowy program zwiększenia lesistości. Ministerstwo Środowiska. Warszawa 2003.

21. Mapa obszarów głównych zbiorników wód podziemnych w Polsce wymagających szczególnej ochrony. Red. A. Kleczkowski. Instytut Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej Akademii Górniczo-Hutniczej, Kraków 1990.
22. J. Matuszkiewicz, regionalizacja geobotaniczna Polski, IGiPZ PAN. Warszawa 2008
23. Zlokalizowanie i charakterystyka złóż torfowych w Polsce spełniających kryteria potencjalnej bazy zasobowej z ustaleniem i uwzględnieniem wymogów związanych z ochroną i kształtowaniem środowiska. Województwo chełmskie. Instytut Melioracji i Użytków Zielonych. Falenty 1996.
24. Natura 2000 Europejska Sieć Ekologiczna. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa 1999.
25. P. Pawlaczyk, A. Jermaczek. Natura 2000 r. – Narzędzie ochrony przyrody – Planowanie ochrony obszarów natura 2000, Warszawa 2004r.
26. Surowce mineralne środkowowschodniej Polski. Praca Zbiorowa pod red. S. Kozłowskiego. Wydawnictwa Geologiczne. Warszawa 1984.
27. Nowicki. Strategia ekorozwoju Polski. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa 1993.
28. Wytyczne w sprawie ustalania granicy rolno-leśnej. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Warszawa 2003.
29. IUCN - Program Europy. Koncepcja Krajowej sieci ekologicznej Econet -Polska. Praca zbiorowa pod red. nauk. dr Anny Liro. Warszawa 1995.
30. Strategia ochrony żywych zasobów przyrody w Polsce. L. Ryszkowski, S. Bałazy, Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN. Poznań 1991 r.
31. Strategia ochrony żywych zasobów przyrody w Polsce. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Warszawa 1992.
32. Krajowa strategia ochrony litosfery. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa 1992.
33. Program działań na rzecz ochrony środowiska dla Europy Środkowej i Wschodniej. Skrócona wersja dokumentu przyjętego na konferencji ministerialnej w Lucernie, Szwajcaria, 28-30 kwietnia 1993r,
34. J. Chmielewski. Projekt doskonalenia systemu obszarów chronionych Lubelszczyzny po zmianie podziału administracyjnego, Lublin, październik 1999, niepublikowane - zasoby dokumentacyjne Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Lublinie.
35. Michalczyk, T. Wilgat. Stosunki wodne Lubelszczyzny, Wydawnictwo UMCS Lublin 1998.
36. Praca zbiorowa pod red. Z. Michalczyka. Źródła Wyżyny Lubelskiej i Roztocza, Wydawnictwo UMCS Lublin 2001
37. .Atlas hydrogeologiczny Polski 1:500 000. red. Bronisław Paczyński, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1995,
38. Atlas zasobów, walorów i zagrożeń środowiska geograficznego Polski pod red. Stefana Kozłowskiego, PAN Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorczyk, Warszawa 1994.
39. Projekt sieci NATURA 2000 w województwie lubelskim, marzec 2003 –materiały Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

40. Problemy ochrony i zagospodarowania obszarów bagien i torfowisk. Materiały z konferencji Biłgoraj 2001.Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych i Zarząd oddziału Polskiego Towarzystwa Leśnego w Lublinie.
41. Polska Czerwona Księga Zwierząt. PWRiL .Warszawa 1992.
42. Polska Czerwona Księga Roślin PAN Kraków 1993.
43. Europejska czerwona lista zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem w skali światowej. Konwencje międzynarodowe i uchwały organizacji międzynarodowych Zeszyt 3. IOŚ. Warszawa
44. Ostoje ptaków w Polsce. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Gdańsk 1994.
45. Program ochrony bociana białego w Polsce. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Natury "pro Natura". Wrocław 1995.
46. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2001 r.. Ministerstwo Środowiska. Państwowy Instytut Geologiczny. 2002.
47. Parki wiejskie Lubelszczyzny. Stan, ochrona i rewaloryzacja biocenotyczna. Dominik Fijałkowski, Mieczysław Kseniak. PWN. Warszawa 1982.
48. Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego. Urząd statystyczny w Lublinie. Lublin 2008.
49. Ochrona zdrowia i opieka społeczna w województwie lubelskim w 2007 r. Lublin 2008.

Akty prawne uwzględnione w opracowaniu:

1. Ustawa z dnia 3 października 2008r o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko /Dz.U.2008.r. Nr 199, poz. 1227/.
2. Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r./ Dz. U. z 2008 r, Nr 25, poz. 150- jednolity tekst z późniejszymi zmianami/.
3. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. /Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz.717 z późniejszymi zmianami/,
4. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody /Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz.880 z późniejszymi zmianami/.
5. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych /Dz. U. z 1995 r. NR 16.,poz.78 z późniejszymi zmianami/,
6. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz. U. z 2003r. Nr 162, poz. 1563/,
7. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach /Dz. U. z 2005 r. Nr 45, poz. 435 - tekst jednolity /,
8. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze /Dz. U. z 1994 r. Nr 27, poz.96/,
9. Ustawa z dnia 6 lipca 2001 o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju /Dz. U. Nr 97 poz.1051/,
10. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo Wodne /Dz. U. z 2005 r. Nr 239 poz.2019-tekst jednolity z późniejszymi zmianami/.
11. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach /Dz. U. z 2001 r. Nr 62 , poz.628/,

12. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków /Dz. U. z 2001 r., Nr 72, poz.747/,
13. Ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminie z dnia 13 września 1996r. /Dz.U. z 2005 r., Nr 236, poz. 2008-tekst jednolity/
14. Ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych z dnia 31 stycznia 1959 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 11, poz. 62, ze zm.);
15. Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.).
16. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 maja 2003 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010" /M.P. z 2003 r. Nr 33, poz. 433/.
17. Rozporządzenie ministra infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233);
18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko /Dz. U. z 2004 r. Nr 257 poz.2573/,
19. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji /Dz. U. z 2002, Nr 87, poz 76/,
20. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pół elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów /Dz .U. z 2003r. Nr 192, poz.1883/.
21. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku /Dz.U z 2007r. Nr 120, poz.826/.
22. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego /Dz. U. 2006r. nr 137,poz.984/,
23. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej Dz.U.U.02.58.535, 2006.03.11zm. Dz.U.06. 30.208/
24. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 listopada 2005r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać bazy i stacje paliw płynnych, rurociągi przesyłowe dalekosiężne służące do transportu ropy naftowej i produktów naftowych i ich usytuowanie /Dz.U.2005, 243,2063 z p. zm./.
25. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną /Dz. U z 20064 r. Nr 137, poz.984/,
26. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną /Dz. U z 2004 r. Nr 168, poz.1765/,

27. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną /Dz. U z 2004 r. Nr 220, poz.2237/,
28. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 /Dz. U z 2004 r. Nr 229, poz.2313 z p.zm./,
29. Międzynarodowa konwencja ochrony roślin. Rzym.1951.12.06 /Dz.U z 2007r. Nr 73, poz.485- tekst jednolity/,
30. Konwencja Bońska– konwencja w sprawie ochrony wędrownych gatunków zwierząt ustanowiona 23 czerwca 1979r. w Bonn /Dz.U. z 2003r. Nr 2 poz.17/,.
31. Konwencja Ramiarska- konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego. Ramsara.1971.02,02 /Dz.U. z 1978r. Nr 7 poz.24/,
32. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Paryż .1972.11.16 /Dz.U z 1976r. Nr 32, poz.190/,
33. Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego. La Valetta. 1992.01.16 /Dz.U. z 1996 r Nr 120 poz.564/,
34. Europejska Konwencja Krajobrazowa. Florencja.2000.10.20. /Dz.U z 2006r. Nr 14 poz.98/
35. Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu. Nowy Jork. 1992.05.09 /Dz.U z 1996 Nr 53 ,poz.238/.
36. Protokół z Kioto do Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu.Kioto.1997.12.11 /Dz.U z 2005r. Nr 203, poz. 1684/.
37. Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko.

PODSUMOWANIE STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA DO ZMIANY „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SUSIEC”

1. PODSTAWA PRAWNA:

Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. Urz. WE L 197 z 21.07.2001 r.).

Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zmianami), w szczególności art. 55 ust. 3, który określa zakres Podsumowania.

2. ZAKRES I TREŚĆ PROGNOZY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO:

Opracowanie prognozy oddziaływania na środowisko ustaleń zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Susiec” jest realizacją obowiązku określonego w art. 51 ust. 1 ww. Ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 80 poz. 717 ze zmianami) Prognoza nie posiada mocy prawnej i nie stanowi przedmiotu uchwały Rady Gminy. Jest dokumentem towarzyszącym, bez którego miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego nie może być uchwalony.

Zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w Prognozie został uzgodniony w trybie art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie i Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie uzgodnili zakres szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko projektu zmiany „ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania przestrzennego Gminy Susiec”

Opracowanie „Prognozy” miało na celu ocenę realizacji ustaleń projektu zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania przestrzennego gminy Susiec” w granicach objętych zmianą z uwzględnieniem systemu przyrodniczego gminy, obszarów i obiektów chronionych i projektowanych do ochrony prawnej i planistycznej oraz powiązań ekologicznych z cennymi przyrodniczo terenami znajdującymi się w otoczeniu.

Przewidywane oddziaływania ustaleń projektu zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Susiec”, zebrano i przedstawiono w postaci wykazu, który zawiera analizę potencjalnych zagrożeń elementów środowiska, wynikających z realizacji projektu zmiany studium, szacuje ich wagę.

Ustalenia zawarte w Prognozie zostały uwzględnione w przyjętym dokumencie zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Susiec”,

3. UZASADNIENIE WYBORU PRZYJĘTEGO DOKUMENTU W ODNIESIENIU DO ROZPATRYWANYCH ROZWIĄZAŃ ALTERNATYWNYCH.

Nie przedstawiono rozwiązania alternatywnego odnośnie przeznaczenia terenów obszaru będącego przedmiotem zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania Przestrzennego Gminy Susiec".

4. OPINIE WŁAŚCIWYCH ORGANÓW:

Właściwymi organami, zgodnie z Art. 57 i Art. 58 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko są: Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie oraz Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie.

W trakcie opracowywania projektu zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Susiec" uzyskano niezbędne opinie.

5. ZGŁOSZONE UWAGI I WNIOSKI:

Społeczeństwo gminy Susiec oraz organizacje ekologiczne uzyskały możliwość zapoznania się z dokumentami (opracowywania projektu zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Susiec" wraz z prognozą oddziaływania na środowisko). W wyznaczonym terminie nie wpłynęła żadna uwaga.

6. WYNIKI POSTĘPOWANIA TRANSGRANICZNEGO, O ILE ZOSTAŁO PRZEPROWADZONE:

Postępowanie w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko nie było wymagane i nie zostało przeprowadzone.

7. PROPOZYCJE DOTYCZĄCE METOD I CZĘSTOTLIWOŚCI PRZEPROWADZANIA MONITORINGU SKUTKÓW REALIZACJI POSTANOWIEŃ DOKUMENTU:

Ocenę skutków wdrażania i funkcjonowania ustaleń zmiany Studium prowadzić będzie Rada Gminy Susiec na podstawie wyników monitoringu typowo urbanistycznego w cyklu 2 – letnim. Przy uwzględnieniu wniosków z prognozy nie zachodzi potrzeba wdrażania monitoringu przyrodniczego, hydrologicznego lub hydrogeologicznego.

Stan środowiska będzie również monitorowany w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Wyniki są corocznie prezentowane w Raportach, które wydawane są w formie publikacji ogólnie dostępnych.